

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

100

100

11 = 10214

~~102-5. - N. 84, 090.~~

FLC
36617

8 204637
73
V 15 L

DE FASCINO

LIBRI TRES.

IN QVIBVS OMNES FASCINI SPECIES ET CAVSÆ OPTIMA METHODO describuntur, & ex Philosophorum ac Theologorum sententiis scitè & eleganter explicantur: necnon contra præstigias, imposturas, illusionésque dæmonum, cautiones & amuleta præscribuntur: ac denique nugæ, quæ de iisdem narrari solent, dilucidè confutantur.

LEONARDO VAIRO, *Beneuentano, Ordinis S. Benedicti Canonico regulari, ac sacra Theologia Doctore sapientissimo, auctore.*

Accessit ad calcem Index locupletissimus.

PARISIIS,

Apud Nicolaum CHESNEAU, via Iacobæa,
sub Quercu viridi.

M. D. LXXXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ILLVSTRISSIMO

ATQVE EXCELLENTISSIMO

DOMINO IOANNI STVNICÆ, PRINCIPI

Petræ Præfæ, militiæ Diui Iacobi Maiori Commendatario, Leonardus Vairus, S. P. D.

INTER præcipuas rerum causas, Princeps Excellentissime, tria esse reperio, quæ hominem ad summam perfectionem & ad sempiternam gloriam perducere possunt, naturam scilicet, disciplinam, & consuetudinem. Natura enim omnis perfectionis origo & fundamentum est: hæc sine disciplina, cæca, manca & imperfecta ut plurimum esse consuevit: utraque tamen per consuetudinem & exercitationem perficitur. Natura si quidem paruulos quosdam igniculos nobis indidit, quos tamen malis moribus opinionibusque deprauatis sic restinguimus, ut nusquã naturæ lumen appareat. nam simul atque editi in lucem & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur, ut penè cum lacte nutricis, errorem suxisse videamur: tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat, adeo ut ab ea prorsus desciscere videamur. At qui cursum vitæ tuæ diligenter animaduernerit, summo quodam consensu hæc tria in te conuenisse reperiet. Tu enim iam inde à pueritia eximia indolis & summæ virtutis specimen præ te ferens, nobilissima virtutum semina ingenio tuo innata assiduo studio atque assuetudine tâ-
a ij

EPISTOLA

tum iuuiſti, ut ſummam omnium ſpem, quæ de te adhuc puero habebatur, continuò adoleſcens incredibili virtute ſuperaueris: & vir tandem factus maximos ingenij fructus edideris, non Potentiſſimo Hiſpaniarum Regi duntaxat, ſed vniuerſa Chriſtiane Reipublicæ gratos. Poſtquam enim primum felicitatis theſaurum habuiſti (quæ eſt, ut ſapientes volunt, ab optimo integerrimoque patre procreari) in aula Caroli Quinti Imperatoris Inuiſtiſſimi ita educatus fuiſti, ut probatiſſimorum virorum inſigniores virtutes, & clariſſimorum Philoſophorum celebriores diſciplinæ imbibereſ, atque in ſuccum vertereſ. Teque ita comparavi, ut qui in aperto mediocque ſpectaculo ante omnium oculos vitam acturus eſſes. Denique id egiſti, ut qualis videri velles, talis etiam eſſes, quod Socratem præcepiſſe legimus. Quocirca non ſolum nihil peccando, verum etiam honeſta quæque peragendo, manuſtum te omnibus exemplar exhibuiſti, in quod perinde ac in ſpeculum intuentes, ab operum ſimul & ſermonum turpitudine auerterentur. Cumque triplex vitæ genus, iuxta communem Philoſophorum ſententiam reperiatur, actiuum ſcilicet, contemplatiuum, & voluptuoſum; poſtremum quidem molle ac diſſolutum, actiuum verò ſi bonis diſciplinis careat, ineptum & magnis erroribus inuolutum, contemplatiuum ab actiuo non ſeiungendum exiſtimavi: utrumque igitur complexus, tuorum maiorum virtutum hæres, eorumque laudis & gloriæ imitator euaviſti. Gloriantur proſectò multi Maiorum ſuorum ornamentis, eorumque ſplendeſcunt lumine: at tu illorum gloriam ſolidiorem ducis, qui non tantum paternis & auitis decoris nituntur, ſed etiam ea cumulant ſuis. Ideo ſicut Rex Philippus tui patris inſtitutis imbutus ſplendoris & amplitudinis Regiæ decus & ornamentum fuit, ita tu eiſdem parentis ac maiorum tuorum exempla imitatus, cæteris omnibus præluces; adeo ut non modo ipſius ſapientiſſimi Regis, verum-

DEDICATORIA.

etiam omnium iudicio dignus habitus sis, cui grauissimarum rerum administratio, & ipsorum Regnorum gubernacula committerentur. Nam ut de aliis eminentissimis virtutibus tuis nihil dicam, de prudentia inquam, de fortitudine, de iustitia, de grauitate, de religione; quis in litteris vir eminet, præsertim inter Italos, quem singulari comitate beneficentiæque tibi non deuinxeris? Hinc ardens quidam litterarum, ac potius immortalitatis, quæ litteris continetur, amor maximis quibusque animis ingenuus in te perspicitur: unde non mirum est, si quidquid temporis à negotiis tibi superest, id omne ad bonorum auctorum opera legenda conferas. Quid? cum Romæ per tot annos apud Pont. Max. legationem exerceret, nonne Romanorum Ciuum & Cardinalium omnium, atque adeo ipsius Pont. Max. amorem ac beneuolentiam adeo tibi conciliaſti, ut omnes incredibilia propè amoris testimonia erga te tum præsentem, tum postea absentem ostenderint? Nam singulari quodam studio & innata quadam humanitate ita de omnibus benemereri studebas, ut beneficentiæ ac benignitati natus videreris. Non insolens, non nimium tui amans, non ulli acerbus, non grauis, non infestus, sed omnibus benignus, blandus, comis, facilis; cuius domus nemini obserata, sed omnibus patens erat, quò se quisque velut è tempestate & fluctibus in portum tuto recipere posset: latitiam tristitiâque illorum, qui te negotij causa adibant, tecum communem habebas. Inferiores equitate, facilitate, & beneuolentia alliciebas, potentiores obsequio & comitate attrahebas, paribus mira comitate honorem habebas, omnes beneuolè amplectebaris, eosque in tui admirationem adducebas, tibi que prorsus deuinciebas. Non longo seruatorum & comitum agmine tumidus, non publicis in spectaculis frequens, non deliciis & nimio sumptu insignis: sed frugalis, placidus, mitis: incessu, vestitu, uxoris atque familiæ cultu, cæterisque huiusmodi lautitiis talis,

EPISTOLA

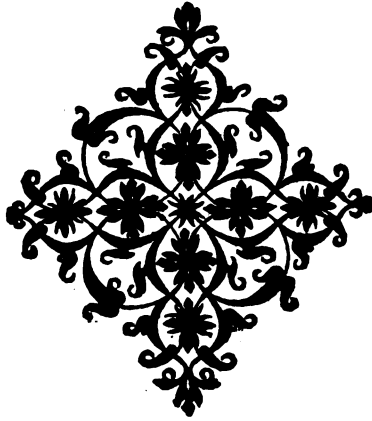
ut quasi unum de cætu te quilibet iudicaret: in omnibus interim rebus modestiam fidiſſimam omnium virtutum custodiam semper adhibens. Non cessationem & otium, quod plerique facere solent, quæritabas: sed Regiis mandatis exequendis omnem operam, atque adeo vitam ipsam impendebas. Quo effecisti, ut tua apud eum auctoritas tanta sit, quantam Antipatri apud Philippum Macedonia Regem fuisse legimus. nec me hercule immerito, si quidem per te, Rex in utramque aurem dormire potest, cuius ipse oculus appellari potes: nam in dispiciendis rebus, lynceis uteris oculis, summo in providendis consilio, quid Populorum ac Prouinciarum utilitas, quid Regnorum salus, quid res, & tempora poscant, semper cogitas. Vnde nil mirum si Neapolitani Regni administrationem tibi id minimè ambienti Philippus delegauit. Ad quod munus ea mente atque consilio minimè accessisti, quemadmodum Stratoclem & Dromoclidem fecisse legimus, qui mutuò sese ad messem auream inuitabant, sic enim ioco gubernationem appellabant: non enim manus tantum abstinentes, sed oculos & mentem ipsam habuisti. omnemque actionem, & vitæ totius consilium ita ættemperasti, ut successuris in eam Prouinciam præclarum exemplar quod imitentur, reliqueris. Qua de causa quod sapientes dixerunt, verum esse experior, Magistratum non modò administrantis viri ingenium, naturam, & mores patefacere, sed virum quoque ipsum Magistratus dignitatem ostendere: non enim minori ornamento ei muneri fuisti, quàm illud tibi. Et licet vulgus mores, vitam, actiones, consilia omnia eorum qui rebus publicis præsumt, curiosissimè rimari atque introspicere soleat, quamlibet altè obiecta, & tanquam velamentis abdita: nihilominus quo accuratiùs in te oculos Neapolitani figebant, eo magis amore ac desiderio flagrabant, tuam probitatem & integritatem ad cælum efferendi, summisque laudibus prosequendi. Equidem

DEDICATORIA.

nescio an ob mortem tui fratris Ducis prudentissimi Belgarum
maior fuerit eo, quo nunc Neapolitani ob tuum illinc discessum
afficiuntur. quibus unicum solatium esse video, quod te apud
Regem ipsum Protectorem ac Patronam habituros se sperant.
Sed quorsum hæc? dicet aliquis. annon vides ut Fascinatio sit
metuenda laudato? Nihil est ab hac periculi. nam tue glorie
magnitudo ac splendor optimum Amuletum est contra male-
uolorum inuidiam, & quoduis fascinum expellit. De quo qui-
dem Fascino cum tractatum absoluissem, iamque in procluii
esset, ut formis excuderetur, tuo nomini consecratum esse volui,
ita præsertim suadente Illustrissimo & Reuerendissimo Domi-
no meo Cardinali Granuellano: Cui etsi hoc opus iure quodam
proprio deberi videatur, lege tamen illa Pythagorica, quæ a-
micorum omnia iubet esse communia, tuum esse potest. est enim
æqualitas, ut Plato ait, amicitie auctrix. Quid Cardinalis
Dominus meus habet, quod tuum esse non summopere cupiat?
Vestra perfectio amicitie vinculum adeo efficax, potens &
præualidum est, ut nulla ex parte sanguinis nexui inferius exi-
stimetur: quia hic nascendi fors fortuitum opus, illud solido iudi-
cio coacta voluntas cum virtute coniuncta contrahit. Cum
igitur nihil aliud sit amicitia quam omnium diuinarum huma-
narumque rerum cum beneuolentia & charitate summa con-
sensus, inter vos omnium rerum, consiliorum, voluntatum, com-
munitas esse debet, alteriusque animus ita cum altero commisce-
ri, ut penè unus ex duobus efficiatur, & quisque alter idem ve-
rè dici possit. nec huius amicitie recens principium est, altissimas
iam radices egit, in suo scilicet Fratre orta ac in te propagata,
mox etiam in successores vestros propaganda. Accipe igitur,
Præstantissime Princeps, hoc munus animi mei qualecunque
argumentum. præclare enim mecum actum iri arbitrabor, si

EPISTOLA DEDIC.

nominis tui fulgore ab omni vetustatis carie & ab omni liuore atque obtrectione tutum posteritati commendetur. Quod si tibi gratum esse cognouero, me in posterum ad multò maiora præstanda, longèque præclariora mei in te animi signa edenda alacriorem reddes. Vale, méque in ære tuo reponere.

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Canonici Regularis, & eiusdem Abbatiae Prioris, ac Sacrae Theologiae Doctoris,

De Fascino: Liber Primus.

PROOEMIUM.

EXIMII Philosophi multis de rebus quae in Philosophia tractantur, grauissimè & copiosissimè differentes, fascini naturam ob eius obscuritatem parum aut ferè nihil attigerunt. Cùmque permultae ac difficiles in hac tam

Cur de fascino scribas.

ardua quaestione rationes mihi occurrerent, quae natura principii innixae non parum utilitatis ac claritatis huic materiae afferre posse viderentur: operæ pretium me facturum putavi, si pro viribus hac de re nonnihil dicerem; quò abdita & salubrosa fascini vis aperiretur, tantisque tenebris vel tātillum lucis afferretur. Vtique optata rei scopum facilius attingerem, Aristotelis vestigia persequi decreui; qui de re quapiam tractaturus, aduersariorum opiniones in primis in medium affert; quibus examinatis & reiectis, sua deinde sententia firmiter & validior persistit. In primo itaque libro fascini materiam ex Philosophorum placitis, cum eorundem principii, & rationibus adducemus; in reliquis verò à Theologiae vestigiis, pro-

Aristotelis mos in examinanda quaestione aliqua. Methodus auctoris in his tribus libris.

A

*præsiſque rerum cauſis ne latum quidem unguem diſcedentes,
noſtram ſententiam afferemus.*

An Faſcinum ſit. CAP. I.

*Ab axioma-
te omniũ cal-
culo recepto, à
teſtimonio tũ
profanorum,
tũ ſacrorũ
autorum, ab
hiſtoriis, ab
experientia et
communi opi-
nione faſcinũ
eſſe probat.*

*Res de qua
agendum eſt,
prænotã eſſe
debet.*

*Varij & lo-
cupletes teſtes
de faſcino.*

*Ariſtoteles
& Alexan-
der Aphrod.
Plutarchus et
Heliodorus.
Iſigonus.*

*Nymphodo-
rus.*

*Apollonides
Philarchus,
Algazel,
Auicenna et
Pomponatius.*

FASCINUM eſſe, atque in rerum vniuerſi-
tate reperiri, probatione non indigere exi-
ſtimo: tum quia auctores ferè omnes, non
Latini & Arabes tantũ, ſed etiam Græci
dixerunt, Vniuſcuiusque operis rem, de qua in eo agen-
dum ſit, prænotam eſſe oportere; & cùm de faſcinatione,
perinde ac de præſentis operis materia verba facturi
ſimus, illã notiſſimã eſſe præſupponimus: tũ etiã quia
non deſunt hiſtoriæ, quæ de admirabilibus faſcini effe-
ctibus fidem faciunt. Nam Ariſtoteles omnium rerum
optimus indagator de faſcini viribus meminit. Alexan-
der Aphrodiſiæſis faſcinatores veneficos appellat, quo-
rum documentum eſſe tradit, vt venenent alios intentẽ
illos contuentes carmine prolato. Plutarchus ab inuidia
propriũ corpus contaminari dicit, ex quò deinde ef-
fluuia ad alios perueniunt, eòſque lædunt; à cuius ſen-
tentia Heliodorus non diſcedit. Iſigonus in Triballis, &
Illyriis homines reperiri ait, Plinio referente, qui viſu
effaſcinent, interimantque, quos iratis præcipue oculis
diutius intueantur. In Africa familias quaſdam eſſe ef-
faſcinantes Nymphodorus aſſerit, quarum laudantium
voce probata quæque intereant, arbores areſcant, infan-
tes emoriantur. Huius generis familiæ Scythiam inco-
lunt, quæ Bythiæ vocantur, vt Apollonides prodit. In
Ponto quoque Thibiorũ genus, multoſque alios eiuf-
dem naturæ Philarchus narrat. Algazel fœminas viſu
vbique nocere aſſerit. Auicenna & Pomponatius re-

bus quibuscumque vehementi imaginatione pernitiē inferri posse autumant. Solinus Plinij assecla quādam familias inueniri memorat, quæ voce atque lingua fascinant. Philostratus Apollonium Thyanæum fascinandi naturam habuisse fatetur. Quid illud?

Solinus.

*Apollonius
Thyanæus
fuit fascinator.*

Virg. 3. Ecl.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Quid quod in decemviralibus tabulis apud veteres sanctum fuit, eos capitis reos fore, qui alienas segetes excantassent, aut ullis beneficiis, carminibus & fascinationibus pellicere ausi essent: ita enim in his relatum est,

Ne pelliciunto alienas segetes excantando

*XII. Tab. lex
in fascinantes.*

Ne incantanto: ne agrum defraudanto.

Nonnulli legum periti, inter quos Ioannes Franciscus Ponzinibius, & Petrus de Tarantasia, oculo vrenti ob animam infectam pueros fascinari aiunt, totisque viribus defendunt. Illud quoque ex Plinio huc adducere libet, quod licet ad Magiā spectare videatur, tamen quia

*Ponzinibij et
Tarantasi
Iuriconsultorum
asserit.*

fascinum Magiæ speciem esse reor, huic narrationi congruere videtur: C. inquit, Iulius Cresinus è seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret beneficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque, ut ait Piso, bene curatam & vestitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos: Postea dixit, Beneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigiliæque & sudores. hæc ille. Qui suo tempore portentum etiam, ac

Plinij historia de Cresino Magia suspecto.

Altera Plinij historia.

*Oliuetū Vectij
excantatione aliò tra-
ductum.*

prodigium omnium maximum accidisse testis est; Vniuersum scilicet Oliuetum in agro Marrucino Vectij Marcelli, qui eques Romanus fuit, & Neronis procurator, viam publicam transgressum, atque ipsa prædia ex loco in contrarias sedes profecta esse. Idque verbis Poetæ de simili re loquentis conuenire videtur,

*In Pharmaceutria, Ecl. 8
Ab experientia fascinum
esse probat.*

Atque satas aliò vidi traducere menses.

Experientia insuper ab huiusmodi dubitatione nos retrahit; siquidem cum effascinatrices, & effascinatos passim circumspiciamus, si fascinū reperiri ambigeremus, nos in tanta rerum claritate allucinari, & nullam nobis rationis micam inesse quilibet arbitrari posset. Huc etiam communis omnium opinio accedit; nam si acrius quam par sit, quidquam laudibus prosequi cœperimus, illicò nobis, vt ab eo laudando desistamus, ne id effascinemus, imperatur; & ne quam noxam contrahat, confestim contra fascinum amuletum paratur. Quin & aliqui sunt, qui dum laudantur, faciem auertunt, non tantum vt sibi molestam esse laudem indicent, sed vt à fascino caueant; ea enim opinio inualuit, vt per laudantium vocem fascinum fieri credatur. Nostræ præterea tempestatis mulierculæ non mediocrem fascino vim inesse indicant: dum res, quæ ipsarum curæ & custodiæ demandatæ sunt, tot præsidiis ac remediis aduersus fascinationem muniunt. Qua de causâ apud peritos non bene audiunt, qui fascinum rident, & aniles nugas esse existimant; & historiis fidem non adhibere periniquum esse duco, cum rerum euenta famæ respondeant. Nec si causæ ratio nos penitus prætereat, idcirco rem ipsam ridiculâ ducere debemus: infinita enim propè sunt, quorum rationem adipisci nequimus. Quinimò risu digni

*Communi
omnium consensu.*

*Immodica
laus de fasci-
no suspecta est*

*Anicularum
quarundam
superstitio.*

*Danda fides
historiis.*

existimantur illi, qui nimis anxie in rimâdis singularum rerum rationibus intēti sunt; & ex omnibus naturæ miracula tollunt: quoniam vbi causæ ratio nos latet, illinc peruestigandi nobis exordium nascitur. Quocirca philosophiam destruere videntur, qui fascino, vtpote naturæ prodigio, fidem non habent: cuius vim ne sacrarum quidem litterarū studiosi diffitentur; nam per illud oculorū radiis intermediis, & imaginatione, grauibz malis mortales affici posse censent. Vnde Sapientiæ libro hæc verba leguntur, Fascinatio malignitatis obscurat bona. Apostolus quoque ita clamat, O insensati Galatæ, quis vos fascinauit: in quorum verborum expositione interpretes aiunt: Quidam habent oculos vrentes, qui solo aspectu inficiunt alios, & maximè pueros. Diuus Hieronymus, cū infantes ex improviso macrescere, tabescere, miserè torqueri, aliquando miro eiulatu clamare, ac flere videret, inquit, Pueris & ætati paruulæ fascino nocet. Isidorus fascinatores à veneficis non distinguens, ait, Hi elementa concutiunt, mentes hominum turbāt, & absque veneni haustu, sola vi carminum animas interimunt. Sanctus Thomas dicit: & fortè animæ imaginatione spiritus immutatur corporis coniuncti, quæ quidem spirituum immutatio maximè in oculis fit, ad quos subtiliores spiritus perueniunt. Illa quoque verba Psalm. Qui timent te, videbunt me: sic exponunt: Magna virtus in oculis est; quod in naturalibus apparet; animal enim visum prodest ictericis: quem prior videt Lupus, ei vocem aufert: sic Basiliscus, si prior videt, occidit; si prior videtur, occiditur. Dionysius Carthusianus de hac fascinandi vi ita sentit; Fascinationem fieri interdum per quādam effluxionem humorum nocen-

Vbi nullus rationi, ibi inuestigationi relinquitur locus.

Biblia sacra fascino meminerunt.

Verba Salomonis & D. Pauli.

Hieronymus.

Tenella ætati obest fascino. Isidori verba in fascinantes.

D. Thomas opinio.

Ictericos inuat animal visum.

Lupi & Basilisci obtusius quomodo nocent.

Carthusiani circa fascino opinio.

*Olaus Magni
historia de
quibusdam
nationibus
effascinanti-
bus.*

tium, aërem inficientium, sicut quorundam vrentes infectique oculi teneros lædunt pueros, adeo ut escam euomant atque fastidiant, propter quod pueri tales fascinati dicuntur. Olaus Magnus de gentibus Septentrionalibus: Sunt, inquit, Biarmi idolatræ, & Amaxobij Scytharum more, atque in fascinandis hominibus instructissimi, quippe qui aut oculorum, aut verborum, aut alicuius alterius rei maleficio homines ita ligant, ut liberi non sint, nec mentis compotes, sæpèque ad extremam maciem deueniant, & tabescendo dispareant. Ne igitur tot grauiſſimis viris, historiis, experiētiæ, & communi omniū opinioni fidem detrahere videamur, nullatenus an fascinum sit, probare conabimur; sed ipsum esse concedentes, ad eius diffinitionem assignandam, & enucleandam accedemus.

Quid Fascinum sit, eiusque diffinitio examinatur: & imaginationem illius causam esse ostenditur.

CAPVT II.

*Describitur
fascinum.*

*Moralis causa
qua fit.*

*Naturalis
causa.*

FASCINUM, est pernicioſa quædam qualitas, intensa imaginatione, visu, tactu, voce, coniunctim vel diuisim, cæli quandoque obseruatione adhibita, propter odium vel amorem inflictæ. Pro cuius diffinitionis examine notandum est, causarum duo esse genera, naturale vnum, morale alterum; ut, qui vult, imperat, consulit, suadet, impellit, is eius rei, quæ voluntate, imperio, consilio, suasu, impulsu suo fit, moralis causa dicitur. At cum quis innata atque insita vi, & non externa actionem vniſormem exercet, eius actionis naturalis causa appellatur. In hac autem fascini descriptione, vtræque causa conspicitur collocata, ut intelli-

gatur ex artis & naturæ principiis fascinationem originem trahere. Partes omnes, quibus descriptio hæc conflatur, iuxta præstâtissimorum Philosophorum doctrinam aperiendas & declarandas proposui; utque à prima particula, quæ est imaginatio, exordiamur, animaduertendum est, quòd inter alias potentias animæ sensitiuæ attributas, quæ corpora nostra alteratione afficiunt, est imaginatio ipsa; quia etsi animales virtutes ratione qua lassitudinem in corpore ob laborem efficiunt, maximè alterantes dicuntur. Vnde alia vitalis, alia concupiscibilis, alia irascibilis vocitetur; tamen præcipuam alterandi vim imaginatio tenet, & eò magis cum imaginationi assensus vel dissensus accedit; ex quibus passionibus & alterationes oriuntur; quarum qualitate corpus diuersimodè afficitur & alteratur. Idcirco Aristoteles in 2. Ethicorum hæc exprimens, inquit, Tria sunt in anima, passio, habitus & potentia; quòd autem imaginatio alterandi potestatem habeat, hinc patet: illæ enim animæ operationes nos alterare possunt, quæ magni spirituum motus ad diuersas corporis partes internè & externè causa sunt: sed sic ex imaginandi virtute in nobis accidit, igitur ut notissimum præsupponendum id est. Quòd autem imaginatio externa corpora pertingere & afficere valeat, creditu facile est: Nam cordis spiritus ea qua est qualitate affectus ad imaginationem deferatur: qua quidem qualitate iuxta imaginantis voluntatem & imperium aer inficitur, & corrumpitur; à quo postea fascinatio contrahitur. Verùm spiritus imaginationi deferuiens, non secus ac rationale quoddam sidus, in quolibet res, pro intensè imaginantis voluntate, radios fulgures vel perniciosos diffundit: hac via, vehementi de-

*Fascinum ex
artis & na-
tura princi-
piis emanat.
Imaginatione
præcipue af-
ficimur.*

*Anima tres
virtutes.*

*Fascinum fit
ex imagina-
tione.*

*Corpora ex-
terna altera-
tur imagina-
tione.*

*Spiritus ima-
ginationis
feruus.*

*Et substantiis
supercælesti-
bus imagina-
tio adiunatur*

*Quicquid ho-
mo concipit,
illud homo
est,*

*Quo pacto ca-
lestia corpora
ad fascinum
concurrant.*

siderio imaginationi addito, fascinās, amorem, odium, valetudinem, ægritudinem, vitam & interitum inferre potest. Has vires nonnullorum hominum imaginationibus, à supercælestibus substantiis communicari atque infundi, sunt qui arbitrentur; sub quarum superarū substantiarum benigno aspectu procreatæ sunt; si intenta imaginatione Iouis, aut cuiusvis sideris speciē & ideam fascinantes cōcepissent. Huiusmodi fascinantium animam sic imaginantem, & in planetis pro rei inficiendæ qualitate desideria collocantem, duas continere res affirmant; formam videlicet qua corpus informatur & vivit; atque planetæ simulacrū & ideam: quo fit, vt omnis materia quæ motui subdita est, animæ non secus atque ipsi intelligentiæ cælesti pareat. Nec admiratione dignū existimant, si corporea ab incorporeis fiant, vt pestes, febres, & alia mala per imaginationem duntaxat excitentur, quia quidquid homo concipit, illud homo est, eiūsque forās emittēdi vim habet. Hoc pacto mulieres odio, vel cupiditate inflammata, vehementiori imaginatione grauidæ, spiritum quendam emittunt, quo impressio ad cælum eleuatur, qua quidē impressione corpus quoddam ex menstruo assumptum est, quod è cæli conuexione refluens, cruces & alias turpes notas in hominum vestibis imprimit, quæ grauium & pestilētium morborum deinde causa sunt, idque factu haud difficile est, si hominum cōceptus volatiles & corporei redantur, atque pro conceptuum qualitate ad sidera ferantur, vt libidinosus conceptus ad Venerem, inuidus ad Saturnum, sæuus ad Martem, & sic de reliquis, qui rursus in hominum perniciem & exitium, Planetarum virtute affecti, ac roborati descendunt. Quo factum est

vt

vt nonnulli, non modò conceptus aëthrorum virtute infectos, in hominum calamitatem venire crederent; verum etiam sidera ipsa, vt Horatius ad Canidiam veneticam scribit:

Per atque libros carminum valentium

Refixa celo deuocare sidera,

Canidia parce vocibus tandem sacris,

Citumque retro solue solue turbinem.

Versus Horatii ad Canidiam.

Hac via miseros mortales innumera mala, morborumque diuersa genera inuadunt: hac imaginatione intermedia, res quandoque futuras prælagimus, quoniã spiritus imaginatiuæ virtuti seruiens, adeò acutus, subtilis, ac penetrans efficitur, vt perquam abditam, recõditam, & penitus ignotam rem, præuidere possit. Quòd si quis imaginationi tot tantarumque rerù stupore dignarum, causam adscribere dubitauerit, vel ex eo ad credendum adduci poterit, quòd mulieres eius adspectus, ac sexus foetus generant, cuius tempore concubitus simulacrum & imaginem animo conceperat: vnde nunc mas nunc foemina oritur patris matrisve, aut aliam quampiam similitudinem referens. Mulier enim si quid animo concipit, aut in obuia quæque oculos defigit, mentique imprimit, ea plerunque infans in externis corporis partibus signata refert: eodem pacto inter amplexus & suauias, si mulier oculos & cogitationem in viri alicuius vultum dirigat, aut quemlibet alium præsentem imagineatur; eius effigies in foetu conspici solet: ea namque est imaginationis vis atque natura, vbi mulier aut quiuus alius fixius quid intuetur, vt simile quiddam conspectis emolietur; adeo vt infanti varias rerum formas induci contingat, ac nauos, lituras, verrucasque imprimi, quæ

Futura prædicimus per imaginationem.

Vis imaginationis in mulieris concubitu.

B

*Partus mon-
strosi ex ima-
ginatione edi-
ti.*

*Natorum si-
gna ex matris
appetitu.*

*Pulli gallinae
excluduntur
coloris obiectis
incubanti.
Mulier alba
Æthiopem
enixa.*

*Plinij de ima-
ginatione in
conceptu opi-
nio.*

*Unde huma-
narum ima-
ginum varie-
tas.*

non faciliè elui possunt. Sic nonnullæ mulieres, ex leporis obtutu infantes edunt, labello supremo bifurcatim dissecto. Eadem ratione nonnulli simis naribus generantur, ore distorto, labris indecorè prominentibus, totòque corporis habitu difformi; quòd mulier cōceptus ac gestationis tempore oculis totàque mente ac cogitatione in monstrosas quasdam species defixa fuerit. Eaque de causa plures in homine, quàm in reliquis animantibus differentiæ, ac discrimina cernuntur. Nam cogitationum velocitas, animi celeritas, atque ingenij varietas, multiformes notas imprimit; cùm cæteris animantibus animi ferè sint immobiles, stabilesque & in suo cuique genere similes. Eadem prægnantes si alicuius cibi cupiditate accensæ corpus suum tetigerint, natum in ea corporis parte cibi illius nota signatum edût, si eiusmodi cibus negatus, aut non illicò exhibitus eis fuerit. Eodem quoque pacto gallinæ pullos excludere putantur eius coloris, qui ipsis incubantibus obiectus fuit. Plutarchus ait quandam fœminam in fervore coitus oculos intendentē in oblatam Æthiopis imaginem, puerum nigrum ex candido homine genuisse: sic cætera animalia fœtus iuxta conceptionem generant. Philosophorum etenim scripta passim ostendunt visa in conceptu, magnam in partu vim habere. Plinius lib. 7. ait, Similitudinum quidem in mente reputatio est, in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoriæque, haustæ imaginis sub ipso conceptu; cogitatio etiam vtriuslibet animo subito transuolans, effingere similitudinem, aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine quàm in cæteris animantibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas,

& ingenij varietas, multiformes notas imprimit: cùm in cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus singulisque in suo quæque genere. Vnde coniugibus præcipitur, vt elegantes circa genialem lectum imagines habeant. Vrbs est in Brabantia Buscoducis, in qua, vt in aliis eiusdem Prouinciæ, statò anni die quo maximum vrbs templum Deo dicatum ferunt, publicè supplicatur, ludique varij superis exhibentur. Sunt qui tunc diuorù personas induant, sunt qui dæmonum: ex his vnus cùm visa puella exarsisset, domum saltitando se recepit, & correptam (vt erat personatus) vxorem suam, eam in lectum coniecit; asserens se ex ea dæmonium cudere velle: concubuit, concepit mulier, & peperit infantem dæmoni similem; qui simul atque editus est, saltitare cœpit. Hinc Iacob gregem suum augere didicit, vt sacra testatur historia, virgas amygdalinas variis coloribus incisas apud canales disponens, ad quos bibendi causa oues appellebant, vbi cœcutes illas conspicerent. Quid quod ægrotus ex opinione quam de Medico, aut de re quapiam imbibit, salutem sibi parare potest: Idem, frigus imaginando, frigore corripitur; sic cùm res acres mente concipimus, dentes stupefcunt: cùm res rubras, sanguis e naribus effluit. Quæ omnia fieri nullo modo possent, si imaginatio alterandi virtute prædita non esset.

Ludi Brabantia.

Partus demoni similis ex viri concubitu.

Ars Iacob in grege augendo.

Ægroti de medico opinio ad cōualefcendum confert.

De visu qui Fascini diffinitionem ingreditur.

CAPVT III.

SCIVIT in corpore humano sublimiorem & eminentiorem locum capiti natura dedit, ac tanquam arcem constituit, cæteris membris

Caput humani corporis arx.

*Rex sensuum
visus, & ani-
ma familia-
rissimus.*

*Animi affe-
ctuum indi-
ces oculi.*

*Lux oculorū
causa creata.*

*Natura lucis
duplex.*

*Planetae &
sidera in ocu-
lorum gratia
formata.*

omnibus pro basi suppositis; sic inter ceteros sensus vi-
sum, veluti Regem omnium edicissimum, & tāquam in
arce collocatum esse voluit, ipsumque animæ familia-
rissimū fecit, quod ex communi vtriusque affectu colli-
gi potest: siquidem animi dolorē mœstitia suffusi oculi
non dissimulant: contrā gaudente animo hilares subri-
dent, metu inualecente turbantur, animo ira flagrante
exasperantur & rubescunt: in cogitatione, ac cura quie-
scunt, eodem obtutu hærentes, & quasi cum mente si-
mul intenti, sicut in animi deliquio simul luxantur, &
remittuntur. Idem accedente amico, beneuolum affe-
ctum, sereno tranquillōque intuitu nuntiant. Quoties
verò inimicū conspiciunt, molestiam, indignationem-
que præ se ferunt, in audacia prosiliunt, in reuerentia
subsident, in amore blandiuntur, in odio efferantur, &
(vt paucis absolvam) ad animi affectum visus compo-
situs est, eius imaginem prorsus exprimens, naturamque
inuisibilem perinde ac in speculo referens. Horum ocu-
lorum gratia, lucem rerum omnium præstantissimam,
Deus Opt. Max. creauit, cuius lucis natura duplex est,
altera ex hoc igne corruptibili fulgēs, eaque mortalis &
extinguibilis: altera perennis & immortalis è cælo ad
nos delata, à sideribus singulis, tanquam à perenni fon-
te defluens, vtrique familiaris & gratissima oculis; quip-
pe qui per eam ad videndum habiles & idonei reddun-
tur. Vtque Deus, quāti oculos faceret, veluti animi nun-
tios, ac fidos ministros nos doceret, (nam æquē oculi a-
spectabili luce delectantur, atque animus inuisibili cla-
ritate ac veritate fruatur) Solis, Lunę, ceterorūque tum
erraticorum, tum fixorum syderum splendorem in ocu-
lorum gratiam & mysterium formauit, vt ab ipsis vide-
retur,

retur: quo munere omnium nobilissimo adiuti, quid-
 quid in orbe continetur spectant. Nec temerè oculos
 non animi tantùm fidissimos duces, sed alterũ animum
 nuncupare audemus; nã hos cùm osculamur, animum
 ipsum attingere videmur. Et quemadmodum animus
 longissimè progreditur, vagatur ac spariatur; ita oculi à
 terra vno ictu cælum pertingunt, mundique finès, or-
 tum & Occasum, Septentrionem ac Meridiem collu-
 strantes, ad eorum contemplationem mentem attra-
 hunt. Cùm igitur gaudente animo, oculi hilariter sub-
 rideant, & eodem mœrente, ipsi quoque hebetentur ac
 languescant, grauiori premente molestia lacrymas ex-
 primant, per iram tumescant, in mäsuetudine remittan-
 tur, in contemplatione hæreant, denique omnibus ani-
 mi affectibus statim respondeant, variis mutationibus,
 naturalem quandam animi cognationem declarantes
 clarum relinquitur, quòd si fascinũ per imaginationem
 quæ est animi vis, fiat, vt diximus, per oculos quoque,
 qui animi ministri & affines sunt, fieri potest. Ex ipsis
 radij quidam emittuntur, qui veluti iacula quædam, ac
 sagittæ ad effascinandorum corda deferuntur, totũque
 corpus inficiunt, acque ita nulla interposita mora arbo-
 res, segetes, bruta animalia, & homines pernicioſa qua-
 litate inficiunt, & ad interitum deducunt; quam effasci-
 nandi vim mulieres, & inter eas aniculæ maximè habēt;
 quæ visu nocere vbique compertæ sunt, & illæ præfer-
 tim quæ vel in singulis oculis geminam pupillam ha-
 bent, vel in altero equi effigiem. vt de quibusdam Pon-
 tium incolentibus scriptum legimus. Atque huiusmodi
 mulieres, alia dote sunt à natura donatæ, vt mergi ne-
 queant, ne veste quidem degrauatæ. Nec mirari debe-

*Oculus est al-
 ter animus.*

*Oculi respon-
 dent affecti-
 bus animi.*

*Quemadmo-
 dum per vi-
 sum fascinatio
 fiat.*

*Anicula ad
 fascinandum
 potissimum
 apta.*

*Gemina in
 oculo pupilla
 vim fascina-
 di maximam
 denotat.*

• *Homo μι-
χροσκοπος.*

*Galli obtutus
leoni timorē
incutit.*

*Lucretij ver-
sus.*

*Lupus quādo
voci noxius.*

*Testudines o-
culis ova ex-
cutiunt.*

*Mulieres mē-
struata spe-
cula inficiūt.
Amantium
ardor ex mu-
tuo conspectu.*

mus humanos oculos tantam vim possidere; est enim homo parvus quidam mundus, in quo omnia vnita reperiuntur, quæ sparsim in toto terrarum Orbe seminata cernuntur: quod profectò dici nō posset, si oculorum acie ea virtute insignitam non haberet, qua etiam bruta animalia prædita sunt; veluti de Basilisco legitur; qui venenosis radiis ex oculis emissis, quoscunque intuetur interficit. Gallorum quoque oculis semina quædam, ac spiritus inesse ferunt, quibus leonibus dolor ac mœror incredibilis incutitur: quam sententiam hisce versibus explicauit Lucretius.

*Nimirum quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina: quæ cū sint oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt, acrēmque dolorem
Præbent, vt nequeant contrà durare feroces.*

Nec dissimilem naturam lupi habere perhibentur; qui si priores obuium quempiam conspexerint, illicò ei vocem adimunt, vt ne sonum quidem emittere possit, tantum abest vt vociferari aut fari queat. Testudines etiam oua fouere, & fœtus excutere oculis dicuntur. Si verò ea quæ de oculorū radiis diximus, alicui creditu difficilia videntur, menstruatas mulieres animaduertat, quæ specula intuitæ ea sanguinea nube maculant, tantam vim oculis natura indidit. Amâtes præterea sese mutuò aspicientes, adeò ignibus quibusdam torquentur, vt viuere nequeant, nisi ipsorum insana libido, ac desideria compleatur; & vsque adeo amoris, ne dicam furoris, iētibus cor patet, vt si alter eorum rem amatam in amore sibi non respondere senserit, angatur, crucietur, & lacrymis

ac mœrore cōficiatur. Si quidem visus ob innatum suæ naturæ motum cum spiritu eiiculante quandam vim igneam, & mirabilem diffundit, ita vt hoc auctore permulta & agat & patiatur homo, ipsis etiam tenebris inuitis; vt de Alexandro legitur, qui per tenebras æquè, ac per lucem cernebat. Voluptatibus itaque visus capitur, ac rerum visarū amore allicitur, ad eos perueniens, quos perpulchros & elegantes perspexerit: ideo demirari quàm maximè eos quispiam posset, qui hominem visu assentire, ac molestia affici putant, & non item agere & nocere. Etenim mutuus eorum intuitus, qui venustatē & pulchritudine antecellunt, quódque ex oculis profluit & emanat, siue lumen, siue profluuium quoddam sit, amantes tabe conficit, permista dolori voluptate, tantusque ardor internus ex oculis egreditur, vt multo acrius visus quàm tactus vel auditus lædat. Quid? Nónne stupēdum est, quod de quadam aue, quæ Icterus vel Galgulus dicitur? quæ eam videtur sortita naturam, vt ictericiū morbum, quo homines laborant, ad se attrahat, ipsumque per oculos effusum hauriat. Homo verò qui tali morbo torquebatur, sic ab alite visus sanatur, & ales moritur. Atque vt reliquos morbos taceam, lippitudinis morbus solo contuitu contrahitur: tam perniciosam vim oculi habent, vt in alios proprium vitium eiiculentur, idque ea ratione fieri posse duco: nam animus malè affectus, suum quoque corpus malè habet. Quod vel inde colligitur, quia rei venereæ cogitatio & contemplatio genitales partes titillat & erigit. Canum etiam furor in iis certaminibus, quæ cum feris incunt, visus aciem perstringit, sæpius etiam penitus excæcat: sic cū animus aliquo mœrore, aut vitio affectus est,

Alexander æquè in tenebris ac per lucem cernebat.

Galgulus iste ictericiū morbum attrahit

Lippitudo seu ὀφθαλμία, ex contuitu nascitur.

Animi & corporis mutua affectio.

colores corporis immutat : si inuidia tenetur, pallore & croceo quodam colore totū corpus inficit . Vnde quotiescunque inuidia tabescentes liuidos in aliquem oculos defigunt, animi simul venenum vibrant, & quasi iaculis virulentis inuisum confodiunt & vulnerant. Illud verò prætermittendum non est, quòd nonnulli vernas, familiarésque nonnūquam patres ipsos à quibus omnis inuidiæ suspicio abest, nihilominus oculum effascinantem habere arbitrati sunt; & idè matres, liberos, quos in lucem ediderunt, illis non ostendunt, nisi post magnum tēporis interuallum . Plutarchus homines quosdam suo intuitu & punctiōibus, multis negotium exhibere affirmat, quòd eorum scilicet habitus, humoris imbecillitatísque causa in peiorem conditionem tendat; qui autem solido concretiorique constant corpore, vitium hoc non sentiunt . Quapropter non temèrè in fascini diffinitione visus positus est; quia per eū maximè fascinatio fit . Cuius quidem rei nostræ tempestatis aniculæ non paucae fidem faciunt; quarum impuritate multi pueri effascinati grauissimum discrimen adeunt : sæpè etiam acerbam subeunt mortem, pecudes partu & lacte priuantur, equi macrescunt & emoriuntur, segetes sine fructu metuntur, arbores arefcunt, ac denique omnia pessum ire videntur . Quæ res eos non latet, qui cum Ponticis hominibus commercium habent, illinc empta mancipia statim abducentes. Pontici enim homines adeo fascinantes oculos habent, vt nulli rei parcant, quin illam omni perfectione priuent, & in maximum malum coniiciant.

Ab ipsis quoque parentibus fascinum ei aculatur.

Ex quorundā intuitu pueri & ianes infli-

vetula & hodie pueros, pecudes & segetes inficiunt.

Ponticorum praua consuetudo fascinandi.

De

TACTVS omnium sensuum præcipuus, & præstâtissimus est, quippe qui singulis animantibus inest, ideoque omnium maximè necessarius habetur; quia animalia absque eo nec esse possunt, nec reperiuntur; atque vt Aristoteles docet, sine reliquis sensibus viuere cernuntur, at sine tactu minimè. Illius organum neruus quidam esse reperitur, ad retis similitudinem & imaginem formatus, per vniuersum corpus extensus, cute coopertus, & carni immersus à corde originem trahēs. Cuius obiectum sunt quatuor qualitates primæ, vt calidum, humidum, frigidū & siccum. Verùm tactus hac de causa fascinum inferre dicitur, quoniam eius vsus duplex est: modò per arteriæ eleuationem, modò per eiusdem submissionem. Cùmque arteria explicatur ac patescit, spiritus foràs mira celeritate emittuntur, ac quodam imperceptibili modo, ad rem effascinandam deferuntur. Et quia arteria à corde oritur, spiritus quoque inde exeuntes, cordis qualitatem infectam, ac vitiatam retinent, ac iuxta eius prauitatem, omnia quæ attingūt, inficiunt ac fascinant, non secus atque imaginatione, & oculorū radiis fieri ostendimus. Quandoque quatuor qualitates, quæ tactus obiectum sunt, à spiritibus ab arteria emissis inficiuntur, quæ postea sic infectæ, quamlibet rem sibi obiectam fascinant ac pessundāt, idque aniculæ in hoc scelere exercitæ animaduertentes, rem effascinandam aliqua perniciofa re tangere festinant. Cæterùm si cum tactu, herbarum aut verba iungantur, celerius fascinum perfici putāt, vt Poëta dixit,

Nulla sunt animalia tactus expertia.

Tactus organum.

Obiecta tactus.

Duplex vsus tactus.

Modus fascinantis per tactum.

*Quid de fascini mystio-
na.*

*Pocula si quando saeva infecere nouerca,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.*

*Torpedinis
vis.*

Quòd si ea quæ de hoc fascini genere circumferuntur, creditu difficilia videantur, vnica marina torpedo ad id credendum nos inducere potest, quæ etiamsi eminus hasta, virgæve tangatur, nihilominus lacertos quamuis præualidos torpescere cogit, & quamlibet veloces pedes alligat; vt fateri necesse sit, vim aliquam ei inesse, cuius virtute membra afficiat: homines verò eiusmodi stupore correpti, quasi sine sensu & viribus sibi videtur: vt

*Historia Auicenna de
serpente mi-
ro quodam
veneno.*

de quodam serpente Auicenna narrat, quem cum milles lancea interfecisset, ex lanceæ contactu totum eius corpus mortificatum fuit. Eodem pacto effascinati accidere consuevit, qui simul atque ab aliqua anicula præacti sunt, omnibus viribus se præactos esse cognoscunt.

*Hyæna vis in
canes & ho-
mines dor-
mientes.*

Hyænæ quoque vmbra contactu canes obmutescunt. Ferunt etiam Hyænam, quæ vel hominem, vel canem conspexerit dormientem, suum protendere corpus, & si dormientis magnitudinem excedat, dementiam ei incutere, eiusque manus, ne resistere conetur, depascere: si verò se breuiori corpore imparique proceritate videat, pernici cursu, celerrimisque pedibus fugam arripere. Quòd si forsità sæuiens in te proruat, obsistendum prorsus, ne à dextris inuadat, quoniam stuporem adfert, cui vestigio hærens occurrere non valebis. Si ad læuam detorserit, intrepidus irruito; sic eam hoc impetu torporem confessam enecabis. Sic serpens quernis frondibus contacta moritur, & in vestigio gressus hæret; iniecta Ibidis penna; & Vipera arundine percussa torpet, ac fagi ramulo contacta confestim obstupet. Si-

*Asinus aduer-
sus Hyænam.*

*Serpens Ibi-
dis penna fi-
statur.*

*Vipera arun-
dine tacta
st. q. et.*

mili quoque modo platani folia vespertiliones abigunt; quare non verisimile nobis id videbitur, quod de fascino per humanum tactum eiaculato circumfertur? Sic Eryngium ore Capræ sumptum totum sistit gregem. Quid Echeneis Remora nuncupata, paruus admodum pisciculus sic dictus, quod naues teneat ac remoretur? Is si semel naui aquas sulcanti adhæserit, ruant licet venti, sæuiant procellæ, omnium furori imperat, ventorum impetus frænât, vniuersique penè mûdi rabiem domat, ac nauigium ipsum inuitis fluctibus, ac Neptuno reluctantante sistit. Vnde Lucanus,

*Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In mediis Echeneis aquis.*

*Eryngio grex
remoratur.
Remora uir-
tus.*

*Lucani ver-
sus.*

In Æthiopia quorundam sudorē tabem contactis corporibus adferre aiunt. Quid de arcano illo mysterio dicemus, quo ferrum à magnete attrahitur? cuius lapidis tanta virtus est, ut si bracteam ferream mediam suspendas, cuius altera cuspis magneti semel adhæserit, ea sua pte postea natura ad vtrumque polum semper conuertatur. Quo facilius credendum est, ex hominum contactu fascino eiaculari posse. Ad cuius rei cōfirmationem, illud de tauro adduci potest, quem quamuis furentem, ficui alligatum statim mansuescere ferunt. Quis putaret è cæpe & allio lacrymas nobis vel è longinquo elici è pipere sternutamentum? Et quemadmodum cùm Aquilarum pennis mistæ aliarum alitum pennæ absumuntur, quod minimè fit, si cū aliis teneris ac mollibus etiam putrescentibus misceantur; sic nihil prohibet alicuius hominis salubrem esse tactum, alicuius verò noxium: sicut de marino lepore legitur, qui venenum est aliis in potu, aut in cibo datus, aliis visus solum, aliis tactus: si-

*Magnetis ar-
cana virtus.*

*Taurus ficui
alligatus mā-
suescit.*

*Allium &
cæpe lacrymas
excitant.*

*Aquila pen-
na alias ab-
sumunt.*

*Varie quali-
tates leporis
marini.*

*Cadaver hu-
manum corā
interfectore
sanguinem
emittit.
Ophiogenū,
Pſyllorū &
Marforū vir-
tutē contra ser-
pentium mor-
sus.*

*Ovidij. ſenſe-
tia de amoris
contractu.*

*Pulſata fides
unifonā mo-
uet.
Agnorum
chorde cum
lupinis mini-
mē conveniūt
Brasſica apud
rutam ſata
areſcit.*

quidem gravidæ mulieres, ſi ex eo genere ſceminam a-
ſpexerint, ſtatim naufea & redūdatione ſtomachi labo-
rant; ac deinde abortum faciunt. Eiufdem ſpeciei ma-
ſale induratus ſi in modum armillarum brachiis adiun-
gatur, naufeam abigit, vt Plinius fatetur. Interfecti quo-
que hominis cadauer recens ſi coram interfectore con-
ſtituatur, ſanguinē eiicere fama eſt. In Hellesponto cir-
ca Parium homines quosdam fuiſſe traditur Ophioge-
nes dictos, qui ſerpentum iētibus ſolo contactu mede-
rentur, manūque admota illicò venenum extraherent.
Huius quoque naturæ in Africa genſ Pſyllorum fuiſſe
fertur, quorum corporibus virus ingenuū fuit, ſerpen-
tibus admodum exitiale, adeò vt odore ſolūm eas ſopi-
rent: atque eadem vis Marſorum genti ineſt. Cur igitur
non credendum eſt, nōnullis hominibus vim ineſſe, qui
ſolo tactu faſcinent, & perniciem afferant? Et præſertim
cū Ouid. ſolo veſtium tactu, amorem mulierum alli-
ci poſſe dicat. Si ea quę in terræ viſceribus, & in eiufdem
ſuperficie procreatur, vt mineralia, lapides, herbæ, plan-
tæ, & animalia ſolo attactu, tot incredibiles effectus da-
re compertum eſt; quare eodem modo humanæ naturę
earundem rerum efficiendarum virtus non inerit? In ſo-
nis quoque nōnihil ſecreti miraculi ineſſe videtur: nam
icta fides unisonam ſuam impellit, tinnitūque ab ea
elicit. Præterea ſi chordæ agninæ cum chordis lu-
pinis iungantur, non modò nullum concentum red-
dent, ſed etiam agninæ à lupinis frangentur. In ter-
ræ ſatis, brasſica ſi ſecus rutam ſeratur, illicò areſcit,
fungi à terra auulſi, odore ſolūm homines perdunt.
Serpentes ſibilo tantūm magna diſtancia abſentes
enecant. Ergo non mirum videri debet, ſi quorun-

dam hominum tactus effascinandi vi præditus sit.

De vocis natura quæ Fascini causa existit.

CAPVT V.

NTEQVAM de fascino per vocem inflictum quidquam determinemus, animaduertendum est, vt Ammonius notat, triplex orationis genus reperiri, in intellectu scilicet, in voce & in scripto. Vox autem est sonus, qui ab animalis ore egreditur, cum imaginatione aliquid significandi; quæ quidem vox duobus spectatur modis: altero vt articulata, & syllabarum prolatione distincta est, ac scribi potest veluti hæc vox, veniat, ruat, & reliqua huiusmodi: altero verò quatenus inarticulata. & syllabis explicata non est, qualis est canum latratus, serpentum sibilus, & ouis balatus. Vocum articulatarum, quædam significandi vi præditæ sunt, vt timor: quædam omni significatione carent, vt blitiri: & alia quæ homines casu & inaniter proferre solent. Duplex in vocibus significationis modus reperitur, naturalis vnus, quo animi affectus inter nos exprimimus: iuxta quem modum Aristoteles in Politicis dixit, Vox est molesti & iucundi significatio: artificialis alter, & hic profectò modus non nisi humanis vocibus inesse conspicitur: quæ quidem via, nomina, verba, orationes, & quæcunque locutiones, voces dicuntur, quæ non modò animi sensus, sed res sensibus cognitæ & manifestas demonstrant. Quando vocem fascini causam dicimus, non modò de articulata, & ad hominum placitum significatiua intelligimus, verum de omni vocis loquimur modo, vt ex hominum ore effertur. Vtque clarius fiat, qua via vox tot incredibiles effectus effice-

Genus orationis triplex. Quid vox & quod duplex eius significatio.

Vocis differentia.

Arist. locum in Politicis.

*Organa vocis
& formatio.*

re dicatur, non est ignorandum, quòd à faucibus fistula quædam procedit introrsum ad pulmonē tendens, quæ nō cibum nec potum sumimus, sed aërem per spirationem in cordis refrigeriū trahimus: cū igitur aër à corde remittitur, in larynge pulmonis actione reprimatur, ac per eandem arteriam missus repercutitur, fitque vox, ad quam articulandam, & syllabis distinguendam, palatum, lingua, dentes & labia concurrunt. At aër à corde percussus, cordis qualitate afficitur, qui cū vocis naturam ingreditur, quocunque dirigitur, omnia illa perficiendi virtutem & potestatem habet, quæ in corde concepta erant. Nonnulli vocibus ac verbis vim inesse credunt ex persuasionē, quam de re ac voce qualibet sibi profuturam confidunt. Dicebat enim Plato: quando humana mens rem aliquam amat, quæ naturæ via prodesse non potest, & nihilominus sibi profuturam persuadet, ex sola mentis intentione corpus res illas iuuat. Cuius quidem sententiæ rationem afferunt, quia corporis habitudo animæ virtutem sequitur, quo fit, vt rem ita se habere oporteat, veluti concepta sit. Vnde Socrates ait, Incantationes verba sunt decipientia rationales animas, secundum spei inceptionem, aut secundum timoris incisionē. Galenus quoq; inquit, Sunt quidā naturalæti, qui quando ægrotāt, si eos sanos futuros confirmet medicus, conualescunt; quorum spes sanitatis est causa, & medicus si animæ desiderium incantatione, aut alicuius rei ad collum appensione adiuuerit, citiùs ad valetudinem perducet. Quidam voces ex verborum coniunctione, sicut res materiales, vires adipisci existimant, quam rem ex præsentī siderum positione, aut ex hominis genitura, aut ex singulari animæ potestate, proueni-

Platonis sententia de mentis intentione.

Socratis de incantatione sententia.

Ægrotantes opinio plurimum iuuat.

re arbitrantur. Nec referre aiunt, quænam verba ab effascinante proferantur: & an laudibus vel maledictis rem effascinandam prosequatur, an affirmatiue vel negatiue, barbarone an disertio sermone loquatur, quocunque enim modo effascians obmurmuret, ac vocem emittat, dummodò ad rem quampiam effascinandam vehemens desiderium habeat, res illa nulla interposita mora, inficitur; iuxta effasciantis voluntatem; eamque fascinum veluti cordis nuntius ac fidus minister nō excedit: hinc fieri potuit, ut verbis quibusdam prolatis ex anicularum vel prauorum hominum ore, pueri aliqui ægrotauerint, alij interierint, grauidę mulieres abortum fecerint, nonnulli homines macie confecti fuerint, equi cōciderint, oues lacte destitute fuerint; Circe carminum incantatione varias imaginum facies mentita fuerit, & alia quamplurima acciderint, quæ singula recensere nimis longum foret. Nonnulli verborum vi varias brutorum animalium & aliarum rerum formas induerunt; alij ad remotissima loca paruo temporis spatio aduolarunt. Quod inde nobis persuaderi debet, quia verbis bruta animalia retardantur & capiuntur; à segetibus, vineis & viridariis, mures, locustæ, & alia nociua animalia verbis ac scriptis, vel ex improviso prolatis characteribus arcentur, serpentes sistuntur, qui incantantium verba timentes, alteram aurem terra, alteram cauda obdunt, iuxta illud Psal. Sicut Aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium: & ægroti pristinam valetudinem acquirunt. Quid quòd Magus quidam in tauri auriculâ verbis prolatis, Taurum ita prostravit, ut mortuus videretur: hoc etiam admotus panis furto inueniendo conceptis litteris inscriptus corrobora-

Verba quoque modo prolata effascinare possunt.

Circe incantatrix.

Animal nociuum verbis abigi potest.

Aspidis natura contra incantatores.

Magus tauri verbis prostravit. Nonnullorum furto inueniendi superstitio.

*Pollutio car-
minibus pro-
curatur.*

*Vermes car-
mine necantur
& sanguis
sistitur.*

*Carmina mor-
bus abigunt.*

*Vulnus per
medicatum
gladium coa-
lescere.*

*Verborum tria
genera.*

*Oratio Tuscia
Vestalis.*

rat, atque illud, quod carmine prolato, quidam super acutissimum gladium, & candētes prunas ambulant, digitoque vni insistentes, alterumque hominem, aut pondus grauisimum in altum subleuant, equos ac tauros furibundos verbis domant, canes feroces sedant, & à latratu desistere cogunt. Pollutionem in somnis cum muliere quam adamant moliuntur, & earum quoque rerum repræsentationem imaginantes prævident, vt eis libet, & futuras illas præscire sagagūt. His vermes interficiuntur, sanguis vndecumque fluens sistitur. Quocirca dixit Homerus profluuium sanguinis vulnerato fœmini Vlyxem inhibuisse carmine. Omnes morbi ab humano corpore expelluntur, vulnera curantur, & sagittæ ossibus fixæ, mira facilitate extrahuntur: nec desunt qui dicant, se homines cane, vel serpente morsos, aut quouis veneno infectos, etiam quantumcūque absentes, sanos & incolumes reddere posse, idque nulla alia re adhibita, nisi quadam verborum prolatione; Illud verò maiorem admirationem affert, quod aliene cuiuslibet personæ remedium adhibent, & absens sanatur; alij ipsomet gladio, quo quis vulneratus est eum medentur, vulnusque coalescere ferūt; & quod stupore non admiratione tantum dignum est, cū verba proferūtur, si gladium sursum versus digitis fricant, vulnerratum nullum sentire dolorem; at si deorsum, incredibili dolore affici dicunt: & vt hanc materiam in pauca conferam, cum Plinio dicendum est, verborum tria esse genera, alia ad impetrandum, alia ad depellentem, alia ad commentantem pertinent. Impetrantis verba sunt illa, quibus à suprema natura aliquid orando obtinemus, quo quidem modo, Tusciæ Vestalis precatio exitit; quæ aquam cribro eiusmodi

modi precatione tulit. Aliæ etiam Vestales mancipia fugitiua nondum egressa vrbe, in loco precatione retinuerunt. Demùm omnia verba amatoria, sic esse putât: quorum Theocritus, Catullus & Virgilius meminerunt. Vnde Horatius dicebat,

Verba amatoria fascino vim habent.

*Quantum carminibus, quæ versant atque venenis,
Humanos animos, has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo.*

Horatii locus.

Huc etiam parentum execrationes in filios spectant; quorum non paucos in calamitosum funestumque exitum, ob diras huiusmodi imprecationes deuenisse audiui-
mus. Ideò Plato nihil parentis imprecatione filiis periculosius censet. Depulsoris verba sunt, quibus in depellendis & auerruncandis nociuis & molestis utimur, quo modo luxatis membris carmen auxiliari Cato prodidit, & Marcus Varro podagris. Cæsarem dictatorem post vnum ancipitem vehiculi casum ferunt semper ut primum in curru cõsedisset, carmine ter repetito, securitatem itinerum stipulari solitum: sic olim primum anni diem lætis precationibus inuicem faustum ominabantur, fascinationibus etiam adoramento peculiari occurrebant. Quibusdam etiam carminibus contra grandines, morborumque genera, & contra cõbustiones utebantur. Annalium memoria proditum est, quibus verbis antiqui fulmina arcerent, vel impetrarēt. Commemorationis verbis aliquid futurum interpretabantur, & ideò impares numeros, ad omnia vehementiores credebant, sternerutantes faustis verbis salutabant, absentes aurium tinnitu de se sermones præsentiebāt, tantam verbis vim olim adscribebant. Attalum affirmare tradunt, ut si quis Scorpione viso dicat Bud, cum illicò cohibeat ne ictus

parentum in filios execrationes perniciose.

Cæsar in ingressu vehiculi carmen proferebat.

Antiquorum mos primo die anni inter se consulari adi.

Cali tempestates carmine procurata & auersæ. Impar numerus efficax.

Attali opinio ad scorpionem cohibendum.

D

*Noniani am-
letum contra
lippitudinem*

*Numeri sono-
ri vir.*

*Caleni sub-
dola interro-
gatio.*

*Romanorum
sagax respon-
so.*

*Cuminū ma-
ledictū satū
latius coale-
scit.*

*Berosi histo-
ria de Chiam.*

*Anacepha-
leosis totius
capitis.*

suos vibret. Marcus Seruilius Nonianus, qui lippitudi-
nis morbum vehementer metuebat, priusquam lippitu-
dinem ipse nominaret, aliūve sibi prædiceret, duabus
literis Græcis Π. & Α. chartam inscriptam, linóque cir-
cumligatam collo subuertebat, qua observatione, mor-
bum illum se euitare credens semper voti compos fuit:
sic numeri sonori incredibiles effectus in nobis pariunt.
Illud quoq; huc spectat, quòd cùm in Tarpeio fodien-
tes delubro fundamenta, caput humanum inuenissent,
à Senatu ob id legatis missis, Hetruriæ celeberrimus va-
tes Olenus Calenus præclarum id fortunatūque cer-
nens, interrogatione in suam gentem transferre tenta-
uit, ante se prius templi imagine, scipione quodam de-
terminata: Hoc ergo dicitis Romani, hîc templum Io-
uis Opt. Max. futurum est? Hîc caput inuenimus? Con-
stantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse
fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis, legati
Romani respondissent, non planè hîc sed Romę inuen-
tum caput dicimus. Et id quod de Cumino fertur, quod
cùm maledictis & probris fatum est, lætius nascitur.
Quin & Berosus Annianus ait, Cùm Noë ebrius iace-
ret, Cham illius virilia comprehendisse, eique vt illude-
ret, nescio quid carminis magici submurmuratem pro-
tulisse, sterilēque eum perinde ac castratum effecisse.
Voces igitur & verba, siue ob aërē à corde respiratum,
siue ex spe & persuasione, siue ex verborum coniunctio-
ne, ex siderum virtute, ex hominū genituris vel demum
ex animi potestate, virtutem habeant, atque ad impe-
trandum, depellendum & commentandum concepta
sint, perspicuum est, incredibilem virtutem obtinere, ac
fascinationis potissimam causam existere.

De Cæli observatione, quæ ad fascinandum concurrir.

CAP. VI.

CONSVEVERUNT effaschantes non modo imaginatione, visu, tactu, & voce fascinū perficere, sed cælum ipsum, ac sidera ad illud efficacius & validius patrandum adhibere, omnesque hominū affectus ad septem, iuxta numerum septem planetarum reducunt, libidinem Veneri adscribentes, tristitiam Saturno, alacritatem Ioui, bella Marti, præfidentiam Soli, solertiam & astutiam Mercurio, instabilitatem Lunæ. Corpus quoque humanum ad duodecim signorum similitudinem in duodecim partes diuidunt, Arietem capiti præficientes, Taurum collo, ut Mallius Poëta ad Augustum Cæsarem scribens, notat his versibus,

*Fascinantes
cælum adhi-
bent.*

*Humani af-
fectus à pla-
netis guber-
nantur.*

*Artus hu-
mani duode-
cim signis
subiunguntur.*

*Signa hæc præcipuas in toto corpore vires,
Exercent: Aries caput est ante omnia princeps:
Sortitur quoque sensus & pulcherrima colla
Taurus: & in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris: pectusque locatum
Sub Cancro est, laterum regnum, scapulaque Leonis:
Virginis in propriam descendunt ilia sortem:
Libra regit clunes: & Scorpius inguine gaudet:
Centauro femora accedunt, Capricornus utrisque
Imperat in genibus: crurum fundentis Aquari,
Arbitrium est: Piscesque pedum sibi iura reposcunt.*

*Mallij ver-
sus de mem-
bris hominū.*

Vnde quando fascinatores in aliqua corporis parte, aut circa aliquam affectionem, fascino lædere satagunt, illud in hora signi, & planetæ rei efficiendæ conuenienti efficere conantur. Ideò fascinandi modus iuxta signo-

D ij

*In unūquod-
que indivi-
duum aliqua
stella influat.*

*Astrorū a-
lia fortunata
alia non.*

*Anima &
corpore homo
constat.*

*Cælum sensu
præditum.*

*Primum ar-
gumentum,
cælum sensum
non esse ex-
pers probans.*

*Alterum
argumentum*

rum & planetarum dispositionē regulatur. Et actionem sub sidere rei fascinandæ prædominante incipiunt: eoque magis id consequi possunt, quia unicuique indiuiduo aliquis stellarum influxus indutus est, quem fascinantes naturæ instinctu cognoscunt; eumque sub illarum stellarū dominio augere, & minuere possunt. Aiunt in super quædam esse fortunata, quædam infortunata sidera, & pro fascini inferendi qualitate, sidera se eligere posse asseuerant. Et quoniam homo ex duplici natura compositus est, ex anima scilicet & corpore, in utrâque sidera, & cælorum vires, fato quodam agere posse non dubitant. Quo fit ut fascinatores si hominem aut in anima, aut in corpore lædere cupiunt, nullo modo ab huiusmodi fascino sese defendere valeant. Nec desunt qui cælum animal sensibus præditum esse dicant, quod effascinantium vota, & preces exaudiat, quod hisce rationibus probant. Omnis nouus effectus ab agente per cognitionem emanans, noua indiget causa, quæ continuo in sua cognitione innouetur; at cæli effectus est nouus, igitur à voluntate noua ob cognitionem innouatā proficiscitur: hæc autem cognitio non nisi ab imaginandi vi oritur, quæ quia animali sensu prædita adscribitur, cælum etiam eadem ratione animal esse dicendum est. Præterea, quælibet particularis actio ab eo qui cognoscit fluens à sentiendi virtute efficitur, quia sensus ad res particulares, intellectus verò ad vniuersales dirigitur, ut Aristoteles docet: sed cæli motus particularis effectus est, à cæli anima cognoscente manans, ergo cum eiusmodi anima non nisi sensitiua esse queat, verè animal cælum est, quod fascinantium voces, singultus, suspiria, & quælibet vota audiat & perficiat. Et hinc nonnulli ad-

ducti fuerunt, vt crederent sidera è cælo ad terras deripi posse, cum ad nutum fascinatoribus obedirent, vt supra tetigimus, quod Horatius in Canidiam veneficam his versibus explicat;

Quæ sidera excantata voce Thessala

Lunamque cælo deripit.

Horatij de venefica versus.

At Græcorum Reges cum aliquod negotium obtinere volebant, caput Draconis, in medio cæli cum Ioue ponebant, aut aspectum ab eo figura amicabili, & Lunam coniunctam Ioui, aut recedentem ab ipso, & coniunctionem ad non ascendentis petentem, tuncque ipsorum petitionem exaudiri dicebant. Almanfor quoque sic ait; Si quis capite in medio cæli existente, aliquid postulauerit, non præteribit, quin breuiter quæsitum adipiscatur. Et hinc metallorum laminæ originem sumpserunt, quoniam unicuique metalli speciei, planetam præsidem, ac dominum præficiunt, vt auro Solem, argento Lunam, Saturnum plumbo, stanno Iouem, & sic de reliquis, & cum aliquid perficiendi desiderio tenentur, metallum planetæ conueniens, sub eiusdem planetæ dominio sumunt, & quosdam characteres, in metalli lamina insculpunt, quam ei corporis parti alligatam gestant, cui planeta ille aut eius signum dominatur, & sic quidquid cupiunt, consequuntur. Prætermitto id quod cum de imaginatione loqueremur, diximus, quod quidam, animi nostri sensus volatiles reddi posse affirmant, eosque ad quem velimus planetam dirigi, iuxta desiderij nostri qualitatem: hoc est, qui crudeles sunt, ad Martem; qui inuidi, ad Saturnum: ij verò planetarum qualitate infecti, rursus in eorum hominum calamitatē, & perniciem descendunt quos perdere volumus. Quo quidem mo-

Græcorum mos ad obtinendum aliquid.

Almanforis opinio de aliquid impetrando.

Metallorum cuique planeta præst.

Vsui metallorum in fascino.

Animi nostri sensus volatiles sunt, & ad planetas feruntur.

D iij

*Comatorum
siderum or-
tus & vi.*

*Tonitruorum
ortus.*

*Fulminum
ictus unde et
diuersa qua-
litas.*

*Catiliniani
prodigium ex
fulmine.*

*Sacerdotes
fulguratores
qui.*

*Lex de procu-
randis & ex-
piandis ful-
minibus.*

do non vni tantum homini, verum toti prouinciæ ac regno, & demum vniuerso orbi nocere possumus. Hinc comata sidera oriri aiunt, quæ modò Regi, modò omnibus exitium afferunt, vel pestem, aut frugum penuriam, aut bella, aut terræmotus, aut alia grauissima damna. Ex horum igitur fascinantium libidine fulmina oriuntur, quæ in mortalium exitium cadunt. Et hinc factum est, vt Ioui fulmina adscriberentur, quia fascinantium animi ad Iouem delati, in nubem conuertuntur, & sic dissensus vapor gignitur, qui si in nube luctetur, vt ait Plinius, tonitrua eduntur, si ardens erupat, fulmina oriuntur: quorum quæ sicca sunt, non adurunt, sed dissipant; quæ humida, non vrunt, sed infuscant: quæ clara, mirificæ maximè naturæ sunt; nam dolia exhauriunt intactis operimtis, nulloque alio vestigio relicto. Aurum, æs, argentum liquant, facculis ipsis nulla ex parte combustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Sic legitur in Catilinianis prodigiis, Ex Põpeiano municipio Marcus Herennius Decurio sereno die fulmine ictus. Quæ profectò fulminum diuersitas, ex fascinantium voluntate oritur, quibus ad nutum obediunt. Hinc veteres Romani ex Hetrusca disciplina sacerdotes in vrbe habuerunt, qui fulmina ipsa & procurarent & expiarent; qui fulguratores etiam à Marco Catone nūcupantur: vnde in decemviralibus legibus de procurandis & expiandis fulminibus, hæc verba leguntur:

Sacerdotes cali fulgura, regionibus ratis temperanto:

Vrbem, agros & templa, libera & effata habento:

Prodigia, portenta, ad Hetruscos, & Aruspices deferunto:

Procuranto fulgura, & obsita pianto.

Quæ quidem verba, procurare & expiare fulmina pontificia esse, & sacris ritibus attributa, ex M. Cicerone didicimus; & auum Galbæ Imperatoris, fulgura prouocasse Suetonius Tranquillus asserit. Hinc repentini flatus, *Turbinū & vortices ortus.* vt vortex & turbo nascuntur, quos contrario siderum cursu Plinius fieri dicit, qui nauigantibus præcipua pestis existunt; non antennas modo, verum ipsa nauigia, contorta frangentes, iidem elisu ipso reperi, correpta secum in cælum referunt, sorbentque in excelsum. Hinc prodigiøsæ pluuiæ ex lacte & sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis, & quàm plurima alia portenta *Monstruosæ pluuiæ unde.* eueniunt; hinc lapides è cælo, vt in Thraciæ parte accidisse interdum Plinius refert; hinc grandines tantæ magnitudinis, quæ non modò segetes, vineta, homines, & bruta animalia, sed arbores ipsas prosternunt, ac pessundant. Denique omnia quæ in terras è cælo proueniunt, & mortalibus nociua, atque infesta sunt, fascinantium astutia accidere existimantur. Quibus si reliquæ fascini causæ accedunt, vt diximus, velociores & efficaciores *Abortus procuratio.* effectus consequuntur. Inde est quòd cum grauidarum mulierum abortum procurant, horam planetæ qui tunc grauido vtero præest conuenientem eligunt. Primo enim mense, Saturnus grauidis dominatur, secundo Iupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo verò Luna, ac deinceps Saturnus reuertitur, cui causam adscribunt, quare octimestris partus non viuit; quia ille mensis Saturno attribuitur, qui cum sit frigida & sicca naturæ, malitiâ & interitum influit. Alij iuxta planetarum obseruationem, hoc pacto, quoslibet *Ætates hominum septem à planetis regulatæ.* se fascinare posse affirmant, quia hominum ætates septem sunt, & à septem planetis iuxta Chaldaeorum doctrinam regu-

*Observatur
ætas à fasci-
natoribus.*

lantur, & quæcunque in vita aguntur; ea statis certisque temporibus planetæ ipsi efficiunt; sic Lunæ infantiam, Mercurio pueritiam, Veneri adolescentiam, Soli iuuentutem, Marti virilitatem, Ioui senectutem, Saturno senium tribuunt. Quando fascinatores aliquem inficere cupiunt, eius ætatem animaduertunt, & illi ætati aptum & idoneum planetam eligunt, in cuius hora fascinum moliuntur, quo fascinatio promptiorem effectum sortiatut. Merito igitur in fascini diffinitione, de cæli observatione mentio facta fuit, postquàm ea adhibita tot tantæque ferè creditu difficilia procurantur, & fiunt.

Quale Fascinum sit. CAP. VII.

*Simplicia cõ-
positis præcũt*

*Substantia
perspecta ac-
cidentia faci-
le perspiciun-
tur.*

*Fascinum est
venenum.*

ABSOLVTIS & ventilatis duabus dubitationibus; An sit, & Quid sit fascinum; reliquæ duę, Quale sit, & Propter quid sit, examinandæ sunt. Nec immerito illæ priores à nobis enucleatæ fuerunt; siquidem, vt Aristoteles docet, simplices sunt, quæ cæteras compositas naturæ ordine iure præcedunt. Circa hanc dubitationem non multum immorari oportet, rei namque substantia cognita, accidentia quoque ac proprietates ab ea fluentes facile cognoscuntur, vt idem Philosophus testatur. Fascinum omne perniciofa qualitate præditum esse, ex eiusdem diffinitione clarè habetur; quæ quidem qualitas veneni naturæ proximè accedit, quoniam sicut venenum corpus quod inuasit, totum ad sui ipsius virulentam naturam conuertit: ita quæcunque corpora fascino correpta sunt, in venenatam & corruptam substantiam transeunt. Quare fascinum ex destruendum & interficientium numero existit, quod nõ secus atque ægritudines compositorum

sitorum solutionem inducit. Fascinum duplicem quali-
 tatem habere potest, essentialem vnam, quam internam
 formam vocamus, qua vna fascini species ab altera dif-
 fert. Et hæc nihil aliud est quàm meritum, quod vnum-
 quodque compositum ex quatuor elementis iuxta ma-
 iorem & minorem proportionem elementorū in com-
 posito sortitur, & ab influentibus stellis habere meretur:
 quæ quidem stellæ inferiorum compositorum species
 respiciunt, omnesque proprietates instillant, iuxta illud
 Ptolemæi: stellarum virtutes inferiùs vehuntur, median-
 tibus lineis pyramidalibus & rectis, quæ in ipsarum stel-
 larum lumine formantur; quod lumen per lineas diuer-
 sas vectum, specificas virtutes à stellis defert, quas com-
 positis communicat, & in eis relinquit: & quoniam ele-
 mentorum quantitates & pondera penitus in compo-
 sitis ignoramus, ideò eiusmodi specificas formas adue-
 nientes ignorare oportet. Alterum accidentalem qua-
 litatem nuncupamus, quæ à sua specifica differentia in
 cōposita fluit, in quibus ratione quatuor elementorum,
 quatuor qualitates effascinantes reperiuntur. Calida sci-
 licet, frigida, sicca, & humida. Calida effascinatrix quali-
 tas duobus modis inficit; nā aut calefaciēdo corrodit, &
 vsq; ad cor & medullas penetrās, corpus dissolvit; aut ea-
 lefaciēdo inflāmat, qua inflāmatione paulatim ad inti-
 mas partes perveniēte, substantia deperit. Frigida autem
 duobus quoq; modis obest; aut stupore afficiendo, quia
 ob maximā frigiditatē, cor immobile redditur; aut re-
 spirationis vias obstruēdo, ita vt anhelitus cordis refri-
 gerationi subtrahatur. Sicca quoq; dupliciter lædit, cor-
 dis humilitatem consumendo, aut partem à parte sepa-
 rando, quousque omnia membra vsque ad cor dissoluā-

*Dua qualita-
 tes in fascino.*

*Siderum via
 in inferiora
 corpora im-
 fluit.*

*Quatuor
 differentia
 fascini.*

*Sicca & hu-
 mida quali-
 tates quomo-
 do nociva.*

E

tur, & intereant: humida verò ex occulta putredine inficit cōpositum, ac destruit. At fascinum quod à specifica differētia vim habet, non ratione alicuius prædictarū qualitatum nocet, sed quia contrariā effascinat, & parentem atque obsequentem fascinantibus naturam continet. Verum ut sciamus quo pacto fascinum mortem inferre possit, non prætermittendum est, fascinum agendi præditum esse natura; & quidquid tangit, perniciofa inficere qualitate, & in effascinantem naturam, & corrumpentem vertere, & seipsum multiplicat, corporis qualitates consumens, eoque multiplicato, fascinans virtus augetur, & ad cor peruenit. Et tunc spiritus vitalis cedit effascinanti virtuti, & à corde egrediens, ipsum absque motu relinquit, & sic interitus statim subsequitur. Et non secus vitalis cordis virtus, fascino cedit, ac ferrum magneti, cui semina quædam insunt id efficiendi, de qua sic Lucretius ait:

*Fascini vires
quo pacto au-
geantur.*

*Lucretij ver-
sum de ma-
gnete.*

*Principio, fluere è lapide hoc permulta necesse est
Semina, siue æstum: qui discutit aëra plagis,
Inter qui lapidem, ferrumque est cumque locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacescit
In medio locus, ex templo primordia ferri
In vacuum prolapsa cadunt coniuncta: fit utque
Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.*

*Cordis arte-
ria aerem quo
pacto attra-
hant.*

Idque ea ratione fieri contingit, nam cordis arteriæ, per attrahendi & expellendi motum, quem à natura habēt, aërem circum se stantem, quandiu animal viuit, attrahunt, & illæ quoque arteriæ, quæ ad cutim terminantur, per suos poros intermedios, aerem qui nos ambit, vsq; ad cor attrahūt, & per easdē arterias nocturnæ exhalationes è corde efflant. Quocirca cum circumstantis aer fasci-

nātis opera fuerit pernicioſa qualitate infectus, per ipſas arterias dilatationis motu cor inficit; quæ deinde labes, cū vniuerſo corpore cōmunicatur, & hoc pacto miſeri mortales faſcinātur. Vnde quanto alicuius arteriæ hominis, rariores & patentiores exiſtūt, eo citiūs ipſi faſcinum nocet, quod ex cordis caliditate oritur, cuius eſt rarefacere, vt è cōtra frigiditatis, condenſare: & hinc eſt quòd ſi quis effaſcinator, plures ſimul effaſcinare voluerit, non æquè omnibus faſcinū nocet, quoniā inſitus calor qui vitā ſubminiſtrat, extraneis nocumētis reſiſtere poteſt, ſi viribus præualet; at ſi ſuccūbit, illicò faſcinans qualitas naturæ vires opprimit, & ad interitū perducit. Quòd ſi innatus calor faſcinātivi ſe opponit, nec omnino præualet, ſed aliquid effaſcinātis virtutis diminuit; nō cōfeſtim cōpoſitum enecat, ſed paulatim, primò ad maciē, deinde ad exitiālē exitū deducit, quia pernicioſa illa faſcinationis qualitas, ſenſim innatis humoribus cōmunicatur, quos ſibi ſimiles reddere conatur: nec deſiſtit, quouſque totū corpus illa tabe infecerit; ſicut ignis, qui ſi materiā aliquā cōbuſtioni parū idoneā inuenerit, eam priuſ exſiccādo, cōtrariāq; ab ea expellēdo ſibi ſimilem reddit, donec formam ſuam in eam introducat. Nec ſilentio inuoluendū eſt, vt ſuprà monui, quòd effaſcinādi proprietas natura quædā eſt, ex humanis ſuppoſitis exiſtens, à cœlorū influentia emanās, quæ proprietas ſi caliditati adhæreat, calida vocatur; ſi frigiditati, frigida, & ſic de reliquis: cuiuſcunque autē naturæ illa ſit, ſpiritualiter agit. Et hoc quidē ſpeciebus intentionalibus intermediis, quæ ſpecies intētionales, etſi realē exiſtētiā in medio tanquā in ſubiecto habēt, nihilominus ſpirituales vocātur, quia abſq; materia recipiūtur, idq; duobus

Arteria rariores faſcinō citius admit-tunt.

Faſcinum nō æquè cunctis nocet.

Faſcinū igni æquiparatur.

modis fieri potest, vel quia tota intentionalis species, in toto medio reperitur, & etiā ipsa tota est in qualibet medij parte, per repræsentationē, vt in intentione & specie albedinis patet, quæ albedinē totā per paruum foramen repræsentat, vel quia fascinans formaliter in ipso fascinato aliquam formam inducit, quæ formæ inducenti similis non est, est tamē eius similitudo ac simulacrum. Et hæc species siue materia in medio existens recipitur, vt quando imaginatione, aut visu, aut voce fascinum iaculatur, quod inde accidit, quia eiusmodi intentionales species, fascinatrices spiritus visui & auditui aptos inficiunt; deinde organa, demum exitiales illæ qualitates ad cor deferuntur, quod destruunt: quo fit vt fascinum per tactum illatū, non tam perniciosum sit, quàm quod per imaginationem, visum, aut vocem iaculatur, quia cum materiale sit, maiorem resistantiam habere potest, spirituale verò paruum, aut nullam resistantiam habet. Nam sicuti Vultures ex remotissimis locis, cadauerum species odorabiles percipiunt, vt Auer. 2. de Anima, narrat, nihil est enim quod ab huiusmodi odorabiliū specierum perceptione eos impedire queat; ita species ac vires effascinantes imperceptibiliter & velocissimè ad rem effascinandam penetrant, & quasi omnis remedij spe amota inficiunt. Ex quibus infertur, quòd omnes effascinationes non sunt æqualis virtutis: nam earū visum fascinati, tum fascinatōis ratione variari potest: quo ad fascinantem, variari contingit si materialis aut formalis fascinatio sit: quo verò ad fascinatū, si is resistendi vel cedendi vi præditus sit. Fieri namque potest, vt fascinum per materiam illatum, parum aut nihil obfit, vt diximus: aliquando etiam tanta potest virtute ef-

*Perniciosius
fit fascinum
per imagina-
tionem quàm
per tactum.*

*Ob fascinante
vel fascinatū
magis minus
vel adit fa-
scinum.*

se præditus, ut idem exitius quàm formale sit. De fascini verò amatorij qualitate, in subsequenti quæsito nonnihil tangemus.

Propter quid Fascinum sit. CAP. VIII.

PRÆSENTIS quæsti indagatio, ad fascini finem perquirendum dirigitur: finis verò duplici discrimine fecatur, ut Aristoteles innuit, quo vnum; alterum, gratia cuius dicitur. Finis quo, est illa actio, per quam, finem gratia cuius adipiscimur. Finis autem gratia cuius est res illa ob quam laboramus; quæ quidem res intellectum & voluntatem nostram ad agendum, ratione obiecti mouet: atque voluntas (quo ad fascinum pertinet) altera duarum qualitatum, odio scilicet vel amore affecta erit, & respectu motionis nostræ voluntatis, finis ratione efficientis habet. In fascino itaque odium & amor causa sunt quibus ad aliqua effascinanda inflammemur. Ex quo clarissimè patet, propter odium vel amorem fascinum exerceri: utque id de quo agimus clarius fiat, non est ignorandum, in anima sentiendi vi prædita, appetitum quendam reperiri, qui à Philosophis animalis appellatur. Animalis appetitus in concupiscibilem, & irascibilem diuiditur: hunc concupiscendi appetitum sex qualitates, tres ratione boni, tres verò ratione mali concomitantur: Quæ boni rationem habent, sunt, amor, desiderium, & gaudium; mali verò, odium, inuidia & tristitia. Vnde odium est concupiscibilis appetitus repugnantia circa id quod nociui ac mali rationem continet, & quidquid repugnantiam, malitiam, noxam, impedimentum, & obstaculum sapit, quia ut nociuum concipitur, ad odium spe-

Finis dupliciter consideratur.

Voluntas duobus modis afficitur.

Non minus propter amorem quàm propter odium fascinum inferitur.

Appetitus animalis qui, & cum partibus.

Odium quid.

E. iij.

*Dolor ex odio
contractus.*

*Os res se fas-
cino ulciscun-
tur.*

*Amore præ-
sentis rei gau-
diū, absentis
desiderium
nascitur.
Amoris finis
duplex.*

etare videtur. Ob id enim aliquis odio aliquid prosequitur, quia ut sibi repugnans & contrariū, illud apprehendit, & quasi suiipsius destructiuum & corruptiuum arbitratur. Et hinc internus dolor oritur, & cum doloris interni causa, malū appetitui repugnans sit; fit ut dolor internus corporis, externū dolorē grauitate excedat: & ideo doloris huiusmodi, tristitiæ atque odij remedium nullū aliud magis præsentaneū, ac salutare, quàm fascinum creditur, per quod illos qui nobis aduersantur, ulciscimur, eis morbos, calamitates, & diuersa malorū genera inferendo. Cū enim alicui inuidemus, & ob eius bonū ac fœlicitatem contabescimus, nullā nobis salubriore medicinam adhibendā putamus, quàm si eū pernicioso, ac lethali malo afficiamus. Idque fascino intermedio nos assequi arbitramur; tū quia in nostra manu est, tum etiā quia, & facili, & secreto, nemine intelligente iaculatur. Amor autē contrario modo se habet, quamquam enim ab eodē principio, hoc est, concupiscēdi appetitu oriatur; tamen primus appetitus motus existit, & omnium actionū, ac qualitātū fundamentū esse existimatur. Illius namque appetitus concentus, & vnio quædam, amor nūcupatur. Ex quo quidē amore si res amata adsit, gaudiū: si verò absit, desiderium nascitur. Verū non est prætermittendū, dupliciter amorē considerari posse, tum ut rē diligimus, eique propter se, & non alia de causa bonū concupiscimus; & hic absolutē amor vocatur, quē nonnulli amorē amicitiae dicūt; tum ut amor amanti, vel alij est utilis, & delectabilis, & nō rei amatae, quem quidam amorem concupiscētiæ vocitant; & propter hunc amoris modum fascinum iaculari consuevit: cuius amoris causa ex obiecti cognitione proficiscitur.

nemo enim rem penitus ignotam amore ac beneuolentia prosequi potest: cum amoris effectus, ut Aristoteles sentit, conjunctio quædam sit, qua, ut eodem referente, Aristophanes dixit, amantes vnum fieri cuperent, nisi alterius corruptio sequeretur. Et quoties curique amans in amore sibi rem amatam non respondere animaduertit, ad amatorium fascinum confugit, quo sibi illam obsequentem reddat; quod quidem fascinum, si ab interna causa fiat, eam qualitatem habet, quam fascinans in rem amatam remissè, vel intensè iaculatus fuit. Atque hæc amoris ægritudo nihil aliud esse videtur, quam ardens animi affectus, atræ bilis affinis, & confimilis, quo animus ipse assidue agitur, ob alicuius pulchritudinis imaginem atque formam sibi semper obuersantem flagrat. Amans igitur stimulis desiderij incensus, usque adeo ardet, donec per fascinum votum consequatur, ut in tertio capite de huius amoris causa diximus. Huius verò amatorij fascini duplex qualitas assignari potest; altera ab internis causis, altera ab externis oriens: Quæ ab internis principiis, ut fronte, imaginatione, ac reliquis manat, non illicò rem amatam perfundat, cum id amans effascinator non intendat; sed tantum studet, ut sibi in amore respondeat; quæ si peritæx perseverat, fascini tabes vniuersum corporis habitum inficit; & primò ad maciem ac pallorem, deinde ad varias ægritudines & morbos, demum ad interitum amans perducitur. Hoc amoris genere, Phyllis Lycurgi Thracum Regis filia infecta legitur, quæ cum Demophoontē Thesei filiū à Troiana expeditione redeuntē, & à Rege hospitio acceptū deperiret, eo furore ac insania correpta est, quia illo frui nequiret, ut amoris impatiētia.

Effectus amoris.

Fascini amatorij causa duplex.

Amoris ægritudo quid sit.

Phyllidis amatoris mors.

Iphidis interitus.

*Hæmonis Creō
sui filij mors.*

*Sapphus ex
nimio amore
mors.*

*Biblidis sus-
spensum.*

Ouid. versu.

*Pyrami &
Thisbes interitus.*

Galeatium.

Timagoras.

Gidica mors.

*Antiochi in
nouercam ve-
hemēs amor.
Seleuci mira
in filium pie-
tas.*

*Varia venefi-
cia diuersis a-
nimalibus à
Plinio relata.*

post multas ægritudines laqueo vitam finierit. Sic Iphis liberali facie puer cūm Anaxaretem puellam incredibili amore prolequeretur, interiit. Sic Hæmon Thebanus, cūm Antigones OEdippi & Iocastæ filia amore contabesceret, ad eius tumultum sibi mortem consciiuit. Eodem mortis genere puella Sappho ex Lesbo insula, vitam cum morte commutauit, Phaonis liberalis formæ adolescentis amore percita. Quam imitata Biblis Miletis filia ex Cyane, Caumi fratris amore fascinata, laqueo se suspendit, vt de Arte amandi Ouidius refert:

*Biblidæ quid referam? vetito quæ fratris amore
Arsit, & est laqueo fortiter ulta nefas.*

Pyrami quoque & Thisbes necem, eisdem fascini viribus nonnulli adscribunt. Sic etiam Galeatij Mantuani, cui cūm quædam puella quâ deperibat, per iocum imperaret, vt se in fluuium deiceret, amatorio fascino, rationis vsu orbatus, eidem obtemperauit, seque vita priuauit. Sic Timagoras, vt Cœlius est auctor, se præcipientem dedit, Miletis adolescentis Atheniensis iussu, cuius fascinantibus radiis infectus erat. Nec secus Gidica Pōminij Laurentini vxor vitæ finem dedit, dum Commijnij priuigni fascino contaminata esset; in quod mortis genus parū abfuit quin Antiochus quoque Seleuci Regis filius incideret, nouercæ Stratonices infando amore correptus: sed pius pater filij vitæ amans, charissimam sibi coniugem eidem filio cedere non dubitauit: quod in amorem incidisset fortunæ acceptum referens, quod vsque ad mortem is dissimularet, ipsius pudori imputans. At si ab externis causis fascinum inferatur, præter ea quæ in partium fascini declaratione diximus, grauissima mala effascinandis nonnullis medicaminibus inferuntur,

feruntur, vt de Echeneide pisce Plinius refert, ac de Hyē-
 næ rostri pilis mulierū labris admotis; quod etiā de La-
 certa afferit. De Ranis verò quibusdā sic ait; In vepribus
 tantū viuunt, & ob id rubetæ nominantur, quas Græci
 Phirnos vocant, grandissimæ cunctorum geminis ve-
 luti quibusdam cornibus, plenæ veneficiorum; mira de
 his certatim auctores tradūt: Ofsiculum esse in sinistro
 latere aiunt, quo canum impetus cohibētur, amor con-
 citatur, & iurgia, addito in potionem. Lupi etiam caudæ
 exiguo in villo, amatorium virus inesse credit, qui si vi-
 uenti non detrahatur, vim nullam habere refert. In ex-
 ternis fascini causis, herbæ ac frutices numerantur, &
 præcipuè de quodam frutice mētio fit; Charitoblepha-
 ron vocatur, quem miscendis amatoris efficacem esse
 tradunt. Item de Staphylino Plinius meminit: qui de
 herba quam Centumcapita vocant, sic inquit; Radix
 eius alterutrius sexus similitudinem refert, rara inuentu,
 sed si viris coptigerit mas, amabiles fiūt, ob hoc & Phao-
 nem Lesbium à Sappho dilectum tradit. Eandem vim
 Airoum herbam, & Catanancen Thessalam herbā pos-
 sidere arbitratur: nec secus de herba Phyteuma sentit.
 Sagittas præterea corpore eductas, si terram non attige-
 rint, subiectas cubantibus amatorium esse Orpheus, &
 Archelaus, referente Plinio, scribunt. Multa item sunt,
 quibus amatorium fascinum procurari existimatur, vt
 mineralia, lapides, metalla, herbæ, plantæ, arbores, ani-
 malia; quæ singula enumerare, stomachum potius face-
 rent, quàm fructum afferrent. Quo fit vt credatur, Lu-
 cretium Poētam eiusmodi amatorio poculo infectum
 eo furoris raptum fuisse, vt manū sibi intulerit, de quo
 Polixianus in Nutricia cantat;

*Lupi caudæ
 virus amato-
 rium inest.*

*Herbis & a-
 liis instrumē-
 tis fascinum
 amatorium
 fieri.*

F

*De Lucretij
obitu versus.
Lucullus phyl-
tro occubuit.*

*Nec qui phyltra bibit, nimirumque insanus amore
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.*

Lucullum quoque Imperatorem clarissimū, amatorio poculo propinato, periisse testis est Plinius. Sic alij quā plurimi, quorum nomina recēdere nimis longum esset. Qua igitur de causa, & ad quem finem fascinum procurari contingat, satis notum esse, atque à nobis monstratum arbitramur.

De Fascini speciebus.

C A P. I X.

*Obiectum fa-
scini duplex.*

*humani a-
ctus secundū
finem boni
malive iudi-
cantur.*

*Argumenta
fascinum sem-
per esse malū
demonstran-
tia.*

VENIAMUS admodum res naturaliter speciem ab insita forma accipiunt, ita mortaliū actiones; vt visus à colore, auditus à sono, essentia ab obiecto mutantur. Cūque fascini obiectum duplex sit, duplicē quoque fascini speciem esse fateri oportet; amorem videlicet & odium. Sicut enim in rebus quæ à natura sunt, prima bonitas ex forma, quæ speciem largitur, nascitur; pari quoque modo, in humanis actibus, bonitas vel prauitas ex conuenienti re oblata, prout motus à termino speciem ac differentiam sumit: & quia rationalis animæ munus est, dirigere & ordinare: inde fit vt si actus à ratione procedēs, in malum finem dirigatur atque ordinetur, ipse quoque malus dicatur; si verò in bonū, ipse quoque bonus vocetur, iuxta Boëtij regulā; Cuius finis bonus est, & ipsum etiam bonum esse opus est. Actus autem qui in bonū dirigatur, amor: qui in malum, odium appellatur; & ob hanc causam amor, & odiū fascinationis species dicuntur; omnes enim fascinantium actus, ad illorum alterum, veluti ad finem tendūt. Verū si quis obiiciat, omnē fascini modum contra cōmune vel priuatū commodū directum

esse, nullamque affinitatē cū bonitate habere; quinimo inter fascinū & bonum, eam contrarietate & repugnantiam esse, quæ inter calidum & frigidū, hoc est quæ inter contraria est. Siquidē fascinum malū, semper ad virtutum tum naturalium, tum moralium corruptionem tendit. Nec refert quòd amatorium fascinum amorem excitet, quia affectus ille non amor sed insania appellari debet, cū à rationis & honestatis via maximè abhorreat, & ad propriā improbāque libidinē explendā anhelet, ac toto impetu feratur. Huic dubitationi ita facimus satis: nā humanorum actuum species à rebus quæ concipiuntur differentiam sortiuntur, & non ab earundem rerū natura, qua constant. Cū itaque ob amorem aliqui ad effascinādum moueantur, atque hic amor bonus & salutaris ipsis videatur, & boni specie cōcipiatur, iuxta huiusmodi conceptionem, talis amor bonus existimatur, prout in cæteris rebus apparens, & existēs bonum reperitur: & sic fascini distincta species ponitur. Nec præmittendū est, duplex esse agēdi principium, artem & naturā: at duæ fascini species declaratæ ab arte sunt, cuius quidem artis, ratio & voluntas causa sunt. Fascinum verò quod à natura, nulla artis actione concurrente fit, diuersæ speciei esse duco. Nonnulli enim ita sunt à natura procreati, ut quidquid intueantur, fascinent: idque ipsismet fascinantibus penitus ignorantibus. Non enim talis fascinandi actus à voluntate seu actione egreditur: quandoque enim patres, filios intuiti fascinant, quod quidem ipsi grauissimè ferunt. Cū ergo huiusmodi fascinatio inuitis patribus accidat, clarum est, à natura, & non à ratione procedere. Quam ob rem hæc tertia fascinationis species

Actus humani à rebus conceptis speciem sortiuntur.

Ratio & voluntas artis causa sunt.

Fascinū naturale ab artificio distat.

ponenda est, quæ tantum principiis adscribitur naturæ; sub qua quidem specie illa indiuidua collocantur, quæ se ipsa fascinant, de quibus in sequenti capite verba faciemus.

An aliqui sese fascinare possint. CAP. X.

VANDO corporis habitus ad summam perfectionem peruenit, necesse est ut in deteriore statum vergat: corpora siquidem ad summum vigorem progressa, in vniiformi statu persistere nequeunt, ut naturales Philosophi sentiunt, sed veluti suspensa diutius lanx in alteram partem propendat necesse est; quia summa quæque non magno negotio deturbantur. Cum igitur aliquis sibi habitior videtur, sequere ea de causa circumspicit, iam declinare cogitur, & habitu in deteriorem statum vergente sese fascinare creditur. Quod quidem in claris aquis, & speculis lucentibus accidere crebrius consuevit. Ibi enim oculorum radij reperiuntur, & reciproco iaculatu in suos retorquentur auctores, proprii;que beneficij tandem luunt poenas, atque eisdem, quibus cæteros, sese fascinis labefactant. Sic Basiliscus propriis oculorum radiis in se contortis interficitur. Hoc mortis genus, Euteliden inuasisse, poetæ memoriæ prodiderunt. Qui miser cum in flumine se conspexisset, sibi;que pulcherrimus visus esset, sui amore deperire cœpit, ob fascini perniciem, quam sibi consciuit. Vnde in ægritudinem lapsus, pristinum corporis habitum, cum venustate amisit, & noxam inuitabilem contraxit: quod de Narcisso Ouid. scribit.

*Facile summa
quæque de-
turbantur.*

*Cur nonnulli
se fascinare
credantur.*

*Basiliscus pro-
prio intuitu
perimitur.*

*Eutelidis
mors.*

*Querela Nar-
cissi apud
Ouid.*

*Vror amore mei, flammæ moueoque feroque;
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?*

Quod cupio mecum est, inopem me copia fecit.

Infantes quandoque suo se eiulatu vitiant, quamuis ipsos intuentibus falsò adscribatur. Nec illud prætermittam, quòd homines crebrò opinione fascinantur. Nam quemadmodum spectrorum, quæ inuidentes eiacularunt, nullam reddere rationem possumus, quamuis neque sensu omnino neque impetu careant, sed maleficij, & fascinationis laberepleantur, eò quòd diutius eos, quos fascinare volunt, veneno imbuta infederunt, corpùsque & mentem conturbant, & sua sorde contaminant: ita existimandum est, hominem quodam modo opinione fascinari, cuius profectò rei rationem, nullam inire, nec causam assequi possumus. Est & alter se ipsum effascinandi modus: si quidem omnes animi nostri affectiones, si nobis diu inhæserint, perniciosos habitus efficiunt; qui quando naturæ robur adsciuerunt, quauis occasione conciti, identidem nos, vel inuitos in peculiare morbo trahunt. Inde fit vt si timidus obseruaeris, quæ illis salutaria sunt, timorem eis afferre inuenies. Sic iracundi familiaribus, & amicissimis graues, ac difficiles sunt. Sic lasciui, & amatores à pudicissimis corporibus, etiam moribundi se temperare non possunt. Assuefactio enim ad hoc viget, vt suam quisque affectionem requirat, & excitet. Vnde mirandum non est, si ij qui diuturnæ inuidiæ teredinem, aut alium fascinatorem habitum in se aluerunt, ad id quod suum est, pro affectionis natura moueantur. Non enim secus his accidit, atque orbi qui circulari vertigine volutatur, quippe qui suo veluti naturali habitu ad omnes turpes, & improbas affectiones mouentur, eisque vehementissime nocent, quorum odio, vel cupiditate incensi sunt.

Pueruli proprio eiulatu sibi nocent.

Multi opinione fascinantur.

Alter seipsum fascinat di ratio.

Recedere diffcillimum est ab assuetis.

F iij

Quicumque ergo se ipsos fascinarunt, ac fascinant, his vijs hoc fecisse existimantur.

An aliqui natura fascinatores nascentur.

C A P. XI.

*Arte fasci-
num factum,
natura fieri
potest.*

*Puella veneno
nutrita secum
cocuntes inte-
rimit.*

*Homo natu-
raliter fasci-
nare potest.*

*Anthropo-
phagorū im-
manitas.*

*Pergamenu
Crates, de O-
phiogenibus.*

R T E M naturæ parentis imitatricem esse, nemo est qui ambigat. Verum cum fascinatores arte fieri queant, & natura omni artis genere prior existat, natura prius fascinantes esse, quam arte asserendum est. Si enim puella, vt olim à quibusdam Regibus factitatum legitur, napello nutriri potest, ad hoc vt cum ea cocūtes moriātur, quare natura alicui donari non poterit, vt idem, vel visu, vel alia efficiat actione? Huc accedit quòd cæterorum animalium quædam visu, nonnulla anhelitu, alia tactu mortem alijs, non tamen sui generis, inferre solent: Homini ergo qui in quæcunque genera sæuit, & præsertim in indiuidua, quæ sub se continentur, nullum veneni genus à natura negatum esse creditur, inter quæ fascinatio connumeratur. Equidem homines reperi legimus ad septentrionem degentes, quos Anthropophagos vocant, qui brutorum animalium more, humanis carnibus vescuntur, & quod immitius videtur, humanis capitum ossibus bibunt, cutibúsque ipsis capillatis pro mantilibus ante pectora vtuntur, vt Isigonus Nicænsis, Plinio referente, inquit. Si itaque hæc immanitatem aliquibus natura inseuit, fateri oportet, fascinandi quoque potestatem ab ea hominibus traditam esse, eoque magis id persuaderi potest, quoniam in Hellespõto, circa Parium, genus hominum esse Pergamenu Crates tradit, vt ex Plinio didicimus, quos O-

phiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos. Similis in Africa gens Psyllorum fuit, vt Agatharchides scribit, à Psyllo Rege dicta, quorū corporibus virus exitiale serpētibus ingentū fuit, cuius odore eas sopirent, vt de tactu supra diximus. Quòd si hāc virulentam qualitatem hominibus natura indidit, fascinandi quoque vim eis tribuisse quilibet intelligere potest. Mulierū capillos, si cremētur, à natura hoc habere legimus; vt odore serpentes expellant: mulieres ipsæ cū menstruo laborāt, si nudatæ segetem ambiāt, crucas, ac vermiculos scarabæosque ac noxia alia decidere faciēt, Metrodoro Scepsio teste: itē nouellas vites earum contactu in perpetuum lædi, rutam, & hederas, quæ medicinales sunt, illico mori, apes tactis aluearibus fugere, linaq; cū coquātur nigrescere, aciem in cultris tonforum hebetari, æs contactum graue virus, & æruginem contrahere: equas, si sint grauidæ, tactas quādoque etiam solo aspectu procul visas aborrū pati, Plinius prodit: canes mēstruo sanguine gustato, in rabiem aguntur, & insanabili veneno morsus inficitur. Si igitur per hęc vilissima excrementa, quæ nota sunt, tot miracula mulieres faciant; verisimilius est, tum viros, tum mulieres, natura per occultam fascinandi vim maiora efficere posse. In fascini etiam qualitate diximus, altera duarum qualitatum, ipsum præditum esse; quarum vna essentialis forma est, altera accidentalis, ab ea fluens nuncupatur. Et quoniā vtraque agendi, & fascinandi vi prædita est, & naturalis existit, idcirco homines, qui per illam intermediam fascinant, natura fascinatores dicendi sunt. Eadem videtur ratio reliquarum causarum fascinantium, de quibus suo loco diximus, quæ quia naturales sunt,

Agatharchides de Psyllis.

Crines mulierum cremati serpentes abigunt.

Mulieribus menstrui virus.

Essentialis & accidentalis fascini qualitas.

Natura fascinantes.

*Pyrrhi virtus
in lienosis.*

ij quoque qui talibus præditi sunt, natura fascinatores appellantur. Quorundam hominum corporibus partes innatæ leguntur, quæ mirabiles vires habuerunt. Nam Pyrrhus Rex in dextro pede pollicem habuit, cuius tactus lienosis, ut diximus, medebatur, quem cremari cum

Sampsonis capillorum virtus.

reliquo corpore non potuisse tradunt. Sampsonem, ut sacrae litteræ perhibent, in capillitio mirabilem virtutem

*Salutatores
et eorum vir-
tus.*

continuisse credimus, qua, quibuslibet aduersis rebus resistere poterat. In Hispania ab oculatis testibus audiui, quosdam homines fuisse, qui salutatores vocabantur, qui salutationibus propè incredibilia faciebant, etiã canum morsus curantes. Hi hodie in Gallia & Burgun-

*Septimi maris
virtus.*

dia esse dicuntur. Quando enim aliquis septem filios masculos & inter eos nullam sceminam suscepit; septimus hanc mirabilem virtutem habere creditur. Vespasianus quoque à natura donatus legitur, ut tactu & salua & quandoque sine his, pluribus morborum generibus mederetur. Odorem præterea ab Alexandro exisse

*Tactus et salua
Vespasiani saluta-
tis.*

legitur, qui omnes suauitate mirum in modum delectabat. Rex insuper Gallia hæreditariã virtutem per ma-

*Gallia Regum
virtus in stru-
mos.*

nus traditam habere perhibetur, ut quoscunque strumis laborantes, atque affectos tetigerit, sanos reddere valeat.

*Causa fasci-
nationis à na-
tura non ab
arte manat.*

Si ergo tot mirabiles virtutes in hos à natura collatæ prædicantur, fateri oportet, etiam fascinandi vim in quibusdam hominibus natura inueniri. Et cum effectum, hoc est fascinationem, ab eis emanare videamus, causam quoque in his latere censendum est. Quam hac de causa à natura, & non ab arte proficisci putandum est, quia quandoque à pueris fascinum iaculari videmus, qui nullum artis genus scire possunt, & omnium rerum, quæ per artem acquiruntur cognitione penitus carent.

*Pueri etiam
fascinant.*

Ideo

Ideo hos atque alios complures natura fascinatores nūcupare possumus.

De qualitatibus Fascinantis. CAP. XII.

RECIPVA fascinatium ratio, qua ad effascinandū efficaciores & vehementiores red- *caelestia corpora iuuant fascinum.*
dūtur, est corporū cœlestium vis; quæ nō hominibus tātū, sed brutis animalibus, arboribus, & lapidibus cōmunicatur, vt diximus. Vnde hominum motus, ac taciti consensus, ab huiusmodi virtute ad fascinum incitantur. Hæc autē fascinandi vis hominibus innata, augeri aliquando potest iuxta animi affectus, & perturbationes, quæ sunt impetus, ira, timor, *Potēiores ad fascinandum, quæ.*
mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac nimius ad quācunque rem affectus, siue amor, siue odium sit. Si quis *Quo quis nequior est, eo fascino aptior.*
enim ad tumultus ciendos natura procliuis existat, vel ex animi proposito prauo quodam more, rixarum amator, perturbationum, calumniarum, conuitiorum, contentionum, inimicitiarum, dissidiorum, irarum excitator, & inuentor sit; is fascinator omnium validissimus habendus est. Et præsertim si adeo iracūduſ, ferus, crudelis, furiosus, atque etiam insanus sit, vt iracundiæ, furoris, crudelitatis, insanix, impetum frenare non possit: quemadmodum sunt illi, qui, cū res aliqua ex sententia sibi non succedit, ore frendentes, manibus sese rōdentes, pedes supplodentes, atque etiam in Deum *Blasphemi, fascini capaciſſimi.*
cunuicia iactantes, iracundiam, & furorē præ se ferunt, omnibus corporis gestibus, instar eorum, qui furijs agitantur, ex ore spumam emittentes. Cæterū nō prætermittendum est, quòd humani animi vis, quæ rationis est expers, duplex existit, vt docuimus: Altera quæ

G

Concupiscibilis vis.

Homo iratus fera similis.

plures sunt mulieres fascinatrices quam viri.

Feminarum excrementa virulentiora sunt.

irascibilis vocatur, cuius est citò excandescere, & irasci-
ijs, qui contra nos aliquid ausi sunt; ad quam etiam
pertinet inexorabilitas, quæ profectò eo est excande-
scentis animi perniciosior qualitas, quò est longior, ac
diuturnior: Altera est, quæ concupiscibilis vocatur, &
ad id quod ipsi iucundum suauèque visum fuerit, præ-
ceps fertur, antequam utilis sit, atque honestum, an-
noxium, & turpe animaduertat. Quicumque igitur has
animi partes, ad sua obiecta pronas, & in eis exercitatas
habet, ille fascinator promptus dici potest. Homo ete-
nim iracundia percitus, ob amorem rabido cani & pe-
tulanti apro, vel hirco, vel cuiuspiam feræ belluæ similis
effectus, adeo sese ira & furore inflammat, ut fascinan-
tes oculorum radios virulentia quadam infectos quasi
sagittas iaculetur; qui simul atque ad fascinandorum
corpora peruenerint, ea veluti pestilenti tabe inficiunt:
& inde est quòd plures scēminas, quàm viros effasci-
natrices inuenimus; quia irascendi, & concupiscendi
animi vim adeo effrenatam habent, ut nullo modo ab
ira, & cupiditate sese temperare valeant: quò fit ut il-
lico quauis occasione oblata ira ferueant, & bellua-
rum more truces, ac turbulentos oculos in rem fasci-
nandam figant. Huc accedit, quòd cum mulieres na-
turam admodum mutabilem habeant, quidquid mo-
lestiæ eis accidit, confestim ab æquanimitate discedunt,
humorésque ita conturbati, virulentam qualitatem &
exhalationem emittunt; quæ exhalationum congeries,
ob noxios cibos, quibus quotidie vescuntur, & ob ex-
crementa perniciofa, quæ expellunt, augeri potest. Sin-
gulis quoque mēsis, superfluitatibus replētur, eisque
melancholicus sanguis bullit, ex quo vapores orti, sursum

elati per os, & nāres, ac reliquos corporis meatus fluunt, & in obuia quęque effascinatricem qualitatem iniiciūt.

Quandam igitur auram eructant, qua quibuscūque volunt obesse possunt, & inter eas maximē aniculæ. Denique omnes macilenti, & melancholici, qui binas pupil-

Anus potissimum fascinant.

las in oculis habent, aut in vno oculo geminam pupil- lam, in altero equi effigiem, vt dydimus ait: quique ocu-

los concauos, ac veluti quibusdam quasi foueis recon-

Homo foueatis oculis fascino aptus.

ditos gerunt, exhaustoque adeo vniuerso humore, vt ossa, quibus palpebræ cohærēt, eminere, hirquique for-

dibus scatere cernantur; quibus in tota cute, quæ faciem obducit, squallor, & situs immoderatus conspicitur, fa-

Strabones in-ficiunt aspectu.

cillimē fascinant. Strabones quoque, glaucos, micantes, & terribiles oculos habentes, quęcunque fixis, & ira-

tis oculis aspiciunt, fascino inficiunt: & ego hisce oculis Romæ, quendam Hispanum genere vidi, quem

nominare non licet, qui cūm truculentis oculis, tetro, atque irato vultu, seruum, ob nescio quid obiur-

Serui ab irato hero obiurgati mors.

gasset, adeo seruus ille timore, ac terrore perterritus fuit, vt non modò fascino affectus, sed rationis vsu

priuatus fuerit, & melancholico humore totum eius corpus inuadente, ita ad insaniam redactus fuit, vt

in domo sui heri prope Ecclesiam Diui Iacobi sibi mortem consciuerit, & laqueo vitā finiuerit. Hæ igitur sunt

cōditiones, quas excogitare, & ex varijs auctoribus colligere potui, quibus fascinant, vehementius, ac perniciosius nocere consueuerunt. Quæ verò arte paratur, vt

facilius officiant, ea recēdere in animo nō est, cū infinita propē sint. Si quidē Damon phārmacū in Æthiopia esse prodit, cui⁹ sudor tabem fascinantē corporibus afferat.

Pharmacum lethale in Æthiopia.

Horatius quoque nonnulla enumerat, quibus Canidia ad huiusmodi fascinationes, & maleficia utebatur:

*Feneficarium
vis ex Horat.*

Canidia breuibus implicata viperis

Crines, & incompertum caput,

Iubet sepulchris Caprificos erutas,

Iubet Cupressus funebres

Et uncta turpis oua rana sanguine,

Plumamque nocturna strygis,

Herbasque quas & Colchos, atque Iberia

Mittit venenorum ferax,

Et ossa ab ore rapta ieiuna canis

Flammis aduri Colchicis.

*Herculis
mors.*

Hercules quoque tunica Nessi Cētauri cruore tincta, in tantas furias actus legitur, ut præ doloris impatientia, se in Oeta monte combusserit. Sunt & alia huius generis innumera, quæ recensendo, nauscam potius parerēt, quàm fructum delectationemve vllam afferrent.

Qui Fascino magis obnoxij sint. CAP. XIII.

*Morbi origo
à corporis dis-
positione.*

*Solidiora cor-
pora ad inse-
rendum fasci-
num quæ ad
patiendum a-
ptiora sunt.*

*Respirationis
effectus.*

QUAMVIS fascinū perniciosissima prædicū fit qualitate omniū actiuarum efficacissima; tamē absq; patiētis aptitudine agere nō potest: in omniū enim egritudinū generatione, præcipuā partem, ut Aristot. in lib. de Anima tradit, habere videtur, corporis dispositio: tenuis siquidē substantia, crassa facilius alteratur. Corpus etiā humoribus solidū, præoptius virulentā qualitātē iaculatur, quàm ipsum ab eisdē aliquid sibi nociui aseiscat. Semper enim humana corpora respirāt, modò spiritū emittendo, modò eūdem attrahēdo: quæ reciprocatōne vapores intimos, ac fuliginosos exhalāt, aereāq; substantiā in refrigeratio-

nem natiui caloris attrahunt. Qui cutis dēſitate cōſtante nō facile fascino lēdūtur: nā per meatuum raritatem faſcinans qualitas facillimē ingredi potēſt, eoque magis ſi huiuſmodi meatus tenui & imbecillo humore repleantur, qui à faſcinante vi, nullo negotio ſuperatur. Vnde faſcinum expeditam viam inuenit, vt in patientē actionem ſuam exerceat. Nam ſunt nōnulli, qui meatus concluſos habent, & difficillimē à faſcino lēduntur, quippe qui faſcinum non admittunt, niſi priuſ ipſorum denſitatē ſoluat: quæ tamen difficillimē ſoluitur, quia eorum corpora, etſi rara & mollia ſint, humor nihilominus cū partibus ſiccis firmē colligatus eſt, & quaſi vnum effectus. Meatus itaque patentes habentes facillimē faſcino inficiuntur. Ex quo Lucretius ait,

*Interiorem etiam partem ſpirantibus aër
Verberat, hic idem cū ducitur atque reſlatur.
Quare vtrinque ſecus cū corpus vapulet, & cū
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementaque prima;
Fit quaſi paulatim nobis per membra ruina.*

*Corpora rara
faſcino patē-
tiora ſunt.*

*Verſus de cor-
poribus acris
obnoxio.*

Quanto itaque cordis & arteriarum alicuius hominis natura calidior & rarior erit, tanto citiùs faſcinum nocet: quoniam calidum cor, plus anhelitu attrahit, quàm frigidum; ac viæ latiores ſunt in arteriis calidi cordis quàm frigidi, per quas ſpiritui faſcinantis facilior tranſitus pater. Verùm ſi naturalis caliditas tanta eſſet, vt faſcini vim ſuperaret, eam expelleret, & ſic nocumentum arceret. Corpus etiam frigida, & ſicca natura præditum, faſcini viribus reſiſtit, nihilque in ſe ingredi ſinit, priuſ quàm ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit, ac veluti exulceratum. Econtrà humidi & calidi corporis natura ce-

*Corpora cali-
diſſima fa-
ſcinum ſupe-
rant.*

*Frigida &
ſicca corpora
faſcino reſi-
ſtunt.*

*Pueri fascino
obnoxij.*

*Forma & ve-
nustas fasci-
no patent.*

*Narratio de
quodam per-
niciosum cou-
lum habente.*

*Amatorio
fascino qui
citius obnoxij*

lerrimè alteratur; quippe quæ fascini qualitate percepta, in tabidam mutatur naturam; vt sunt pueri, qui renelli & calidi, atq; humidi existentes fascino facillimè inficiuntur; eoque magis quo elegantiores & venustiores sunt. Omnia enim egregia ac decora, inuidentium fascinatorum animis citius exposita sunt: idcirco quæcunque venustatem, decorem & elegantiam quandam habent, in magno sunt periculo, ne fascinetur. Vt sunt quoque decori & pulchri iuuenes, ingenio & natura diuites, venustæ mulieres, opimæ pecudes, equi aspectu delectabiles, lætæ segetes, pulchræ arbores. Quapropter quidam amicus mihi narrauit, se quendam qui oculum fascinantem habebat, vidisse, qui cùm in lapidarij cuiusdā manibus, pretiosum lapidem miro artificio politum animaduertisset, ac fixis oculis eum contemplatus esset, nulla interposita mora lapis ille ex seipso in duas partes diuisus & contractus fuit. Nihil ergo elegans, & visu iucundū à fascini potestate immune ac liberum esse arbitrantur: sic etiam præpotentes, & in excelsso loco constituti, in magno sunt fascini patiendi periculo. Amatorio fascino illi præsertim inficiuntur, qui ex altera parte sanguinei, ex altera cholericici videntur, qui amplos, nitētes & glaucos oculos habēt, quique castè viuere solent, ne frequēti coitus vsu, humor euacuetur. Hi namque frequētissimo aspectu, vehementi & continua imaginatione, ex apto interuallo radios cum radijs, & lumina cum luminibus coniungentes, vltro citroque intuitu commeante, amatorio fascino afficiuntur, vnde se nequeunt postmodum liberare. Et tanta est huius fascini vis, talisque natura, vt nullum virus tantum incendium in medullis ac præcordiis amantium excitet, vt Apuleius est auctor.

De Amuletis hebetantibus & auferentibus fascinum.

CAP. XIII.

OSTENDAM omnes dubitationes quæ de fascinatione moueri consueuerunt, discussimus, easque iuxta naturalium Philosophorum opinionem determinauimus, operæpretium esse duxi, ut amuleta quæ fascini vires, & noxia quæque atque homini infesta amoliuntur ac depellunt, subiiciam. Ut enim quis lethali epoto veneno, paruo temporis intervallo perit, veneni qualitate & non copia interitum afferente, nisi confestim agrotanti remedium afferatur: *Fascino citò obstandum.* ita fascino correptus, celerem mortem obire cogitur, si amuletis citò non adiuuetur. Priscorum Philosophorum *Antiquorum contra fascinum vana superstitio & varia.* sedulitas contra fascinationes certo determinatòque remedio non utebatur: nam quidam peculiari orationis ceremonia fascinatoribus occurrebant, Græcâ Nemesim inuocantes, cui ob id Romæ in Capitolio simulacrum erectum est: alij frontis Hyenæ corium fascino resistere credebant: nonnulli sinistra, dextræque claudicationis occursum, fascinantium malitiam decipiebant. Alij palmarum lignum in pomo offeum, dente limatum contra fascinationes poliebant, aut satyrion sumebant, quæ Orchis cognominatur, & foemina esse creditur; quæque internodiis ramosiore frutice & radice distinguitur. *Dioscoridis & Democriti amuleta contra fascinum.* Dioscorides alyssum in domo suspensum salutare amuletum hominibus & quadrupedibus contra fascinationes esse refert. Arist. fascinationis amuletum rutam cerset. Democritus Abderites Catochitis lapidis gestatione vel ostensione frequenter contra fascinum utebatur, quo etiam explorabat occultam naturæ vim in certaminibus, quæ contra Magos habuit. Quidam non spernendi autores inter amuleta

Expuere in propriam vrinam salubre est contra fascinum.

Thuris suffusus & lapidum gestatio fascinum abigunt.

Mos Romanorum ad luem compescendā.

Quo pacto nonnullis effascinati Quintilius dictator consuluerit.

Venatorum amuleta.

Quomodo antequam Liberum propitiabant.

connumerant in editam vrinam expuere, & similiter in dextri pedis calceamentum, anrequam induatur. Quod etiam salutare esse aiunt, cum quis per locum aliquem transit, in quo periculum sibi imminere veretur. Nec defunt, qui hyssopum, vel lilium aut vngulam magnā, ut vocitant, bestiae secum ferant. Mulieres si pueros malum contraxisse conspexerint, eos thure suffumigant, & lapides pretiosos, ut Hyacinthum, Sapphirum, Carbunculum circa collum suspēdunt: aërem instaurant, odoratas suffumigationes parando, aquis irrorando, cinnamomum, ambram, & cætera id genus adhibendo. Roma verò cum ob fascinum pestilentia aut graui morbo laboraret, hoc pacto ciuium saluti Consules consulebant, Dictatorem ex seniorum memoria repetitum creabant, qui clauum in dextero lapide ædis Iouis Opt. Max. in Capitolio figebat, & statim pestilentia, quæ nec diuina ope nec humanis cōsiliis depelli poterat, discedebat, ut euenit quando hac de causā L. Mālius Dictator creatus fuit. Apud Historicos fide dignos legimus, cum Romanæ aliquot matronæ de veneficiis damnatæ fuissent, Dictatorē clauum fixisse, ut mentes alienatæ sui cōpotes fierent. Simili memoria ex Annalibus repetita, clauī figendi causā, Dictator creatus Cn. Quintilius fuit, qui fixo item clauo, eo piaculo ciuiū mentes sui cōpotes fecit, discordēsque animos conciliauit. Prætermitto amuleta quibus venatores utuntur; innumera enim propè sunt: & inter alia quercūs fruticem medium findere solent, ac per ipsum tum canes, tum venatores ipsi transeunt, quo factō fascinum dirimere sese opinantur. Diuus August. de Ciuit. Dei lib. 7. cap. 12. referens turpitudines quas Libero deo tribuebant antiqui, ait, Liberi membro

membro inhonesto matrem familiâs honestissimâ pa- *Ironia D. Augustini in Ethnicos.*
 lâm coronam necesse erat imponere: sed videlicet sic
 Liber deus placâdus fuerat pro euentibus seminum: sic
 ab agris fascinatio repellêda, vt matrona hoc facere co-
 geretur in publico. Contra amatoria quoque fascina,
 diuersa amuletorum genera parari consueuerunt: nam
 Athenis inualuit vsus, vt antequàm noua nupta mariti *Ritus Atheniensium in nuptiis.*
 domû ingrederetur, oleo & adipe suillo, vel lupino po-
 stes inungerentur, ne quid perniciosæ pestis in domum
 irreperet. Quod Magorum commentum fuisse ferunt,
 quemadmodum etiam felle nigri canis suffitas domos
 habere, & genitale sub limine defodere, salutare contra
 amatoria fascina arbitrati sunt. Puluerem in quo se mu-
 lâ volutauerit, corpori inspersum mitigare amoris ar-
 dores Plinius refert. Cyzici fontem Cupidinis inueniri, *Fons amorem depellens.*
 ex quo potantes amorē deponant, Mutianus existimat.
 In dextro ranæ latere, quæ Rubeta vocatur, ossiculum *Rubeta ossiculum amorē inhibet.*
 inueniri aiunt, quo amor inhibetur. Chameleontis ieci-
 nore amatoria dissolui ex Democriti sententia traditur.
 Nonnulli amoris fascinum sic hebetandum censent: vi- *Remediū ne- quis fascino amatorio in- ficiatur.*
 sus est amouendus, ne oculorû acies cum aliorum ocu-
 lis adiungamus, néve lumina cum luminibus copulen-
 tur: vnde namque amoris pestem nobis adsciuimus, il-
 linc causam remouendo remedium sumendum est. Id-
 circo omnis consuetudo est remouenda, otium tollen-
 dum, grauioribus curis animus adhibendus, sanguis e-
 mittendus. Omnia etiam excrementa per sudorem eii-
 cienda sunt. Et quoniam rei amatæ imago, & similitu-
 do, quæ noctes atque dies ob oculos nobis obuersatur,
 nos effascinatos habet, ideo in grauiorem aliam curam,
 magisque anxiam animus est distrahendus, quousque

H

insidens illa mētis cogitatio ac feruor intepescat. Quod
Lucretius hisce versibus aperit:

*De vitando
amore versus.*

*Sed fugitare decet simulacra & pabula amoris
Absterrere sibi, atque aliò conuertere mentem,*

Atque iacere amorem collectum in corpora quæque.

*Amor fame
vel tempore
sedatur.*

*Remedium
postremum
amantium,
laqueus.*

*Chaldeorum
amuletum
Iustina amā-
ti adhibitu.*

*Amoris re-
media qui
scripserunt.*

Crates Thebanus de amore sic dixisse fertur. Amorem
fame sedari, sin minus tempore: quòd si duo hæc non
suffecerint, ad laqueum est accedendum: ad quæ Poëta
Ausonius respexit, cùm de amantium dementia loque-
retur. Simili quoque remedio Chaldæi in Iustina Anto-
nini Imperatoris filia, & Marci Philosophi vxore vten-
dum consuluerunt, vt si eam à gladiatoris amore, quem
deperibat, liberare vellent, gladiatoris occisi sanguinem
bibendum traderent, & statim cum viro suo concum-
beret, quo peracto, illicò liberatam legimus. Sed quo-
niam de amore abolendo Cadmus Milesius, Samocra-
tius Nigidius, & Ouidius, aliique scripserunt, hac de
câusa præsentī sermoni finem imponimus. Et hæc de
fascino, quo ad Philosophorum sententiam dicta suf-
ficient.

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ,
ORDINIS SANCTI BENEDICTI,
Canonici Regularis, & eiusdem Abbatia Prioris, ac
Sacrae Theologiae Doctoris,

DE FASCINO, LIBER II.

Qua via, quibûsve principiis de Fascino determinandum sit.

CAPVT PRIMVM.

A V D facillè credi & existimari potest, rerum omnium quæ in dubitationem veniunt, quàm arduum ac difficile sit veritatem inuenire: nam simul atque nostro intellectui sese res anceps offert, nulla tam parua dubitationis videtur, quin pro & contra de ea re verissimiliter disputari possit. Hinc priscorû Philosophorum nonnulli credendi occasionem sumptulerunt, nullius rei veritatem reperiri posse, reique cuiuslibet opinionem tãtùm, non scientiam haberi. Quæ quidem sententia licet illis temporibus à peritorum hominum scholis fuerit explosa, ac penitus exhibilata,

Ardua est veritatis indagatio.

Nullius rei veritas inueniri potest.

H ij

*Veritatē in-
ueniendi spē
qui abiectus*

nihilominus quamplurimi de natura conquesti sunt, quòd rerum medullas adeo absconditas teneat, menda-
cūisque refertas nobis ostēdat. Quinimo non pauci fue-
runt, qui omni veritatē inueniendi spē amissa, sese iner-
tiæ tradiderunt (vt de Democrito & Epicuro scriptum
legimus) casu vitam degentes, & omnium euentorū cul-
pam, naturæ adscribētes. Plerique etiam rerum difficul-
tate perterrefacti, quidquid dicebatur, credebant, & in-
quamlibet sententiam, quasi maris fluctibus trahebantur.
Non igitur mirum cuiquam videri debet, si de rebus
quarum causæ omnem humanā intelligentiam fugiūt,
variæ apud Philosophos fuerint sententiæ. Vnde factum
fit, vt inter alia, tot opiniones de fascino haberentur,
quot in præcedenti libro ostendimus. Cuius profectò
varietatis ratio reddi potest, quia hominum intellectus,
qui artium & sciētiarum principium est, Dei Opt. Max.
imago & similitudo est: in quo vt in perfectionis prin-
cipio & fine complementum reperitur. Et quoniam an-
tiqui Philosophi huius immēsi & infiniti principij fon-
tem & originem omnis veritatis continentis perfectam
cognitionem non habuerunt, hinc euenit vt veluti cæ-
ci modò hanc, modò illam, de qualibet re sententiā di-
cerent, ignotæ immensitatis imaginem præ se ferentes,
& veritatis scopū non attingentes. At nos quibus Deus
suum sermonem manifestauit, qui ab omni falsitate pu-
rus est, & omni obscuritati lucem affert, de quacunque
re certam indubitatamque sententiam eius innixi au-
ctoritati, proferre possumus, vt Lactantius lib. 1. diui. In-
stitut. ait: & Augustin. libr. 2. super Genesim. Maior est
sacræ Scripturæ auctoritas, quàm omnis humani inge-
nij perspicacitas. Et D. Hieronym. in illis verbis Psalm.

*Antiquorū
philosophorū
allucinatio
vnde.*

*Cuius huma-
nō iudicio
Scriptura au-
toritas ante-
ponenda.*

Adipe frumenti satiat te; Pinguissimus est sermo diuinus: quidquid vis ex sermone diuino nascitur; idē omnes sacrarum literarum expositores profitentur. Hac de causa diuino fretus auxilio, sacrarumque literarum auctoritate suffultus, veris quoque Philosophiæ principijs vtendo, fascini veritatem aperiendam, & citatas de eo opiniones, confutandas & declarandas aggredior, vt veritate patefacta, clarum, apertumque sit, quā vana ac malè cohærentia veterum Philosophorum principia fuerint, quāque à veritatis scopo aberrauerint, qui eos secuti sunt, rerum causas propius non perscrutando, sed tantum illorum vanæ auctoritati innitendo. Non enim is sum, qui auctorum vetustati, nimia captus credulitate, tantum tribuam, vt de hac re pertractaturus supremum, & validissimum locum, ab Ethnicorum Philosophorum auctoritate sumendum censeam: alienæ assertioni qualicunque plus fidens, quā certissimæ rationi. Nam licet ~~vita~~ functorum sententiis, nescio quid singularis indulgentiæ debeat, eisque refragari non liceat, ne per inuidiam, aut insolentiam id fieri credatur, iuxta illud Ovidianum:

Pascitur in viuos liuor, post fata quiescit:

Et improbè facere videatur qui in alieno opere ingeniosus sit, nihilominus apud me plus ponderis & auctoritatis veritas ipsa habet, quā speciosa voluminum inscriptio, & auctorum vetustas. Cæterum ne tempus frustra conteramus, ad rem deuenimus.

*Hieronymi
sententia de
summa Bi-
bliorum au-
thoritate.*

*Philosophia
non tantum
tribuendum
quantum ve-
ritati.*

*Mortuis non
insulandum.*

Ouid. versu.

H üj

*Quidquid est,
causam ha-
bet.*

*Rerum cause
diuersæ.*

*Fascinum mul-
tipliciter u-
surpatur.*

*Fascinum esse
facetur auctor.*

NTE QUAM ad vltiora descendamus, pro clariori eorum quæ dicturi sumus notitia, non est ignorandum, quòd quidquid in mundo fit, causam, ex qua oriatur, habeat necesse est: quæ quidem causa, vel Deus est, vel Angelus bonus, vel malus, aut homo, aut aliquid aliud, à Deo agendi vim habens, aut est causa merè naturalis. Fascinum præterea multis consuevit vsurpari modis. Primo pro exitiali dæmonum actione: secundo pro magna ludificatione: tertio pro inuidia: quarto pro inuidia: quinto pro eo quòd aliqui homines ita sunt à natura procreati, vt ex oculis, naribus, faucibus, exitialem qualitatem spirantibus, interitum, aut malum quodlibet inferant: sexto, pro tetro, atque horribili turpis hominis, aut aniculæ intuitu, quo timor alicui incutitur; cuius causa ille in morbum incidit: septimo pro qualibet naturali, aut voluntaria actione, cum quis certæ rei imaginatione, visu, voce, aut aliis instrumentis obest. His diuisionibus sic notatis, fascinum esse, quemadmodum primo Cap. libri primi ostendimus, nō negamus; sed ipsum reperiri iuxta tot rātorūque Philosophorū auctoritates fatemur. Cæterum ex qua causa fiat, & sub qua fascinationis distinctione accipiendū sit, demonstrandum est. Et quoniam in fascini diffinitione aliquæ particulæ ipsum cōstituentes posite fuerunt, quibus natura & voluntate fieri ostenditur; quæ profectò natura & voluntas in vltimo causæ, & fascini modo à nobis prænotatæ sunt; idcirco illæ partes prius examinandæ sunt, quibus cognitis postea facile colligere liceat ex

qua causa fascinū nascatur, & sub quo diuisionis membro contineatur. Prima pars fascinum diffiniens, est imaginatio ipsa, cuius vim, atque naturam discutere, ac ventilare exordiemur.

Imaginationis natura, ac munus declaratur, minimèque per eam Fascinum fieri posse ostenditur.

CAP. I II.

IVMANVS animus dum intra corpus est, idque viuificat, res quæ à sensibus percipiuntur, intelligere nequaquā potest, nisi phātasmatibus intermediis, quæ per imaginationē intellectui offeruntur: & licet nostri intellectus munus sit, non res singulares sed vniuersales directè cognoscere, nihilominus illarum rerum cognitionem assequi nullo pacto potest, nisi phantasmātū, hoc est particulariū specierum simulacra sibi repræsentet. Si quidē anima, etsi omnia intelligere potis est, cum omnibus rerū speciebus imbui apta sit, atque omnia fieri, vt in libris de anima Aristot. fatetur, nihilominus quia corporis mole circumdata, dū hīc viuimus, grauatur, sensibus vitur, quorū vsu ad intelligendū vehementer indiget. Hinc factum est, vt animæ potentia, quæ imaginatiua appellatur, in fascini diffinitione poneretur. Vnde bruta animantia, prætermisso naturæ impetu de quo in præsentī agere non intendimus, nihil omnino efficere posse videmus, si à sensibilibus rerum speciebus, in imaginatione existentibus non excitentur. Et quemadmodum animus res præsentēs per rerum sensibilibus species intelligit, sic eadem, res absentes imaginationis virtute, veluti in tabula depictas percipit. Dicitur autem hæc animi potentia phantasia

Animus per phantasmatas res à sensibus perceptas intelligit.

Intellectus per simulacra particulariū res vniuersales percipit.

Anima omnia intelligere potest.

Bruta animantia à rerum sensibilibus speciebus excitantur.

Phantasia e-
symon. à verbo Græco phantizo, quod est imaginor latinè: sensibile quodque rerum status hæc imaginatrix vis, à nonnullis appellatur: Nam ea quæ sensibus percipiuntur, in sensibus externis non remanent, sed vt Themistio placet, passio sensuum, est instar celerrimæ percussio-
Themistij si-
militudo de
sensuum per-
ceptione. sionis, quæ, nullo vibicis vestigio relicto, transcursum corpus percutit: Imaginationis autem passio, est veluti anuli in cera impressio, quæ anulo remoto, anuli simulachrum seruat. Et hac ratione quia apparétium formarum status est, imaginationis nomen obtinuit: idque non immeritò, siquidem ratio aliquando vino, aliquando somno, aut morbo, vel extasi confopitur, & tunc imago-
Definitio ima-
ginationis. ginatio vigilet, quæ hominem, vt nociua fugiat, ac sibi commoda sequatur, excitat. Imaginationis verò natura, ab Aristot. in libris de anima diffinitur, quod sit motus secundum actum à sensu: vbi motum pro actione sumit, quæ subita quædam mutatio est, & pro termino motus, hoc est, pro quantitate, & qualitate, ratione augmenti, & alterationis. Hæc notificatio diffinitioni à Platone de anima traditæ conuenit, qui animæ motum esse asseruit. Alex. Aphrodisiens. quoq; ait: Imago-
Anima quid
ex Plat. iminatio est motio à sensu in actu profecta. Nec ab ea Diuus Damascenus abhorret, qui lib. 2. de fide cap. 7. ita inquit, Imago-
Imaginatio
quid ex A-
phrodisien-
si. iminatio vis est irrationalis, quæ sensuum adminiculo operatur. Plato in sophistam dixit, imaginationē esse simulachrorum magistrā: Namque imago-
Imaginatio
quid ex Plat. iminatio multa phantasmata excogitat, & ob id Plato imitationem phantastico adscripsit: etenim vt pictores rerum imagines penicillo effingentes imaginatione vtuntur, sic mimos, & histriones persona, voce, ac gestu in scenis diuersos hominum mores imitari videmus; quos prius imaginatione

ginatione concipiunt. Cæterum bruta animalia non adeo perfectè imaginationem ad imitandum assequuntur, sicut homo; Psittacus enim, & Pica per humanæ vocis auditum, verba quæ in imaginandi vi tenent, imitantur: verum non ita ut homines, qui secundum simulacra concepta, materiam ipsam siue lignum, siue metallum sit effingunt, miro artis ingenio cælantes, & exculpentés multas formas humanis visibus spectandas. Et quia non omnia animalia ad imitandum idonea sunt, hinc aliqui moti fuerunt, ut dicerent, imaginationis loco æstimatoriam vim eis inesse, quam naturæ instinctum siue motum nonnulli vocant: huius virtute hirundines nidum, & araneæ telam conficiunt, à nullo præceptore edoctæ; simili quoque modo agni lupum nunquam visum, & pulli gallinacei miluium formidant, ac fugiunt. Nec silentio inuoluendum censeo, imaginationem duo obiectorum genera respicere, ac comprehendere, proprium, & præsens vnum, commune, & absens alterum. Proprium obiectum dico, non respectu virtutis imaginandi, sed ratione externorum sensuum: non enim immediatè à sensibus externis mouetur imaginatio, sed per sensum communem; ideo quæ externis sensibus peculiaria ac propria sunt, eadem ratione ad imaginationem pertinere dicuntur. Et quia externi sensus, circa huiusmodi obiecta, ut Arist. ait, modò ipsorum vis non impediatur, ac cōueniens distantia adsit, falli non solent; imaginatio quoque talia obiecta reuoluens, ut Philopono, de Philosophi mente placet, falli non cōsuevit. At quoniam externi sensus communia obiecta cōtempnantes sæpissimè decipiuntur, imaginatrix etiam vis in eisdem, quæ nobis repugnantibus, & reclamantibus sese

Psittacus & Pica quomodo vocem humanā imitantur.

Æstimatoria vis loco imaginatricis brutis inest. Animalium quorundam instinctus.

Imaginationis obiectum duplex.

Externi sensus quando circa propriū obiectum fallantur, quādo non.

*Sensuum er-
ror.*

*Radij visus
ad medium
densius re-
fringuntur.*

*Imaginem quo-
modo falsa-
tur.*

*Mirus falsa
imaginatio-
nis effectus.*

obiiciunt, Philosopho teste, fallitur. Nā cū à sensuum
motu originē ducat, & quisque sensus magis à suo prin-
cipio distet, imaginationis quoq; motus primi sui prin-
cipij vim exiliore, ac debiliorem participat. Et quemad-
modū illi circa figuram fallūtur; nam quadrata si longè
spectentur, rotunda vidētur, & quæ mouentur stare pu-
tantur, vt cœlum, stellæ: & quæ magna, minima censentur;
qui quidem errores ad communia sensibilia spectāt,
Alex. Aphrodisien. teste: & quemadmodum rudentes,
ac remos in aquis demersos, fractos, vel tortuosos vide-
re videmur, tum ob dictam causam; tum etiā quia me-
dium est diuersum: nam oculus primū per aerem vi-
det, qui est rarior, deinde per aquam, quæ est densior, ob
quam medij diuersitatem illud accidit; quoniam, vt
perspectiui aiunt, radij visuales ad medium densius, re-
fringuntur: nauigantibus quoque naui stare, & littora
circumagi videntur; ita imaginandi facultas, in multos,
ac varios errores, & deceptiones ob talia communia, &
remota sensibilia cadit, alba nigra, & falsa vera existi-
mans. hoc deceptionis genere ille falsus est, qui quum
quandam pecuniæ summam omni custode remoto vi-
disset, eamque ne tetigisset quidem, paucis post mensi-
bus pecuniæ dominum querentem audiuit, partem pe-
cuniæ sibi ablatam, ac surreptam fuisse; is verò sibi con-
fiscus quòd illam sine arbitris vidisset, licet ne teruncium
quidem cumulo detraxisset, vereri cœpit, ne de se do-
minus pecuniæ malè sentiret; nève ab eo surreptam pe-
cuniam suspicaretur: ideo quotiescunque illum de hac
re cōquerentem, vel de quacunque furti specie loquen-
tem animaduertebat, verens ne de se intelligeret, ac ma-
lè opinaretur (vt erat bonis moribus, ac singulari virtu-

te præditus, modestus, ac verecundus) falsæ huic imaginationi assensum præbens, adeo eius corpus totum, ac facies alterabatur, ut miro quodā rubore suffunderetur. Hac de causâ Plato in legibus dicebat, affectus homini veluti nervos, & ceu funiculos quosdam à natura inditos esse, à quibus trahamur; qui quemadmodum inter se contrarij sunt, ita & nos in varias aduersasque partes distrahūt. Huc etiam illud Senecæ spectat, de hac falsa imaginatione loquētis, opinione nos sæpius quàm re laborare: esseque plura, quæ nos exterreant, quàm quæ premāt: hoc etiam Epictetus ille Stoicus nobilissimus, ex Zenonis, & Chrysippi decretis significare voluit, cum huiusmodi passiones in sapiētis animum, qui vitiis omnibus liber est, cadere dixit. Aug. quoque de Ciuit. Dei lib. 9. cap. 4. ad id respexit, cum affirmavit: Quòd animi visâ quas phantasias vocant, & quorum incursum animus vitare, nec præcauere potest, cum veniant ex formidabilibus rebus, necesse est etiam sapientis animum moueant, ita ut paulisper vel pauescat metu, vel tristitia contrahatur, tanquam his passionibus præuenientibus mentis & rationis officium. Et paulo inferius: Accidunt autem animo sapientis, salua ferenitate sapientiæ. Potest enim sapiens falsa imaginatione excitari, ac commoueri, etiam si nullius culpæ sit sibi conscius. Quocirca consulerem ut legum periti, non ex faciei motu, & præsertim si ruborem ostendat, coniecturam faciant de quopiam: Nam & Dominus noster secundum faciem iudicare vetuit; faciei que rubor rem saluam, ut Terentius ait, demonstrat, cum id ex modesta verecundia procedat, & ex falso assensu, quem prauæ imaginationi quis præbuit, verens

Affectus nobis ceu funiculi inditi sunt.

Opinione sapius quàm re laboramus.

Epictetus, de affectibus hæmanis.

August. sententia de animi passionibus.

Ex rubore non semper coniectura faciēda

*Quid sit ver-
recundia.*

ne malè audiret. Verecūdiæ enim diffinitio, hæc esse dicitur: tristitia scilicet de defectu proprio in præsentia alterius, vel facti, vel apprehēso ex timore, ne qui præsens est factū putet: ob quā sanguinis motus, & caloris in eas partes fit, quæ maximè laborāt: & quoniā in alterius præsentia facies maximè laborat, ideo erubescit: ac parū refert, an defectus actu fiat, siue factus fuerit, aut imminet, aut nunquā faciendus sit, dummodo dubitetur ne quis vel factū, vel faciendum censeat; ac malè de aliquo iudicet. Verū si quis non vni, sed pluribus falsis imaginationibus assensum præbeat, huic adeo imaginādi potestas deprauatur, vt circa illā partem, ad insaniam redigatur: dico circa partem illam, quia licet actus imaginatius corrumpatur, tamen rationis vsus non tollitur, sed quodāmodo obnubilatur: hinc fit vt quis sibi multum assumat, ac tribuat, nemini fidem adhibeat, omnesq; sibi infensos, & inimicos arbitretur: vt accidit ægris quibus

*Insania fit ex
pluribus falsis
imaginationibus.*

*Ægrorum
visā.*

*Comparatio
mentis & oculorum.*

imaginatio horribilium rerum ex paruis occasionibus oritur. ex aspectu enim paruarum formarum in parietibus, & lupos, & canes subimaginationur, & clamāt, donec huiusmodi spectra inde auferantur; quibus enim imaginationis virtus corrupta est, ijs absurda quædā obuersantur, confusè de rebus statuunt, prauè ratiocinantur, ac iudicant, perinde namque menti euenit, atque oculis, vbi varij diuersique coloris conspiciantur, quibus omnia vel cærulea, vel rubra, flaua, viridia, vel denique eius coloris, quo vitrum suffusum est, apparent; sic vt aliter sese rerum species nobis obiciant, quàm re vera sint. Corrupta itaque imaginatione, vtiatīque organis, multa spectacula se menti offerunt, ob prauorum humorum, ac spirituum agitationem.

qui vltro citroque commeant, sinúsque cerebri oberant. In hanc prauam & corruptam imaginádi speciem Marcus Billefchus illustriffimi domini mei Cardinalis Gräuellani nanus incidisse creditur, homo alioqui non infusus, neque delirus, qui à multis variisque noxiis cogitationibus, quibus ex leuibus causis assensit, agitur. Quæ prauæ cogitationes adeò in ipso inualuerunt, vt sibi non modò ab omnibus domesticis atque exteris, sed ab ipso illustriffimo domino vehementer timeat, ne vel veneno, vel ferro, vel alia re sublatus sit. In eundem errorem Antonius Sanfelicius Neapolitanus, vir doctrina, & ingenio insignis incidit, quem ego in pueritiæ annis præceptorem habui, qui ab omnibus venenum sibi parari suspicabatur; omnesque suos cōsanguineos eo nomine suspectos habebat. Cuius doctiffimi viri vicē non potui non dolere: hinc Lucretius,

*Nanus quidā
valde suspici-
cax.*

*Antonius
Sanfelicius
mirè suspi-
ciosus.*

*De vano ti-
more versus.*

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis

In tenebris metuunt; sic nos in luce timemus.

Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis quàm

Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntque futura:

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est,

Non radij solis, nec lucida tela diei

Discutiant, sed natura species, ratióque.

Hæc autem deceptionis origo ex absentibus, & cōmunibus sensibilibus radices sumpsit, quibus in imaginatione receptis assensus prauè adhibitus est, vt in libris de Anima, Simplicius, Themistius, Ioannes Grammaticus, & Aristoteles fatentur. Atque hinc Alexander dicebar; quòd sæpè hominibus euenit, vt imaginationes suas sequantur, ea de causa, quòd eorum mens atque intellectus perturbatione, siue affectione quapiam veluti ne-

*Unde falsa
imaginatio.*

*Imaginatio
ad quid nobis
insita sit.*

*Nomine ima-
ginationis
tria significā-
tur.*

*Fit imagina-
tio absque
specie & a-
ctu nihil o-
peratur.*

bula sopitur & velatur; putà accedente ægritudine, aut sopore. Et vt vnde discessit nostra oratio redeat, nō alia de causa imaginatio nobis insita est, nisi vt imagines rerum quæ per sensum percipiuntur, feruet, easque quoties opus est, intellectui offerat. Nec alia ratione mouet, ac corpus excitat, nisi sub specie honesti vel inhonesti, boni vel mali: atque hoc pacto ad appetendum vel fugiendum aliquid animus excitatur. Verum enim uerò prætermittendum non est, tria imaginationis nomine nobis significari, eam scilicet potētiam, qua anima apta est imaginari, etiam si speciem nullam actu imagnetur, simulacrum ipsum cōceptum, & huius potentiæ actionem. At si à nobis demonstratum fuerit, nec imaginandi potentiam, nec speciem imaginatam, nec ipsam imaginationis actionem, ea quæ in primo libro adduximus, facere posse, non bene eos sensisse ostendemus, qui ea nobis pro compertis tradiderunt. Vtque veritas manifesta ac clara fiat, qua ratione imaginationis potestas, absque specie & actu quidquam agere possit, non inuenio: non enim secus se habet imaginatio specie carens, atque oculus clausus: & sicut dum animal dormit oclusis oculis nihil videre dicitur, sic anima sine specie, & actu imaginandi, imaginari nihil potest. Homini profectò, non solùm in philosophia mediocriter exercitato, sed vel paruam quidem rationis micam habenti, verisimile videri nūquam poterit, vt quis imaginari absque specie & actu imaginandi queat. Id siquidem simile esset, ac si quis se sine obiecto visibili, ac videndi actu, videre posse assereret; quo quid insanius & absurdius? hoc enim pacto, non modò cæci, sed graui somno oppressi optimè & perspicuè cernerent. Nec simulacro

ipsi talium effectuum causa adscribi potest: quoniam, ut Aristoteles ait, Quæ ars fingit, non res, verum rerum simulacra dicuntur: ut Iouis simulacrum, non est Iupiter: ita quæ imaginatio concipit, rerum effigies sunt, & non res ipsæ. Præterea imaginatio speculi similitudinem præ se fert, & quemadmodum quæ in speculis relucet non sunt veræ formæ, sed quædam umbræ: eodem quoque pacto species in imaginatione existentes, non viuæ ac veræ species, sed viuarum ac verarum specierum similitudines appellantur: fieri namque nullo modo posset, ut veræ tantarum rerum formæ, in tam parua oculi pupilla reciperentur, ac deinde ad imaginatiuâ vim traderentur. Cumque veræ formæ extendi nequeant, nisi cū ipso subiecto, cui insunt, & eiusmodi species oculi pupillæ totæ insint, à veris formis subiecta informantibus, à quibus abstractæ sunt, eas plurimum distare oportet: sicque non veri lapides, sed lapidum species, ac similitudines in sensum admittuntur, ut in libris Elenchorum contra Sophistas Aristoteles docet. Similitudines autem quid aliud efficere possunt, quàm res illas quarum formas & effigies reddunt, ostendere ac præ se ferre? Quod si artis simulacra & similitudines, quæ in speculis apparent, omni & fascinandi, & inficiendi vi carent, eam vim quis similitudinibus in imaginatione conceptis adscribere audebit? Cum igitur nulla res ultra suam speciem, & naturam quidquam agere possit, qua via tributum simulacris hîsce putamus, ut aliquid efficere queant? Profectò specula & res nitidæ omni mutationis genere carent, ideò similitudines in illis relucens, & abeunt, & redeunt, sine vlla speculorum, & nitidarum rerum mutatione:

Ars non res ipsas, sed simulacra fingit.

Exemplum de imaginatione ad speculum.

Sensus nō res ipsas, sed rerū species percipit.

Opinio Auicennae de imaginationis virtute confutatur.

Vnus actus ex uno agente & patiente fit.

Imaginandi actus extra imaginantem non transit.

Comparatio imaginationis & oculorum.

quòd si specula animata, ac vitalia essent, rerum imagines ipsis, sicut cæteris animantibus offerrentur. Quocirca cum similitudines nihil amplius efficere possint, quàm sese spectantibus & meditantibus offerre, idque in proprio, & non in alieno corpore, credi nequaquam potest, ut per eiusmodi imagines & similitudines ea fiât, quæ Auicenna cum cæteris de vi imaginandi blatterat, tum fascinum, tum alia miracula illi adscribendo; quæ à vera philosophia maximè abhorrent. Quòd autem per imaginationis actionem, nec fascinum, nec quidquam aliud simile fieri queat, luce clarius ostendemus: si quidem, ut sensus ad rem, quæ per sensum percipitur, se habet, sic actus imaginandi ad rem imaginationi congruentem spectat: sed vnus numero est sensus actus cum re sensibili, ergo vnus etiam imaginationis actus erit, & rei quam imaginari contingit; vnus enim actus fit ex agente, & patiente vno. At res quæ imaginationi obiiicitur, actum nullum alium habere potest, quàm sui speciem offerendi: igitur nec fascinare, nec aliud extra se imaginatio facere potest, eòque magis id corroboratur, quoniâ imaginationis actus in eo qui imaginatur manet; minimèque in aliud externus subiectum transire potest. Illa namque actio in externum patientem transire reperitur, quæ in agente non remanet: actus. verò imaginandi, in eo qui imaginatur persistit, ergo non verisimile existimari potest, ut eorum oculorum videndi actus aliis quoque à se communicetur: pari igitur modo, nec mea imaginatio in alterum migrare poterit. Et sicut nihil prohibet quin plures eandem rem videre possint, sic nihil vetat, quominus eandem imaginètur. Verùm non vnus imaginandi actus erit, sed plures imaginantes: & quemadmodum

modum oculi colorata, quæ intuentur, non alterationibus afficiunt, ita imaginatrix vis rem nullam, cuius similitudinem & imaginem contempletur, immutare aut inficere potest. Solus enim Deus Opt. Max. res quas cernit, eo pacto quo suæ diuinæ libet voluntati, permutare valet: nec ea ratio de iratis imaginantibus quidquam valet: tantum enim abest, ut irati, transeunte actione aliquid efficere valeant, ut ne eorum quidem recordetur, quæ in ira, furore, perturbatione, & omnino in vehementibus animi affectibus imaginati sunt. Quod etiam euenire solet iis quos curæ, sollicitudinésque distinent, vel quos ebrietas, timorve inuaserit, vel quos demum vehemens aliquis affectus occupauerit. Non parum profectò esset si qui res intuerentur & contemplarentur, eas possent tales reddere, quales sensu & imaginatione illas perceperunt. Quinimò imaginatio, ut imaginatio est, non solum in alieno, verum ne in suo quidem corpore quidquam immutare potest. Et licet in lib. de motu animal. Aristot. dicat, Imaginationes, sensationes, & notiones alterari: & in lib. de Anima, idem corroboret: nihilominus id non intellexit, ut imaginationes sunt, sed potius ut res, quas imaginamur, aliquid molesti vel iucundi habent annexum, quod vel appetendum vel fugiendum censeamus: ex qua re spirituum motus, qui est imaginationis instrumentum, alteratur. Rerum itaque formidabilium imaginatio non secus nos mouere potest, ac pictura, quæ non per se, sed per accidens nos commouet, quatenus rem lætā aut tristem præ se fert: & ita appetitum mouet, qui spiritus & humores excitat. In olfactu autem & gustu, ac tactu longè secus fit, quoniam hi sensus non tantum species sensibilibus rerum, ut visus &

Nil per imaginationem irati homines efficiunt.

Imaginatio nihil immutat.

Arist. locum quomodo intelligendum.

Formidabilium imaginatio similis pictura.

K

• *Spirituales
ciborum spe-
cies non nu-
triuunt.*

*In imagina-
tione forma-
ta tenuē ha-
bent essentiā.*

*Alcumiffa
irrisi.*

*Idea in diui-
na mēte exi-
stentes à no-
stra simula-
cris differūt.*

auditus, sed qualitates sensibiles cum spiritualibus speciebus percipiūt. Non enim ciborum spiritualibus speciebus, sed ipsismet cibis nutrimur; ita non rerum speciebus alteramur, sed illarū qualitativibus, ex quibus compositi sumus. Vnumquodque namque ex quibus constat, iis alitur & sustentatur: præterea rerum simulacra in imaginatione formata, tenuem & spiritualementiam habent; nec intra se existentia quispiam amplecti, aut euitare studet, sed res duntaxat quarum imagines sunt. Fatui enim tantummodò rerum imagines pro rebus ipsis ducunt, & iis speciebus quas animo conceperunt, innixi, tumidi, multa sibi pollicentes incedunt, ut sunt illi quos diximus imaginatricem vim corruptam habere. Nō enim plus virium alicuius rei simulacrum habet, ut dicebamus, quàm Imperatoris imago, quæ sicut nihil agere potest præter quàm illū à quo extracta & formata est, referre, sic rerum similitudines, nil penitus efficere valent præter quàm rerum imagines ostendere. Equidem non malè cum Chemicis agi arbitraretur, si specie auri, quæ nihil reale est, per imaginandi vim verum aurum adipisci possent. Si eiusmodi virtute imaginatio prædita esset, profectò nec ægroti, nec pauperes, nec literarum imperiti, nec cuiusquam rei egentes reperirentur; cū eorum quilibet, imaginandi vi optata consequi posset. Quod cū re ipsa non experiatur, quæ infania est, ut tot tantæque miracula imaginationi nonnulli adscribant? Si quis verò dicat ideas in diuina mente res exteriores afficiendi vim habere, similique modo rerum simulacra & ideas in nobis eandem vim possidere posse: respondemus, similitudinem nihil ad rem facere, quoniā idea in Deo non est, sicut in nobis accidēs. Nec

quæquam mouere debet, quòd sigilli imago imprimendi vim habeat, quasi eodem modo species in imaginatione contentæ, res exteriores imprimere queant: non enim sigillum, vt imago est, aliam imaginem imprimere potest, sed ratione duritiei, & partium inæqualiū duntaxat. Quòd si sigillū per se, & sua natura, vt imago est, aliam imaginem pârere posset, non vtique quidquā referret, ex qua materia, dura an molli, sigillum conflaretur. Quod cū permagni interfit, omnia quæ de imaginatione obiecta sunt, facilè ruunt: vt illud, Quòd imaginatio sit veluti quoddam sidus, salutare vel perniciosos radios diffundens, & cui omnia sublunaria, tanquā cælesti intelligentiæ pareant, quòd cōceptus volatiles reddantur, & ad planetas ferantur, quòdque innumera mala & calamitates inde mortalibus inferantur. Qui enim has nugas sibi finxerunt, & rationis, & philosophiæ, & omnium bonarum artium expertes, ac diabolica superstitione imbutos esse fateri oportet.

*Sigillum quo
modo imprimendi vim
habeat.*

Quo pacto per imaginandi vim occulta & futura præsciri queant. C A P. II II.

NON paruus Philosophorum numerus, atque inter alios Aristoteles in libr. de Insomniis, & de Diuinatione per somnium, corporis naturam ad futurorum præcognitionem conducere optinatus est, & imprimis melancholicis diuinandi virtus attributa legitur. Quoniam, etsi melancholicus humor, frigidus, siccus & ater existat; nihilominus magnam quandam spirituum commotionem continet, ideoque tantò cæteris humoribus concitator, quantò corpora densa si accendantur, feruentius vrunt, quàm corpora rara: & hinc est quod ab Arist. in Problematibus aliquid

Virtus diuinandi melancholicis attributa.

K ij

diuinum melancholicorum imaginationi inesse futura præfagiens putatur, cuius generis homines in Hispania reperiri ab oculatis testibus accepi, qui quibus in partibus aliqua lateant, certò cognoscant: nec eos latet, quot passibus terra fodienda sit, quò aqua vel quid simile latens inueniatur. In Ethicis etiam melancholicorum re-
cta & subita esse insomnia asseritur, & sapiētibus & prudentibus diuinandi virtus inesse à Philosopho ostenditur. Diuus quoque August. in lib. 12. super Genes. cap. 13.

*Prudentibus
diuinandi
virtutem dat
Arist.*

*Humanus a-
nimus diui-
nandi vim
habet.*

*Diuinatio per
quietem po-
tius quam
per vigiliam
fit.*

*Diuinatrix
virtus per
qua inuenitur.*

*Diuinandi
vim qui ha-
buerunt.*

*Herba diui-
nationi con-
ducens.*

Animam humanam, vt à sensibus abstrahitur, diuinandi vim habere dicit. Diuus Gregor. 4. lib. Dialogorum animæ intellectiuæ hanc diuinandi vim adscripsit. Hic etiam per quietem magis quàm per vigiliam diuinationem exerceri affirmat: tum enim variæ sensuum motiones cessant, quæ eiusmodi animæ potestatem, vt Diuus Thomas ait, perturbare cōsueuerunt. Quo fit vt melancholici quibus purgatiores rerum species insunt, clariorem diuinandi facultatem habeant. At quoniam diuinandi vires secum imaginatio ipsa affert; ideo aliqua re excitante indigere animam autumant. Cui quidem tot terrarum anhelitus, & euaporationes, locaque tam diuersa, tamque inter se situ suo, ac cæli positura distantia conducere arbitrantur: quibus hominum animi ad futurorum præfagia, suapte vi proni, & ad diuinum furorem procliues concitentur, & veluti diuinitus inflammantur. Sicut de Atheniensi Musæo, de Euclo, de Epimenide, atque aliis multis memoriæ proditum est. Nec solùm cælestis, & terræ halitus ad hoc iuuat, sed herbæ, lapilli, vt de Chelonia Plin. narrat: & sic de herba Theāgelida, quæ in Syriæ Libano, Cretæ mōtibus, Babylone, & Susis Persidis nascitur, qua pota Magi diuinant..

Verum non solum hominum, sed brutorum imaginationi hanc diuinandi potestatem inesse asserunt, quoniam intempestiuus galli cantus, & frequens cornicis crocitatio futuram pluuiam denunciant. Cæterum pro clara huius difficultatis notitia scire oportet, duplicem diuinationem reperiri, quarum vna naturalis, supernaturalis altera appellatur: de prima D. Greg. Nicenus ait, Quod hæc vis, quo est purior, & puriora phantasmata sibi fingit, eo diligentius diuinandi per somnia assequitur officium: quæ diuinationis species fallax, incerta, & erroribus plena est. Neque mirum est, si ex eis quæ melancholici somniant, cogitant, & loquuntur, verum nonnunquam aliquid euadat. Quis est enim, ut ait Cic. lib. 2. de Diuinatione, qui totum diem iaculans non aliquando collimet? Non enim homo, vel creatura aliqua, ea quæ contingenter futura sunt, ex imaginandi virtute, determinatè præscire potest: vnde illud, Nescia mens hominum fieri fortisque futuræ. Sic namque in Eccles. scriptum legimus: Multa hominis afflictio, quia ignorat præterita, & futura nullo modo scire potest. Et Esaias, Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam dii estis vos. Existimarem tamen hominem (si modò diuinæ sapientiæ radium, quem Deus Opt. Max. primis parentibus humani generis contulerat) retinuisset, & multorum euentuum causas certas, quas nunc coniecturis, iisque sæpe fallacibus assequimur, & signa multa, apparentia, & aliquid præfagientia, certius, & manifestius animaduersurum fuisse. Sed postquam intellectus hominum, parentum casu obscuratus est, rerum causas mentis acie hobetata, veluti solem per densas tenebras cōtemplamur. Sic paucas res intelligimus, signa-

*Galli cantus
intempestiuus,
pluuiam denunciat.*

Diuinitio duplex.

*Naturalis
diuinitio
quid & quātum fallax.*

*Futurorum
ignarus est
homo.*

*Si Adam non
peccasset, non
pauca futura
cognoscere-
mus.*

*Bruta, præsen-
tia non futu-
ra designant.*

*Formica soler-
tia.*

*Natura pro-
videntia.*

*Gruum alia-
rumque vo-
lucrum instin-
ctus.*

*Muscarum na-
tura.*

*Divinatio su-
pernaturalis
quæ.*

paucissima assequimur, & quid portendant præpos-
tè sæpissime pronunciamus. Nec brutorum imagina-
tioni huiusmodi vis adscribi potest, si quidem illo-
rum cantus, & corporis gestus, non futura, sed præ-
sentia designat; cœlestem videlicet influxum humi-
dum, quem naturæ instinctu in suis corporibus illico
orientem excipiunt; qui hominibus non ita manifestus
apparet, nisi nubes, & alia pluuiam concomitantia ad-
sint. Quæ signa brutis minimè necessaria sunt. Formi-
cæ enim pluuiam futuram præsentientes, frugum gra-
na in cauernas portare conspiciuntur, verentes ne gra-
na aqua madefacta corrumpantur: hæc pluuiæ respec-
tu nostri & non formicarum futura dicitur. Nam in
illarum corporibus, ob vapores ad aeris regiones dela-
tos, tanquam à præsentē pluuiæ alteratio fit. Nam sa-
gax, & prouida natura in superfluis non abundans, &
in necessariis non deficiens, eiusmodi naturæ varietate
formicas dotauit, quò alimentum ad corporis nutri-
mentum seruarent. Idem quoque de gruibus autum-
ni tempore ad calida loca remeantibus, de hirundini-
bus veris tempore ad nostras regiones venientibus, de
ficedulis, coturnicibus, aliisque volucris locorum
mutationem facientibus dicendum reor. Non etenim
ver, autumnum, aut hyemem præsentunt, sed secun-
dum sui corporis alterationem à natura factam ob ca-
liditatem, aut frigiditatem, vel aliam nos latentem
qualitatem eiusmodi vicissitudines norunt. Quod in
multis experimur, quæ quasi furore percitæ pluuiæ im-
minente animalia molestius infestant. Diuinatio su-
pernaturalis verò est illa, quam Prophetiam in sacris
litteris nuncupamus, de qua nunc differere non inten-

dimis, cum sit præter nostrum institutum. Sufficit eam certissimam esse, quæ in vigilia, & frequentissimè in quiete fit. Vnde in Iob legitur: Per somnium in visione nocturna ^{in somniis & visionibus per somnium.} quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit Deus aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina. Et Ioelis auctoritate idem asseritur, Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & iuvenes visa videbunt, & senes somnia somniabunt. Ad illud verò de auibus dicendum puto, quòd Deo auctore possunt aliqua futura prædicere. Hierem. enim inquit, Miluus in Cælo cognouit tempus suum; turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: & D. Thomas in opusculis; si quis cornicula frequenter crocitante, mox futuram prænunciet pluuiam, non est nugatoriae superstitionis. Similiter etiam si quis ex subito volatu auium, denunciet ibi latere insidias, vnde aues volando recesserunt, non est superstitio, sed humana industria. Nec absolute observatio cantus, & volatus auium ab Ecclesia interdicitur; sed superstitiosa quædam observatio de volatu, & garritu prohibetur, & sub anathematis vinculo ab Ecclesiasticis sanctionibus damnatur. ^{Augurium quomodo dānatum.} Vanum igitur est illud quod de futurorum præcognitione imaginatrici virtuti adscribebatur, nisi velimus affirmare, quòd Dæmones futura præscientes, hominibus manifestant; qui quidem homines futurorum euentuum cognitionem profitentes, demonum cultum nobis turpissimè proponunt, miris modis nobis imponendo, ac futurorum præcognitionem modò imaginationi, modò dæmonibus adscribēdo. Sed postquam per

Diminatio nō imaginando sed demonum auxilio fit.

imaginationem futura, nullo pacto prænosci posse ostendimus, operæpretium esse duxi, vt inquiramus, an dæmones talia futura præscire possint.

Non per acutas imaginandi vires, sed per Dæmonum auxilium, occulta quædam, & futura præsciuntur.

CAP. V.

Cognitio per speciem & similitudinem fit.

Deus Angelis omnium rerum species indidit.

De potentia ad actum nil reducitur nisi per rem actu existentem.

Dæmones intellectu agente non indigent.

Dæmon quo pacto homine persequatur.

Vniuersaliores formæ à superioribus intelligentiis continentur.

MODUM vulgata & ventilata est apud Philosophos sententia illa, omnem scilicet cognitionem per speciem, & similitudinem quandam fieri. Quocirca quâdo Deus Opt. Max. simplices mentes, quas Angelos appellamus, creauit; rerum omnium quæ natura constant, species, & similitudines illis indidit. Et sicut rationes Ideales in diuina mente sunt validissimæ procreandi causæ, quo ad materiam, & formam; ita similitudines, quas dæmones innatas habent, à dæmonum intellectu ad materiam & formam cognoscendam effluunt: Si quidem de potentia ad actum nihil reduci potest, nisi per rem, quæ actu esse habeat. Hac de causa similitudines & rerum formas, veluti actus quosdam Dæmonibus inesse asserendum est; quibus res omnes, tum vniuersales, tum singulares cognoscant. Nec intellectu agente, veluti nos, illi egēt: Non enim eorum cognitio, à sensibus, quibus omnino carent, ortum habet. Quinimo infimus Dæmon per species innatas, & quidem per vnam tantum speciem plura de naturalibus rebus cognoscit, quàm homo per plures species acquisitas. Et pro clariori huius dubitationis intelligentia, illud quoque in lib. de Caus. notandum est, Vniuersaliores formas à superioribus intelligentiis contineri. Vnde sicut Dæmones qui è superiori-
bus

bus ordinibus ceciderunt, rerum imagines magis vniuersales habent; ita & plura cognoscunt, & ad maiora capessenda sunt reliquis aptiores. Quando enim quispian ingenij perspicacitate pollet, atque intellectum acutiorē habet, ex paucis principiis ad diuersas ac varias conclusiones descendit; ad quas hebetioris ingenij venire non queunt, nisi per innumeras inductiones, & per singularia principia cōclusionibus appositē accommodata. Insuper animaduersione dignum censeo, futuri cognitionem duobus modis considerari; primo ut res, quæ futura est, extra causam à qua pendet, cognoscatur: qua ratione illi duntaxat conuenit, qui est supra omne tempus, ut Deus. Cuius cognitio omnem temporis ordinem excedit: ea enim, quæ per omnem temporis cursum peracta sunt, vel peragentur, diuino aspectui eo modo quo præterita sunt, vel futura subduntur: partēsque temporis, præsens videlicet, præteritum, & futurum ad nos, & non ad diuinam mentem referuntur. Secundo, ut res futura vim quandam in sua causa à qua oritura est, habet: quæ quidem causa, aut certa, & immota est; aut certa, sed motui obnoxia; aut incerta & indeterminata. His breuiter præactis tres conclusiones in medium afferro; quarum prima est: Dæmones ea futura quæ certas & immotas causas habent, cognoscunt; ut eclipsis tempus, planetarum coniunctionem, atque aliorum, quæ superiorum corporum motum comitantur, in quibus, non modò causæ certæ, immotæ, ac necessariae sunt, verum quodlibet impedimentum ab eis abest: quæ quia hominibus nota sunt, Dæmonibus longè notiora esse possunt. Secunda, quæ certam causam & motui sub-

Præfagia duplici modo considerantur.

Temporū dist. nō nobis nō Deo ascribitur.

Triplex conclusio ex triplici causa.

Quæ cognoscant Dæmones.

*Dei voluntas
Dæmonibus
occulta.*

*Voluntas ho-
minis Dæmo-
ni non patet.*

*Cur prædi-
ctio, diuinitio
vacetur.*

*Futura qua-
suo modo
Dæmones co-
gnoscunt.*

ditam habent; certam, quia naturā ad vnum determi-
natè respicit; motui subditam, quia multis modis im-
pediri possunt, à Dæmone sciri, sed non per omni-
modam certitudinem possunt; vt exempli gratia: a-
ger, qui licet pinguis, & optimè satus, ac cultus sit,
impedimenta tamen non pauca habere potest, quæ
fructuum vbertatem tollere valeant; quæ, quia Deo
iubente accidunt, cuius Dæmones voluntatem igno-
rant, idcirco illi tantum nota erant, cui Deus manife-
stare dignabitur. Dæmones autem non nisi per quan-
dam coniecturam ea consequi valent. Tertia, quæ in-
certam, & indeterminatam causam habent, à Dæmo-
nibus prænosci non possunt: quæ profectò ea sunt,
quæ ab hominum voluntate oriuntur, quarum cogni-
tionem Deo tantum adscribimus, & ei cui Deus hu-
iusmodi cogitationes aperire voluerit. Cuius rei ra-
tio est, quia Dæmonum, & aliarum rerum creatarum
cognitio à tali re dependet, quæ quia in sua causa in-
certa est, nemo eam certè, atque omnis erroris specie
remota, cognoscere potest, nisi qui rerum omnium
causa, & veritas ipsa existat: sicut est Deus; qui non
secus contingentia, ac necessaria certissimè nouit: &
hinc est, vt prædictio, diuinitio nuncupetur, quia
Dei tantum actio est. Cæterum Dæmones superbia
inflati hoc in se ipsis habere, conantur ostendere; qui-
bus si talium futurorum cognitionem quis adscribat,
Deo Optimo Maximo iniuriam faciat. Et nihilomi-
nus quatuor modis eiusmodi futura præscire dæmo-
nes possunt; ingenij acumine, temporum experientia,
dolosa industria, bonorum Angelorum indicio. In-
genij acumine, quando Dæmones nostram volunta-

tem percrutantur, eamque etiam explorant, & eius proclivitatem inuestigant, quæque illa sint quibus delectamur, quæve ad delectationem prosequendam impellere, quæve retrahere nos possint, rimantur. Temporum experientia, quia ex his causis, ac rationibus hos, atque illos effectus oriri experti sunt. Dolosa industria, cum in seipsis aliquid agere statuunt, deinde aliquem hominem adeunt, cui rem illam ab alio quoque faciendam se præuidere simulant, seque illius causam non esse demonstrant. Bonorum Angelorum indicio, quando Deus, ab eis, quibus aliqua peragenda aperuit, dæmones discere sinit. Sunt & alij modi, quibus futura prænoscent. Nam per quædam signa ægroti mortem acutius, & subtilius, quam medici præfagiunt. Deo quoque volente, homines variis morbis ac ægritudinibus inficere possunt; & insuper rerum victui necessariorum egestatem, ac penuriam inducere. Prophetarum præterea dicta verius, & propius quam homines intelligunt: ex quibus, quia multa, quæ futura sunt eliciunt, ea hominibus, quibuscum familiaritas sibi intercedit, communicant. Si quidem hominum corporibus, & potentiis animæ corpori affixis; illabi Dæmones possunt, atque ibi potentiam specierum conseruatiuam mouent, ut ita species, & imagines in imaginatione recentes appareant, ac si tunc principium sentiendi ab externis rebus, immutaretur; idque non modo in dormientibus, sed etiam in vigilantibus accidit. Quo quidem modo, ita futurarum rerum simulacra illis repræsentare student. Tunc homines illi tetra Dæmonum familiaritate turpiter coinquinati, omnibus persuadere conantur, se imaginandi vi, vehemēti desiderio addito, huiusce mo-

Alij futurorum cognitionis sedorum modi.

Mulci quæ per Dæmones cognouerunt, imaginationis tribuunt.

*Dæmoniaco-
rū impostura.*

di futura, naturæ via prænoscere. Nec dæmoniacos impostores pudet, cum ipsi in voluntario errore, tanquam fascinati persistant, nobis quoque in iis modis imponere, quò talium futurarum, & abditarum rerum præcognitionem imaginationi adscribamus. Per hæc enim principia vehementer confidunt, paulatim homines ad varios errores, ac superstitiones pertrahi posse: quorum impudentiam, ut pro viribus meis exploderem, ad hæc scribenda motus præcipue sum. Utque intactum nihil relinquatur, aliam dubitationem de Dæmonibus ipsis ratione imaginationis examinandam aggrediar.

Nonnullos hominum conceptus, & rerum simulachra, & cordis affectus Dæmones cognoscunt: de quibus superstitiose quidam edocti, per vim imaginatricem eam cognitionem se affectuos iactitant.

CAP. VI.

*Cordis sensus
duplex.*

VE MA D M O D V M Deus Opt. Max. humanæ naturæ arbitrij libertatem dedit, cui nulla, nisi diuina potestas præest: ita eius cognoscendi virtuti, abditorem, & occultiorem partem quandam largitus est, ad cuius intima penetralia, nulla cognitio, præter diuinam penetrat. nec propterea humana mens effugere potest, quin dæmones nonnullas cogitationes suas prænoscant. Ut autem huius quæstionis perfecta notitia habeatur, prænotari oportet, nostri cordis sensus duobus modis considerari. Primò ut præsentēs, atq; actu in intellectu sunt, secundo ut futuri. Futuri cōceptus, ac volendi actus nō modò à Dæmone, sed ne ab ipso quidē homine præintelligi

queunt. Quoniam effectus futuri, qui à causa, quæ impediri potest oriūtur, certa notitia non præcognoscuntur, nisi ab illo qui omnium impedimentorum genera nouit. At quoniam futuri nostri sensus à nostra voluntate nascuntur, quæ sua natura & variabilis est & inconstans: cuius quidem inconstantia causas, nec dæmon, nec ipse homo, sed Deus duntaxat nouit, solus Deus futuros hominum sensus intelligere potest. Impedimenta verò nostræ voluntati impendentia ex diuersis causis contingere consueuerunt: ex diuino scilicet motu, ut in Prouerb. Cor Regis in manu Domini, & quocūque voluerit, inclinabit illud. Hæc diuina motio futura, nemini prorsus nisi Deo soli nota esse potest. Accidunt etiā impedimenta ex futura corporis alteratione, ex passionibus, monitis, præceptis, & aliis futuris contingentibus; ex quibus futurorum sensuum nostrorum, certam intelligentiam assequi nō possumus. Præsentem autem animi sensus, qui in nobis actu reperiuntur, duplici discrimine considerantur. Primo seorsum, & omni respectu ac ratione remota, quo quidem modo cū internè voluntas nostra præterquam à Deo, à nemine moueri queat, eiusque nutui voluntatis motus immediatè subsit, Deo tantum, & ipsi homini cogitanti, & volenti proprius animus notus esse potest. Secundo, ut ad corporis signa referuntur, quæ in externis animi motibus, ac desiderijs, corpus diuersis afficiūt modis. Qua via non solum dæmones, sed peritissimi quoque Medici de ægrotorum præsertim affectibus cōficere solent, ut bene Galenus in tractatu de medendis animi morbis tetigit, sic Leptini Mathematici, vel, ut quidam tradunt, Eristrari Medici solertia, infandum Antiochi amorem pia dissi-

Hominis voluntas soli Deo patet.

Causa voluntatem nostrā impediens.

Quotuplex sit præsens animi sensus.

Animus per externa signa cognoscitur.

Antiochi amor ex pulsione detectus.

mulatione contactum in Stratonicen nouercam detexit: iuxta enim adolescentem sedens, brachiūque eius dissimulanter apprehēdens, animaduertit ad introitum Stratonices pulsum venarū vegetiorem esse, eaque egrediente languidiorem; iuuenem præsente nouerca rubore perfundi, rursus ea absente pallere; spiritum modò increbrescere, modò excitatiore anhelitu subinde recipi, ex quibus faciliè ad ipsam veritatē penetrauit. Qua de re D. Aug. in lib. de Dæmonū diuinat. sic ait, Aliquādo dæmones hominū dispositiones, nō modò voce prolatas, verumetiā cogitatione conceptas, cū signa quædā ex animo exprimūtur in corpore, tota facilitate perdiscūt. Animaduertendum quoque est id quod Arist. in lib. de Phys. aud. inquit, Humanā animā intelligentiarū, & abstractarum mentiū vltimā esse: & quod in Theologorū scholis clarum est, superiores mentes, qui Angeli appellantur, vniuersalioribus speciebus quā inferiores præditas esse. Vnde infertur, quòd inferioris intellectus species à superioribus intelligētis comprehendī possunt: inferiores verò Angeli superiorum Angelorū species non cōprehendunt; quo fit vt cū dæmones naturæ ordine hominū intellectu superiores existāt, species quibus noster intellectus informatur, cognoscant. Quæ profectò specierū cognitio absolut è & simpliciter cōsideratur, & non quantū ad affirmationē aut negationē, nec quantū ad electionē vel fugā. Nā à dæmonibus huiusmodi species minimè cognosci possunt, quoniā specierū fuga, vel electio, quæ vsus volūtatis nostræ dicitur, hoc est actualis cogitatio, & rerū in mēte discursus, nō nisi à deo, & ab homine cogitatē intelligitur. Et ratio est quā tetigimus; nā volēdi & cogitādi actus à volūtate oritur, cuius mo-

Aug. de dæmonum præcognitione, sententia.

Anima abstractarū mentiū vltima ex Arist.

Superiores intelligentia vniuersalioribus speciebus quā inferiores prædita sunt.

rūs ex summo rerū ordine dependet, qui quidem ordo
 summū bonū est. Voluntas autē non alicuius particula-
 ris, sed vniuersalis boni, tanquā proprii obiecti est. Id ve-
 rò quod infra superioris causæ ordinem subest, inferior
 causa cognoscere nō potest, sed tantū superior causa mo-
 uēs, & illē qui mouetur; vt exēpli causa: Ego sub Cardi-
 nalis dominio sum, Angelus mei fratris filius sub mea est
 potestate: si quid Cardinalis immediatē meo nepoti im-
 perabit, ego scire nequeā, sed solū Angelus & Cardina-
 lis. Ita hominū intellectus, etsi naturæ ordine est dæmo-
 ne inferior; nihilominus si quid Deus, qui rerū omnium
 supremus est Dominus, immediatē ei imperabit, dæmō
 scire nō poterit. Et hoc pacto intelligendū puto illud D.
 Tho. in qu. de scient. Dei, art. 12. vbi ait, quod intelligere
 est quasi intus legere. Et in par. 1. q. 57. art. 4. ad 1. Volūtas
 est claudēs sua secreta, quo ad affirmationem vel fugā a-
 ctus volēdi. Quidā asserere conabātur, dēmones nō mo-
 dō nostros sensus ac rerū species in mēte receptas, abso-
 lute, sed etiā quantū ad affirmationē vel fugā cognosce-
 re. Inter quos Iul. Cæsar Albinus Beneuētanus acutissi-
 mus iuuenis, mihi in ea ciuitate philosophiā ac sacram
 Theologiā publicē interpretanti, sic obiiciebat: Dæmo-
 nes animæ nostrę substantiā cognoscūt, sed illius sensus
 quocunq; modo sumātur, sunt ipsa animę substantia no-
 tiores, q̄a sunt eius effect⁹, q̄ sua causa cognitu sunt faci-
 liores: ergo dæmones animæ naturā cognoscētes, illius
 quoq; sensus percipiūt: rursus peccatū est character dæmo-
 nū, qui quidē character cū in mēte cōcipitur, dæmones
 nō latet. Primā rationē sic enodabā: In anima duplex a-
 ctio reperitur, quarū transiēs vna, & immanēs altera dici-
 tur. Effectus transiēs est, cū ab anima ad corporis partes

*Bonum uni-
 uersale pro-
 prium volun-
 tatis obiectū.*

*D. Thomas in
 q. de scientia
 Dei explica-
 tur.*

*Cæsar Albi-
 ni argumen-
 torum resolu-
 tio.*

*Anima actio
 duplex.*

transit, & ita ob pallorem vel ruborem qui corpus afficiunt, timorem & verecundiam coniicere possunt, quæ in anima concepta sunt. Immanens autem actio, nullo modo à dæmonibus sciri potest: quia ipsa anima est occultior & abditior. De prima itaque actione, quæ est anima notior, ratio militat. Vel dici potest, quòd ea ratio in actione naturæ locum habet, non autem voluntatis: naturæ enim actio se manifestare nata est: & sicut eius substantia abscondi nequit, ita nec eius effectus. Voluntaria autem actio secus est, quia sicut liberè in lucē exit, liberè quoque se occultare potest. Altera dubitatio de charactere, intelligenda est de illo, qui in hominū frontibus imprimitur, id est quando peccatum committitur absque rubore. Nec illud obstat, Quòd dæmones in extremo iudicio de secretissimis sceleribus homines accusabunt; quia, ut ait Iob, reuelabunt cæli iniquitatem illorum: hoc est cælestes personæ, qui sunt Angeli boni, & de peccatis ab Angelis qui fuerunt ad custodiam deputati reuelatis, dæmones, peccatores arguent. Præterea iusti & pii homines cum Christo in aëre, mali in terra erūt; ideò dæmones perfacilè damnatos cognoscent, & de peccatis accusabunt. Si quis verò ex Dionysij verbis instaret, spirituales substantias sua natura esse specula, at in materiali speculo sic fit, ut quoties vnum alteri opponatur, non modò ipsum, sed quidquid in eo relucet, referat: ergo cum spiritualia specula, ut sua natura dæmones sunt, maiorem similitudinem habeant, & expressiorem ac clariorem ostendant, quàm materialia, & corporea, videtur quòd dæmones animam nostram intuētes, non ipsam duntaxat, sed totum quod in ea reperitur, cognoscant, idque ita roboratur. Oculus meus nihil in me videre

Quomodo dæmones in iudicio secreta crimina hominibus obiscent.

dere potest, quod alterius quoque oculus non cognoscit; sed corporei oculi cum obiecto corporeo eandem rationem habent, quam oculi spirituales respectu obiecti spiritualis: igitur sicut oculum mentis meae cordis arcana non latent; ita nec daemonum oculos praeterire possunt, qui spiritualia specula sunt. Hæ difficultates dissolvuntur; maxima namque differentia est inter speculum materiale, & corruptioni obnoxium, & inter voluntarium simplex & permanens. Materiale speculum species quas suscipit, ex necessitate refert; voluntarium verò longè secus se habet: inest enim illi clavis quædam quæ arbitrij libertas appellatur; quæ ad suum nutum aperit, & celat, quidquid libet. Ideo similitudo ad rem non facit. Eadem quoque responsione corroborationi de oculo fit satis: non enim oculi corporis & spiritus eadem ratio est, quin maximè differunt. Ille siquidem omne quod in alio est non potest non videre; hic autem cum sit voluntarius ac liber, clavi sua, quæ est arbitrij libertas, suo arbitratu claudere potest, ne quod ipse videt, quisquam introspiciat. Et hoc est quod D. Aug. super Gen. ad litteram dicit: sicut substantiæ corporeæ aliqua velamenta habent, quibus se alienis aspectibus occultant, sic & in his spiritualibus suo modo intelligendum est. Nam quamvis plicarum diuersitates ex diuersarum naturarum compositione in eis non sint, potentiarum tamen gradus reperiuntur; quorum respectu quædam animæ intima dicuntur, ut quæ superiores potentias respiciunt, secundum quas anima in seipsa magis recolligitur, ac sua celat secreta. Ex iam dictis concludimus, quod daemones nostros sensus, ac species in nostra mente conceptas absolute & simpliciter cognoscunt, & non quantum ad affirmationem vel

D. Dionysij argumenta de demonum cognitione resoluuntur.

Differentia materialis & spiritualis speculi.

D. Aug. auctoritas super Genes.

Conclusio de demonum cognitione.

M

negationē. Vt verò eiusmodi cordis affectus corpus alterant, mira facilitate & perspicacitate ab ipsis cognoscuntur; quos quidem affectus dæmones quibus volunt detegunt, eisque persuadent, per vehementē imaginādi virtutē ipsos cognosci posse: vnde ipsi dæmones illorum imaginationi insidentes, atque illis occulta aperiētes, infinitis errorū tenebris miscellos quosdā illaqueant: qui & rationis & salutis expertes mira se posse ac scire garriūt, & ad cælū imaginādi potestatē extollunt, tāquā incredibilīam & miraculorū causam blaterantes. Nec animaduertunt, quòd quæ afferunt, & philosophiæ principiis, & Theologiæ, & sensui, & rationi, & experiētiæ repugnāt. Vnde optimè sibi consulerēt si imaginatrici virtuti minus tribuerent, seque à dæmonibus falli non sinerent.

Nihil ad generationē, quantum ad prolis similitudinem, ad sexum imaginatio confert, sed horum causa in semine latere ostenditur. C. A. P. VII.

Vt fascinū per imaginandi vires iaculari asserūt, exemplū de natorū similitudine, ac sexu adducunt: quæ omnia ex imaginantium conceptione, coitus tēpore accidere fatētur; quæ, vt cætera, à ratione & à veris philosophiæ principiis abhorrere ostendemus. Arist. plerisque in locis animū à corpore, & corpus ab animo affici existimat. Corpus enim cibo expletū animum obruit, sic timente animo corpus inhorrescit; eodē nimīū gaudente adeò dilatatur, vt penè semiuiuum videatur. Idque si nunquā accideret, eo tēpore maximè, quo vir cum fœmina cōmiseretur, fieri consuevit: tunc enim ob delectationē imaginatio, & aliæ partes animæ, ita lāguide & impeditæ sunt,

Animus à corpore & corpus ab animo afficitur.

Deliquium animi in coitu.

ut vterq; animi deliquiū passus iudicetur. Spiritus enim tunc pigri & graues sunt, nerui laxi & languidi, similiter & mēbranæ, quibus de causis imaginatio parū intēta in res, figuras & ordines. Ideò ad vehementē imaginationē tunc tēporis animus inhabilis omnino est. Huc accedit, quòd animalia cæca quandoque pullos maribus similes generāt, quos nunquā videre potuerunt: hinc fit ut imaginationē generationi nihil cōferre censeā; sed cū similitudinē, tum sexum ad semē referā. Quod quidē Poëta Lucret. qui naturæ principia rimatur hisce versibus expressit:

*Similitudo
prolis ex se-
mine oritur.*

*Semper enim partus duplici de semine constat;
Atque utri simile est magis id, quodcunq; creatur,
Eius habet plus parte aqua: quod cernere possis,
Siue virūm soboles, siue est muliebris origo.*

*Lucret. de pro-
lis similitu-
dine.*

Nec quenquam ex veris Philosophis legi, qui nō semini omnia adscribat, quæ nato innascuntur, supersticiosi quibusdam exceptis, qui cū bonarum disciplinarum ignari sint, vana quædam dogmata sibi confinxerunt, ut docti & acuti ac perspicaces viderētur, atque ita tot tantæque imaginationi tribuerunt, rerū causis ac veris principiis relictis. Id genus est hoc de natorum similitudine ac dissimilitudine, cuius causa nulli rei præterquàm semini adscribēda est. Et quanquā si feminis virtus inspi-
ciatur, semper proles patri potius quàm matri similis na-
sci deberet; quia hic formam, illa verò materiā submini-
strat: nihilomin⁹ fœminea gignēdi vis, quæ ad robur etiā
ipsa, & firmitatem confert, menstrui virtutē & facultatē
sibi coniungit; quæ nouē mensium spatio foetū nutriēs,
tantum roboris ac firmitatis acquirit, quātum in primo
congressu à maris semine vincebatur: minimēque mirū
cuiquam videri debet, si soboles vtrisque parentibus in

*Mas formam,
femina ma-
teriam in ge-
neratione
præbet.*

M ij

*Fætus cur v-
trique paren-
ti in diuersis
partibus sit
similis.*

*Aug. Colum-
brus de variis
equorum co-
loribus senten-
tia.*

diuersis partibus corporis similis procreatur: quia ex se-
mine, quod viribus præcellit, similitudo oritur, diuersis-
que in partibus in fœtus formatione alterum alteri præ-
stare potest. Illa siquidem seminis pars, quæ prior exci-
dit, crassior: quæ secundavel tertia iaculatione emittitur,
tenuior, frigidior & imbecillior, insitque caloris substā-
tiæ minus particeps iudicatur: quo fit vt in quibusdam
partibus maris, in quibusdā fœminæ, semen ob commi-
stionem præcellat: & qua præualuerit, illa fœtus pars ei
cuius semē præstat, similis fit; quoniam opifex virtus, in
minima quaque materiæ parte inest: atq; ita natura cō-
paratum est, vt ea vis quæ oculum, nasum, superciliū fin-
git, singula mēbra efficiat, & vim suā habeat. Hac de cau-
sa Aug. Columbrus ē S. Seuerino, qui de equorū natura
ac remediis scripsit, longē mēlius sensit, quā illi, qui si-
militudinē imaginationi adscripserunt. Hic enim equo-
rum colores ex humorū prædominio oriri existimauit.
Vnde equus rubei coloris ex humore sanguineo prædo-
mināte nascitur, qui quidē humor si parū adustus fuerit,
equum quē Saurū appellamus, reddet: ex cholērico hu-
more excedente, qui calidus & siccus est, niger: & iuxta
maiorē vel minorē eiusmodi humoris varietatē, magis,
vel minus niger equus procreatur. Albus autē equus ex
flegmatico humore, qui est frigidus & humidus oritur:
qui quidē humor si cū sanguineo misceatur, equū quē
Muscatū dicunt, efficiet. Colores verò mixti, ex humore
melancholico fiunt, vt fuliginosi, ceruini, soricei, ac cæ-
teri: est enim frigida & sicca naturā, terræ accedēs, co-
lorū varietatem effingens. Ceterū illud Genesis, quòd
Iacob virgas variis coloribus depictas in canalibus po-
suit, ad quos oues bibendi causā ducebantur, vt dū oues

cum arietibus coirēt, variatos fœtus cōciperent, vt re vera accidit: nō per imaginādi vires, sed per diuinā virtutē, vt mysteriis correspōderet, factū esse reor; sicut ex capite *Varia prolificatio gregis Iacob vnde.* immediatē sequenti clarē habetur, vbi inter alia sic legitur, cap. 31. Abstulit Deus gregē patris vestri, & dedit mihi; & nisi fuisset Deus patris mei, vacuum remisisset me. Non igitur imaginationi sed Deo gregem acceptum refert: ibique interpretes aiunt, quod Deus furatur impiis, vt tribuat iustis: neque solū spiritualia illis largitur bona, sed & temporalia. Si quidem si naturæ via actum id fuisset, hodie quoque fieri quis vetaret? & tamen quā plurimos illud tentasse audiui, & quid simile nunquam contigisse. Nec obstat, quod August. lib. 12. de Ciuit. Dei inquit, Anima sic vel sic affecta pręgnantis, valet *Deus furatur impiis vt tribuat iustis.* aliquibus velut induere qualitatibus fœtum, sicut devirgis variatis fecit Iacob, vt pecora diuersicolora gignerentur. Ibi enim aliorum de hac re opiniones refert; & ideo non ex sua sententia loquitur; pauloque inferius se declarare incipit, quando ait, Quęlibet desideria motūve animæ matris valent aliquid lineamentorum aut colorum aspergere teneris, mollibúsque conceptibus: quę sic, vel in suo genere afficiantur, non facit nisi summus Deus. Quod autem ad fœtum colorem variādum, potus & cibi varietas conferat, non dubito; quia cū causa *Alimentis ad colorū varietatem confer.* omnium accidentium, & colorum in prole sit ipsum semen in quo latent, & semē ex sanguine fiat, qui quidem sanguis ex cibo augetur, & iuxta cibi ac potus naturam sanguis alteratur. Si cibus & potus variantur, fœtuū colores, ob feminis naturam alteratā, variari oportet. Aristot. in lib. de Historia animalium ait, quod in terra Assiride agri Chalcidici Thraciæ amnis est frigidissimus, *Arist. historia de amnibus varios colores inducētib.*

M iij

cuius aquam si oues biberint, moxque à potu coierint, nigros agnos generant. Ibidem in Antandria duos fluuios esse asserit, quorum vnus aquæ, candorem, alterius nigredinem pecori inducunt. Scamandrus insuper amnis, flauas oues reddere, eodem loco perhibetur. Strabo de Crantide flumine fines Italiæ Tarentum versus præterlabente affirmat, quòd homines in eo lotos cæsarie candidos, & flauos efficiat. Plinius etiam arietum ora introspicere scribit; quia cuius coloris sub lingua habuerint venas, eius & lanitium erit in fœtu, variûmque si plures fuerint, & mutatio aquarum potûsque variat. Virgilius quoque hac de causa in arietibus linguam spectandam esse monet, Georg. 3.

Plinius de
lanitiij colore.

Virg. de ele-
fione arietû.

*Illum autem, quamuis aries sit candidus ipse,
Nigra subest vdo tantum cui lingua palato,
Reijce, ne maculis infuscet vellera pullis
Nascentum, plenoque alium circumspice campo.*

Stratonicus
de prolis simi-
litudine.

Deo pen-
det viri pro-
creatio.

Quòd si imaginatio ad fœtuum cum parentibus similitudinem nihil confert, neque ad sexus procreationem conferre poterit. Stratonicus Philosophus fœminam ex fœminæ, marem ex maris semine inualefcente procreari dixit: at quia id repugnat, quòd sæpenumero accidit ut fœminæ patri, mares matri quàm simillimi nascantur: ideo non absolutè ex seminis prædominio, sed ex diuersarum partiû præeminentia procreari marem vel fœminam alij dixerunt. Galen. verò ex effectricium qualitatum temperie id venire dicit; ex caliditatis scilicet, vel frigiditatis virtute præcellente. Verùm quia omniû effectuum Deus est præcipua causa, virilis quoque sexus procreatio ab eo præcipuè dependet, cuius rei in Sacris litteris cla-

ra exempla habemus. Quòd autem circa genialem lectum vt elegantes imagines habeant, mulieribus præcipitur, nihil refert. adeo enim in vulgi opinione recepta est de imaginatione confidentia, vt circa generationem quam maximè valere censeatur. Illud verò quod fertur de laruato qui dæmonem procreauit, fabulosum censeo. Nec mirum mihi videtur quod Plutarchus narrat, ex candido homine Æthiopem genitum: id etenim non ideo accidit, quia mulier in tabella Æthiopem pictum viderit, sed quòd semen vitiatum erat, & maiorem procliuatatem ad nigrum, quàm ad album hominem procreandum habebat, cholerico humore in semine vehementer præcellente, ac dominante. Quod inde persuaderi potest: nam quandoque canem ex muliere procreatum audiuius; & nihilominus nulla vnquam mulier canem procreandi voluntatem habuisse creditur, cum vnusquisque sibi simile procreare studeat, vt Arist. non semel fatetur. Cum itaque canis ex humano sanguine generatur, non ad imaginantem refertur, sed ad semen duntaxat. nam canis ex eo generari non potuit, nisi vitiatò & corrupto. Quod semen corruptum, vt diximus, sicut ad hominem generandum ineptum, ita ad canem idoneum erat. Quo fit vt si canem ad hominem, vnde semen decedit, referas, monstrum dicitur: si autem ad seminis vitium canis referatur, per se genitus nuncupatur. Eodem quoque pacto dicendum est, cum ex albo homine Æthiops procreatur, quia ad seminis proprietatem, & non ad imaginantem referendum est. Ex eo enim non modò supradicta, verum etiam podagra, comitalis morbus, atq; innumerae aliæ egritudines hereditariae vocatae, foetibus

*Quisque sibi
simile procreare
studet.*

*Ex seminis
vitio monstrum
si partus oritur.*

*Corporis egritudines ex
semine propagantur.*

communicantur. nam cum semen ex præcipuis partibus defluat, omniumque membrorum in se naturam virẽque complectatur: fit vt quæ vitia vlli parti inhæserint, ea hæreditario iure proles fortiatur. Et quoniam mater-
 nus sanguis præcipuum fit fœtus alimentum, quãdoque accidit, vt plus labis ex matre cõtrahat, siue corporis ha-
 bitum, siue animi mores spectes. Quæ fatuum esset di-
 cere, si ad imaginantem referrentur. Nec prætereũdum
 cenſeo, duplex accidens in homine reperiri: quorum v-
 num ex forma, alterum ex materia oritur: quod ex for-
 ma originem trahit, cum omnibus singularibus sub ſpe-
 cie contentis communicatur; quod autem à materia e-
 manat, non omnibus, sed nunc vni, nunc alij innascitur:
 & hinc fit, vt ratione materiæ accidentia, quæ in paren-
 tum corporibus reperiuntur, in filiis quoque videri con-
 tingat, vt Iustinus Historicus lib. 16. de Seleuco Antiochi
 filio refert, in cui⁹ femore quia anchorę figura nata erat,
 in eius quoque filiis, ac nepotibus, veluti generis natura-
 lis nota anchoræ in femore innata visa fuit. Illud de gal-
 linis, risu potiùs quàm cõfutatione dignũ est, quoniam
 gallinarum, & aliarum volucrum calor, ouis quæ fouet,
 formam non tribuit: cum quotidie experiamur sub gal-
 linis, pauonum, anserum, & cæterorum animalium oua
 subiici, & ob illarum calorem pullos, quorum oua erant,
 gigni. Nihil profectò gallinarum calor efficere potest
 præter quàm insitum ouorũ calorem excitare: quòd si
 gallina oua fouens, aliud quàm calorem excitandi vim
 conferre potest, non certè anserem, non anatem, nõ pa-
 uonem ipsa procreare posset, vt fieri videmus: quia ſpe-
 cie à gallina differunt, quin eadem oua; fimi & ignis ca-
 lore gallinarum calori conuenienti excludi videmus, &
 pullos

*Accidens du-
 plex in homi-
 ne.*

*Iustini histo-
 riæ de anchora
 in femore An-
 tiochi.*

*Gallina incu-
 bitus pullis
 excludendis
 non variãdis
 prodest.*

pullos eius speciei cuius oua fouebantur, in lucem edi. Cum itaque pullorum forma, & accidentia in ouis lateant: frustra gallinis, tempore quo ouis incubant, res variis coloribus depictas obiiciunt: cum imaginandi virtus ad oua non pertingat. Pro illius dubij enodatione, in quo notas filiis impressas ex grauidarum matrum alicuius cibi desiderio accidisse obiiciebatur, notandum est, quod spiritus animæ appetitui deseruiunt. idque tunc fit, cum imaginationis potestas appetitum excitat. Omnis enim anima suis spiritibus veluti instrumentis utitur: quos quidem spiritus in corpore, quod viuificat, procreat: iidemque extra eiusmodi corpus, nihil agere possunt; quinimo si tales spiritus vehementi actione aliqua, puta exercitatione, calore aut frigore exagitati fuerint: nullo modo ipsi animæ, à qua originem habent, obediunt, nec quidquam efficere poterunt: atque hoc inde clarum esse potest, quia nihil habent, quod eos dirigere possit: & simul atque in aerem emittuntur, disperguntur, ac dissoluuntur: ut in animalis corpore fieri solet, quando illius repentinus interitus accidit. Nec embryo quasi alienum corpus à matre censendus est; si quidem eodem sanguine, quo matris corpus, sustentatur ac nutritur: iidem spiritus per venas, & arterias illi communicantur. Et cum illa carnis massa cæteris matris membris tenerior sit, facillimè pati potest, ac spirituum motiones sentire apta, & idonea est, & præsertim dum virtus formatiua, partes ac membra procreat; & aptat. quo quidem tempore si in spiritibus matris motus vehementiores fiant, ad fœtum absque dubio penetrabunt. Vnde sæpius filij repentini motus ac timoris signis notantur, quàm rerum, quarum desiderio ma-

Anima spirituum appetitui deseruiunt.

pregnantis desiderium an fœtum macula aspergere possit.

*Ob repenti-
nos animi mo-
tus fetus no-
tatur.*

*Demonū ope-
ra filioli quā-
doque signā-
tur.*

*Pregnantis
cuiusdā mi-
nus appetitus.*

*Parij pra-
gnantis ap-
petitus unde.*

tres afficiebātur, signa trahant. Si namq; ex intensā ima-
ginatione talia signa orirentur, alienos foetus potius quā
suos concupitarum rerū notis matres signatos esse vel-
lent. Nulla enim matrū, natum suum foeda insignitum
nota, extra vterum exire desiderat. Non igitur desiderij,
sed perterrefactionis, & timoris, ac repentini motus,
huiusmodi signa esse existimo. quia tenellus embryo ex
subita perturbatione, cū materia spiritūū impressiones
recipientium plena sit, qualibet figura, ac nota, absque
læsione facillimè signatur. fieri namque in corpore con-
suevit, vt ex intenso desiderio spiritus inordinate mo-
ueantur, humores perturbentur, quibūs cōcitatis, & per-
turbatis, varia signa tenello puero imprimuntur. quæ cō-
citatio si paulò violentior est, abortum mulieres facere
solent, vt sæpius accidit. Quandoque parentes dæmoni-
bus adstricti sunt, quorū dæmonum opera tales spiritus
commouentur, vt filij signati oriantur, quò eisdē dæmo-
nibus cōsecrentur, & hæreditariam dæmonū amicitiam
consequātur. Nec equidem ignoramus prægnantes mu-
lieres multarū rerū desideriis teneri. Sæpè carbones, sæ-
pè cineres appetūt: vidimūsq; morsum ceruicis cuiusdā
a prægnante appetitū, quæ correpta magnis doloribus
abortum fecisset, ni momordisset, exanimato penè iuue-
ne in quē dentes auidos infixerat. De his tam absurdis
appetentiis ciborū, medici quidem plurima, Philosophi
quoque nonnulla scribunt, velut Aristot. in libris de A-
nimal. Fieri autē hoc dicunt, ex humore in stomacho vi-
tioso, qui si viris quoq; contingat, nō dissimilia expetēt.
Non itaque imaginatio ad similitudinem sexūmve, nec
ad natorum signa nec ad aliquid huiusmodi conferre
quidquam potest: vt de fascino tractantes, obganniunt.

Ego certè malo veris Philosophiæ principiis adhærens errare, quàm cum eiusmodi hominibus, qui tam absurdam doctrinam seminant, bene sentire.

Cetera de imaginatrice vi confutantur, atque per eā nullo modo fascinum iaculari posse concluditur.

CAP. VIII.

Nomniū Philosophorum ore celebris est illa propositio, Quæcunque agunt, quibuscum agunt esse contraria; quandoque formaliter, ut sunt illa inter quæ mutua est actio; aliquando vnū saltem virtualiter, veluti lumen, & frigiditas; lumen etenim frigiditati virtute tantum contrariū est, cum ad calorem producendū idoneū sit; & nō formaliter, quia frigiditas in lucē, è contrā agere non potest. At inter species quæ in imaginatione reperiuntur, & inter ea, quæ exterius à speciebus inficienda sunt, nulla contrarietas inuenitur: non formalis, quia non communicant in materia, cum illæ simplices, & illa composita sint; nec virtualis, quia nulla virtus excogitari potest, quæ species ad externa tangenda adiuuet, cum specierum naturis omnino repugnet: igitur species externa inficere, ac fascinare asserendum non est. Rursus agens in id magis agere solet, quod sibi est propinquius, quàm in remotius. Sed species in imaginatione receptæ, ipsi homini cuius imaginatio est, propinquiores sunt, quàm rebus externis: & hominem illum species fascinare nequeunt, igitur multò minus aliā ab ipso inficere possunt. Quod ea ratione roboratur, quoniam omne agens cum potestatem terminatam habeat, non nisi per terminatum spatium, & vsque ad certum terminum

Contrarietas duplex.

Species externa non fascinans.

Agēs agit in propinquum.

Actio omnis terminata.

N ij

*Actio & passio
sunt per se
constituta.*

*Agens cum
passo in ma-
teria commu-
nicat.*

*Triplex a-
ctuum modus.*

*Nemo dat
quod non ha-
bet.*

agere potest. quinimo nec in spatio illo toto vniformem actionem efficit, sed eam debiliorem in partibus à se remotioribus producit. Igitur fascinandi & res destruendi, imaginationi non est assignanda causa: sed potius dæmonibus, & maleficis, vt dicemus. Insuper actio & passio, vt Aristot. docet, non sunt per agentis in passum penetrationem, nec per partium agentis in meatus passi ingressum; sed per contactum dūtaxat: verū quia species in imaginatione receptæ, externa obiecta tangere nunquam possunt; minimè fascinare eadem, idonea existunt. Præterea huiusmodi species cōceptæ, vel communem materiam cum re effascinanda habent, vel non: si non, nullo modo fascinare queunt: quia agens in materia cum passio communicare debet: si eandem materiam habent, reciprocā passionē suscipiunt, & ita species inuicem patiuntur ab externis obiectis, & ab ipsis fascinātur: quod contra fascinantis intentionē est, & ab experientia abhorret, ideo species nullā fascinandi vim habere, fateri debemus. Et eo magis, si quidē actio ex victoria actiū alicuius virtutis super alterius resistētiam oritur: sed in eiusmodi speciebus respectu externarum rerū, nō modò victoria aliqua, sed ne levis quidē contactus esse potest; ergo agere omnino nihil possunt. Item nihil agere quisquam potest, nisi vel in actu formali, vel eminentiæ, vel virtuali existat; hic enim triplex actuum modus reperitur, vt ignis respectu rei calefaciendæ: Sol respectu horum sublunarium; tertio, vt semen quatenus re procreandam respicit. Si quis enim aliquid cū non esset in actu ageret, secundum id quod non habet, ageret, quod fieri non posset, cū nemo det quod non habet. Sed species imaginantis vt in externas res agant, nullum

actum habent: non formalem, quia actus formalis qualitatem sibi similem in passum iaculatur, quod species imaginatę non efficere possunt, cum nullam aliam vim, quam se imaginanti offerēdi habeant: non actum eminentiæ, nam eiusmodi actus est longè sublimior eo, cuius respectu actus dicitur, modò species cōceptæ, rebus natura constantibus nobiliores nō sunt: nec actum virtutalem, quoniam omni virtute carent, nisi quòd imaginanti sese offerre possunt, quod hoc pacto ostendi potest. In agētibus duplex virtutis species reperitur, remota vna, quam alteratiuam seu actuatiuam aliqui dicunt, qua illud agens præditū est, quod nihil alterat, nisi prius ab ipso alteratione afficiatur, veluti vinū, piper, & phar-maca, quæ nisi prius à naturali calore alterentur, non calefaciunt. Altera propinqua, & est illa, quæ alterata alterat. Vtramque virtutem propinquam & remotam, species solūm respectu corporis imaginātis habent, quæ vt diximus commouere illud queunt, non autem respectu rerum externarum, cum omni trāseunti actione careāt: cuius ratio est, quia cum duobus modis actio consideretur, vt rem corrumpit, & vt eandem perficit, & actio corruptiua ad qualitates primas pertineat, & species iam dictæ huiusmodi qualitatū sint expertes, illas ad perfectiuam actionem, & nō corruptiuam spectare dicendum est; cum re vera rectè imaginātem perficiant, & ad externa nō exeant. Quòd autem omni motu extra corpus species illæ careant, hoc pacto probatur. ex Aristot. 5. de Physic. aud. habemus omnem motum vel ex accidente fieri: vt cum aliquis edificator est musicus, dicimus musicum ædificare: vel secūdam partem, vt cum homo mouet librum, quia manus solūm mouet: vel secūdam

*Agentibus
duplex vir-
tutis species
inest.*

*Actio corru-
ptiua et per-
fectiua.*

*Motus tri-
plex ex Ari-
stot.*

N. iij.

totum, vt cū lapis cadit. Sed nullo horum modorum species extra quidquā mouere possunt; non primo, quia species in imaginatione semper manent, quæ quidem imaginatio extra imaginātem sua natura exire non potest, nisi per sui destructionē: non secundo, quia species cū sint simplicissimæ non habent partes: non tertio, quia, vt dicebamus, immanentē, & nō transeuntē, actionem habent: & fac transeuntē actionem habere, si foris pellerentur, quis eas regeret? nōne euanescerent? non enim secus anima, spiritibus & speciebus utitur, quā faber malleo: & veluti malleus, fabro recedēte, artē exercere nequit; cū omnis virtutis expertus sit; sic species ab anima egressæ nullā faciendi quidpiā vim habent. Nec ignoramus artem imaginatione fortiolem esse, ac certiolem: quia imaginatio sæpē incerta vagatur, at ars nihil absque instrumentis agere potest; imō neque cælestia corpora; & ipsorum animæ, quæ nostris nobiliores sunt, absque instrumentis, motu videlicet & lumine, quidquā agere possunt; ergo nec imaginatio, quæ quia omni instrumento caret; nihil prorsus extra corpus inficere potest. Quod si posset, citius in eo in quo est, quā in externo perficeret, quia ei est propinquior: & ideō si per vim imaginādi, aliquam rem, panem, vel aurum, vel quid eiusmodi fieri vellet, prius imaginantis corpus, panis, vel aurum, vel quid simile fieret: quod quia falsum est, nec quisquam id vnquam expertus fuit, falsi & mendaces sunt, qui talia confinxerunt. Ad illud verō de acrium rerum cōceptu, quibus dentes obstupescere aiūt, Aristotel. 7. sectione Problematum, problem. 8. respondet; vbi quæstionem quoque mouet, cur horrorem, sonantia quædam incutiant, vt quando ferra exacuitur, &

*Anima quo
pacto specie-
bus utatur.*

*Ars imagi-
natione cer-
tior.*

*Cur stupor
& horror
dentibus in-
cutiatur ex
externo stri-
dore.*

cur plerique cū alios suspendi aut strangulari vident, deficient: quorum omnium causam non in imaginantem retulit. Non enim ex aspectu vel cogitatione rerum acrium dentes semper obstupescunt; sed cū in alicuius dentibus propinqua dispositio ex humiditate aliqua reperitur, aut ex aliqua occulta causa oritur, vel quia calor imbecillus leui de causa quatitur. Admissus per aërem, sonus mouet aërem qui intus est, iis proxima quæque, illis alia suis sedibus conuelluntur. Sic etiam nec ex rubrarum rerum aspectu, nec cuius sanguis ē naribus effluit, sed cū homo in sanguine dispositionem quandam habet, vt facile quacunque occasione oblata id accidat, idque de reliquis responderi potest. Illud autem de ægroto cuius opinio concepta de Medico sibi salutem affert, ad imaginatricem vim referri nō debet, quoniam rectæ valetudinis imaginatio, nō est morbo contraria, vt eum expellere possit, sed in eodē subiecto reperiuntur simul. Ideo spes quā ægrotus de Medico habet, *Spes de medico quo pacto ægroto salutaris est.* salutē per se non affert, sed tantū ex accidēti, quatenus ille qui de Medico optimam spem concipit, exhibita remedia facilius capit. Potest & alia ratio reddi, nā ex valetudinis spe quā ægrotus cōcipit, spiritus tū vitalis, tum animalis agitur ac cōmouetur, humores excitātur: unde vapores, ventositates, humiditates & alia nociua expelli solēt, quæ salus subsequitur, quia virtus cōtra morbum & morbi causam roboratur. Quo fit vt appetitus ad salutē, quē delectatio sequitur, alterato & exhilarato ægroto optimā valetudinem afferat, & non imaginatio ipsa ex sua natura. Sic etiā illud de frigore intelligendū est, quia cū frigoris imaginatio non sit frigiditatis forma, sed tantū illius similitudo, nec imaginatio frigoris,

*Specierum intentionali-
um.*

*Sensus ab eo
quod percipit
omnino de-
nudatus est.*

*Gaudium &
timor calorem
& frigus in-
citant.*

esse reale sed intentionale habeat, frigescere non potest: quia species intentionalis, accidens reale cuius est species producere nequit: sicut enim sonitus, aut coloris species sonitum & colorem efficere nequeunt: ita nec species caloris & frigiditatis, calorem & frigiditatem procreant: quod si id efficere valerent, in sentiendi profectò organo, huiusmodi qualitates gigneret: quod experientia repugnat, nam tunc sensus non sentiret, quia ut Aristoteles testis est, sensus debet esse ab eo quod percipit, omnino denudatus: ut si percipit colorem, non debet esse coloratus, & sic de singulis. Cum itaque species & imago frigiditatis, nec sensum, nec externa organa frigefaciat, cum illis primò occurrat, & sic primò aërem, deinde oculos alterare debeat, non imaginationi frigiditas adscribenda est, sed potius gaudio vel timori, in quæ ex imaginatione incurrimus: quorum unum caliditatis, alterum frigiditatis causa esse solet. Denique ut ad institutum redeamus, valetudinem, ægritudinem, amorem, odium, ac singula alia quæ imaginationi nonnulli adscribunt, dæmonum actioni, ut inferius dicemus, adscribenda esse duco, qui tacitum vel expressum pactum cum maleficis habere solent: & ideò ad primum fascini modum, quæ de imaginatrice vi, ultra suam naturam dicuntur, reducenda sunt.

Fascinum

*Fascinum per visum iaculari confutatur: atque singulorum
quæ ab oculorum radiis fieri censentur, vera causa
redditur. CAP. IX.*

SI quis oculorum naturam, ac munus rectè contemplatus fuerit, non fascinandi, sed videndi duntaxat potestatem illis à natura tributam reperiet. Petrus Apponensis oculum ad videndum factum esse ostendens, ita diffinit: Oculus est instrumentum videndi, complexione aqueum cum quadam anteriori planitie, rotundum, in suprema anteriore capitis parte locatum, ex septem tunicis, & tribus humidis constitutum, sex musculis motum, & vno vel duobus seu tribus fultum. Munus autem oculorū, quæ visio est, diffinitur, Quod est medijs luce mediante per pupillā speciei coloris susceptio. Et Arist. de gen. anim. 5. inquit, Visio est oculi motus, secundum quod Diaphanus, & Alex. Aphr. Visio eò fit, inquit, quod sensorium colores excipit, & sese quodammodo coloribus simile præbet. Arist. de Sensu & Sensato, visum ad multas rerū differentias ostendendas procreatū affirmat. Ex quibus verbis, & ex alijs quæ Aristot. in lib. de histor. anim. & de Anima, ac cæteri Philosophi dixerūt, non fascinare, sed videre oculos posse colligimus. Et quāvis Democritus, Empedocles & Plato in modo videndi ab Arist. discrepauerint, nunquam tamē ob alium finem visum homini datum esse dixerunt: quod si quis negaret, dignus esset cui oculi eruerentur. Vnde natura de tam præstantissima oculorum actione sollicita, nō vnum animali, sed binos singulis largita est; vt perfecta cognitio esset, & vt vno deficiente, non protinus tanto priuaremur dono.

Oculi definitio ex Petro Apponensi.

Visionis seu muneris oculorum diffinitiones.

O

*Oculorum v-
nio.*

*Nervi optici
muni.*

*Philosophorū
varia sentē-
tia de virtu-
tē visiva sita*

*Oculorū de-
scriptio.*

Et quamuis duobus oculis præditi simus, vnionem ta-
men oculi habent inter se: nervus enim opticus à cere-
bro duplici discrimine sectus oritur, qui paulò post cō-
iungitur, & vnus fit, postea in duos diuiditur, ac quisque
in suum oculū proficiscitur. In hoc nervo spiritus visui
sunt, per quos vis à cerebro ad oculos defertur, & per
eosdem rerū visarum species ad sensus interiores ascen-
dūt: quod si ita est, vt certè est, quī fieri potest, vt spiritus
visui immediatè à corde egrediātur, & pro cordis qua-
litate inficiāt ac fascinet: Profectò qui hoc pacto loquū-
tur, corporis humani sectionem nec viderūt, nec ab aliis
descriptā legerūt. Nā etsi inter Philosophos maxima est
difficultas, vbi vidēdi vis consistat, & hanc quidā in hu-
more crySTALLINO statuāt, alij in tunica retina, nōnulli in
arana, quidā in humore vitreo, quidā in neruorū opti-
corū cōiūctione, reliqui in humore crySTALLINO, quātum
ad initium: in nervo & spiritu, quātum ad progressum: in
sensu exteriori, quantum ad perfectionē, locent: nihilo-
minus aliud quā vidēdi officium in illis nō colloca-
runt: & omni ex parte visum ad videndū, nō autem ad
nocendū, videri potest esse formatū, siue ipsius tēperiem
animaduertas, siue positionis opportunitatē, siue colo-
ris fulgorē, siue operimentorū vim, siue oculorū motū:
• quoniā tegmē leue & lucidum, est ad speculi similitudi-
nem: quod autē huic proximum est, venosum, molle, ni-
grum ac perforatum est. Venosum quidē, quò corneam
abūdē alat: molle verò, ne suo contactu crySTALLINū hu-
morē lædat: nigrū, vt splendorem vniat, & ad pupillam
transmittat: perforatū, vt quem transmittit splendorem
foras mittat. Tegmen tenue, albū ac durum: tenue & al-
bum, vt nitores celeriter transmittat, durū, vt tutò cōser-

uct: atque ne læderetur, palpebris, ciliis, ossibus, ac etiam cute circūdedit & muniuit, vt omne quod à frōte, atque adeò à capite fluit, antequā in oculos incidat, auertatur: sic arenā, puluerē, parua animalia volantia intrò in oculos cadere, aut quidquā demùm ipsos cōturbare prohibeāt. Vt Cic. inquit, Oculorū motus quatuor sunt, vnus quo intrò, nasum versus vertuntur: alius, quo extrā, paruum angulum versus abducuntur: tertius, quo sursum, versus supercilia attolluntur: quartus, quo deorsum, malas versus trahuntur: ex quibus non ad lædendū, & fascinandum oculos factos discimus, sed potius ad ea quæ opifex condidit optimè intuendū & contemplandū esse formatos animaduertimus. Et hac de causā Arist. principem locum oculis datū esse asserit, à cuius sentētia Io. Dam. in 2. li. de fide, cap. 18. non discedit, & Plat. quoque in Tim. idē affirmās, oculis philosophiā acceptā refert. Siquidē Philosophi celi altitudinē suspicientes, & astorum nitore, ornatissimāque mundi machinā mirātes, tanti operis causam inuestigare cœperunt, vt ipse ait. At si homini visum ad effascinandū natura dedisset, profectò non bene hominū vtilitati prospexisset, vt fufius dicemus. Verū vt mota dubitatio omni ex parte enoderetur, prænotandum est, quòd ad vidēdum duo præcipuè sunt necessaria, videndi potestas, & ipsum obiectum visui idoneum. Ex neutro horum fascinum originem ducere demonstrabimus; atque ab vltimo incipiamus. Videndi obiectū visibile esse Arist. in lib. de anima, docet: res visibiles cernendi virtutem perficientes, color, diaphanū, lumen, & visibile innominatū dicuntur. Colorū quidā sunt meteorologici, vt illi qui in nubibus, Iride & aquis ob variā ipsius lucis cōmitionē cernūtur, alij verò

Oculorū motus quatuor ex Cic.

Philosophia cognitio oculis debetur.

Ad vidēdum duo præcipuè sunt necessaria.

Colorū species

Color dupliciter consideratur.

Coloris materia & forma.

Luminis diffusio quadruplex.

sunt colores, qui suæ generationis principia, quatuor qualitates habent, ex quarum cōmixtione colores simplices, vt album & nigrum nascuntur; & alij qui misti dicuntur, vt viridis, rubeus, croceus, ac reliqui. Quilibet color duobus modis considerari potest, vt potestate tantum est, quando lumen abest; tunc enim potestate quadam tantum in tenebris est, & actu (vt Alexander longo sermone optimè demonstrat) quando lumine illustratus est. In quolibet colore duo sunt, materia scilicet & forma. Coloris materia perspicuitas est, quæ licet vniuersis corporibus largita sit, & cōmunicata, nihilominus non æquè, vt idem Alexāder, inter Græcos præcipuus ostendit; quoniam quædā maximè perspicua sunt, quæ imam & intimam partem transparentem habent, vt aër, aqua, ignis, cælum: alia solum in extrema superficie perspicuitatem continent, vt lapis, aurum, & cætera corpora densa. Coloris verò actus & forma, lumen est. Vnde lumen in perspicuo color dicitur, vt Alexander, & cæteri Aristotelis Græci & Latini interpretes aiunt. At si in intima perspicui parte lumen receptum consideretur, non propriè color est; sed lumen appellatur: vt quando lumen, aërem, aquam, & alia huiusmodi penetrat. Color autem tunc propriè nuncupatur, cum extrema perspicui superficies lumine illustratur. Illa enim illuminatio verè color est; & quæ magis perspicua sunt, colorem habet, luminis magis conformē, & coloratiora ea Alexander vocat: luminis autē diffusiones quatuor apud Philosophos reperiuntur, recta, reflexa, fracta, & refracta. Quando sine impedimēto lumen diffunditur, recta processio dicitur: si quid obstat, quominus iuxta suā naturam via recta fluat, tunc in se multiplicatur, quæ reciproca in se reuersio, re-

flexio vocatur. Vt autē à medio dēso in mediū rarius deflit, luminis fractio dicitur. At si à raro in densum coangustatū lumen sese colligit, vt quādo ab aere defiliens in aquam se transfundit, refraction appellatur. Quocunque dictorum modorum visionis obiectū sumatur, & quacunque luminis diffusio intelligatur, fieri nullo modo potest, vt per ea fascinum iaculetur. Si quidem omnis coloris natura est, vt luce irradiata actu diaphanum moueat: quia cū videre sit quoddam pati, vt ait Philosophus, & color semper à sensu distet, medium aliquod intercedere necesse est, per quod color in sensum agat; quod quidem medium diaphanum ipsum est: nam vt idem Arist. in 7. de physico auditu docet, agens, & patiens oportet esse simul; quare color diaphanum mouet, qui color speciem suam in eiusmodi medio lumine affecto spiritualiter multiplicat. Diaphanum autem coloris speciem ad oculos, quos mouet, deferat; & ita videndi actio absoluitur: vnde si ex parte obiecti quidquā incommodi, vel lesionis oriretur, nulli nisi oculis ipsis noceret, vt fieri videmus, quando excellens obiectum illis offertur, quod sensum corrumpit: vt cū oculos solis radiis obiciamus. Non ergo ratione obiecti per oculos quicquam fascinare potest. Nec etiam ratione potestatis; quæ siue passiuæ sit, vt Arist. ait, sentire est quoddam pati, quantum ad organum, vt interpretes exponunt; siue actiua, quatenus species suscipit, vt Themistius, Simplicius, & D. Thomas intelligunt: per visum fascinum fieri non potest. Non vt actiua, quia Arist. in lib. diuinorum, actiuam potestatem principium mutandi aliud quatenus aliud, esse dixit; sed visus non modò nihil transmutat, quin potius à re visa, vt dicebamus, alteratur, & mu-

Videre est pati quoddam.

Agens & patiens simul sunt.

Visus potest esse siue actiua siue passiuæ sit, ne fascinare non potest.

Sensatio speciem referendo fit.

Notitia ab obiecto & potestate gignitur.

Visus actio immanens est.

tatur: quoniam, teste Arist. sensus non à se ipso sed à re sensui apta in actu fit; quod si ita est, passionem aliis inferre non potest, sed ipse ab aliis patitur. Nec quatenus passiva, quia ut Philosophus in primo de generat. ait, sensatio speciem recipiendo fit: & dum à re obiecta speciem recipit, in alios fascinum iaculari non potest. Species enim visibiles ab obiecto diffusæ, & in sentiendi parte receptæ, sentiendi actum absoluunt: qui quidem sensus si patitur, clarum est, quod fascinare non potest: Si verò agit, nihil amplius efficere, nisi species comprehendere potest; ergo non fascinare. Et hoc D. Aug. intellexit, cum dixit, ab obiecto, & potestate notitia patitur. Igitur à visu nihil aliud quam notitia gigni potest. quinimo si visus species quas recipit in alios iaculari posset, etiam tunc fascinare non posset: si quidem species, ut diximus, non est res, sed rei vestigium, & simulacrum, quod omnis actionis est expers, ut Themistius & Alexander inquirunt, & tantum visum ad videndum excitat. Quod inde roboratur, quia visus immanens, & non transiens actio appellatur: per transeuntem enim actionem semper aliquid fit, quod actione absoluta, manet; ut domus ædificatione perfecta, domus ædificata relinquitur, ut in Ethicis Arist. asserit. sed desistente visione, nihil superest, ut Alexander & Arist. fatentur; ergo immanens actio est, ut idem in lib. diuinorum fatetur, & ad externa obiecta nihil iaculari potest. Nec sensum agentem, ut Ioannes de Gandauo opinatus est, fingere possumus, qui transeuntem actionem efficiat: namque cum lux, actu colores reddat; calidum exhalans, odores: localis motus aerem verberans, sonos: humor penetrans neruum gustatiuum, &

linguam, sapores; qualitates tangibiles, tactum moueant; eiusmodi sensus agens abundat, & ab omnibus Peripateticis exploditur: nō igitur ab oculis quidquam exire quod noceat, potest. Et quamuis Plato dixerit, per emicantem ab oculis lucem, visionem fieri, quæ quidem lux rerum simulacra inueniens in visum inuehat; nihilominus Arist. hoc non admittit. Verū lumen oculis vernaculum nouit, nec profectō ut egrederetur, & externo luminis occursum maiores vires fumeret, quinimo si exiret, innatum oculorum lumen ob extraneum debilitaretur. Sed eō hoc lumen in oculis est, ut lumen externum, quod vehemens est, temperetur, & oculi rerum sensibilibus formæ modum accipiant. Rationes enim non defunt, quibus eiusmodi radiorum ex oculis egressus impugnatur. Nam si luminis radij ex oculis exirent, non secus in luce, ac in tenebris videremus; minimeque medio, ut externa luce, neque oculorum tunicis indigeremus; atque horum aliquo destructo visus non impediretur, quia internum lumen sufficeret. Nec permagni referret an cominus, vel eminus aspiceremus, quoniam eodem modo, & sub eisdem dimensionibus & figuris vicina & remota viderentur; quia insitum lumen ad vtraque esset idoneum. Præterea tempore ventoso, emissum lumen foras ageretur, & pyramidale, & triangulare præsertim: & ita si per luminis emissionem, visio compleretur, quandoque non videre contingeret, & eo maxime quia radij non tantæ magnitudinis sunt, ut adeo dilatari possint, quod tot, ac tantarum rerum differentias ambiant, & temporis momento comprehendant. Quia cum omnis actio, & passio per contactum fiat, radij visuales visibilia remotissima,

*Sensus agens
exploditur.*

*Radij ex oculis
non ex-
eunt.*

*Actio &
passio fiunt
per contactū.*

ut cœlum, & astra pertingere nō possent. Reliquis quoque sensibus eiusmodi sentiendi modus repugnaret, quippe qui species suscipiendo, & non aliquid à se foras emittendo, actionem exercent. Quod quidem si ita fieret, ob tantum radiorum exitum, videndi actio debilitaretur: quia cum sentiendi virtus in calore seruetur, si utique tot radij ex oculis egrederentur, vidēdi potestas frigida euaderet, & sic videndi vires amitteret; veluti Alexander, contra Platonem, Aristotelem exponens ostendit. Cæterum fac radios ex oculis egredi, quis eos ad rem visam comitabitur? num rationis participes sunt? & si ad rem visam pertingunt, quī visas species ad oculos referre possunt? quæ quidem colorum species externæ lucis auxilio satis se diffundere, omni alio adminiculo remoto, possunt. Illud etiam quod Alexandro Magno adscribunt, qui noctu, non secus atque interdiu videbat, falsum esse arbitror: Nam mihi quoque sapissimè accidit, ut nocte in lectulo cubans, & toto corpore, atque etiam capite lintheaminibus cooperto, omnibus sensibilibus & visibilibus remotis, colores cæruleos, virides, rubros, albos, nigros, & quoscunque alios videre visus sim; quæ profectō visio externis sensibus adscribi nō potest, & propterea hanc visionem fictam, & imaginariam dicerem, ut ex Alex. in pri. de anima habemus. Illi enim veri colores, & splendores nō sunt, sed hæc imaginationis actio est, ut in 3. de anima Philoponus quoque sentire videtur, cuius rei ratio reddi potest; si quidem imaginatio simul à vehementi sensibili acta cum externo sensu species in rei absentia seruat: quæ species, ac simulachra efficiunt, ut nos veluti postquam in nimiū quempiam fulgorem diutius obtutum fiximus, varios quosdam

visio per tenebras qualis sit.

dam colores in tenebris videamus, sicut Arist. in lib. de somno, & vigilia innuit. nec de coloribus tantum id verum est, sed de innumeris propere rebus: nam cum interdum aliquid accurate agimus, serioque tractamus, earum rerum species, ac spectra noctu animo obuersantur, vocésque clamorosas, ac turbulentas extorquent. Quod si quis rogitet, quare hanc imaginariam colorum visionem non semper habeamus, sed solum quando diutius aliquid splendidum, & viride, aut rubeum, aut quid simile aspeximus, dicimus, Quoniam id temporis duntaxat à sensibili obiecto vehementissima impressio fit, ideo species quas imaginatio excepit, simul atque à sensibili obiecto nos subduximus, imaginatricem vim vehementer mouent, adeo ut omnia viridia, vel rubea, aut alio quouis colore affecta, & qualia visus spectauit, occlusis oculis videre videamur. qua ratione imaginatio sensui similis ab Arist. esse traditur; quippe quæ colorum apparentias illis similes faciat, quas sensus exhibet. Nec externo sensui aliam notitiam, quam intuitiuam adscribimus; si enim absente sensibili visus videre posset, abstractiuam profecto notitiā ei adscribi oporteret; quod ab omnium Peripateticorum sententia & experientia ipsa abhorret. Minimèque de Alexandro possumus dicere, ut Plinius de noctiluca, fungis, & lignis putridis, & pisce lucerna ait, quibus cœlestem naturam inesse Socrates Alexandri Aphrodisi præceptor dicebat, ut Themistius in lib. de anima refert. hæc nocte lucentia carere nomine, Arist. in lib. de anima fatetur, in quibus per putrefactionem & superficiem corrupti corporis, humidum extractum est: in quo quidē humido debilis ignis retentus seruatur, qui paruulum fulgorem emittit, veluti car-

*Imaginatio
eniliter sen-
sui similis.*

*Sensus exter-
nus intuitiua
tantum noti-
tiam habet.*

*Socrus sen-
tentia de no-
cte lucidissima.*

*Basiliscus an
reperiatur.*

*Basiliscus scilicet
seipsum in
speculo intueatur,
non moritur...*

*Basiliscus in
sacris litteris
pro Diabolo
capendus.*

bones igniti ad eosdem admoti albicant. Ille igitur ignis ibi retentus collapsam vim habet, vt Cicindela, cui cum sanguis non sit, in locum digestionis igneae partes congregatur, & spirituum percussio ad succinctorium indigestionis locum fit; ideo fulgent. Vnde sicut huiusmodi animalia diuersam lucendi rationem à putridis lignis habent, ita & homo à reliquis oculis habentibus, & nocte videntibus, vt feles, ac reliquis differt; nec ex proprietatibus brutis inditis, hominis proprietatem indagare debemus, cum ab eorum natura maximè distet, & maior differentia, quàm cōuenientia in ipsis reperiatur. Verum quod de basilisco circumfertur, ridiculū esse censeo, vt virulentis radiis ex oculis emissis quoscunque intuetur, interficiat; & primū tale animal non reperiri, & iuxta vulgi opinionē Philosophos de eo locutos arbitror; deinde si reperiatur, non per spiritus, sed per venenosos halitus nocere potest, per sibilum fortasse virulentam expirationē efflans. Quod autem aiunt, si se ipsum in aqua vel speculo intueatur, illico emori, nullo pacto verū esse potest; tum quia ex oculis spiritus exire nō possunt; tum etiā quia si id admitteremus, exitiosi basilisco non foret, cum ei venemū cōgenitum continere familiare esse dicitur. Nec quia sacrae historiae de basilisco mentionem faciūt, illum reperiri inferendū est. ex communi enim loquentiū modo sacrae litterae quod intendūt, confirmare consueuerunt. & quia iā ab omnibus receptū est, animal quoddā basiliscum vocatū reperiri: ideo ipsum pro Dæmone sacri Doctores accipiunt. Dæmon autē, quia assidua nocēdi intentione, quæ eius oculus est, multos aeternae mortis laqueo tradit, eadēque intentione se ipsum, diuina gratia priuando interemit, cum suis meritis, & nō

diuino fauore illam sibi largiendam fore putauit: ob id basiliscus oculorum radiis quoscunque intuetur interficere dicitur: seque si in speculo intueatur ad necem perducere; quia naturalia sua dona contemplatus in quibus tanquā in speculo omnium rerū species relucent, superbia inflatus se ipsum interemit. Basilisci verò ortum nō nulli sic fingunt, quòd vbi gallus decrepitus esse incipit, quod septimo, aut nono, vel ad summū decimoquarto anno euenit, pro virium robore vel imbecillitate ouum edit æstiuis mensibus, ex putrefacto seminis excremento, aut humorum colluue conflatum, ex quo quidem ouo basiliscum oriri censent: & hoc creditu admodū difficile videtur, cum eiusmodi animal à nemine vnquam visum legatur. Ad illud de gallis, qui per oculos leonibus dolorem incutiunt, vt Lucretius ait, dicimus quòd inter bruta animalia cōsensum, & dissensum esse non ignoramus; vt de mustella, quæ miro eiulatu in bufonis os se deuorandam inuehit, vt ego sæpe vidi; sed ex his hominis proprietatem longè diuersam arguere non possumus, cum maior dissimilitudo inter hæc, quàm similitudo inueniatur. Id verò de lupis voce priuantibus, quem viderint, ni ipsi antea videantur, fabulosum esse duco, & quia in vulgi opinione ita receptum est, Virgilium quoque vulgi opinionem sectantem locutum arbitror, cum dixit; - *lupi Mærin videre priores*. Vel fieri potest, vt lupum ex improviso aspicientibus, ob micantium & terribilium illius oculorum aspectum maximus timor incutiat: & quia ex timore frigus oritur, & ex frigore artuum impedimentū, & totius ferè corporis immutatio nascitur, hinc fieri potest, vt vocis quoque emissio impediatur. Aliis dicere visū est, lupos a deo sese ingurgitare,

*Basilisci ortum
gallis attribui-
buntur.*

*Lupi quoque
sæpe voce à se
cōspectos pri-
uare dicuntur.*

*studium oculi
ova non
fouet.*

*Lacertarum
ova quo calore
fouentur.*

ac putridis cibis ventrem implere, ut nunquam non ex illorum naribus, ac ore, perniciosus halitus egrediatur: qui quidē halitus aerem paulatim, gradatimque inficit, quousque homines lupum aspicientes contingat: & hoc modo eis vocē eripit. quæ opinio multis de causis, quas breuitatis causa prætermitto, mihi non arridet. Nec studio oculis ova fouet, sed illa custodiendi studio spectat, ut ab eis nociua remoueat. & hac ratione ea fouere dicitur, non quod per oculos calorem eis communicet: ad fetus namque excutiendos terræ calor sufficit, veluti de lacertis, ac cæteris ouiparis animalibus patet, & de piscibus præcipuè, quorum ova in aqua fouentur, & excluduntur. Id autē quod de menstruatīs mulieribus fertur, nos mouere nō debet; quod leuigata specula fraspiciant, ex oculis emissis sanguinea nube aspergant: visionem si quidē non spirituum emissionē fieri, sed specierum receptionē diximus. Si verò spiritus ex oculis exire concederemus, quo pacto tanta spirituum copia elabi posset? Insuper si cū aliquid intētē aspiciamus, tot spiritus emitteretur, animalia parū viuerent, cū sine spiritibus anima in corpore permanere nequeat. Nō igitur specula ex spiritibus ab oculis emissis tinguntur, sed potius à vaporibus ab ore, & naribus exeuntibus maculæ in speculis fiunt, ut cuilibet periculū facere volenti notum esse potest. si quis verò spiritus ex oculis exire defendere vellet, hac via intelligi posset: quoniam in caluariæ concauitate duo foramina sunt, vnum oculi centro directē oppositum, per quod nervus opticus procedit: alterum ad alterius latus, & inde procedit nervus motiuus à secundo cōiugio nervorū tractus, & per hoc foramen ex cerebro lacrymæ emanant, ac fluunt: quæ per exteriores oculi partes, & cir-

cumferentiam inter tunicam candidam, & palpebras stillant. Ex quibus inferimus, non per spiritus ex oculorum substantia exeuntes specula infici, sed per humores ex eorundem oculorum circumferentia effluentes. Et hoc modo Aristotel. locutum hac de re arbitror. Nec lippitudinem ex oculis lippis, in alterius oculum etaculari posse negamus, ac consimilem infectionem inferre; sed eam visionem non esse, sed vitium in oculo dicimus.

Lippitudo an alienis oculis incutiat.

Ad mutuam autem amantium aspectum responderemus, quod si quis amoris causam recte rimatus fuerit, ea non ad intuitum referendam esse facile iudicabit. Non enim amatis animum rei amatae aspectus inficit, sed proprius amor, ne dicam infania, cum unusquisque suae aegritudinis & erroris causa sit. Amans namque non illius amore quā amat, sed formae tantum imaginem, & simulacrum accipit, & in imaginatrice vi seruat; & hanc imaginem saepe reuoluens, omnibus aliis pulchriorem & venustiorē iudicat. Et ideo non quia amans ab amata videtur, afficitur; sed quia ipse videt, & rem visam pluris quam debet aestimat. Quae rabes postquam ab imaginatione, vniuersi corporis partes inuaserit, non ita facile vitatur, nisi prius animi vitium expellatur, ut Lucretius recte inquit,

Amoris causa amantium intuitum non est.

*Nam vitare, plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile est, quam captum retibus ipsis
Exire, & validos Veneris perumpere nodos.*

Lucretius versus de amore & animi vitio expellendo.

Et paulo inferius, aliis versibus animi vitium, & peruersam rei amatae persuasionem amouendam suadet, ut huiusmodi remedium adhibeatur.

*Et tamen implicatus quoque possis inque pedibus
Effugere infestum, nisi tute tibi obuius obstes,*

P. iij

Et pratermittas animi vitia omnia primum:

Tum quæ corporis sunt eius, quàm perperis, ac vis.

*Amor nō ad
intuitum, sed
ad animi tur-
pitudinē re-
ferendus.*

*Zorobabel
quid ab Apa-
me sua con-
cubina sit
passus.*

*David Beth-
sabea amore
captus.*

*Ammonis
amor in fora-
rem.*

Quod autem non amātis intuitus, sed animi libido, quæ maximum vitium est, amātem in varias insanias rapiat; hinc clarius fit; quia quamplurimi sunt, qui seu videant, seu videantur, nunquā tali vesania afficiuntur. At si spiritus ab amata oculis exētes quempiam afficiendi vim haberent, in cunctis hominibus eūdem effectum parent. Verū quia permultos inhonestos amantes eandem mulierem inspicere videmus, à qua & ipsi videtur, & nihilominus in se amoris nihil ob eiusmodi aspectū recipiunt; hinc est quod ad animi turpitudinem, & non ad intuitum, amorem referimus. Non igitur per oculorum spiritus, amor communicatur; sed potius amans, cū rem amatam intuetur, illius pulchritudinis imaginem in imaginādi virtute recipit; ex qua ob continuum imaginandi actum, concupiscendi vis afficitur: vnde totius corporis alteratio, & commotio nascitur. Non enim oculorum fascino, sed effrenatæ libidini adscribendum puto id, quod Zorobabel ab Apame Rapfacis Theneasini filia concubina sua sibi fieri patiebatur: ab ipsa namque alapis cædebatur, nec hoc tantum ferebat, sed vt sibi detractum diadema, capiti illa suo imponeret: rideret cum ridente, & illa irata fleret, & adulatorie se ad illius affectus humiliter satisfaciens accommodaret, si quid eam offensam animaduerneret, vt Iosephus de Antiquitatibus refert. Sic David cū in domus Regiæ solario deambulare, & Bethsabeæ Vriæ vxoris amore caperetur, vt Regum 2. capit. xi. legitur, non fascino, sed praua libidine exarsit. Idem de Ammon David filio asserendum est, qui cū sororem suam spe-

ciosissimam, Thamar nomine, adamaret, ægrotare cœpit, eamque vi oppressit, vt eiusdem libr. cap. 13. habetur, quam postea adeo exosam habuit, vt maius odium esset, quo eam prosequeretur, amore quo antea æstuabat.

Quid dicam de Salomone? qui tanto mulierum amore ardebat, vt illarum idola ac falsos deos veneraretur, vt

Salomon mulierum amantor.

eis obsequeretur, veluti 3. Regum, ca. xi. narrat historia.

Eodem pacto de omnibus aliis sentiendum est, qui sese totos penitus mulieribus tradunt; non oculorum scilicet fascino, sed praua libidine infici atque corrumpi. Id quoque quod de aue Ietero, seu Galgulo nuncupata di-

Galguli fabulosa est proprietas.

citur, fabulosum esse reor; nō enim adeo credulus sum,

vt quidquid de occulta rerum vi dicitur, ac scriptum reperitur, credendum existimem. Vt cunque ex brutorum

animalium proprietate hominum vires expendere non debemus: cum inter se distet maximè, vt sæpissimè me-

minimus. Mulierculis verò ac senibus imprimis hæc fa-

Aniculis senibus fascino falso adscribitur.

scinandi per oculos vis adscribi non potest: illis etenim cornea tunica adeo rugosa fit, vt alij quidē prorsus nihil,

alij verò malè, aut vix videāt. Multa enim incōmoda illos circūueniunt, rugę non parux, tunicę duplicatę, quę

crassitiem contrahunt. Spiritus præterea supernè ad pupillam parcior adfluēs, quibus atque alijs ne videāt im-

pediuntur. Quod si senes parum vident, & exiles spiritus ab oculis emittāt, fieri nō potest, vt maxima fascino-

vis in senū oculis vigeat: nec in iis qui tristes ac macilēti sunt. Siquidē esto spiritus huiuscemodi virtutē habere,

nam quia sicca natura sunt, ob spiritus è cerebro efflu-

Cæsi & pupillam geminam habentes quomodo fascino.

entis inopiam, fascino non possunt. Nec quia nonnullos oculos cæcios, aut glaucos, aut virides, aut diuersico-

lores habent, aut duas pupillas; in iisque modò equi,

*Fascinatio
segetum &
pecudum da-
monibus at-
tribuenda.*

*Morbus per
dæmones il-
latus medici
non expellitur.*

*Natura tem-
pore ælium
exercet.*

*Autoritates
de effascian-
tibus oculis
quo pacto in-
telligenda.*

modò alterius rei speciem gestent, fascinare dicuntur: hæc enim colorum in oculis varietas, ex humoris vincentis, vel caloris, siue amborum (vt ait Galenus) cōmissione in cornea tunica oritur: quæ, vt Aristot. inquit, in hominibus tantum reperitur. Si quos autem interdum solo intuitu mala inferre putamus, vnde equi madrescant & emoriantur, segetes exhauriantur, arboresciant, pecudes lacte destituantur; ac denique alia malorum genera infligantur, non oculorum naturæ, sed dæmonum virtuti adscribendum est. Qui profectò dæmones, virulentam qualitatem, & contrariam illi rei quam pessundare volūt, iaculantur, quæ qualitas odore solum, aut rerum adhibitarum vapore humores corrumpit, & in carne & neruis, ac toto denique corpore eos morbos gignit, quos postea nulla Medicorum vis cognoscere, nedum sanare potis est. Quòd verò id naturæ via effici nequeat, hinc clarum esse potest; quia natura magno temporis spatio, non puncto actione perficit: nec quod hominibus nocet, segetibus, arboribus, ac brutis animalibus officere solet: & nihilominus, qui per visum inficere putatur, eodem intuitu, & nulla interposita mora, quæcunque volunt, perimunt. Hic igitur fascinandi modus ad primum & secundum, in secundo capite positum reducendus videtur; quia hæc, vt Isidorus ait, & D. Thomas multis in locis fatetur, ex dæmonum actione, & malefactorum prauitate accidunt, atque omnes autoritates, quibus per oculos fascinum exerceri demonstratur, hoc pacto intelligendæ sunt. Verum quia non omnes, tali virtute dæmones præditos esse nouerunt, idè eiusmodi causam, oculorum naturæ adscripserunt. Interdum accidere consuevit, vt pueri & homines imbecillæ naturæ,

ruræ, quos facilè infectio penetrat, visu & exhalatione
 inficiantur: ex fordidis enim & putridis ac malè affectis
 corporibus vapores tetri & insuaues, tanquam ex palu-
 de quadam limosa exhalare solent; qui veneni naturam
 obtinent: quod accidit cùm quis lepra, peste, aut alio cõ-
 tagioso morbo affectus, alios inficit, idque nõ fascinum
 sed contagium dicendum est. Tales enim putridi & cor- *Fascinum à*
 rupti spiritus corporis virtuti non obediunt, nec certum, *contagio dif-*
 determinatumque potius hominem, quàm quemlibet *fert.*
 obuium sine discrimine lædunt: si enim corporis virtuti
 halitus patèrent, eosque natura regere posset, in corru-
 ptionem abire nunquam pateretur. Nec rationi consen-
 taneum videtur, vtilem & bonum humorem, quem na-
 tura liberare à putredine non potuit, corruptum iam, &
 exitialem gubernare, & quorsumlibet porrigere posse.
 Profectò, si halitus seipso ad præfinitum locum confe-
 rendi, & res imperatas faciendi vim haberent: nemo es-
 set qui rationis participes eos non arbitraretur: & si ani-
 mati forent, talia per spiritus fieri concedere possem: sed
 cùm animæ expertes sint, & sui itineris ducem nullum
 habeant, ad præfinitam rem lædendam deferri nequeunt:
 quod si fiat, demonibus, vt dictum est, adscribitur. Quã- *Pueri fœdis*
 doque fieri solet, vt ex tetris ac fœdis irati hominis, aut *irati hominis*
 aniculæ oculis, tenelli paruuli, & ad morbum parati, ex *oculis quan-*
 eiusmodi intuitu perterrefacti, in varios morbos & æ- *doque ledun-*
 ritudines incidant; in quas fortasse ob aliã causã pau- *tur.*
 lo post incidissent: quæ quidem via, etsi fascini nomen
 non meretur, tamen quia vulgus sic censet, sextum fa-
 scini modum hac de causa assignauimus.

Per tactum fieri fascinum non posse demonstratur, ac singulorum contrarium asserentium exemplis & rationibus satisfit. CAP. X.

Tactus diffinitio.

Tactus vitae animalis principium & finis.

Tactus praesentes res percipit.

Tactus munus.

ALEXANDER Aphrodisiensis Græcorum Aristotelis interpretum facile princeps, tactum diffiniens ait, Quòd est rerù tactilium susceptio atque deprehensio, qui tunc fit; cùm quod contrectandi potestatem habet, ad rei tactilis similitudinem immutatur. Hunc sensum omnibus animalibus necessarium esse non semel Aristot. docuit. Illas siquidem res ex quibus omne animal componitur, animal ipsum cognoscere. necesse est. At quoniã debita primarù qualitatu calidi, frigidi, humidi & sicci proportio cuilibet animali inest, cùm ex illis cõstet: hinc fit ut cùm sensus tactus ad huiusmodi differetias cognoscendas dirigatur, vniuersis animalibus pernecessarius sit: & quia tactus vitæ animalis principiũ est, finẽ quoque vitæ in illo Arist. collocat: namq; ipso superstite, vita etiã salua est; eodem sublato, omnis vita tollitur. Reliquæ autẽ omnes tangibiles cõtrarietates ac differentia, vt asperũ, lene, ac singulæ ad enumeratas redigi posse, tanquã ad principes videtur, vt in li. de gen. & corrup. Philosophus ostendit. Cæterũ quæcunque res illi offeruntur, praesentes eas esse necesse est: absentes etenim tactus nõ percipit. Si itaque animalium tactus prænarratũ officium, ac munus est, & ad animalis salutem, & non perniciem à natura compositus, non bene eos sentire existimo, qui fascinandi potestatem tactum præditum esse dixerunt. Quòd si homo per tactũ fascinare posset, profectò eiusmodi fascinandi vis, aut ei per tangendi potestatem inef-

set, aut à particularibus corporis instrumentis illam haberet, vel à cibis quibus velsitur illi acquireretur. Horum modorum nullo hominem ad effascinandum idoneum esse, luce clarius demonstrabimus: & ut à primo exordiamur, Tactus siue vnus sit, siue plures: si plures, an tot sint quot tangibiles contrarietates habentur, nunquam per eiusmodi sensum fascinum iaculari, persuaderi potest. Eodem quoque pacto, siue caro tangibiles qualitates excipere nata sit, & in se tangendi potestatem habeat, siue internum quidpiam aliud sit, quod illas excipiat: siue carnem esse sensorium auribus, oculis & naribus simile concedamus, intus verò aliud corpus haberi, quod sentiendi facultate fungatur, sitque insensibilibus omnibus idem subiecto, siue tactui duo sensoria adscribatur, ut cor & cerebrum, cor tanquam principium, cerebrum autem ut complementum, sicuti Algazel sentire videtur, fieri minimè potest, ut per eiusmodi media fascinatio compleatur. Quoniam si tactus multiplex est, dispositionum quoque multipliciter, & in quibusdam partibus singularitatem etiam habet, quibus tot contrarietates percipere natus est, ut in 2. lib. de Anima, Philoponus ait. Multiplices dispositiones sunt, quæ vniuerso corpori insunt, seu calidi, frigidi, humidi, sicci, doloris & lætitiæ. Particulares verò non toti corpori, sed partibus coherent, ut dispositio linguæ ad sapes, dispositio ad alimenta percipienda, dispositio per quam in genitalibus delectatio percipitur. At si tactus specie vnus, & rationis multiplicis sit, sicut anima, quæ natura simplex, & iuxta vires multiplex est, ut verè cum Aristotele tenemus, aliud facere nihil potest, quam huiusmodi differentias percipere. De sensorio autem dicimus, quòd cum sagax & prouida natura animaduertisset,

Corporis dispositiones quæ.

Varia de tactu sensorio sententia.

Q ij

Tactus obiectum omne vel gratum, vel molestum.

Tactus costrictio & dilatatio unde.

animalia omnia quàm citissimè ad tangendum parata esse oportere, & ad vtilia ac contraria sentiendum; nam si lentum sensorium habuissent, non parua ei detrimenta contigissent, quæ per citissimum tactum fugiunt: idcirco tangendi etiam medium ipsi animali datum est, siue caro, siue quid aliud sit, verùm si cor tactus sensoriū est, ab ipso nerui per totum corpus diffunduntur; quibus quidem animal nihil aliud facit nisi quòd tangibilia tangit: si verò cerebrum eiusmodi sensus sensorium existit, spiritus animales impartit, per quos omnes corporis partes de tangibilibus iudicant. Quòd si tactus, siue vnus, siue multiplex sit; & sensorij præterea quodcūque illud sit, tale munus atque actio est, sicuti ab eisdem emanare diximus, quò fieri potest, vt per tangendi potestatem, homo fascinare queat. Sed vt hoc melius intelligatur, non est ignorandū, quòd res omnis quæ nobis tangenda offertur, ab anima, vel vt grata, vel vt molesta accipitur: si vt grata, dilatatio: si verò vt molesta, cōtractio oritur. Grati enim & iucundi specie recepta, corpus & anima gaudent, ex quo dilatatio fit: at iniucundi & molesti specie admissa, corpus & anima mœrēt, ac dolore quodā afficiuntur, inde cōtractio oritur: Primum quia penitiores & magis internæ partes omnes illud bonum accipiūt, non enim vniuersum corpus se bene haberet, nisi singulæ eius partes eiusmodi bono fruerētur: Secundū verò, quia tactus in minima parte, & quāuis minimā molestiā fugere, seq; à nocente retrahere studet: vnde vt nocēs, secundū minimū, quo potest, tågatur, cōstrictio fieri reperitur; & quoniam minimū illud quod tågatur, diu ferre nō potest, mox dilatatio nascitur: quæ quidē motū alternatis vicibus facit: siquidē si anima semper perferre

vellet, succumberet. Quæ constrictionis & laxationis beneficia naturæ optimè nota existimantur: namque ad priorem dilatationem noui aeris attractio sequitur, à quo cor refrigeratur; ad cōstrictionem autem noui eiusdem aeris calefacti eiection subsequitur. quæ quidem calefacti aeris eiection fascinare nullo modo potest: si quidem in proiicientis hominis corpore, putrefactionem esse oporteret, vnde enim infectio transit, putrefactum esse necesse est. Putrefactio autem est dissolutio quædam

infectionis calido innato, atque humido euaporante. Sed in illo, qui aerem per eiectionem emittit, nulla putrefactio, nullaque calidi innati, & humidi dissolutio reperitur; ergo nullam infectionem iaculari idoneus est. Quæ profectò solo contactu afficere videntur, ea sunt, quæ marcescere consueuerunt, vt fructus aliquis, si fructui adhæreat. Sic namque aliena caliditas, atque humiditas, quæ euaporationis principia sunt, commiscuntur. quod de hominibus dici non potest, quippe qui ab huiusmodi accidentibus alieni sunt. Huc accedit, quòd

mala, quæ per infectionem communicantur, multiplicia sunt: quoniam aliud & arboribus, & satis nocet, & animalium nulli obest: contrà, quoddam animalia infestat, & satis, & arboribus parcit; & inter animalia, hoc hominem, illud boues, aut equos, vel alia carpit; quin & in eadem specie, quod senibus nocet, pueris & iuuenibus non obest, & sic è contrà. nec quod mares, semper mulieres tangit: alij certas pestes sensere, alij non: alij inter pestilentes illæsi versantur. Inter membra etiam sua infectio est: nam lippitudo nō nisi oculis nocet; at cū per fascinantis tactum omnia, quæ corruptioni obnoxia sunt inficiantur; eiusmodi infectionis causam ad alium

*Putrefactio
quid.*

*Mala per infectionē
quæ ledant.*

Q iij

quàm ad hominem, ad dæmonem videlicet referendam censeo, vt fusius dicemus: per tangendi itaque potestatem fascinum fieri non posse, clarum esse puto. quod autem per nulla corporis instrumenta id perfici queat; enodandum est: & primò de cute, quæ omnibus aliis magis ad tangendum necessaria videtur. Omnium animantium

*Homo omnium
animantium
temperatissi-
mus.*

homo maximè téperatus, ex communi Philosophorum sententia iudicatur: atque in toto animantium genere mediâ temperiem tenere existimatur, reliquæ auté species non item: nam lepus siccus dicitur, formica lepore siccior; leo calidus, lupus melâcholicus, & sic de singulis animalium speciebus. Cæterum si tanta temperie homo præditus est, fieri minimè potest, vt spiritus ex eius corporis membris, & præsertim cute, tam exitialem qualitatem eiicere possint. hominis profectò cutis inter omnia extrema media est; & ea præcipuè, quæ in manu est.

*Hominis cu-
tis veluti re-
gula.*

Hæc autem cunctarum rerum, quæ sensu percipiuntur, veluti regula homini animantium prudentissimo futura erat. qua de causa ab omnibus extremis, calido, frigido, ac reliquis, æquali mensura distare oportuit. Si igitur cutis, quæ hominis manibus superinducitur, præcellentis qualitatis est expers; & omnium, tum rerum, tum animantium regulam, ac normam, tanquam medium homo temperatissimus tenet; adduci nullo possum modo, vt per cutis instrumentum hominem fascinare posse credam. Quinetiam cutis quæ non omnibus hominis partibus duntaxat, sed vniuersa, quæ ortui, & interitui subiecta est substantia, temperatior est, vt Galenus ait: quo cutis genere, tactum maximè perfectum esse arbitratur: cum qualitatum excessum non contineat. quod quidem si verum est, vt credimus, vnde per tactum fa-

fcinum? Non à pilis qui ficci sunt, non à nervis, quip- *Pili ficci sūt.*
 pe qui humiditatis, & siccitatis mediam naturam, vt
 cutis, habent. non per os, & cartilagine, quæ frigi- *Nervi & cartilagine*
 da, & sicca sunt, & corruptioni contraria. idem est de *quam quali-*
 membranis, arteriis, & venis, quæ exangues & frigida *tate habeant.*
 comperiuntur. Non per carnem, & sanguinem: nam
 temperatam caliditatem habent. non per cerebrum, à
 quo animales spiritus per totum corpus diffunduntur: *Animales spiritus unde.*
 & cuius causa caput procreatum creditur, cui omnes
 sensus, veluti serui quidam ac ministri, & Regis stipa- *Cor sangui-*
 tores dati sunt. Non per cor, quod sanguinis, ac vitæ *nis & vita*
 origo, & principium ab Arist. nuncupatur. At si cor vi- *principium.*
 tæ causa est, qui mortem, ac fascinum iniicere potest?
 Fieri enim non potest, vt eadem res sua natura eodem
 modo se habens, contrariorum effectuum simul causa
 existat. Profectò, si naturæ artem contemplemur, eam
 mirabilem, ac diuinam iudicare cogimur; quia tam
 varia instrumenta pro animalium salute, & non ad eo- *Corporis in-*
 rum exitium fabricat. Alia namque idoneum cuique *strumentorū*
 particulæ nutrimentum! alterando impartiantur, a- *usus multi-*
 lia excrementa separant, alia transmittunt, alia susci- *plex.*
 piunt, alia expellunt; idem quoque de foraminibus;
 quæ corpori insunt, dicendum est. Nam aliud quo cibo; *Corporis fora-*
 & potui, ac aeri nobis circumfuso esset ingressus, no- *minum usus.*
 bis datum fuit: aliud, quæ humida, & sicca excrementa
 exirent; ex superiori parte spiritui per nares est ingressus:
 in inferiori verò semini pro exitu deseruit, excernendo-
 rum excrementorū causa nonnulli meatus sursum ad ce-
 rebum perueniunt: alibi verò corpus perforatū inuenias
 vesicæ aluóque exonerandæ. Si igitur in horū omnium
 dispositione, ac mensura, naturæ solertiam & laudamus,

*Halitus ho-
minis nō fa-
scinat.*

*Varia Philo-
sophorū sen-
tentia de re-
spirationis fi-
ne.*

*Bruta quādā
mala incu-
piunt, sed non
homo.*

& miramur, quæ pro animantium, & præsertim pro ho-
minis omnium domini beneficio, tot, tantæque instru-
menta confinxerit: fieri non potest ut fascinandi vim per
eiusmodi organa exerceri existimemus. Minimèque ex
hominis halitu fascinum oriri fingere possumus: quoniā
respirationis, & pulsuum vsus finisque vnus est; caloris
videlicet in quacunque parte custodia. Nam quamuis
Asclepiades respirationem ob animæ generationem esse
dixerit, Praxagoras ob corroborationem; Philistion, &
Diocles propter innati caloris ventilationem; Hippo-
crates ob nutritionem, & refrigerationem; Erasistratus
arteriarum expletionis gratia, Arist. ob cordis calorem
refrigerandum, & conseruandum, omnes tamen ad cor-
poris vtilitatem respiciebant, nec vnquam effascinādo-
rum hominum causa, halitum ex ore emitte quisquam
somniauit. Insuper ex brutis animantibus nōnulla sunt,
quæ torporem, quædam grauiorem soporem, alia exitia-
lem qualitatem, alia frigiditatem, alia putrefactionem,
alia aliud quoddam tetrum malum respirando incutiūt:
at hominis naturæ nihil eiusmodi inesse videmus, ne
mortuo quidem, & putrefacto. Quæ ergo insania est, ut
à viuo talia fieri dicamus, quando in corpore humores
pacati, & tranquilli sunt? ne dum si ad rebellionem ten-
dere inceperint. At, si per tactum eiusmodi mala fieri
possent, in iis maximè hæc facultas reperiretur, qui sub
æstiuo sole diu versati sunt, totumque corpus siccum, a-
refactum, squallidumque habent, humoresque ad sum-
mam discordiam redactos: qui nihilominus ab eiusmodi
actione quàm maximè alieni sunt, & si homo, ob in-
temperatam qualitatem, ac naturam tactu intermedio
inficere posset, id maximè efficere simul atque ex utero
in

in lucem editur. Nam cum eius prima compositio ex calidis & humidis rebus constet; quibus crescere incipientibus omnia pueri membra, omnesque partes perficiuntur, *Nec infans nec senex fascinas.* eisque perfectis quæ superfluum, foras emittuntur, tantæque in eo corpusculo excrementorum copia conspicitur, ut non secus ac ceram mucosam carnem nutrices forment, ac tractent; ea ætas magis appposita esse videtur fascino inferendo: & nihilominus ex mollium infantium tactu adeo intemperato, nec nutrices, nec tangentes inficiuntur, aut minimam labem contrahunt. Quod si tunc non accidit, neque etiam accidere potest illorum ætate florecente. At, si excrementorum naturam propius perscrutari velimus, nec in senio quidem hominem id facere posse videbimus: nam etsi ea ætate oculi lacrymis suffundantur, nares mucosa distillatione manent, in ore salivæ, & excreatus copia abundet: omnes articuli quodam modo mucosi appareant; *Senectutis accidentia.* internæ denique & externæ pituitoso humore, & mucoso totum corpus scateat, quæ senum incommoda sunt: tamen hanc excrementorum humiditatem nemini unquam fascino intulisse comperimus. Si ergo senes, frigidi, nigri, liuidi, & superfluitatibus perfluentes hæc non iaculantur mala; cum concoctionem, digestionem, sensum, motum, ac denique oblata & vitata omnia habeant, totumque corpus veluti tabes existat, nec pueri ex ciborum cruditate vomentes, deiectiones putridas, & asperas, ac nutritioni contrarias proicientes: in nulla ætate id fieri ab homine potest; eo quæ tempore minus, cum ad florentem ætatem pervenit. Tunc enim intellectum, sensum, omnes denique corporis partes, atque actiones ad summam perfectionem, bonitatemque natura perduxit. Non itaque ex corporis instrumentis fascinandi potestas homi-

R

*Argumentū
de puella ve-
neno nutrita
resoluitur.*

*Demonibus
fascinatio a-
scribenda.*

*Morborum
origo ex Gal.*

*Cicuta stur-
no, veratrum
coturnici ci-
bus est.*

nibus inest. Nec ex cibis, quibus homines vescuntur: quia, si ex ipsis fascinandi vis oriretur, in omnibus corporibus iisdem cibis utentibus eandem fascinandi proprietatem ingenerarent; quod fieri non videmus. Quod si cibi virulenta præditi sunt virtute, ut illi fuerunt, quibus quædam puella nutrita fuit, cuius amplexu Regi cuiusdam mors parata fuit; id fieri non potest, nisi magno temporis spatio, nec postea per simplicem contactum nisi per sudoris admisionem obesse potest, at quia aniculæ, & mulierculæ quædam in hac diabolica prauitate edoctæ, & exercitatæ, leuissimo contactu exitialem, ac lethalem effectum in illis, quæ attingunt, efficiunt: ideo non nisi dæmonibus, eiusmodi effectus; & non tangentibus adscribendi sunt. omne enim animal cibo sibi idoneo alitur; is verò cuique cibo cōueniens, & idoneus est, quem in suam quisque naturam vertit; contrarium namque respuit. At si natura debilis est, & segregatrix, & expultrix facultas suo munere fungi in expellendis nociuis nō potest, si calida excrementa sunt, vel frigida, aut cuiuscunque proprietatis, graues morbos in corpore generant, ut in lib. de atra bile Galen. inquit: qui quidem morbi, si tangentibus obesse debent, prius corpus eiusmodi ægritudine affectum reddent, quàm aliis noceant. Sturno enim Cicuta cibus est, homini autem lethale venenum, Lucretio poeta auctore. ita quoque veratrū coturnicem nutrit, hominem statim interficit: quia coturnicū temperies sibi simile veratrum reddere potest, quod hominū proprietates nō potest. Verū si quis ex hominibus veratrū edere tentaret, tantum abest ut suo cōtactu quempiam inficere posset, ut sibi ipsi mortem statim pararet. Sed fac in hominum corporibus, atque instrumentis.

summum calorem, aut frigus, aut quamuis excessiuam
 aliam qualitatem reperiri: nunquā per ipsam quemquā
 fascinare posse inueniemus; quin prius proprium corpus
 eiusmodi qualitate inficiat, quo casu non fascinum, sed
 potius contagium appellandum erit; & in quinto modo
 a nobis in 2. Cap. assignato collocari debet. Ad similitu-
 dinem autem quæ de marina torpedine, serpente, Hyæ-
 na, Vipera, ac reliquis adducitur, dicimus eam roboris
 nihil prorsus habere: quia, cū homines & bruta spe-
 cie differant, proprietatibus quoque omnino diuersis
 præditi sunt. In alimento quoque, vt diximus, differunt,
 & in generandi modo, neque in iisdem locis degunt:
 non enim in limo, in colluue, in paludibus, in plantis;
 fructibusque putribus, in visceribus terræ homo nasci-
 tur, ac vicitat, vt animalia venenosa. Eiusdem farinae
 est exemplum de Echeneide Remora dicta: quæ, vt eius-
 modi proprietate nauem sistendi prædita sit, quid tum
 commune cum homine habet? Quo pacto ex piscis
 natura, hominum virtutem ac proprietatem metiri
 possumus? hic profectò demonstrationis modus ab
 Aristotele in libris Posteriorum exploditur: ac scire
 per causam propter quam res est, nos oportere do-
 cuit, & non per generalissima, & remotissima ac dispa-
 rata, & penitus diuersa principia: quæ cū re scita
 aut paruam, aut nullam cognationem habeant, sicuti
 in re nostra nunc accidit, cū ex Echeneide pisce ho-
 minum proprietatem inferre volumus, quem piscem,
 non causam, sed signum potius illius retentionis esse
 quidam arbitrantur, vt illic, vbi nauigia sistuntur, Ma-
 gnetis montes subesse ostendat; ex quibus montibus
 species ferri clauos, quibus nauigia adstricta sunt, pe-

*Argumenta
 ab animali-
 bus inficien-
 tibus sumpta
 resoluuntur.*

*Scire est per
 causam pro-
 priam, & nā
 communem.*

*Echeneis na-
 uim minime
 remoratur.*

R ij

tunt, ferrumque adeo tenaciter ac vehemēter tenent, ut vix inde extrahi nauigia queant, Idq; inde roborari aiūt: nam quibusdam in partibus nautæ verentes ne nauigia vel retardentur, vel ex illis ferrei clauī ob magnetis montium copiam extrahantur, clauīs ligneis in contabulandis nauigiis vtuntur. ex quibus concludūt, Echeneidem circa magnetis scopulos vel montes victitare, nauiumque retentionem ostendere, & non efficere. Non enim verisimile est, tam paruulum pisciculum sua natura ea virtute præditum esse, ut tam vasta nauigia remoretur, ac tantas vires, tantosque ventorum impetus compefcāt, aliam ergo causam esse oportet, quā paruulum illud pisciculum, quæ tantorum effectuum causa existat: sed, ut verum fatear, nauis retentionem; neque tam minuto pisciculo, neque magnetis montibus adscriberem; sed potius id ad aliquod ignotum, & ex accidenti obiectum impedimentum referendum putarem: tum quia rarò illud euenisse legitur, & ut Arist. in 2. de Phys. auditu docet, quæ rarò fiunt, ad casum spectant; tum etiam quia eiusmodi magnetis montes nauigia impediētes nullibi, nec leguntur, nec timentur, nec videntur, & nihilominus omnia ferè maria à nautis sulcantur. Quod autem dicitur, laminam ferream altera ex parte magnete attritam ac in æquilibrio suspensam, ad oras septentrionales conuerti, vi ipsius magnetis attractam, cuius maxima moles in ipsis locis reperiri fertur: mihi verisimilius videtur, non ex magnetis, & ferri montibus, vsque ad illud ferramentum magnete temperatum species distendi, ac porrigi: tum quia alibi effoditur, & tamen ferrum eo illitum non ad fodinam, sed ad septemtrionis polū dirigitur, tum etiā quia

*Ferrum magnete attritum
cur ad septentrionē spectet.*

omnem actionem in debita, & non in difformi distantia fieri oportet, Aristotele teste: non enim credibile est, species in tam immensa distantia, ab illis montibus eo usque pertingere posse; sed potius id fieri ob occultum consensum, ac propensionem, quam magnes, qua lamina illa attrita est, ad partes illas habet: idque clarius & manifestius fiet, si modum quo magnes ferrum trahat, ostendamus. Alexander Aphrodisiensis cum causam redderet, quare Hercules lapis ferrum trahat, reprehendit Empedoclem, qui dicebat, quod ex defluxibus, qui ex utroque fluunt, & ex meatibus lapidis, qui cum meatibus ferri commensurati sunt, ferrum ad lapidem trahitur: quia lapidis defluxus aerem, qui est in meatibus, ipsos operientem propellunt & mouent: hoc autem separato defluxu, toto simul fluente, ferrum sequitur. Cum autem feruntur ab ipso defluxus ad lapidis meatus, quia sunt ei commensurati, & conueniunt, ferrum ipsum cum defluxibus sequitur, & fertur, & huius opinionis Poeta Lucretius fuisse videtur, ut in calce 7. cap. lib. 1. diximus. Democritus quoque reprehenditur, asserens defluxus fieri, & similia ad similia ferri, ac ferrum ex similibus atomis constare, tenuioribus autem atomis lapidem esse conflatum, & esse rariorem, ac pluribus vacuitatibus patentem, & ob id mobiliorem ad ferrum citius deferri. Diogenes etiam Apolloniates arguitur, ductilia omnia dicentes nata esse aliquid emittere, à seipsis nata esse humiditatem quādam trahere ab extrinseco: & quia lapis est ferro rarior, ideo plus humidi à circumfuso aëre trahit, quàm emittat. Quod verò sibi cognatum & simile est, recipit: quod autem non est sibi simile, respuit. Verum quoniam ferrum est sibi cognatum ob cōgregationem

*Astio omnis
in debita di-
stantia fit.*

*Philosophorū
varia senten-
tia de magne-
tis vi.*

R. iiij.)

*Varij attra-
hendi modi
ex Alex.*

humidi in ipso reperti, hinc est quòd magnes ferrū trahit. Ferrum verò non e contra lapidē trahit, eò quia ferrum non adeò rarum est, vt congregatam ab ipso humiditatem recipiat, harum opinionum confutationes breuitatis causa prætermittimus. Sed plures attrahendi modi ab Alexandro enumerantur, quò ille inueniatur, cuius causa lapis ferrum trahat. Vnde dicit, quòd quædam vi & actu trahunt, & hæc cum mouentur mouent: quo quidem modo Hercules lapis, qui immobilis est, non mouet, quia nec ferrum tangit, nec medium aërem trahit, aut aquam, sed ipsum per ipsa trahit: nec vt cucurbitula caliditate intermedia aërem intermedium; in illa enim ignis motus & exiens proximum humidum trahit. Si hoc modo lapis traheret, omnia quæ in aëre sunt leuiora ferro, ad lapidē prius quàm ferrum traherentur. Matrix præterea viri semen, & venæ nutrimentum trahere videtur; lapis autem non sic ferrum trahit, cuius ratio est, quia horum quæcunque trahunt, inde habent, eò quòd aërem & humidū prius mediū trahūt, ad quorum motum alia trahuntur, & sic per accidens, & non per se trahi videntur. Sol insuper aquam trahit, quia cum à solis caliditate terra & aqua in vapores mutatur, ad locum sibi naturalē sursum feruntur, nec ita lapis ferrū trahere potest, non enim ferrū mutat. Nutrimentū etiā animal trahit, & omne cōcupiscibile & appetibile, cōcupiscentem & appetentē trahit, non faciendo id quod inter appetentē est, sibi ipsi simile: nō enim fit nutrimentū, ipsum intermediū, nec hoc trahitur: sed motū intermediū appetibile ei specie præbet, quòd mouetur, vt in visione fit. Sic & ferrū ad lapidē fertur, non trahentē ipsum vi ad se, sed eius desiderio, quo ipse indiget. Non enim quæ

*Ferrum ad
lapidē fer-
tur eius desi-
derio.*

sensum tantum habet, & animata sunt, tantum desiderat, quod eis naturale est, sed inanimatorum multa hoc pacto se habet. Quæ Alex. opinio si rectè perpendatur, ab aliis enumeratis, & præsertim à Democriti opinione non discedit: is enim à similibus similia trahi asserit, quia omne simile sibi simile appetit, ut Arist. est in Peripatetica schola ventilata sententia. Et sic etiam Alex. ait, quod lapis ferrum trahit, sicut appetibile & concupiscibile appetentem & concupiscentem trahere conspiciuntur: modò appetentis & concupiscentis attractio non nisi à simili fit. Quod autem simile ad sibi simile moueatur, clarum est, idque in elementis, & in aliis manifestum est. In aqua quidem inter bullas illasque fiunt, unam ad aliam accedere videmus, eoque velocius quoque proximiores fiunt. In igne quoque sæpius videre est, parvam flammam à maiori mira celeritate trahi. Quid? cibis & potus ab esurientibus & sitientibus quam velocissime assumitur, ob similitudinem quam inter utrosque reperitur. Si enim igitur in elementis, simile ad simile trahitur, ita in omnibus est, eademque in omnibus ratio & finis trahendi est. Sed interdum illud quod trahendi principium est, validissimum reperitur, interdum debile, veluti forma à qua emanat, existit. Hinc est, ut idem magnetis frustum attractionis diuersitatem faciat, & ex una parte velocius, ex altera tardius ferrum trahat: nec propterea ex hoc exemplo à magnete sumpto fascinum per tactum fieri inferendum est, cum, ut sæpius diximus, similitudo nulla sit. Eadem enim à magnete ferrum trahi, aut narratis modis, aut ex astroorum decursu, quo ad boreales partes dirigatur, aut ex diuina virtute mouente, ut ait Plato, aut ex totius substantiæ vi, formaque specifica, nunquam per eam fascinum arguimus. Illud vero de tauro si uel alligato uel simile non est.

Simile à simili trahitur

Simile à simili trahitur

56.10

*Vulnera in-
terfecti an
sanguinē corā
interfectore
emittant.*

Quòd autem è cepe & alio lacrymā nobis eliciantur, mirum non est, & sic è pipere sternutamentum, exhalāt nimirum ex omnibus his, ac circumquaque insensibilia corpora feruntur, quorum diuersæ sunt actiones & vires, nōsque alterare sua vi possunt. Id verò quod dicitur, quorundam contactus tabem aliquibus inferre, venena tollere, lienosis mederi, ad rem nō facit, cum per id probari fascinum nequeat: nihilominus longiori sermone de his & similibus inferius agemus. Nec ex confosso cadauere ad inimici conspectum, sanguinem emittente, hominis viui proprietatem inferre debemus, quia æqui uocē & non vniuocē, vt in antepredicamentis Aristotelis dicitur, homo mortuus ad viuū se habet: & fac cadauer ad interfectoris præsentiam sanguinem emittere, quid postea? num ex hoc fascinādi vim colligere possumus? non sanē. Siquidem cadauer lōgē diuersā a priori est sortitum naturam, & per occultum dissensum, cum interfectore, ad sanguinem ebulliēdum moueri potest, qui quidem latens dissensus, cum cognitu difficilis sit, eius completam rationem reddere, (si id modò verum sit) non possumus. Ad id namque asserendum nonnulli moti esse possunt, ob sanguinem in interfectoris cōspectu à cadauere casu fluētem, quod certē interfectori non bene adscribitur: quia quæ casu fiunt, non ab vna, sed à multiplici causa depēdent: & hæc causa incerta est, ideo ab huiusmodi effectu penitus remoueri debet: & inter alia fieri potest, vt moto, agitatioque corpore sanguis qui in venis delitescit, erumpat, cum venarum ora per motum referentur; nec id ad interfectoris conspectum magis, quàm coram quocunque alio. Ab vnifono autem alterum, aut plures vnifonos moueri nihil refert: quia chordæ

Fides vnifona, cur vnifonā impellat.

chordæ eodem tensæ sunt modo, consimiles aëris vndationes & facere & recipere aptæ sunt: quæ verò dissimiliter tensæ sunt, non eodem modo moueri queunt: minimèque mirum est, chordas agninas lupinis esse contrarias, quia contrariæ species ex vtrisque emittuntur. Ruta verò brassicæ contraria non est: quòd si altera iuxta alteram fata arefcit, inde accidit, quia vtraque calida est, & ob humiditatis inopiam ambas areferi contingit. Non igitur ex tangendi virtute, non ex corporis instrumentis, non ex cibis quibus homines vescuntur, nec alio quouis modo fascinum eiaculari potest.

*Ruta apud
brassicam sa-
ta cur arefcias.*

Vox sua natura fascinandi vi caret, atque nomina, verba, characteres, & numeri nihil efficere amplius possunt, quàm id præ se ferre, ad quod significandum instituta fuerunt. CAP. XI.

Res omnes quarum cognitio & cōtemplatio ad homines spectat, dum ab hominum intellectu percipiuntur; ab illis simulacra quædam & similitudines abstrahuntur atque formantur, quæ passim mentis affectus seu animi sensus, cogitationesve appellantur. Verùm quia huiusmodi cogitationes occultissimæ sunt, ac veluti in penitiori loco latentes & penitus ignotæ, ideò vocibus tanquam signis quibusdam ad eas significandas & exprimendas, & cum aliis communicandas vtimur. Cùm autem hæ voces, nec permanentes, nec omnes vnità, nec omnibus præsentibus esse possint, nam simul atque ab ore emittuntur, euanesçunt: scripta inuenta sunt, vt D. Augustinus ait, quæ omnia hæc optimè præstare possunt. Et hinc Aristoteles inquit, Sunt igitur ea quæ sunt in voce, earum quæ sunt in

*Res per simu-
lacula cogno-
suntur.*

*Vox cur nobis
data sit.*

*Scripta cur
inuenta fue-
rint.*

S

Voces ac pictura comparatis.

Forma cuiusque rei potior pars.

Verba arte et non natura parata sunt.

anima passionum notæ, & ea quæ scribuntur, earum quæ dicuntur. Quia sicut scripta voces perpetuas ac manifestas reddunt, ita voces internos sensus perinde explicat, ac pictura eius rei imaginem refert, à qua extracta est: huiusmodi autem vocum, ac nominum cunctorum significatus non natura, sed ex hominum consensu & libito est. Nam licet illorum materia spiritus sit, qui à natura est, nihilominus quia forma est determinata articulatio, quæ ab organis animali insitis non secus in spiritum à pulmone, & aspera arteria ascendentem imprimitur, atque simulacrum animo, mentemque excogitatum, in externam materiam pingitur ac formatur; factum est, ut omnia nomina arte, & non natura esse dicantur: est enim forma rei potior ac nobilior pars, à qua, & nomen, & agendi vim res quælibet sumit, ut Aristoteles sæpissimè fatetur. Domum etenim (ut hoc exemplo utar) quæ ex lapidibus qui natura sunt componitur, non à natura, sed ab arte denominamus. Eodem quoque pacto de nominibus dicendum est. Et sicut illa operimentum ab æstu, frigore, pluvia, atque aliis nos tegens, artis opus vocatur, ita hæc instrumenta & signa arte conflata dicuntur, quibus animi affectus aliis notos facimus. Si enim aliquid certi sua natura nomina & verba significarent, unus & communis significatus esset, sicut apud omnes communis, & eadem est natura, qua ad edendum, bibendum, dormiendum, & ad reliquas actiones naturæ proprias impellimur, ad quas exercendas doctore non indigemus, quia nobis natura insunt, etsi luxur adeò mortaliū corda peruertit, ut exquirendis & condiendis dapibus exercitiores magistros præficient, nullique sumptui parcant, ut suam voluptatem expleant. At verba non eadē apud

omnes reperiuntur, verum illorum varietas maxima est: quo fit ut non modo diuersis nominibus & verbis diuersarum nationes utantur, sed eadem verba apud diuersas gentes, res maxime diuersas significant. Huc accedit, quod qui natura surdi sunt, loqui scirent, quanuis neminem loquentem audiuisent, si verba, & sermones natura nobis inessent: & hinc falsum illud esse Psammetichi, teste Herod. lib. 2. comprobatur, qui cum haud aliter deprehendere posse diceret, in qua mundi parte prima hominum origo fuerit: duos pueros recens natos inter pecora educandos pastori tradidit, iubens neminem coram eis vocem edere, ne alicuius sermonem perdisceret, ut qualis esset prima vox, quae erumperet, intelligeretur. Quos pueros biennio post, aperta ianua (intus enim à capris nutriebantur) ambos porrectis pastori manibus, Becas clamitasse ait, quo verbo Phrygae panem appellant. Nam si panem nunquam viderant, qui appellare poterant, verisimilius esset, si lac eos clamitasse dixisset, quo nutriti erant, quod etiam impossibile est: sicut enim ego lapidem in terrae visceribus genitum, & nunquam visum nominare nescio; ita pueros illos, quo ad panem attinet, loqui nesciuisse existimo, & eo magis, quia illi omnium nominum notitiae expertes erant. Preterea si nomina à natura essent, illis ea imponere non possemus, ut behe Alexander Aphrodis. ait. Nam quemadmodum nos habentes vim percipiendi scientias natura, scientiis tamen ipsis natura caremus, alioqui enim scientiarum capaces non essemus; sed illas haberemus & consideremus, quia potentia & actus simul esse non possunt; ita & vis nominum impositiua à natura est, non tamen nomina ipsa, alioqui ipsorum impositionis domini non essemus. Rursus si nomina à natura

*Psammetichi
opinio de primo
hominum
idiomate re-
fellitur.*

*Argumenta,
nomina à na-
tura non esse,
probantia.*

*Potentia &
actus simul
esse non pos-
sunt.*

*Deus propter
peccata gra-
tiam & non
naturā tollit.*

*Argumenta
verba fasci-
nare non pos-
se afferentia.*

essent, elemēta & syllabas, quibus conflantur, natura esse oporteret: at quoniā huiusmodi elementa & syllabæ ab hominum volūtate sunt, & illorū inter omnes nationes differentia maxima est, ideò & nomina ipsa ab arte esse asserendum est, & non à natura. Quòd si à natura essent, summus mundi opifex Deus vniuersis rebus perfectis, animalia ad Adam primū omnium parentē non adduxisset, vt eis nomina imponeret: qui, cū eius filiis omnibus rebus, quibus iam tū vti cœperat, nomina imposuit, vt Ioseph. testis est in 1. Ant. & Euf. de præp. Euang. quæ quidē sine nomine internosci minimè potuissent. Nec linguas turrim edificantiū diuississet, vt per multas, absonasque voces intelligētia inter se carerent, quia propter peccatum gratiam & non naturam tollit, vt in Angelis qui ab ipso descuerūt, clarum est. Vnde si nomina à natura essent, & ea sustulisset, naturā sustulisse videretur. Si igitur nomina ab arte formantur, vt probauimus, & nostrarum intentionum signa tantum sunt, per ipsa nihil amplius efficere possumus, quàm ea quæ mente concepimus, aliis notificare: ergo fascinandi, interficiendi, & alia innumera mala inferendi vim eis adscribere nō debemus. Omnia siquidem quæ oratione exprimere possumus, vel Deus, vel perfectiones ad Deum spectantes, vel Angeli, vel cæli, vel tempus, vel elementa, vel mundi partes, vel animalia, vel plantæ, aut ea quæ in terræ visceribus generātur, sunt, vel quid aliud quod homines cogitare & inuestigare possunt: sed nec Deus, nec eius perfectiones, aut Angeli ad huiusmodi scelera perpetranda concurrūt, vt clarum est: nec cæli, quia cū vniuersales causæ sint, omnibus eandē efficiendi vim instillant, nec in rem artificialē aliquid immittere possunt: nec tēpus,

cum motus causa tantum sit, ut Arist. in lib. de Physico auditu inquit. Nec mundi partes, Asia enim ab Asia Orientali Regina, Africa ab Affer, vno de composteris Noe, Europa, ab Agenoris Regis filia nomina sumpsisse dicuntur: Non animalia, vel plantæ, vel in terræ visceribus genita, quoniam, vel à manifesta illorum proprietate, vel ab inuentore, aut à loco, vel similitudine aliqua, aut ab alia causa nomen traxerunt: ideo fascinandi virtute omnino carent: quinetiam si re ipsa commisceantur, efficere quidquam nequeant, ut credi, aut existimari possit, nominata, & pronuntiata tot tantæque efficere posse: nec ex genitura eiusmodi potestas homini inesse potest, quia tunc omnibus inesset, quod falsum esse videmus. Et quamuis aliqui ex familia Diui Pauli, vel Diuæ Catharinæ se esse simulent, serpentis, & Rotæ signa in aliqua corporis parte impressa ostendentes, eaque à natura sibi indita iactitent; tamen falsum esse, sibi que ea impressisse signa comprobatur est. quia qui à Diuo Paulo genus iactitant, venena, & serpentes atrectare non audent, nisi prius validissimis remediis se muniant, aut serpentibus dentes euellant. Qui autem Diuæ Catharinæ agnationi sese inferunt, & viuos carbones manu paruo temporis spatio tenent, in feruentem oleum, aut aquam manum immittunt, in ignitum furnum ingrediuntur, hoc ut populum in admirationem, & ad sibi credendum adducant faciunt, quia iam expertum est, quod sibi illa signa imprimunt, seque maluæ, mercurialis, aut aliarum herbarum succis vngunt, quibus ab igne aliquo temporis interuallo se defendunt. Vnde accidit, ut quodam homine salutare: (sic enim illi dicuntur) furnum ignitum ingresso, furnus clausus fuerit, & saluator perierit.

*D. pauli &
D. catharinæ
gentiles sunt
impostores.*

*saluatorum
impostura.*

S. iij

Nec ex singulari animæ potestate ea vis habetur, nam per imaginationem, ut diximus, ea fieri nequeunt: & nihilominus imaginatio tot, tantæque incredibilia efficere posse existimatur. Quod si ipsi non inest, cui maxime inesse videtur, fieri non potest, ut aliis animæ potentiis insit, quibus minus verisimile est eam inesse. Nec ex spe, vel persuasione, vel ex fide verba fascinandæ potestatem habere possunt; quia hæc omni transeunte actione carent, & nihil penitus in rem externam agere queunt; sed homines qui hac insania agitantur, in varia duntaxat deliramenta, & insanias rapiunt. namque talium rerum spes, persuasio, ac fides quæ est ingenita quædam credulitas, non nisi in superstitionis quibusdam reperitur, extra quorum corpora nil agere possunt. Non igitur voces, aut verba vim aliam habere possunt, quam illam quam primi Antecessores nostri eis imposuerunt. & attribuerunt, ut scilicet notæ tantum, & signa essent, quibus alter alteri quidquid animo concepisset, manifestaret. Oratio enim, quantitas quædam est, quæ agendi principium esse non potest. Insuper actio naturalis inter illa esse non potest, quorum materia non est communis, & eiusdem rationis, vel uniuocæ, vel analogicæ: calor enim igni inhærens, contrarius non est frigori, quod animo concipitur; illi tamen aduersatur, quod in aqua reperitur. sed verba, & characteres cum rebus externis nihil omnino commune habent, propter quod illa agere, & hæc pati queant: ergo quæ de ipsis dicuntur mendacia sunt. Huc accedit, quod actio quæ à natura est, ut aliàs diximus, effici non potest, nisi agens corpore, vel virtute, & qualitate aliqua rem quam afficere vult, tægat, prout cælum hæc inferiora, lumine, &

*Vera vocis
& verborum
vis.*

Actio naturalis est inter ea quæ habent communem materiam.

motu, per attritum aerem calefacit: at verba res, & præsertim absentes nullo pacto tangere possunt, cum ad res non deferantur, quemadmodum ab arcu sagittæ cum excutitur: Ergo. Præterea, si quæ vis verbis inesset, aut ex forma, aut ex materia illâ haberent; sed neq; ex forma, quia *Nec ex materia nec ex forma verba vim habent.* artificialis est, & illis tantum nota, qui eâ formarunt, & nihilominus superstitiosi, quasdam barbaras voces assument, quas non illi tantum, sed nec ulli hominum intelligere possunt. Vnde sequitur, ut Dæmonum illusiones eiusmodi characteres, & verba existât, ut dicemus. Nec ex materia, quia cum spiritus sit, & ex pectore per asperam arteriam in larynge effingatur, vim aliam habere non potest, quam reliqui nostri corporis halitus, qui simul atq; extra corpus emissi sunt, disperguntur: nullâ ergo vim habent. Quod si expirationis materia peculiarè vim haberet, eandem sub quacunq; artificiali materia possideret: ideo quibus verbis uteretur non referret, quin ne verbis quidè opus foret, sola enim efflatio satis esset: quæ tanto maiores vires haberet, quanto vberius effunderetur. Superstitiosi autem in selectis solum, & exquisitis verbis vim esse contendunt. Et licet sua virtute verba res remotas attingere diceremus, quod falsum est; eis tamen miram efficiendi virtutem adscribere non possumus. Nec per se quatenus verba sunt, nec ut indeterminata materia reperiuntur: Non primum, quia cum per se præsupponat de omni, ut Arist. in lib. posterior. ait, omnia verba eandem potestatem habere oportet. Non secundum, quia singulis horæ momentis pro humoris, & sanguinis qualitate materia est longè diuersa, quia affectus, & spiritus circa cor nunquam iidem sunt; sed pro ciborum, & diuersarum qualitatum varietate, ac motu variantur.

*Res nec vera
nec falsa pro-
pter affirma-
tionem vel ne-
gationem no-
stram.*

Adde etiam quòd si verba aliam quàm sensus animi exprimendi vim haberent, Arist. non dixisset, Rem, nec veram, nec falsam esse propter affirmationem, vel negationem nostram: sed tunc oratio nostra est vera, cùm rebus est cõformis, vnde non sermoni rem, sed sermonem rei conformem reddere conamur. At cùm verba causæ non sint, & plures ipsis prolatis effectus sequi videamus, vt pueros ægrotare, alios macie confici, viros ab vxorio concubitu arceri, abortum fieri, equos, & tauros concidere, ac propè innumera alia huiusmodi; fateri oportet, aut signa illorum effectuum esse, aut accidens quoddam; veluti cùm aliquis ambulat, lapis è tecto cadit. Signa quæ à natura sunt, esse nequeunt; omne enim naturale rei signum, aut illiusmet rei causa, aut effectus, ab eadē causa emanat, à qua, id quod significat, fit. Quòd causæ esse non possint, demonstratum est: quòd nec effectus, ex se liquidò constat. Quòd verò vtrumque ab vna causa non fiat, clarum est, rubedo namque serotina, vt hoc exemplo, quod dico clarius fiat, serenitatis signum esse consuevit, & ab eadem causa oritur, à qua serenitas ipsa, ad quam quidem serenitatem rubedo nihil confert. Quòd si sunt signa ex mutuo consensu, artificialia non naturalia esse necesse est, veluti tympana, & alia instrumenta quibus vtimur in præliis. Non enim legimus, Deū promississe certis & determinatis verbis, aut characteribus talia in admirationem ducentia se facturum. Si namque Deus vellet, miracula vnà cum verbis efficere posset: quæ verba ad miraculorum actionem nihil conferrent: veluti Numerorum lib. 5. Cap. scriptum legimus de cæremoniis, quæ ob adulterij suspicionem fiebant, in quibus inter alia, verba quædam in libello descripta aqua in fictili vase

*cæremonia
Iudeorum ob
suspicionem
adulterij.*

vase delebant; quæ aqua epota, mira quædam in muliere accidere conspiciebantur, nec inter homines simile pactum reperitur, quo alter alteri ad obtemperandum per hæc aut illa verba, & characteres astringatur. Sed proclariori huius materiæ intelligentia, non est ignorandum, verba, aut ad homines, aut ad Deum referri: quocunque modo sint, duobus modis considerari possunt: aut cum intentione significandi, & efficiendi simul: & tunc si verba ad homines inter homines referantur, efficere extra se possunt, vt res vnius in alterius potestatem transferatur, dicendo, vel per contractum, vel per simplicem rei assignationem, hoc est tuum, & illud meum, & similia: illic enim res transit in alienum dominium, quoniam dominus de re sua sic facere constituerat, & postea idem verbis expressit. Si autem verba ad Deum spectent, & à Sacerdote ritè, & debitè proferantur, mutant panem, & vinum in corpus & sanguinem Christi, ac cætera sacramenta efficiunt; accedit namque verbum ad elementum, & fit sacramentum. Deus Opt. Max. mundum, & vniuersas in eo contentas species ex nihilo creauit: dixit, & omnia facta sunt, non verba proferendo, sed voluntate imperando. Sic Dominus Iesus Christus dum in terris viueret, corporum morbos, quauis atroces, & inueteratos sermone pellebat, & mortuos ad vitam excitabat. Nō enim erat sermo magicus, sed omnipotens sermo Patris omnipotentis. Idem sermo profligat animorum morbos cum ait, Fili remittuntur tibi peccata tua. quod quia solius Dei est, meritò in Græcorū adagiis dictū est, animi laborantis medicum esse sermonem. qui quidē diuinus sermo si per sinceram fidē charitate informatam semel ab homine proferatur, omnes

Verba duobus modis considerantur.

Transsubstantiatio.

Diuini verbi vis.

Animo laboranti sermo medicus.

T

*Euangelici
verbi vi.*

*Pharmacum
saluberrimū
sermo Dei.*

*Verbi Dei
omnia parent
ex D. Am-
bros.*

animorum morbos aufert. Sicut in illis verbis (vt teti-
gimus) videre est , quæ in sacramentorum confectiōe
dicuntur. Nam quemadmodum amici medici si quan-
do ægrotis semper adesse nō licet, pharmacum aliquod
relinquere solent, quò sibi qui laborant medici esse pos-
sint, si ita res postulet: ita Dominus Iesus in cœlum re-
uersurus, nobis per Apostolos suos diuinum sermonem,
hoc est Euangelij pharmacum reliquit, facile quidem, &
cuius expositum, sed efficax: quod si quis opportunè
sumpserit, illico ab animi morbis liberatur. nec id gu-
stasse satis est, sed in viscera quoque admittendum est;
vt corde receptum per omnes sensus illius vis diffunda-
tur. & tunc demum pristinæ vitæ odio totum hominem
concutere incipiat, quam quidem perturbationem ma-
gna animi tranquillitas sequitur. Vis audire diuinum
sermonem, id est, reubarbarum Euangelicū? pœnitentiā
agite: & mortificate membra vestra: ac mox, exspoliātes
vos veterem hominē cum actibus suis: & rursus, Induite
vos sicut Sancti Dei electi viscera misericordiæ, beni-
gnitatem, humilitatē, modestiam, patiētiam; super om-
nia autem charitatem habete. quæ virtus non modò di-
uino sermoni inerat, sed Iesu Christi saluæ, & omnibus
rebus ad eum spectantibus, vt de vestimētis patet, quo-
rum simbriam mulier, quæ sanguinis profluuio duode-
cim annos laborauerat, tetigit, & statim conualuit: vt
Matth. 9. cap. legitur. Quid? quòd Petri quoque vmbra
omnes ægritudines auferebat, vt in 5. Actuum Apost.
videre est. adeo diuinus sermo, ac virtus potentissima, &
validissima omnem humanam intelligentiam superat.
Dei igitur verbum actiuum, & operatoriū est, vt Diuus
Ambros. ait, & ei omnia obtemperant, ita inquires, Si

tanta vis in sermone Domini Iesu, ut inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? nec propria virtute, sed instrumentali diuinitus recepta id verba efficiunt. Si verò cum intentione significandi tantum verba sumantur, omnibus verbis, orationibus, & enunciationibus id commune esse dicimus, ut probauimus; nec aliud efficere possunt, quam intentum nostrum exprimere. Quid quod verba, & characteres ad res vita carentes, quandoque applicantur? Anne ea percipiunt? annon luce meridiana clarius est, ea dæmonum pacta, signa, & cōuenta esse? & ex hominum credulitate dæmonibus prædocentibus, & suggerentibus inuēta esse? idque quam fatuum sit, etiam gentiles non ignorarunt. Ouid enim de Marfis serpentes incantantibus ita inquit,

Nec mediæ Marfis finduntur cantibus angues,

Nec credit in fontes unda supina suos.

Athenis quoque lege cautum fuisse legimus, ne quis verbis mederetur. Vnde cum in Achaia quandam mulierem esse Atheniensium cognouissent; quæ verbis medebatur, eam lapidibus obruendam dederunt: asserentes non verbis, sed lapidibus, herbis, & animalibus Deos immortales sanandi vim dedisse. Verum quid numeri efficere queant, enodandum est. Pythagoras Deum, animas nostras, & quæ in rerum vniuersitate sunt, cuncta numeris constare asseruit, & ex illorum concentu, & harmonia, vniuersa progigni credidit. quos quidem numeros postea Plato ab Italicis Philosophis, qui Pythagoræ disciplinæ præceptorum sectatores erant, edoctus, & clariores, & apertiores reddidit. tamen si non ita aperuit quin à maxima eorum parte lectorē excludat. Vnde illud de re obscura apud Cicero-

*Verba & characteres
Dæmonum pacta sunt.*

*Atheniensium
lex verborum
medellam prohibens.*

*Numeri an
fascinant.*

*Pythag. numeris quantum
tribuerit.*

Numeri Platonis.

T ij

*Numerus im-
par, mas; par
verò fœmina
est.*

*Mathemati-
cæ res ab-
stractiores
quàm natura-
lis philoso-
phus contem-
platur.*

*Quacunque
in orbe conti-
nètur, nume-
ris constant.*

*Anni Cli-
matici
viri.*

numerorum myſteria tam myſterioſè tradiderunt, vt etiam profefſores ipſos, ne dum profanum vulgus, atque idiotas voluiſſe celare videantur. Cicero de ſeptenario numero ita dicit, Qui numerus rerum omnium ferè nodus eſt, & in eodem Scipionis ſœmnio ſeptenarium, & octonarium numerum plenum vocat. cuius rei Macrobius rationem reddit, & imparem numerum marem, & parem fœminam dicit; ſicut Arithmetici imparem patris, & parem matris appellatione venerantur. Nōnulli verò Pythagoræ ſectatores, numeris, characteribus, & figuris maximam vim tribuebant, quod ſibi inde perſuadebant, quoniam numeri & lineæ omnes ad mathematicum ſpectant, mathematicus autem res abſtractiores, ac formaliores, quàm naturalis Philoſophus contemplatur; & cùm virtus formam ſequatur, per numeros, veluti per efficaciorẽ virtutem omnia fieri exiſtimabant, eoque magis, quia quæ minus ab alijs dependent, vt ſunt intelligentiæ ſeparatæ, quas Angelos vocamus, in ſuis quoque actionibus minus depēdent, & yirtute pollentiores ſunt. hinc eſt, quòd vim efficiendi maiorem habere dicebantur, quàm res, quæ natura ſunt. Accedit etiam, quòd elemēta, quæ ſunt mundi partes, ex quibus omnia fieri videmus, quaternario numero definita ſunt, planetæ ſeptenario, & Zodiaci ſigna duodenario; & quia illis rerum viciſſitudines adſcribuntur, ideo numeris tantam vim tribuebant; à qua ſentētia medici, qui ſeptimeſtrẽ partum viuere, & octimeſtrẽ mori dicunt, non omnino abhorrēt; afferentes inſuper, annorum numeros ſemper aliquid mutationis afferre conſueuiſſe: cuius inſtabilitatis omnes qui per ſeptem & nouem conſurgunt, decretorij dicuntur.

in quibus vel grauissimis morbis, vel domesticæ rei iactura, aut calumniis magnam mutationem homines subeunt. Vnde Cæsar Augustus, Liuius teste, sibi gratulatus fuit, sexagesimo tertio ætatis suæ anno incolumi peracto, qui annorum numerus septimi & noni multiplicatam summam continet. Horum etiam sententia Albertus Magnus fuit, qui figuris & sigillis incredibiles virtutes inesse credidit: at Arist. in lib. diuinorum, prænaratis vim nullam inesse, demonstratiuis & efficacissimis rationibus probat. Nos verò Pythagoricorum rationes contra ipsos vertere possumus. nam licet mathematicus res maximè abstractas contempletur, illa tamen abstractio & forma per intellectus actionem fit, ideò artificialis appellatur: ars autem naturalem vim non habet, & virtus naturalem & non artificialem formam sequitur. Nec verum est, quòd quæ mathematicus considerat, ita separata sint vt intelligentiæ: nam mathematici abstractio ab intellectu & non natura fit. Elementa verò, planeta, & Zodiaci signa non ideò agunt, quia tali numero præfinita sunt, sed quia qualitate & efficiendi vi prædita reperiuntur. Aliud verò de septimestri partu sic dicunt, prætermissa Astrologorum de planetarum dominio responsione: nempe quòd humani seminis genera duo sunt, quorum alterum septimo, alterum nono mense partum edit. Vnde ob imperfectum semē octimestris partus non viuit, quia non datur semen quod ad illud tempus foetū procreare valeat, sicut in genere tritici quoddam est, quod tribus mensibus gignitur, quoddā quod mensibus nouem, ideò non ratione numeri ille viuit, & hic moritur. Ad aliud vulgò responderi solet, quòd humana corpora certis annorum terminis magnam huius

*octimestris
partum cur nō
vitalis*

T. iij.

morum cōgeriē congeſſerant, quorū agitatione ægritudines excitātur : natura enim cū ad nimīā redūdantiam peruenit, in morbum erumpat neceſſe eſt. Sed melius dicendum reor, quōd cū Deus Opt. Max. ægritudinis & valetudinis, mortis & vitæ, ſecundarū & aduerſarum rerū auctor ſit, hæſce rerū viciffitudines tūc mortalibus immittit cū ſuæ diuinæ prouidentię libet. Et ſi quis annorū curſum rectè contemplatus fuerit, hominum longè plures in mortē, aut in aliud graue malū incidiffe inueniet, in aliis ætatis vniuſcuiuſq; annis, quàm climacterico qui ex nono & ſeptimo cōſurgit. Ad illud Alberti dicimus, cum aliorum opinionē recēſere, qui id aſſerebāt, & non aſſertiuè locutū. Numeri igitur & figuræ per ſe nullā penitus vim habent, at reſpectu rerū, quibus numeri & figuræ adſcribuntur, vires illis ineſſe affirmare non veremur : nāmque ſex mīcipia, fortiora ſunt quàm duo. Imago regis Philippi, & Gregorij XIII. magis efficax eſt, quàm villici. Nemo enim dubitat, nomen Regis & ſummi Pōtifcis maiore vim ac dignitatē apud omnes, quàm nomē priuatę alicuius perſonę habere: nō quatenus nomē, ſed ratione rei quæ per nomē ſignificatur. Scriptores noſtrę pietatis Græci & Latini, ſacramēta in numeris eſſe permulta exiſtimarunt. Hieronymus inter omnes plurimū numerorū religioni tribuit; qui etiā nōnullos progenitores eſſe ex geneſi Chriſti ab Euāgelifta prætermiſſos ait, vt ad numerū omnia cōgruerent. Idem in Ezechielē ſenarium numerū ſacramentū creaturarū continere ſcribit. Et D. Aug. de Ciuit. Dei, inquit, Per ſenariū numerū eſt operū ſignificata perfectio, ſubdens, Nec fruſtra in laudibus Dei dictū eſt, omnia in numero, pondere, & meſura diſpoſuiſti. Vnde idē ait, Ra-

Quando numeris vis inſit.

Numeri permulta habet ſacramenta.

Numeris qui multum tribuerunt.

tio numeri contemnenda non est, quæ in multis sancta-
 rû scripturarû locis, quàm magni æstimâda est, & elucet
 diligenter intuentibus. Numerû septenariû magnæ reli-
 gionis, mysteriûq; fuisse ostendût Iudæi, qui propter diẽ
 sabbati multum eũ venerabantur, vt D. Hieron. in Esaia
 dicit. In Christiana etiã religione magna sunt mysteria,
 in septenario numero cõclusa, quẽ Macrobius A. Gellij
 æmulus, eadẽ ratione qua D. Aug. laudat & cõmendat.
 Septenarius enim numerus septies repetitus, quinquage-
 nariû vno minorẽ efficit, qui numerus quinquagenarius
 gratiã, indulgentiã, libertatẽ & lætitiã præsignat. Quo
 exẽplo Romana ecclesia quinquagesimo quoque anno
 Iubilæi fores aperiebat, Clemẽte VI. iubẽte. Id quod Xy-
 stus III. Pont. Max. ob humanæ vitæ breuitatẽ, ad vice-
 simum quintũ annũ redegit. Quadragenarius verò nu-
 merus vitiorû animi & corporis purgationi attributus
 fuit: sicut anni quadraginta habitationis in deserto fi-
 liorû Israël post exitũ ex Ægypto testãtur, & pluuia qua-
 draginta dierũ & noctiũ diluuij tẽpore. Eundẽ quadra-
 genarium numerũ in cibi & potus abstinentia Saluator
 noster sanctificauit, quẽ sancta Romana ecclesia imita-
 tur, vt in orationibus corã Gregorio XIII. habitis fufius
 diximus. Nullus tamẽ ex pijs scriptoribus per huiusmo-
 di numeros quidquã flagitij & prauitatis vnquã fieri pos-
 se asseruit, sicut supersticiosi quidã, qui tot tantãq; mira-
 bilia per ipsos fieri affirmãt. Numeri verò ex quibus mu-
 sica constat, non mirũ est si tot varios effectus in anima
 generent: non etenim quatenus numeri sunt, id efficiũt,
 sed quatenus per ipsos modi sonorũ, hoc est symphonie,
 adinueniũtur: nãq; omne ordinatũ & distinctũ, vt Arist.
 in Prob. ait, delectat: idcõ. sonus vniformis molestus est,

*Quinquage-
 narium Iubi-
 laum.*

*Vicesimũ qui-
 narium Iubi-
 laum.*

*Numerus
 quadragenar-
 ium.*

quia anima per ipsum nihil addiscit. Si verò soni obstreperi, rauci, discordes ac incōgrui sint, vt molesti recipiuntur, eorūque perceptio animæ incommoda est, & auditus mēbrana veluti icta offenditur, vnde repentē contrahitur, vnāque cum ea neruuli quidam vsque ad dentium radices, in quem locum subitō nouus aēr incidēs, horrorem quendam circa dentes facit, & sic sonus vehemens plus æquo, plus aëris mouet, quàm sensorium ferat. Constat igitur, animam nō numeris gaudere, vt numeri sunt, nec quia ex eis anima cōposita sit. Plato enim non ideò per numerum eam diffinit, quasi ex eo cōflectur, sed quia ex maximis rerum perfectionibus anima constat. Nec tantūm humana sonoris numeris delectatur, verūm clitellaria iumenta in labore, itinerēque cantu simul ac sibilo leuantur ac reficiuntur: nā assiduo vsu compertum est, mulos tintinabulorum sonitu valdē delectari; quapropter muliones diuersa tintinabula illorum collis suspendere solent, quò facilius sarcinarum onus perferant. Reliqua autem quæ de musicæ effectibus leguntur, partim vera, partim fabulosa esse existimo. Fieri enim potuit, vt Ægisthus Clytemnēstra non prius potitus fuerit, quàm citharædus, qui illi custos relictus erat, vt probarum mulierum laudes caneret, interfectus esset: & Damō musicus tibicinæ iusserit, quæ adolescentibus quibusdam temulentis insana quædā agentibus Phrygium canebat, vt mutaret modum in Doricū, eoque factō illi à temerario impetu destiterint, atque phalangij morsus sono curatus fuerit, vt indies in Apulia videre est, & Amatus Lusitanus testis est: prout infantes quoque ad cunarum agitationem, & nutricum cantum à vagitu desinunt, & dormiunt. Verūm quòd Terpander

*Bruta sonoris
gaudent nu-
meris.*

Musica vis.

pander seditionem inter Lacedæmonios cantu sopiuerit, & Thales Cretensem pestem sustulerit, verisimile non est. Ferunt Platonem cantum, cum Lydium, tum Phrygium adimendum adolescentibus consuluisse: quod alter luctu & mœrore animum affligit, alter ad libidinem irritat, quod à veritate minimè abhorret. Si verò nōnulla verbis intermediis fieri videamus, quæ à verborū natura abhorreāt, ut cum tauri furibundi illicò mites fiūt, canes feroces à latratu desistant, pollutio cum mulieribus in somnis procuratur, serpentes non modò sistere, sed rumpi coguntur, iuxta illud,

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis:

ægritudines per characteres & barbara verba tollūtur, hæc & alia huiusmodi per dæmones fieri dicimus: ij siquidem quàm maximè conantur, ut nobis imposturam faciant: & ideò verba effingunt, quibus quasi pactiois signo quædam hominibus euenire student. Qui autem huiusmodi verbis ad ea consequenda vtuntur, tacitū vel expressum cū dæmonibus pactum habēt. Et aliqui licet tale pactum ignorent, & verbis illis vtātur, tamen nihil refert, quoniam is cui primo dæmon ea verba dictauit, ea lege habuisse existimatur, ut quicumque illis vteretur, tacitè dæmonem inuocare intelligeretur. Atque in grauius crimen incidit, qui sacris, quàm qui profanis verbis vtitur: quippe cum illa nobis à Deo data sint, ut ad eius nos cognitionē ducant, nostræq; saluti inseruiant, non ut ad diaboli cultum ipsis abuteremur; ut ille impostor innumeris propè modis nobis persuadere studet, tum quia diuina instituta imitari vult, diuini honoris cupidus, tum ut Deum iniuria afficiat, nōsque ad æternos cruciatus, nostræ saluti & fœlicitati inuidens præcipitet.

Dæmones verbis intermediis mira efficiunt.

Gravius peccant qui sacris quàm qui profanis verbis abutuntur.

V

*À Maurorū
et Turcarū
verbis præci-
piū cauendū.*

*Dæm per dæ-
mones mala
quandoque
infigit.*

*Parentū in
filios execra-
tio quid fa-
ciat.*

Qui igitur hæc faciunt, veluti sacramentis quibusdā dæmonibus se obstringunt, quanuis imprudenter id agāt, nec ea intentione exequātur. Et ab illis verbis præcipuè cauendū puto, quæ à Mauris, Turcis, & à quibilibet infidelibus traduntur, qui quia à dæmonibus possidentur, eiusmodi verba, vt dæmonum pacta iure cēseri debent, quibus si vtamur, dæmonib. assentire cogimur. Et quoniā nulla est corporis ægritudo, quæ à dæmonibus Deo permittēte inferri nequeat, etiā cum vsus rationis impedimento, & interiorū sensuum vexatione, & interitu, vt per sacras historias patet. Hinc est, quòd tunc dæmones sanare dicūtur, cum à malō inferēdo desistunt: nō quòd ipsi salutē afferre queāt, nisi naturaliū rerum qualitates, quæ eos non latent, adhibendo. Quandoque mala quæ à dæmonibus inferuntur, non modò permittēte, sed iubente Deo ab illis fiunt, sicut gl. super illud Psal. Immissio- nes per angelos malos, ait, Deus punit per malos angelos, veluti populū Israëliticū sæpè puniuit variis languoribus, & tunc nullū naturale remediū prodesse potest. Ad illud de parentū execratione in filios, ita responderi potest, quòd cum pueri adeò parentes excādescere, & atroces execrationes in sese congeri vident, obstupescunt, trepidāt, perturbātur, ac terrore, metuq; concussi, aut in spasmū incidunt, aut furore ac rabie corripiūtur, mentēq; atq; animo alienātur, tantāq; fit in huiusmodi corporibus spirituū, humorūq; concursus, agitatio, & intēperies, vt sensuum instrumēta conuelli contingat, omnesq; animi facultates inuerti: vnde non modò ætas tenera, sed etiā adultior, quæ reuerentia ac pudore erga parētes ducitur, repētino terrore, subitāq; animi cōsternatione, tanquā fulmine cōcussa, magnā rationis men-

usq; iacturā patiatur, nec minorē in corpore cladē per-
 cipiat:& hęc quidē mala Deus improbis & ingratis filiis
 infligere consuevit, ob eorundē filiorū irreuerentiā erga
 parentes, quibus quotiescunq; aliquis ex filiis maledixe-
 rit, mortē ei Dominus minatur: iuxta illud, Qui maledi-
 xerit patri aut matri, morte moriatur. Et Eccle. 3. legitur,
 Benedictio patris firmat domos filiorū, maledictio autē
 matris eradicat fundamēta. At qui cum verborū prola-
 tione vaccas & oues lacte priuāt, dæmones per eiusmo-
 di verba ad id peragendū inuocant; quod si ex alicuius
 herbæ pastu accidere solet, non mirū si à dæmonibus fa-
 cilē procuretur. Eodē quoq; pacto fulmina, grandines, *Fulmina &
pluuia dæ-
monum vis
excitat.*
 pluuiæ, & aliæ aëris perturbationes, verbis, veluti dæmo-
 nū pactis, prolatis concitantur: ad hęc enim procurāda
 sola dæmonū virtus naturalis est satis, quia vaporum ex
 aqua & terra resolutorū motu fieri possunt. Quod autē *Sternutantes
cur saluētur.*
 faustis verbis sternutātes salutabāt, nō ideò fiebat, quasi
 sternutantibus per verba aliquid afferre possent, sed po-
 tius quia cū sternutamentū eādē agatur parte, qua fla-
 tus eruptio est, augurale signū, & vnum ex spiritū gen-
 ribus sanctū & sacrū existimatū fuit. Hinc mos initium
 sumpsit, vt sternutatio veluti bonæ valetudinis index sa-
 cra habita sit, & sternutātes passim salutētur: prætermis-
 so eo quod pestilētiæ tempore accidisse fertur, quod si-
 mul atq; aliquis sternutabat, illicò mortuus cōcidebat.
 Simili etiā pacto oscitātes ex religione quadā sibi time- *Oscitātes cur
cruce os mu-
niamus.*
 re constat, quod oscitatio ex somno vel tædio sequi cō-
 spiciatur: inde fit vt oscitantes illicò signo crucis os mu-
 niamus. Quādo autē, vt suprā tetigimus, numeri, chara-
 cteres & verba ad animalia diriguntur, ad dæmones di-
 rigi cēsendum est. Non enim pecudes verba intelligere *Verba quan-
do ad dæmo-
nes diriguntur*

*Bruta nōn-
la quid ratio-
nis habent.*

*Dæmones cur
verba ad ser-
pentes dirigi
velint.*

possunt, nec quidquam eis persuaderi potest, veluti oratores hominibus persuadent: nam opinio est fides, ut in 3. de Anima, Arist. ait: fides autem persuasionem concipitur: in quibus ergo opinio & fides non est, nec persuasio reperitur. Et ratio est, quia hæc tria ad rationalem partem pertinent, qua bruta animantia omnino carent, etsi per similitudinem quandam eis ratio adscribi potest: ut de apum & formicarum prudentia, vulpium astu, canum fidelitate, & aliis innumeris patet, quæ micantis rationis scintillæ videntur: easque Albertus Magnus qualitatibus temperamento, variæ dispositioni, aut spiritui vitali, vel sensuum perfectioni, cælesti influxui, aut denique appetitui & naturæ impulsui adscripsit. Quo quidem sensu Arist. in lib. de hist. anim. apes & grues ciuilia animalia appellat; quia ducem habent, quem sequuntur. Ad serpentes autem præcipuè dæmones verba dirigi gaudent, quia in huiusmodi animalium specie primos parentes deceperunt, & modò eandem fallendi artem prosequuntur, cum hinc à mundi exordio regnandi principium sumpserint. Ad illud verò Psal. 57. in quo aspide aures obturare dicit, ne incantantis verba audiat, dicimus cum Nicolao de Lyra, quòd pro aspide peccatores obdurati intelliguntur, qui nolunt audire unde reuocentur à suo errore, ut erat Saul, & eius familiares. Sacra namque scriptura, ut sæpius diximus, non semper de re, quæ verè est, loqui consuevit, sed loquendi modis in vulgi opinione receptis utitur: atque inter alia, quæ vulgus opinatur, est, quòd aspis serpens, quando incantatorem suis carminibus ipsam euocare de latebra volentem, & sibi soporem immittere præuidet, ut carbunculū arripiat, què in frōte gerere creditur: illa nolens exire, aurem vnā fixā in terra

ponit, alterā cauda obturat, ne magicas incantationis voces audiat. Per quā quidem similitudinē, obduratā contra Christum Iudæorum perfidiam Propheta ostendere vult: quia ipsi ne eius & Apostolorum verba audirent, aspidis more suas obturabāt aures, vnam terra, quia eos nil aliud cōtra Christum mouit, nisi terra, hoc est rerum caducarum, quæ terræ sunt, cupiditas, ne eas amitterēt; alteram cauda, per quam falsa simulatio notatur. Sicut enim animantis cauda eius turpitudinem, & posteriora operit; ita Iudæi falsa verborum simulatione malitiam contra Christum tegebant. Nomen verò incantationis hīc positum pro eo, qui verbi artem exercet, accipitur: Incantator enim, quasi intus in corde cantator, sonat. Vnde quando verborum arte quis alium ad bonum inducere conatur, bonus incantator appellatur: quando ad malum, malus. Et licet hic in bonam partem accipiat; quia per incantatorem Christus cum suis Apostolis intelligitur, qui diuino sermone audientes ad Deum cōuertebant, semper tamen in malam partem accipi consuevit. Veneficus quoque sic accipitur. dicitur enim faciens, aut componens venenum, quod sanguini contrarium est; & sic à vena tanquam contrarium venæ, quæ sanguinem continet. Quid ergo venenum nisi frigidam pœnitentiam notat? quæ carni, & sanguini contraria est. Ergo Christus, & Apostoli venefici erant, qui tale venenū concionando conficiebant, pœnitentiæ asperitatem docendo. Vtque de Venefico in bonam partem sumpto intelligeretur, inquit, Venefici incantantis sapienter. At si verba sacra, & piæ orationes ad fugandos vermes, locustas, & alia nociua animantia, cū deuoto animi affectu dicantur, non ad animantia, quæ non intelligunt, sed ad

Sensus psalms: sicut aspidis surda, & cetera.

Incantator, & eius etymon.

Veneficus unde.

Christus & Apostoli venefici.

dæmones per modū compulsionis, & ad Deū per modū supplicationis referuntur, qui quidē Dæmones fortasse eiusmodi luis Deo permittente causā fuerunt, Deūque illis verbis rogatur, vt talia animālia dæmonum fraude in hominū perniciem congregata destruat. quod etiam in plerisque locis, pluuiarum, ventorum, tonitruorū, & fulminum tempore eadē de causā fieri consuevit: & tūc ad adiurandos dæmones eiusmodi verba concipiuntur, per squillas quoque tanquā per cōsecratas tubas arcantur, & vt populus tintinabulis excitatus, Deum contra tempestates inuocet. Cæterū animaduertendū est, in huiuscemodi orationibus triplicē errorem contingere posse, in materia, in forma, & in modo. In materia error est, vel cū petitur quod iustū non est, vt sunt amatoriae preces, vel quæ ad proximi perniciē dicuntur, vel cū in litterarum characteribus, & figuris spes ponitur, & nō in orationis sensu. Qua de re D. Ioannes Chrysost. super Matth. sic ait. Quidā aliquam partē Euangelij circa collū portant, sed nōne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, vt audiatur ab omnibus? Cui ergo nōn profunt in auribus posita Euāgelia; quomodo possunt circa collum suspenſa saluare? & subdit, Vbi est virtus Euangelij? in figuris litterarum, an in intellectu sensuum? si in figuris, bene circa collum suspendis; si in intellectu, ergo melius in corde. In forma, cū verba vana, aut barbara, vel non intelligibilia ponuntur: velut Quintus Serenus ait, verbum Abracadabra subindē littera minus scriptū, donec in a desinat, pyramidalem formā conficiens, collo suspensum Hemitritæū depellere. In modo deniq; error est, cū superstitione quadā ad res vita carētes diriguntur, vt faciunt illi, qui herbas colligunt, psalmos, & alias

*Dæmones per
squillas ar-
centur.*

*In oratione
triplex error
contingit.*

*D. Chrysost.
sententia de
his qui verba
ad collum sus-
pendunt.*

preces dicentes, quæ si ad herbas dirigantur, cum non intelligant, frustra dicuntur: si verò ad intelligentiã aliquã, quæ vel Deus est, vel Angelus, vel Dæmon. Si Deus est; ergo Deum rogant, ut naturalibus rebus maiores vires largiatur, quàm ab exordio dederit, & sic ut in hoc miracula absque necessitate faciat, quod equum non est, quia Deum tentare non licet, sicut Pharisei tentandi studio à saluatore miracula petebant. Si Angelus, non exaudiet, quoniam Deus duntaxat vim rebus maiorem donare potest. Si verò dæmon, impium & illicitum est: ipse enim omnia agit, ut rudes decipiat, supersticiosos illaqueet, & à recto cultu omnes diuertat. at si quis ob pium animi affectum, ut Deus honoretur, in colligendis herbis symbolum Apostolorum, aut orationem Dominicam dixerit, piè, & non superstiosè illum agere puto. abusus verò ille vituperandus videtur, qui in nonnullis partibus inoleuit; ubi si quando locustas, & alia perniciofa animalia è campis expellere volunt, aliquem adiuratorem in iudicem eligunt, coram quo duo procuratores constituuntur; ex populi parte vnus, ex brutorum animalium alter. Populi procurator contra locustas, vel similia animantia iustitiam petit, ad ea exigenda; cui ex aduerso respondet alter, non esse abiigenda: tandem seruatis seruandis, nisi infra certum tempus abeant, contra locustas excommunicationis sententia fertur. qui quidem modus superstitione refertus est: tum quia lis contra animalia ratione carentia agitari non potest, & cum ex terræ putredine genita sint, culpa carent; tum etiam in blasphemix peccatum inciditur, dum Ecclesiæ excommunicationi illudatur. perinde etenim est, bruta excommunicationi velle.

In colligendis herbis an verba proferre liceat.

Symbolum in herbis colligendis dicere, pium est.

An excommunicationis sententia in bruta sit ferenda.

*Berosus re-
fellitur.*

subiicere, ac si quis canem, aut lapidē baptizaret. Quòd autem Berosus Anianus refert, falsum est: in Sacra namque historia non reperitur quòd Cham, quando Noe patris virilia aperuit, magicum carmen, vel quid simile dixerit, cuius rei gratia castratus effectus sit.

Non in veram, sed in apparentem, aut imaginatam brutorum, aut aliarum rerum formam, ac figuram demonum deceptione, & non verborum virtute (ut quidam putant) mutatos fuisse nonnullos quos legimus.

CAP. XII.

*Arist. opinio
de formarum
generatione.*

*Ordo est ho-
mū Vniuersi.*

*Inferiora à
superis causis
non mouentur
nisi per inter-
media.*

RISTOTELES in lib. Diuinorum, naturalium formarum generationem perscrutans, eas à formis simplicibus procreari expressè negat. Sed cùm illarum causam aperire vellet, à formis, quæ in materia sunt, ipsas gigni docet. Quo in loco Auer. etiam materiam ad formam ab intelligentiis, & simplicibus substantiis trāsmutari non posse ostendit. Cuius quidem rei in Diuinor. xj. idem Arist. rationem reddit, si quidem, bonum Vniuersi est bonum ordinis, nec quidquam reperitur, quod huic ordini non subiiciatur. Deus autem à quo omnia emanant, quique hūc ordinem suæ diuinæ sapientiæ instituit conformem, extra eiusmodi ordinem est, atque incredibili arte illi præest. Hic ordo ac rerum omnium in mundo dispositio, quanuis in cunctis rebus conspiciatur, in actionibus tamen, & motibus præcipuè lucet. Namque inter agens, & patiens adeo proportio seruetur, ut hæc inferiora à superis causis non moueantur, nisi per intermedia: atque res, quæ per generationem procreantur, non nisi per contractam, & particularem causam, ad superiorum

narum causarum virtutem accipiendam idonea sunt. Cum igitur dæmones, iuxta naturæ ordinem ipsis supremis causis, cœlestibus scilicet corporibus superiores sint, quæ quidem cœlestia corpora ad nutum rem ab vna ad aliam formam mutare nequeunt, clarum relinquitur, quòd sua virtute dæmones inferiora corpora formaliter transmutare non possunt, alioquin mundi ordo destrueretur. Nonnulla tamen agunt, quæ transmutationi similia videntur, nec sine actiuorum & passiuorum cōmitione: nam quædam semina, effectibus, quos mouentur, proportionata ex diuersis orbis partibus præparare, illisque ad mouere possunt; sicque opera naturæ cōformia agere queunt: non secus atque agricolæ, qui tritici grana cum subacta terra miscent: etsi agricolis multò celerius fructum emittere, & effectum videre faciant. tanta enim celeritate res efficiunt, vt quæ per ipsos fiunt, quia humanum captum excedunt, miracula existimantur, idque tribus modis fieri potest: Primo, quia naturalium causarum vires magis dæmones, quàm homines cognoscunt. Secundo, quia velocius quàm homines eas congregare possunt. Tertio, quia causæ naturales, quæ vt instrumenta à dæmonibus assumuntur, ad maiores, & plures effectus ab eis, quàm ab hominibus extendi possunt. Præterea notatu dignum, duplicem potestatem, tum in materia, tum in cunctis rebus inueniri; naturalem vnam, obedientiæ alteram. Naturalis potestas nihil aliud esse videtur, quàm diuina actio, qua Deus à mundi exordio, ex materia certo modo mista, & ab agente determinato, per motum in tempore factum, certum, ac determinatum effectum procreari voluit. Obedientiæ autem potestas illa nuncupatur, qua Dei voluntati, absque aliqua

Dæmones formaliter corpora non transmutant.

potestas duplex in cunctis rebus.

Obedientiæ potestas qua.

*Loth vxor in
salis statuam
conuersa.*

*Virgarū ma-
gicarum in
serpentes con-
uersio.*

*Pythonissa
praestigia in
excitando Sa-
muele.*

determinatione, ac repugnantia, vniuersa, sicut vniuersum forum dominæ, obtemperant. quam quidem obedientiæ potestatem non modò Deus immediatè, & nulla penitus re adhibita exercet; verum nunc per Sanctos viros, & per bonos Angelos, sæpe etiam per dæmones illam administrat, vt quando aliqua, quæ naturæ vires superant, faciendâ iubet; in quibus tanquam diuinæ virtutis instrumento Deus illis personis vitur. Quocirca si Loth vxor per malos angelos in salis statuam conuersa fuit, vt Genes. 10. legitur, & aliqui tenent, non sua vi conuersionem illam, sed veluti ministri diuinæ voluntatis executores dæmones fecerunt. Eodem quoque pacto D. August. in lib. de Trinit. illud Exodi cap. 7. intelligendum putat, vbi Magos suas virgas in serpentes trāsformasse legitur: diuina enim virtute magis assistente, veros serpentes procreatos esse censet; qua subtracta, nihil amplius potuerunt. Deus namque per falsos prophetas quandoque suos tentare consuevit, vt quàm stabiles, ac firmi sint, appareat. & ni fallor, puto citatam Exodi auctoritatem etiam iuxta communem vulgi opinionem, ac loquendi modum intelligi posse. Nam eadem scriptura Samuelem è morte ad vitam excitatum à Pythonissa dicit: cùm certum, indubitatumque sit, præter vmbra Prophetæ effigiem mentientem nihil prodiisse. Nullus enim magus, aut dæmon mortuum verè vnquam excitauit: quanuis aliquando spectra mortuorum hominum vitam ementientia dæmones cum magis euocarint. Talis vmbra Sauli apparuit, quæ quidem à Scriptura Samuel vocatur, quia tam Saul quàm Pythonissa Samuelem esse opinabantur. Ita serpentes, & ranæ à magis factæ dici possunt, cùm harum rerum si-

mulacra quædam dæmones fingerent, & astantium oculos, vt veras ranas, serpentésque putarent, perstringerent, iuxta illud August. 18. de Ciuit. Dei, Nec sanè Dæmones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de quo hæc vertitur quæstio: sed specie tenus, quæ à Deo sunt creata commutant, vt videantur esse quod non sunt. Cuius rei signum esse potest, quia Moylis draconem magorum dracones deuorasse legimus, hoc est, veros serpentes non esse demonstrasse. Sic ranas à Deo effectas in aceruum collectas, in putredinē verfas scimus: quod de magorum ranis non legimus. Sic & aquam à Moyse in sanguinem verfam graueolentem, & potui ineptam redactam fuisse narratur: adeo vt pisces in ea interirent: de illa verò, quam magi vertisse perhibentur, nihil simile scriptura refert. Demum sapientiæ Cap. 17. hæc verba leguntur: Aderant autem magicæ artis ludibria, & contumeliosa exprobratio eius arrogantia, qua ob prudentiam vsi fuerant. Si igitur vera fuissent, quæ illis vera videbantur, magicæ artis ludibria, & contumeliosam exprobrationem auctor non appellasset. & in hanc sententiam plures ex sacris Doctoribus eunt. Diuus autem Thomas cum quibusdam aliis, magorum ranas per aptam, & idoneam agentium, & patientium applicationem factas esse censet. Sic etiam Aug. Diomedis focios in aues conuersos, per actiua enim cū passiuis aues formatas affirmat. Nihil ergo Dæmones verè efficere queunt, quod per naturæ ordinem ac viam generari non possit, nisi, vt dictum est, per diuinam virtutem, idque adscribendum illis non est, sed Deo tantum. Si verò aliqua naturæ ordini repugnantia effecisse legitur: quale est illud quod de Vlyssis focis à Circe

Dæmones naturas non creant.

Aqua in sanguinem à Moyse conuersa.

D. Thomas de ranis magicis.

Circes aliorumque magorum impostura.

*Oculi saepe
falluntur.*

magica arte in bestias mutatos narrant; & illud quod de Arcadibus fertur, qui cum stagnum quoddam transfatarent, in lupos mutabantur, & de stabulariis illis mulieribus in iumenta homines vertentibus, hæc, & si quæ sunt his similia, fabulosa esse duco, vel secundum phantasticam apparentiam, & non re ipsa contigisse. Nec vno duntaxat modo, sed innumeris propè viis id effici potuisse ostendemus. Prima, sensuum vires obnubilando, ne ad rem, quæ sensuum obiectum est, peringat, in quo sensu August. in lib. LXXXIII. quæst. ait, Dæmon quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, per quos aperire lumen rationis radius mentis solet. hic fallendi modus dæmonibus adeo est familiaris, ac facilis, ut nobis sapissimè, nec quid simile cogitantibus idem vltro contingat: quod fit cum in aliquo pariete, agro, lapide, ligno, vel panno, à longè seu languidè fixis oculis intuemur, in quibus eundem rebus lineamēta, figuras, & imagines videre videmur, quæ aliquos nobis notos ad viuum exprimere videntur: at si postea propius, & attentius idem respicias, nihil tale reperies. Quòd si sensus, cum non viuendi sunt, & multo interuallo distantes ab obiectis, falluntur, atque nobis multorum errorum causa sunt; quantò magis dæmones, qui callidissimi sunt, nos eodem ferè modo decipere, & rem vnā, quæ aliam referat, ostendere possunt? Secunda, obiectum ipsum occultando, & eius loco rem aliam ostendendo, & sic pro homine nonnulla nobis obiciunt, quæ bruti formam referant. Tertia, oculorum vim impediendo, ut cuidam ægrè videnti accidit, cui semper Idolum suum obambulas ante se præcedere videre videbatur. quod inde fiebat,

quia visus in ipsum refrangebatur, adeò enim debilis ac renuis erat, ut aërem impellere ac diuidere nequiret. Sic Alexandro Aphrodisiensi teste per aërem spissum factum radij emissi pertransire non possunt, sed refranguntur. Extant præstigiæ seu maleficia Helsingorum, ut *Helsingorum*
 Olaus Magnus testis est, quorû princeps Vitolfus fuit, *et Bothni-*
 qui quos voluit, ita videndi officio spoliavit, ut propin- *corû præsti-*
 quas ædes, nec prospectu capere, nec certis vestigiis indagare possent, adeò luminum usum nimbila quadã caligine obtùdere callebat. In eadem deceptionis arte Bothnici Septentrionis homines exercitatissimi erant, qui per summam ludificadum oculorum peritiam, suos, alienosque vultus variis rerum imaginibus adumbrare callebant, fallacibusque formis varios obscurare cõspectus. Quarta, aërem intermediû inter nos & rem, quam nobis occultare volunt, cõdensando, illique rei similem reddendo. Quinta, nubem ad alicuius rei similitudinem redactâ lineamentis fingendo, quæ res illa nobis videatur, quam ostendere cupiunt, cum alteratione quoque quadam in nostris sensibus facta. Et hoc duobus modis fieri posse existimo; vel cum dæmones ex otio in negotium & actionem nos coniiciunt; quod tunc fit, cum rei præsentia, quæ sensu percipi potest, adest: qua via de non videntibus, videntes; & de non audientibus, audiētes fimus. Sonos enim humanis vocibus similes effingere possunt, in quibus quidvis exprimunt. Nam etsi dentibus, lingua, & pulmone carent, quibus vox formatur; hæc tamen arte facta ostēdere possunt, quibus tanquam per quosdam sonos, vocum quandam similitudinē fingunt, & per aërem non respiratum, sed in corpore inclusum, quem percutientes ad aërem externum vsque ad

audientium aures articulatè omittunt. Vel cùm de vero iudicio nos dimouere, & in errorem inducere volūt, veluti in præstigijs aspectibus fieri consuevit, vt cùm à gallo festucam trahēte, & ab homine baculum manibus tenente, longā trabē omnes trahi arbitrantur. Vterque modus dæmonibus facilis est: primus, quia ad sentiēdi actum, rei sensu perceptibilis præsentia requiritur, quæ res vt sensib. offeratur, dæmones præstare possunt, cùm modus eos non lateat. Secundus eadē facilitate ab ipsis perfici potest: nam ad indebitam dispositionē sentiendi organum alteratione aliqua afficere valent, & sic à vero iudicio in fallaciam, fraudem, ac deceptionē inducere, perinde ac cùm febricitantiū palatus malè affectus est, amaras dapes, vinum ac singula iudicat. Nihil namque dæmones fugit, quominus per indebitam dispositionē alicuius innaturalis humoris immissi actione circa oculos, aut in aliis sensibus inconsumta & miris nobis nonnulla appareant. Sexta, rerum quarum simulacra in hominum imaginatione recepta sunt, immutationes dæmones faciunt, non secus ac somniorum apparitiones fiunt, quorum in lib. de Som. & Vig. Aristot. causam reddens inquit, Animali dormiente, & ad sentiēdi principiū plurimo sanguine descendente, impressiones ex sensibilibus motionibus factæ descendunt, & perinde ac si ab ipsis externis rebus phantasia immutaretur, apparitiones fiunt, humorūque dictorum tanta cōmotio atq; agitatio cum spirituū elevatione esse potest, vt huiusmodi apparitiones etiā vigilantibus appareant, idque quo pacto fieri queat, in phrenesi laborantibus animaduertere possumus. Et veluti per humorū agitationē hoc vsuvenire cōtingit, ita per dæmonū vim

*Arist. verba
de somniis.*

cui omnis corporea materiā obtēperat, effici posse non dubitamus: & siue hoc siue alio imperceptibili nobis modo, Nabuchodonozor diuino iussu accidisse, vt Dan. 4. legitur, clarū est: nā simul atq; vox de cælo audita est; sic dicens, Fœnum quasi bos comedes, demens, furens, ac rabidus effectus, iuxta suæ imaginationis potestatem in brutum se mutatum existimauit, & per syluas & arua errans herbas vt bos comedebat. Quo quidē modo dæmonum arte parato, illud quod Solin. 20. cap. de Neuris populis asserit, intelligendū puto: qui populi, deū Martē numen colunt, & simulacrorū loco enses venerantur. Ij æstatis tēpore in lupos mutātur, deinde fatali hoc tempore exacto, in pristinā faciem ac formā reuerti sibi vidētur. Sic illud Plinij intelligi potest lib. 8. cap. 22. Refert enim, quod Euāthes inter Græciæ auctores non spretus, tradit, Arcades scribere, ex gente Antæi vnū hominem forte electū ad stagnum quoddā regionis eius duci, vestitūque in quercu suspenso tranare, & in deserta abire, atque in lūpū mutari, & per annos nouem cum ceteris eiusdem generis animātib; congregari: quo in tēpore si ab hominum carne abstinerit, ad idem stagnū reuertī, & cū tranauerit, pristinam formam, nouem annorū senio addito recipere. Quocirca Agriopas qui Olympiacas scripsit, narrat, Demānetū Parrhasium in sacrificio quod Arcades Ioui Lycæo humana etiā hostia tum faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lūpū conuersum fuisse: eundem decimo anno restitutum in athleticæ pugilatu certasse, victorēq; euasisse. Quibus verò superstitionib; malefici ad hoc efficiendū vterētur, siue vnguentorū vi, siue verborum prolatione, nō clarè habetur, Ouid. tamē de Circe, quæ Picum regē in auera

Nabuchodonozor quo pacto in brutū conuersus.

Plin. de cuiusdam metamorphosi.

Agriopa historia de Demaneto transformato.

fui nominis mutauit, hæc affert, lib. 14. Metamor.

*Ouid. de Cir-
ce.*

*Tum bis ad Oceanum, bis se conuertit ad Ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.*

*Præstigiatoris
cuiusdā mi-
randa.*

Ego quidem quoties hominū artem & agilitatem animaduerto, qui dæmonibus inferiores natura lōgè sunt, non miror prænarrata à simplicibus illis mentibus fieri. Hisce namq; oculis præstigiatorē quendam me vidisse memini, qui mira manū celeritate multa faciebat, quibus mortales in nō mediocrē admirationē inducebat, & inter alia vini cyathum seruo bibendū præbebat, deinde terebella serui frontem se perforare simulabat, & tota quanta erat terebella in serui caput ingredi videbatur: postea illam se extrahere simulabat, ac tantum vini ex illius serui fronte in cyathum profluere conspiciebatur, quantum seruus biberat. Quòd si manuum & aliorum membrorum dexteritate, celerique actione remvnā pro alia nobis homines demonstrant; quid de dæmonibus censendum est: quibus ad nutū corporea materia omnis obedit? Septima, ex terra, aqua, vel aëre quæuis corpora fingunt, & quibuslibet rebus similia reddunt. Atque aliquo ex dictis modis id fieri potuit, quod illustrissimus dominus meus Cardinalis Granuellanus narrauit. Nam in Burgundiæ Comitatu in oppido Polinico accidisse fertur, quendam venatorē dum venandi studio per syluam, saltūsque peragraret, lupum vidisse, quē cū idem venator sagitta transfixisset, sanguinis signa fugientis lupi quandam casam ingredientia obseruauit: in quam ingrediēs venator hominem vulneratum cum quadam muliercula inuenit, quæ viri vulnere in eadem corporis parte illato, qua lupus vulneratus fuerat, medebatur. At venator oppidi Prætorem protinus adiit: qui re intel-
cta,

*Portentum
quoddam de
homine lupi
formam in-
duente.*

Et, hominem illum vulneratum capi iussit, captumque tormentorum vi verum fateri coëgit: hoc est, se vñctione quadam dæmonum arte confecta lupi formam induisse. Cuius rei in eodem oppido iuxta fores templi fratrum sancti Dominici, monumentum in charta pergamena descriptum hodie extat. Eadem fieri potuit via, illud quod de Protheo Homerus scribit; quem introducit,

*Omnia vertentem sese in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluuiumque liquantem.*

Prothei mutabilis.

Et de Acheloo Ouid. lib. 9. Metam.

*Inferior virtute meas diuertor ad artes,
Elaborque viro longum formatus in anguem.*

Et de Periclymeno,

*Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras,
Neptunus dederat.*

Et de Protheo ac Metra Erifichthonis filia,

Nunc aqua, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat.

Nec quisquam dæmonum, quia maris aut fœminæ figuram sumit, sua natura mas aut fœmina verè est. Huiusmodi enim passionēs, nō simplices sed compositas substantias consequuntur. Corpora quoque in quæ mutantur, flexu facilia sunt, ad omnem configurationem idonea; & sic modò tanquam vir apparent, modò vt fœmina, nonnunquam leonis more fremunt, saltant vt caprea, vt canes latrant, ac denique quarumlibet rerum, & animalium imaginem suo arbitratu facillimè induere omnes possunt. Et hinc est, Olao teste, vt Hagberta Vagusti gigantis filia, insolito suæ proceritatis aspectu, nūc cōtractioris, nunc exilis, nunc defluentis substantiæ, modò corrugata, modò explicati corporis situm arbitraria

*De corporibus
à dæmonibus
assumptis.*

*Olai histor.
de Hagberta.*

mutatione transformare solita sit: atque nunc præcinitate cælis inuecta, nūc in hominem angustioris habitus. composita cælum deponere, terram suspendere, fontes duros reddere, montes diluere, naues sublimes tollere, sidera è cælis deripere posse crederetur. Præterea si illusiones quas demones D. Antonio fecerūt, in memoriam adducemus, de illorum deceptione ac fraude mirari desinemus. Athanasius namque Alexandrinus Episcopus de S. Antonio refert, Quod demones aliquando vt draco teterrimus, vt puer horridus & niger illi apparebant: sæpè serpentiū formas induentes, omnē protinus locum repleuere phantasiis leonum, taurorū, luporū, aspidum, serpentiū, scorpionū, necnon & pardorū atq; vrsorum: quæ singula secundū suam naturam fremebant, multaque contra D. Antonium minātes suis dentibus fremebant, quod nullus eorū tentationes sequeretur effectus, quinimò ipsi frustrati ac ludificati essent. Illæ verò quas Poëtæ in suis fabulis inserūt, vt de Saturno in equū, Tereo in vpupam, Philomela in lusciniam, Io in iuuēcam, Daphne in laurum, Cyparisso in cupressum, Clytia in heliotropium, Arethusa in fontem, Barro in lapidē indicem, ac reliquæ, quarum narratio apud Ouid. præcipuè fit, esse possunt, vt Laberius de Pythagorica metamorphosi scribit, sicut in Nonianis libris inuenimus:

Et audio mala multa etiam ex bonis

Par illud, vt nos olim mutant Philosophi,

Et nunc de mulo hominem, de muliere Colubrum.

Faciant, & ex diuersis, diuersa alia.

*Plotini verba
de animi me-
tamorphosi.*

Aut vt Plotinus de animi metamorphosi sentit, qui sic ait: Quicumque humanā proprietatem seruarūt, iterum & ipsi homines renascūtur. Qui autē ad sensum defece-

runt,bruta quidem ac stolidi animantia redeunt, sed ita
tamen, vt qui & iram adiecerint, fera existant, & pro ipsa
inter se differentia diffentiant: qui in libidine, & in volu-
ptatibus vitam egerint, salacia voluptuaria animalia re-
uertantur. Quòd si nec sensu ipso, nec sensus parte vsi
fuerint, hi vtique omnes plantæ resurgunt, quoniam in
his vel animus tantum vegetalis fuerit, neque aliud ege-
rint, quàm vt in plantas verterentur. Qui autem musicis
modulis affecti ac deliniti vixerunt, si in cæteris non de-
generarunt, animalia musica renascuntur: qui sine ra-
tione ciuitates & imperia rexerunt, aquilæ fiunt, nisi
alia prauitate sint infecti. Qui absque sapientia subli-
mia improbius tractarunt, cælumque inspexerunt, in
alites euaserunt. Qui virtutem ciuilem assequutus est,
homo reuersus dicitur; qui eam minimè adeptus est, in
ciuile aliquod animal trāsformatus simulatur. Sed ege-
rint, ac simulauerint Philosophi illi huiusmodi meta-
morphoses, qua intentione ipsis collibuit, clarum est
quòd nisi meræ nugæ ac fabulæ sunt, vel ob animi sen-
sus celandos, & aliqua mysteria tegenda inuentæ fue-
runt: veluti in Ægyptiis eadem de causâ literas Hiero-
glyphicas excogitasse perhibet. Clemens namque Ale-
xandrinus refert, Ægyptios nō quibuslibet mysteria cō-
misisse, nec rerū diuinarum cognitionē ad prophanos
deferre solitos. Extat Lysidis Pythagorei epistola, in qua
Hipparchum reprehendit, quòd publicè contrà ac ma-
giſter instituit, philosopharetur. Nec enim fas esse ea
omnibus porrigere, quæ paucis & iis quidem disertis
communicanda sunt. Nec à Lyside duntaxat, Hippar-
chus reprehensus est, sed etiam accusatus à discipulis
aliis, & expulsus schola, & propter ipsum, tanquam

*Ægyptiorū
mysteria.*

*Hipparchus
reprehensus
quòd myste-
ria vulgaris.*

*Platonis reli-
gia in celâdis
mysteriis.*

*Anquirenſis
concilij ſan-
ctio contra
credētes crea-
turam trāſ-
formari poſſe.*

propter mortuum facta columna est. Plato etiam Dionysio de quibusdam sacris mysteriis scribens, monet ut epistolam è vestigio decerpatur, ne in indigni vulgi manus perveniat. Tantæ olim priscis illis philosophis curæ fuit, disciplinarum mysteria à contemptu & prophano abusu defendere. Sicut Cæsar quoque de bello Gallico, li. 6. de Druidarum institutis dicit: & ex plerisque Hebræorum doctorum, ac ex nostris Hilario & Origene idem colligitur. At si ob animi intentiones celandas, huiusmodi transmutationes inuestigatæ non sunt, sed demonum arte procuratæ, asserendum est, ut D. Aug. 18. de Ciu. Dei inquit, quod transmutationes hominum in animalia bruta, quæ dicuntur arte dæmonum factæ, non fuerunt secundum veritatē, sed solum secundum apparentiam, ut enucleauimus: & in Anquirenſi concilio his verbis sancitum est: Quisquis credit posse fieri, aliquam creaturam aut in melius aut deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel in aliam similitudinē, nisi ab ipso Creatore qui omnia fecit, & per quæ omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. Quod autem perversorum vires fieri nequiverint, probatione non indigere existimo. Satis enim superque à nobis demonstratum est, verba nihil amplius efficere posse, quam ea præ se ferre, ad quæ exprimenda ac significanda instituta fuerunt. Minimèque ob aërem à corde respiratū, nec ex spe & persuasionē, aut ex verborum commistione, ex siderum virtute, ex hominum genituris, vel ex animi potestate aliam vim quam animum exprimendi, verba habere possunt, ut suo loco latissimè diximus.

*Corpora de loco ad locum mira celeritate demonum, &
non verborum vi, transferri possunt.*

CAP. XIII.

RECIPVA huius mundi pulchritudo in ordine ac sua dispositione cernitur, in qua mira Dei sapientia manifestatur, quæ à mûdi exordio, vt D. Aug. in 3. de Trinit. ait, Corpora omnia simplicibus substantiis obedire iussit, quò per huiusmodi abstractas mentes, motibus intermediis vniuersa corpora gubernarètur. Et quanuis per alios motus, aliquid quod rei intimum sit, varietur: vt quantitas, qualitas, forma substantialis, puta per motum qui est ad mixti formam, & per eum qui generationem efficit, & alios; nihilominus per localem motum corpora secundum aliquid externum duntaxat mutantur, qui quidem localis motus, immediatius, vt ita dicam, aliis motibus mouet: alij namque motus non nisi hoc locali intermedio à simplici substantia oriuntur. At inter hos motus maxima differentia est; si quidem mutatio per motum localem à substantia simplici immediatè fieri potest, quæ ab externo, & remoto agente; quod de aliis motibus dici non potest. Cuius rei eiusmodi ratio reddi potest: Nam variatio per motum localem, etsi ratione mobilis perfectissima sit, vt Arist. 8. de Physico auditu probat, respectu tamen sui debilis actio censetur; quæ à remoto quoque agente fieri potest. Cuius quidem imperfecta ac debilis mutationis ex imperfectorum & è putri materia nascètium animalium ortu exemplum afferre possumus, quæ animalia imperfecta, per solam cœlestiū corporū virtutem, vt à sua causa externa, & remota absque

*Ordo huius
mundi pars
præcipua.*

*Motuum dif-
ferentia &
variatio.*

*Animalium
imperfectiorū
ortus.*

Y. ii.

*Dæmonibus
quoad motum
localem omnia
corpora obe-
diunt.*

*Motus totius
& partis idē
est.*

femine oriuntur, & procreantur. verum præstantiores & nobiliores effectus causam proximam postulant, ut sunt cæterorum motuum actiones, & præcipue perfectorum animantium ortus. Cum ergo substantiæ simplices, quæ corpora cœlestia mouent, sua natura ipsis cœlestibus corporibus præstantiores, ac digniores sint, necnon Dæmones communem, & eandem naturam cum illis simplicibus mentibus, quos Angelos appellamus, habeant; apertum, & manifestum relinquatur, dæmonibus, quantum ad motum localem vniuersa corpora obedire: idque ea ratione fieri censeo; nam dæmonum actio per virtutis contactum fit: qui contactus per applicationem cognitionis rei agendæ, & ipsius actionis, atque per efficacem agendi voluntatem perficitur, ut quando dæmon de loco ad locum corpus aliquod transferre vult, vehemēti desiderio considerat locum à quo, & ad quem, & etiā corpus transferendum, & actionem, quā efficaci voluntate comprehendens perficere cupit: & illico actio absoluitur, corpusque dæmonis volūtatī, nisi Deus secus iubeat, obtemperat. Quam sententiam per rationem à D. Aug. 3. de Trinit. sumptam corroborare possumus, quia idē est motus totius & partis, ut Arist. 3. de Physico auditu fatetur; sed dæmones ex diuersis mundi partibus quædam femina colligunt, & transferunt, quæ ad certos, & determinatos effectus perficiendos adhibent: igitur huiusmodi effectus, qui vel corpora, vel corporis partes sunt, ab vno ad aliū locum portare possunt. Et quoniam hac de re, maxima inter Doctores controuersia est: nonnulli enim ex legum peritis id à dæmonibus præstari posse negant: inter quos Ioannes Franciscus Ponzinibius, & plures

alij, qui malèficarum imaginationem à dæmonibus moueri & agitari putant, non quidem nouam formam in organa imprimendo, sed formas in sensuum organis receptas localiter, ad vim apprehensiuam transmutando, vt inde tales apparitiones ac visâ in somnis fiât, quales ab illis desiderantur, & à dæmonibus inferuntur. Theologiæ professores in contrariam abeunt sententiam, non modò hominum, sed quarumlibet rerum corpora, ad quam remotissima loca, breui temporis spatio dæmonibus ferri posse defendentes: hac de causa, vt huius perplexæ dubitationis veritas habeatur, & nulla prorsus dubitandi ansa posthac relinquatur, duorum temporum discrimine dæmones cum maleficis considero: Primò respectu potestatis, qua ante Iesum Christi Saluatoris nostri aduentum fungebantur, & tunc elarum est, quòd non tantum corpora transferre, verum multò maiora efficere poterant. & quò sibi diuinum cultum vsurparent, hominésque ita deceptos tenerent, humanum sanguinem sibi immolari faciebât. Dionysius enim Halicarnassæus in primo Antiquitatum refert, Iouem, & Apollinem, quoniam decima hominum pars non fuisset sibi immolata, magnas Italæ calamitates induxisse, vsque adeo vt nulli fructus ad maturitatem vsque permanerent, sed immaturi defluerent: fontiu alij bibi non possent, alij deficerent: mulieres abortu facerent: homines & pecora variis morbis passim interirêt, donec decima reddita esset. Diodorus quoq; testis est, Carthaginenses Saturno humanas hostias immolari solitos. Quos quidè dæmones, lemures, faunos, satyros, laruas, manes, penates, nymphas, semideos, musas, & multis aliis nominibus antiquitas appellabat.

*Ponzius de
Dæmonū po-
testate senten-
tia.*

*Dæmonū po-
restas dupli-
citer conside-
ratur.*

*Halicarnas-
sæus de sacris
Ioui & A-
pollini præs-
tis.*

*Dæmonū no-
mina varia.*

Bonus & malus genius.

Tantâque hominum cum dæmonibus erat familiaritas, ut binos unicuique deputatos arbitrarêtur; quos genios appellabant, à quibus bona & mala contingere ipsis putabant, & quandoque nec consultantibus, nec cogitantibus hominibus, sed ex improviso multa secunda & aduersa ab ipsis geniis, iis nuntiata fuisse creditum est.

Plutarchi historia de Bruti visione.

Quod quidem Marco Bruto Platonis assecrarû studio, ipsiusque sectatori Plutarchus euenisse narrat, asserens, quòd Brutus cum ex Asia traiecturus esset exercitum, noctis conticinio, luna non admodum lucente, totus exercitus silentio tenebatur, ipse verò animo quiddam reuoluens, visus est quempiam ingredientem audire; respiciensque ad ianuam spectrû cernit immane, & prodigiosum, vasti & horrendi corporis ad se accedere, sibi que tacitum assistere. Quod protinus rogare cœpit, Quisnam (inquiens) aut hominum, aut Deorum es? aut qua de causa ad nos venisti? Ad hæc spectrum, Tuus sum, inquit, Brute malus Genius, in Philippis me videbis. quæ verba rei euentus comprobauit; nam cum Brutus in Philippis esset, antequam eius exercitus à C. Octauiο vinceretur; & ipse sibi, ne viuis in hostium manus veniret, mortem conscisceret, rursus ei Genius apparuit. Idē de Dione Platonis discipulo, ac familiarissimo Plutarchus refert: si quidem dum Syracusis coniuratio contra Dionem pararetur, & ipse vesperi cogitabundus in porticu domi federet, ibi strepitu repente factō, respiciens clara adhuc luce, in alteram porticus partem, quādam mulierem, cultu & facie nihil à tragica abhorrentem furia conspexit, quæ scopis domum verrebat; & eadem nocte, eius filius ferè adultus ob nescio quem animi dolorem, & iram leui de causa susceptam, è fastigio domus

Dionis visio ex Plut.

domus se præcipitem dedit, & interiit. Paucis pòst diebus Dion ipse à coniuratis interfectus est. Simile spectrū per quietem specie toruæ mulieris à Caramando Regulo visum est, cum Massiliam urbem obsideret, à quo exterritus, ut Iustinus Historicus lib. 43. ait, ultro pacem cum Massiliens. fecit, qui Caramandus urbem ingressus cum in arcem Mineruæ venisset, conspecto in porticibus simulacro Deæ, quam per quietem viderat, repente exclamavit, illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam quæ recedere ab obsidione iussisset. Quid dicam de Socrate, circa quem, ut Lactantius affirmat, assiduè dæmō loquebatur? Idem Apuleius confirmat, qui hac de causa librum cōposuit, quem de Deo Socratis, inscripsit. Idem in lib. de morte Socratis Xenophon refert, qui eum sic loquentem, ab Atheniens. condemnatum inducit: Enimvero iam bis mihi defensionem paranti dæmō aduersatur. Quocirca per Genium iurare maximum apud veteres iuramentum extitit. Et à Caligula multi supplicio affecti leguntur, qui per suum Genium peierauerant. Illo inquam tempore, quia dæmones totum mundum conceptum habebant, laxasque potestatis habenas eis Deus reliquerat, nō fecus atque equi alati, homines ad longissima loca per aerem portasse leguntur, ut de Pasete, Exagono Oblogenum legato, Circe, Medea, Canidia, Tyridate, Apuscoro, Tarato, Marmaridio, Hippoco, Arnuphi Ægyptio, & innumeris aliis scriptū inuenimus, qui veluti volucres dæmonū ope aduolasse perhibentur. Secūdo post Saluatoris nostri aduentū dæmonū potestas consideranda est, quæ hoc tempore multo minor fuit, quia post eius aduentum, vetustatis tenebræ ceciderunt. Nam dum in Ægypto cum Ioseph, & matre fuit, eo temporis

*Caramandi
Reguli visio.*

*Socratis Ge-
nii.*

*Iuramentum
per Genium
apud veteres
solenne.*

*A Dæmonib⁹
per aera ve-
cti.*

*Christo adue-
tu vetustatis
tenebræ ceci-
derunt.*

Z

*Porphyrj testimonium de
Idolorū casu.*

*Ante Christū
passum Dæ-
mones dupli-
cem manum
habebant.*

spatio simulacra Deorū, quos gens stulta, & omniū erro-
rum mater coluit, sua sponte cecidisse dicuntur. Quod
Porphyrus (vti Eusebius dicit) Christiani nominis ho-
stis, in libro, quem aduersus religionem nostram scri-
psit, hoc modo testatur. Nunc verò mirantur, inquit, si
tā multa peste Ciuitas vexatur, cum & Æsculapius, & alij
dij longè absint ab ea. Postea enim quā Iesus colitur,
nil vtilitatis à diis consequi possumus. Dæmones
namque ante Christi cruciatum; duplicem manum ha-
bere dicebantur, attrahentem vnā, impellentem alte-
ram. Manus attrahēs, viros Deo charos ad limbum tra-
hendi potestas erat: Impellens autem erat facultas, quæ
homines per innumeros fallendi modos præcipites da-
bat, & inter alios ille præcipuè vigeat, quo dæmones
diuinum cultum sibi vsurpabant: quod vt assequeren-
tur, hominibus sibi iuramento, aut alio fœdere, ac lege
deuinctis, ad nutum omnia concedebant. Quæ verò
aut suas vires excedebant, aut Deus agere non sinebat,
in iis homines illusionibus fallebant, vt illi id se assen-
tos esse putarent, quod dæmones spondēbant, aut
mortales concupiuerant. Et ideo de Medæa apud O-
uid. in Epistolis sic legitur:

Illa reluctantem, cursu deducere lunam.

Nititur, & tenebris addere solis equos.

Illa refrenat aquas: obliquaque flumina sistit.

Illa loco sylvas, vniūque saxa mouet.

*Ad peccatū
per Christi
passibulū de-
letum est.*

Primæ manui ob fortitudinem qua prædita erat, nemo
resistere poterat. & hæc à Domino nostro penitus am-
putata fuit, quia per eius cruciatum Adæ peccatū dele-
tum est, cœlorūque portæ patefactæ sunt, & ille locus
qui limbus dicebatur, destructus est. Et ideo Apocalyp.

20. cap. D. Ioannes ait, Vidi Angelum, id est Christum, descendētem de Cœlo, habentem clauē abyssi, & catenam magnā in manu sua; & apprehēdit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & ligauit eū. Et Saluator noster apud Ioannē cap. 12. inquit, Nūc Princeps huius mundi eiicietur foras. Manum verò impellentem ita strenuam habebat, vt ei quisquā vix resistere posset. & hæc à Domino nostro non penitus sublata est, cum sic expedierit, verum enervata, ac debilitata fuit. & propterea dæmonū potestas, post Christi cruciatum, quantum ad homines per aerem ferendos, duobus modis considerari potest: Primo cum improborum confusio, Dei gloria, Ecclesiæ vtilitas augetur, ac fides in fidelium animis largiores radices mittit, & sic homines, tum à bonis, tum à malis Angelis per aerem sublatos esse legimus; & nunc si Christi fidelium hominū vtilitati conduceret, ferrentur. Quantum verò ad malos Angelos spectat, ex D. Maximo Episcopo Taurinense, ex Hieronymo, Arnobio, Damaso & ex sancto Lino. Simonē Magum, per aerem sublatum habemus, his verbis: Cum Simon Magus se Christū diceret, & ranquā filium ad patrem assereret volando posse conscendere: atq; elatus subitò magicis artibus volare cœpisset; tum sanctus Petrus fixis genibus precatus est Dominum; & precatione sancta vicit magicam leuitatem. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de sublimi aere deposuit: & quodam præcipitio in saxo elidens, eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, vt qui paulo antè, volare tentauerat, subitò ambulare non posset, & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirum videatur, quòd Magus ille præfente Apostolo per aerem aliquādo volitauit.

*Ad improborum confusio-
nem corpora
per aerem sub-
lata sunt.*

*Simonis Magi
per aerem sub-
latio.*

rit, hoc patientia Petri fecit. Permisit enim illum in sublime ascendere, ut ex altiori loco euerteretur. Voluit eum in excelsum leuari ad conspectum omnium, ut ruentem illum de excelsa, oculi omnium peruiderent. Ecce quomodo ex volatu huius perfidi malefici à dæmone euecti illius confusio, opprobrium, & pœna secuta est, Dei verò gloria in Sanctis viris manifestata est: ex quo fides in animis credentium corroborata est, in cæteris verò adhuc infidelibus altas radices egit, cum magna fidelium hominum lætitia, videntium quæ ab ipsis crederentur, miraculis confirmari. Huic exemplo non admodum dissimile est illud, quod Vinc. in speculo histor. lib. 25. Cap. 26. asserit, Anglicanam scilicet fœminam arte magica illusam à dæmonibus post dira tormenta ad aera cum clamoribus horrendis fuisse raptam. Prætermitto recentiora multorum maleficorum lemurum & strigum exempla, quæ tum à Paulo Grillando, tum ab aliis asferuntur. qui omnes à dæmonibus per aerem viros ac fœminas in longissimas partes translatas sibi constare fatentur. Illud autem, quod Olaus Magnus refert, non prætermittam. Oddo Danicus, inquit, pirata maximus, adeo magica arte doctus extitit, ut absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia, concitatis carmine procellis euerteret. Idem de Othino maiore atque seniore inter magos refert, qui Hadirigū quendam Daniæ Regem magicis præstigiis turpiter illusum, atque longius à suis familiaribus auulsum, cum equo per vasta maris spatia ad propria reduxit. Sic de Höllero mago affirmat: qui adeo in magica arte clarus euasit, ut ad traicienda maria offe, quod diris carminibus obsignasset, nauigij loco vteretur, nec segnius eo, quam celerrimo velo-

Vincentij histo. de Anglica fœmina à Dæmon. trās-lata.

Oddo Danicus insignis pirata & magus.

Othini illusio.

Hölleri magica ars.

rum ventorumque usu proiecta aquarum obstacula superaret. Quinimò & Christus ipse à dæmone à quo tentatus fuit, se supra templi fastigium, ac sublimem montem portandum permisit, vt D. Gregor. in Matth. 4. cap. inquit. De sanctis quoque quibusdā viris legitur, quod ipsi per dæmones, veluti per alatos equos, diuini oraculi lumine afflati, à longissimis orbis partibus sese ferendos curarunt; sicut de S. Antidio Archiepiscopo Bisuntino scriptum inuenimus, qui non multarum horarum spatio à dæmone, quasi per mulum alatum ac volucrum, Spiritus sancti iussu se Romam deferendum mandauit. Quod verò cum sic expediat, etiam per bonos Angelos corpora per aërem sublata legantur, de beatæ virginis Domini nostri Iesu Christi æde exemplum manifestum habemus, quam à Nazareth vsque ad Illyricum, & illinc vsque ad cuiusdam mulieris nemus quæ Loreta appellabatur, transtulerunt. Quid? quod postquam Eunuchus Reginæ Æthiopum à Philippo Apostolo salutarē baptisimum accepit, Angelus Domini rapuit Philippum, atque in Azotū transtulit: Validissimo quoque suo impetu; Angelus diuinum Prophetam Ezechielem assumpsit, vt Ezechiel ipse fatetur: Et aspexi, inquit, & ecce similitudo viri à labiis suis, & inferius ignis, & à labiis eius & superius tanquam visio electri: & accepit me à vertice in spiritu suo in medio cæli & terræ, & deduxit me in Ierusalem. Idē de Abacuch Propheta legimus, quem Angelus sui spiritus impetu à Iudæa in Bābylonem cū alimento portauit, ipsumque in lacum leonum, non solutis illinc signaculis, intulit, & Domini seruus Daniel comedit: rursumque idem Angelus nulla interposita mora, in locum suum Abacuch restituit, nihil ei impedimenti

*Christi in
montem eue-
ctio.*

*Maria virgi-
nis adis tras-
latio.*

*Philippi Apo-
stoli in Azotum transla-
tio.*

*Ezechiele
mira trans-
latio.*

*Abacuch
translatio.*

Z. iiij.

*Corporū ca-
lestium celer-
rimus cursus.*

*Dæmonum
illusio qua
corpora trās-
ferri persua-
det.*

*Ancyranū
concilij san-
ctio contra
credentes cor-
porum trans-
lationem.*

afferens quominus eādem hora rediret, eodēque cibo
messores suos copiosè aleret, Prætermitto cælestia illa,
lucidāq; ac perspicua corpora, quæ cū vastissimæ mo-
lis sint, agitatione tamen ad eō rapida feruntur, vt vigin-
tiquatuor horarū spatio virtute Angelorum quotidie
orbem suum cōficiant, quos quidem angelos Arist. per
naturæ lumen simplices mentes orbibus assistentes ap-
pellauit. Quòd nī huiusmodi vtilitas cum improborum
hominum infamia ac pœna, ex maleficorum per aërem
volatu subsequatur, nullò pacto dæmones id attentatu-
ros affirmare auderem: cū Deus Opt. Max. nunc dæ-
mones suo arbitratu quidquid velint, agere non patia-
tur: sed potius crederem, vnguentorum vi, dæmonum
arte factorum, maleficos oblitos, aut per alia signa &
verba ludificatos vehementi somno consopiri, in quo
per dæmones simulacris, imaginibus, ac phantasmati-
bus subministratis, & accommodatis ea re ipsa agere
putant, quæ vigilantibus in animo erant. Et hanc no-
stram sententiam Ancyranum concilium confirmauit,
in quo hæc verba per decem & octo Episcopos sancita
reperiuntur; quòd sceleratæ quædam mulieres dæmo-
num illusionibus seductæ nocturnis horis cum Diana
Paganorum dea, & innumera multitudine mulierum
credunt se equitare super quasdam bestias, & multa ter-
rarum spatia pertransire: quæ falsa opinione deceptæ,
hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant:
ideò sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo
prædicare debent, hæc omnino esse falsa, & à maligno
spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.
Siquidem Satanæ transfigurat se in Angelum lucis, &
cū mentem cuiusque mulierculæ cœperit, & hanc

sibi per infidelitatem subiugauerit, illicò transformat se in diuersarum personarum species, atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet, in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per deuia quæque deducit. Valdè itaque familiare, & consuetum dæmonibus est, vt ea quæ in vigilia mortales cupiunt, in somnis ipsis obiiçant, & ita clarè atque apertè, vt sese non dormire, sed vigilare opinentur. Quod quidem malum per totum orbem terrarum repsit, & vsque ad Occidentales Indias peruenit. Idquæ ex Monardo medico Hispalensi scriptum inuenimus, qui in tractatu secundæ partis, in qua de rebus agit, quæ ex Occidentalibus Indiis ad nos transportantur; cuiusdam herbæ vim recensens, quam Thabaccum vocant, nos verò herbam sanctæ Crucis appellamus, sic ait; Cum inter Indos de re aliqua graui, & maximi momenti ageretur, de qua Magnatibus & Principibus consulto opus erat, ad sacerdotem ibant, cui rem exponebant: sacerdos autem in eorum conspectu statim frondem, aut surculum illius herbæ capiebat, qua prunis imposita, per os & nares cannulo quodam fumum attrahebat: quo factò extemplò vt mortuus in terram sacerdos cadebat: deinde fumi operatione consumpta (cuius gratia in somniis varias illusiones & simulacra viderat) prout dæmones illi suggererant, ambiguas responsiones dabat, vt quidquid exire accideret, illud fuisse dicerent, quod à sacerdote prædictum erat, & sic populos dæmones deceptos tenebant: idque etiam animi causa alij Indi factitabant, quia magnopere phantasmatibus, figuris & imaginibus in somnis delætabantur, quod de herba Solano

Monardi historia de Indorum superstitione.

S. Crucis herba vis.

*Aglaophotis
herba vis.*

*Archemenidis
vis.*

furioso dicta scriptores etiam tradunt. Plin. quoque lib. 24. cap. 17. Aglaophotin herbam memorat, quæ hominum admiratione propter eximiū colorem nomen accepit: quam in marmoribus nasci Arabiæ Pessico latere, & ea de causa Mamaritin quoque vocari, Magosque ea uti, cum deos euocari velint. Ibidem Archemeniden colore electri, sine folio nasci in Tardactilis Indiæ inquit: cuius radix in pastillos digesta, deinde vino propinata noxiis, ab ipsis confessionem criminum perpetratorum in somnis, magis quàm quilibet alius cruciatus extorquet. Clarum igitur est, quod nonnullis medicaminibus, dæmones maleficis ac strigibus somno consopitis, apparere faciunt, quidquid vigilantes desiderant, nihilque verba ad illos per aërem ferēdos facere possunt, sed tantummodò signa esse quibus dæmones ad id præstādum inuocantur: cum ad significandum tantum, & non ad aliquid efficiendum verba inuenta sint, ut sæpius diximus.

Cæli observatione, fascinare nemo potest.

C A P. XIIII.

*Cælum corporum
omnium
principium.*

*Cælū omnium
corporū præ-
stantissimū.*

Æ. L. V. M. ac sidera corporum omnium natura constantium commune esse principium, nemo est qui ambigat: & quoniam corpori, quod à naturæ principiis originē trahit, duo inesse videmus; motum scilicet, & qualitatem quandam sensu perceptibilem, quam lucem appellamus: hinc fit, ut cælo omnium corporum primo, ac præstantissimo, omnium motuum perfectissimus, omniumque qualitatum nobilissima lux adscribatur. Siquidem id quod primum in vnoquoque genere reperitur, reliquorum quæ

quæ sub eodem genere collocantur, causam esse Aristoteles asserit. Quo fit vt quod primo motu mouetur, cætera moueat, atque eo quiescente, cuncta quiescant: veluti in homine, qui paruus mundus dicitur, accidere videmus, in quo si cordis motus desistat, cæteras hominis partes quiescere & interire oportet. Qua ratione Philosophus adductus, primi cæli motum in lib. de Physico auditu, vitæ omnibus esse affirmare ausus est. Plato etiam in Timæo vitam nobis corpoream à stellis infundi asseruit: lux enim cælestis vitali quadam vi prædita est, non quòd aut ipsa viuat, aut vitam conferat, sed corpora vitæ capacia ad vitam disponat. Namque lucem calor concomitatur, qui mira quadam efficacitate omnia penetrat, omnia fouet ac moderatur. Quòd autem in hæc inferiora, luce & motu cælum agat, Auerroes in 2. de Ortu, hisce verbis declarat. Propter diuersitatem causæ agentis in vltimo, fit diuersitas rerum hîc: & diuersitas operationis Solis, propter congregationem & segregationem planetarum cum eo. Et Aristotel. in 2. Cæli, causam reddente, quare corpus cæleste pluribus motibus moueatur, inquit Auerroes: Vult hîc loqui de causâ finali, qua cælum habet. plures motus, & vult dare causam ex eis quæ hîc apparent. Apparet enim quòd proportio eorum quæ sunt hîc ad corpora cælestia, est sicut proportio facti ad faciens. Id verò quod factum est, respectu actionum facientis finis rationem habet, vt sunt ea quæ in hoc inferiori mundo fiunt. Idem Aristoteles in 12. Diuinorum corroborat. Vbi Auerroes com. 44. ita inquit, Dispositio in iuuamento corporum cælestium adinuicem in creâdo etiam quæ sunt hîc, & conseruando ea, est sicut dispositio bonorum Regentium,

*Primi cæli
motus omni-
bus vitæ est.*

*Cælum luce
& motu in
hæc inferiora
agit.*

qui inuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem; idem Arist. in lib. de Proprietatib. element. & de Múdo; repetit. Demum li. i. Meteor. sic ait, Oportet hunc mundum inferiorē superioribus nationibus esse contiguum; vt omnis virtus eius inde gubernetur. Qua de re loquēs Aug. in 3. de Trin. ita sentit, Deus regit inferiora corpora per superiora. Ex præactis igitur clarū ac manifestū esse constat, cælū ac sidera in hæc inferiora corpora motu ac lumine cōcomitato calore agere; quæ quidē actio, regimen & gubernatio appellatur, Dei volūtate sic imperante atque ordinante, vt scilicet suæ diuinæ virtutis cælum esset vniuersale instrumētum. Ex quibus falsum esse cōuincitur, quod in 6. cap. lib. i. ad superstitionum mentem dicebamus, hominis affectus vnicuique planetæ adscribendo, vt libidinem Veneri, tristitiā Saturno, & sic de reliquis. Nec Zodiaci signa particularibus humanorum corporū partibus dominari queunt, vt Aries capiti, Taurus collo, & ita de singulis, ac successiue per cælum ac planetas fascinum iaculari non posse asserendum est. Quoniam multis in locis Arist. fatetur, tum mentes mouentes, tum cælestia corpora mota, ac influxus ab eis descendentes eorū effectiū qui hīc fiunt, non particulares, sed cōmunes causas esse; illāmque virtutē, quā Aries & Sol capiti instillare dicitur, nō potest nō singulis corporis membris, & omnibus denique rebus cōmunicare: id enim communis causæ munus est; vt æqua ratione ad omnia se diffundat. Et licet cælestium corporū motus & configurationes hominem ad aliquā propensionem & inclinatioem reddere possint, nō tamen ad turpitudinem, ac prauas & diabolicas actiones, sed ad virtutes, sanctissimos mores, ac sanctissima tantum desi-

*Deus regit
inferiora cor-
pora per supe-
riora.*

*Cælum diui-
na virtutis
vniuersale
instrumētū.*

*Zodiaci signa
particularib.
corporis mē-
bris domina-
tur.*

*Cæli configu-
rationes ad
aliquā, nō ta-
men ad tur-
pitudines pro-
pensas homi-
nes reddunt.*

deria nos propensos, inclinatosque cælestes virtutes, & cælestium luminum in nos descēdentes influxus faciūt, tantum abest, vt ab eisdem ad malum, & ad vitium aliquod, ad noxias, vanasque & perniciosas cupiditates, homines sollicitentur & adigantur, ac tandem per eodēdē fascino procuretur. Quid enim mali ab illis præclarissimis naturæ, & Dei Opt. Max. corporibus? quid inquā, damni ab ipso vniuersæ naturæ auctore, per hæc augustissima corpora? siue per suos, tanto tamq; admirabili ordine digestissimos, regulatissimosque motus, siue per sua fulgētissima, saluberrimāq; ac vitæ mortalium omnium accommodatissima lumina? quid, inquā, damni, quid exitij, quid cōtumeliæ nobis per Solē & Lunā, per errantia, aut fixa, fulgentissimāq; sidera contingere vnquam potest? Firmamentū, dicebat Arist. in 8. de Phys. aud. est cor vniuersi orbis. In 12. diuinor. Omnium quæ cernuntur firmamentum est maximè diuinum. In lib. 1. de Cælo, Cælum est locus & habitatio deorum. Si igitur firmamentum est orbis vniuersi præstantissima pars, si cor est, si quid diuinū, si deorū habitatio; nōne quemadmodum cor in animali fons illius virtutis est, qua animalis integritas, ordo, & mixturæ nexus seruatur, morborūq; inuadentiū iniuria propulsatur, ita existimandum erit, firmamentū hoc & cælestia corpora, ac stellas, quæ in ipsis cælestibus corporibus sunt, eorum quæ intra ipsius cæli amplitudinē continentur, integritatem conseruare: propulsare autē ea, quæ orbis totius integritati, & eius partiū, hoc est rerū in ipso cōtentarū incolumitati aduersantur? Quòd si secus fieret, nec quid diuinū, nec deorū habitationē, nec cor cælestibus corporib. Philosophi adscripsissent. At si cælestia corpora hæc infe-

*Cælum cor
vniuersi or-
bis, ex Arist.*

*Cælum Dei
habitatio.*

Origenes arguit, stellas maleficas appellantes.

*Plotinus morum prauitatem à calo-
ris dari negat*

*D. Basil. cum
aliis Theolo-
gis astrologos
arguit.*

rora, vt Arist. loquentē citauimus, gubernant, atque gubernare idem est, ac dirigere, statuere & ordinare; quā fieri potest, vt inficere, vitare, euertere, ac fascinare queant: Hinc Origenes 4. tractat. super Matth. eos acriter damnat, qui stellas maleficas affirmāt: quia nulla stella est à Deo facta quæ malefaciat. Iamblichus lib. de mysteriis, vires omnes ab illis bonas descendere ait. Plotinus lib. de Fato, ita inquit, Iam verò prauitas morum, quomodo à cælestibus, qui dii sunt, hominibus dari potest? Pierius lib. 3. Hieroglyph. vbi de tauro sermonē habet, Platonem cōmendat, quod à cælesti corpore, nihil nobis posse demitti mali crediderit. Et à Io. Pico Mirandulano longo processu, lib. 4. aduersus Astrologos ostensum, probatumq; fuit, à cælestibus corporibus non bella, non vitia, nō morbos, non mortē, non denique quidquam mali contingere posse. Quæ igitur insania est, vt nonnulli per ea fascinū iaculari posse garriant? Prætermitto quæ D. Cyprian. Ioan. Chrysost. D. Aug. Hieron. Gregorius, Ambrosius, Lactantius, Seuerianus, Cassiodorus, D. Thomas de cælestibus corporibus affirmant. Cū D. Basil. Magnus in Hexameron lib. scribat, ridiculum esse Astrologis contradicere, cū omnia eorum dicta sint ignorantiæ & impietatis plena. D. quoq; Bonauentura in Cētiloquij prima parte, ea quæ per astra procurantur, demonum illusionem & deceptionē appellat, quam obseruationē à Deo maledictā, & ab Ecclesia interdictā affirmat: velut illam inter alias existimo, qua lunam ingentibus sonitibus iuuari arbitrabātur, quominus ab ea incantantium voces exaudiri possent, vnde varia instrumentorum genera pulsabant, quò lunæ laboranti opem ferrent, sicut Propertius meminit,

*Cantus & à curru lunam deducere tentant,
Et facerent, si non ara repulsa sonent.*

Iure ergo, ob huiuscemodi errores, ac deceptiones vi-
tandas in Toletana Synodo, ac demum in regulis ex *Toletana Synodus astrologicas obseruationes dam-*
Tridentini Concilij decretis promulgatis, astrologicae *nas.*
obseruationes prohibitae ac damnatae sunt. Quod verò
superstitiosi quidam tenent, cœlum sentiendi vi prædi-
tum esse, atque incantantium vota & preces audire,
falsum esse affirmamus: lucidissimus namque Themi- *Cœlum sensu caret.*
stius in hoc sensu sic ait: Constat animantem naturam,
vtraque sui parte extrema, sine sensu exigere. per extre-
mam autem partem cœli naturam, & plantas intelle-
xit. Sed alia ratione cœlo, alia plantis sensum natura
non tribuit: Plantis, quia viles & crassae sunt, ideo dignae
non fuerunt, nec eum capere potuerunt, nec etiam eis *Plantis cur sensus non attribuitur.*
necessarius erat. Cœlo, quia eminentioris censetur or-
dinis, quàm ut ad sensuum usum descendere debeat, &
neutrum passione foras accersita ad inquirendum indi-
gebat. Plantae, quia obuiam, & proximum alimentum
fortirentur: Cœlum, quia pasci & cibari non necesse ha-
beret. In huiusmodi autem ardeliones secus asserentes,
Damascenus lib. 2. ita clamat, Nullus animatos cœlos
vel luminaria existimet: inanimati enim sunt, & insen-
sibiles. & D. Aug. de Ciuit. Dei ait, Non est credendum,
quod Plato dicit, globos istos luminum, siue orbiculos,
lūce corporea super terram, seu die, seu nocte fulgentes,
suis quidem propriis animabus viuere. Ad ambas verò
rationes cœlo sensum inesse probantes vno verbo re-
spondetur: quia licet cœli motus secundum partes sit
nouus, non tamen secundum totum: sic enim æternus
est: nec particularem, aut vniuersalem motum efficere

Aa - iij

*Cælum nec
uniuersalem
nec particula-
rem motum
incendit.*

*Metallica la-
mina dam-
nansur.*

*Actio & pas-
sio inter qua
est.*

*Corpora na-
turalia quo
pacto in arti-
ficialia agat.*

intendit, sed motum absolutè. Nec illis hæc fuga suffragari potest, si dicant, quòd cœlo tantum cognoscendi gratia sensus attributi sunt, & non propter salutem, ut caducis animalibus, quia tunc dictorū sensuum organa cœlo natura dedisset, ut bene Arist. cōtra antiquos idē tenētes probat. Illud verò de metallicis laminis cū characteribus insculptis, dicimus impiū, & execratione dignum esse censendum, quia laminæ illæ nullam penitus præcipuam virtutē à cœlo habere possunt. Si quidē cœlū, ut probauimus, cōmunis causa est; communēque vim omnibus largitur, & non particularem, ac proinde particulares vires, quibus res inter se differunt, nō à cœlo, rebus inferuntur, sed omnibus pro sua cuiusq; natura insunt. Cū enim vnā, & eandem omnibus qualitatem cœlum imprimat, & hac res singulas cōfirmet, & tanquā ex somno excitet, ut pro naturæ suæ quæque viribus actiones exerceat: quas quidē singularum rerum naturas cœlum non det, sed tantum cōmuni quadam qualitate gubernet; vnusquisque iudex esse potest, cœlū imaginibus nihil proprium dare posse, sed illud duntaxat in materiam imprimere, quod in res omnes quouis tempore imprimit. Quis namque Philosophiæ principiis vel leuiter imbutus est, qui actionē & passionē in illis tantum reperiri nesciat, quæ ad idem genus pertinent? At naturalia, & artificialia, non proximis modò, sed totis generibus distinguuntur. Si quidē naturalia motus, & quietis in se principiū habēt; quo quidē interno principio, quæ ab arte sunt, carēt. hac de causa naturalia corpora in artificialia (quatenus artificialia sunt) agere nequeunt. nō enim cœlum in vestem aliquā agere quidquam potest, quatenus hanc vel illam formam ab artifice accepit: sed

ideo à cœlestibus viribus vestem corrodi, tineis consumi experimur, quia ex lana, aut lino, vel pellibus, vel alia materia confecta est, & non quia hac, vel illa forma conflata sit. Cum itaque laminæ, & imagines, nihil prorsus à cœlo virium accipere possint, quàm si earum materia eo modo nunquam formata fuisset, clarum est, diabolicum esse illud, quod de huiusmodi fascino obstrepunt. Quod inde clarius fiet; nam si in succino Arietis, aut Scorpionis, aut cuiuscunque signi vel planetæ figuram insculpas, non magis succinum erit, quàm prius, nec vehementius paleam trahet, quàm antea, quia quæ naturam eandem habent, quam prius habebant, eodem modo à cœlo mouentur. Præterea ab arte imaginibus tribui nihil aliud potest, quàm ordo, compositio ac figura: quæ agendi principia esse non possunt, ut bene in Philosophia exercitati norunt. Rursus ars naturæ imitatrix appellatur, quia in externis tantum partibus naturæ similia facit, interna autem non contingit. Quod si partes in profundo sitas attingeret, non ars imitatrix, sed inuentrix natura diceretur. Superficies verò actionis omnis est expers. Ideo cum in imaginibus, & figuris, &

Ars natura imitatrix.

characteribus tantum superficies mutetur, per eos agi nihil prorsus potest. Verum fac, plumbum, aut alias æris species, per fusionem liquefieri, & laminam cum his, aut illis imaginibus formari, quid tum? Annon liquidò constat, ea quæ ab arte sunt, naturæ motibus nullo pacto esse subiecta, & ita à Cœli actione nihil recipere? sed fac, laminis cœlestem fluxum instillari, quod nullo pacto admittitur; num eiusmodi influxus perniciosus, exitialis, & fascinandi vi præditus erit? minimè. nam tum ad Platonis, tum ad Aristotelis, & omnium

Superficies actionis expers.

philosophorum mētem probauimus, cœlum diuinum esse, diuinarum mentium sedem ac locum appellari, & veluti cor virtutes in animalis partes diffundit, ita salutare influxus, ac vires in hæc inferiora cœlum immittit. Quando verò per eiusmodi laminas & imagines tot scelera committi, & tot mira fieri contingit, non laminis, & imaginibus, sed dæmonibus, qui talia perpetrarunt, adscribēda sunt. Nec laminæ & imagines quidquam efficere potuerunt, quàm signa maleficorum, ac dæmonum pacta, & fœdera ostendentia præstare. Minimèque verum est, hominum vota volatilia reddi posse, vt suprà monuimus: neque ex hominum volūtate comatorum siderum generatio pendet, vt aduersarij defendunt: Si quidem eiusmodi comatorum siderum ortus nihil aliud est, quàm calida & sicca impressio in tertia aeris regione genita prope sphæram ignis, ex calido & sicco vapore solis virtute eleuata, globus verò illius vaporis sic vnitus, stellæ corpus videtur. partes autem illius vaporis discontinuatæ circa globum illum, & in longum protensæ in suis extremitatibus illi globo coniunctæ, quasi eius comæ sunt. At si solis virtute comatum sidus procreatur, fatuum est dicere, ab hominum voluntate eiusmodi pendere. Et si Regum obitum significare aliquando reperitur, non illius sideris natura, sed diuino iussu fieri potest. Si autem natura fiat, casu & ex accidenti, ita Regum sicut rusticorum interitum portendet. Deus namque immortalis, cum aliquid diri, vel aduersi, ob mortalium scelera punienda, in mundum est immissurus, id portentis, & prodigiis futurum ostendere, venturâsque calamitates signis, minisque cœlestibus præmonstrare consuevit, vt qui legendis historiis,

*Laminarum
actio Dæmon.
ascribitur.*

*Siderum co-
matorum vis
& ortus.*

*Deus venturas
calamitates
signis præmon-
strat.*

riis, vel mediocriter exercitatus sit, iudicare potest. Hinc David, Dedisti metuentibus te significationē, vt fugiāt à facie arcus. & D. Cyprianus, Hortamur planè quantum possumus, vt quoniam prouidentia Domini momentis instruimur, appropinquare iam certaminis & agonis nostri diem, ieiuniis, vigiliis, orationibus, insistere cum omni plebe non desinamus, incumbamus gemitibus assiduis, & deprecationibus crebris. hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare, & perseuerare fortiter faciunt. In Regnis Hispaniæ, in Oppido Vililla nūcupato Cæsaraugustanæ diœcesis campana quædam est, quam miraculorum appellant; hæc per aliquot menses antequam aliquid aduersi in Christiana Republica contingat, ex se ipsa, nemine impellente, pulsatur. Cuius rei testimonium per publicos tabelliones, testibus plurimis adhibitis hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius Regni Proreges suis litteris faciebant. Quid dicam de cœnobio sancti Mauritiij, quod in confinibus Burgundiæ prope fluuium Rhodanum situm est? in eo enim viuarium est, in quo iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. ex quibus monachis cum aliquis ægrotauerit, pisciculus quoque semiuuius supernatare in viuario cernitur: quòd si monachus è vita migraturus sit, paucis antè diebus piscis moritur. & hoc tum à Cardinale meo, tum ab aliis testibus fide dignis accepi. Vnde non immeritò Diuus Cyprianus ait, Nos quod fidei & charitati, & sollicitudini congruebat, quæ erant in conscientia nostra protulimus, diem certaminis appropinquasse, hostem violentum contra nos exurgere, pugnam non talis qualis fuit, sed grauiorem multo, & acriorem venire, hoc no-

Cypriani verba de calamitatibus præuisis auertendū.

D. Mauritiij cœnobium.

bis diuinitus frequenter ostenditur, de hoc nos prouidentia & misericordia Domini sæpius admonere dignatur. hæc ille. Et quoniam ex Regum interitu regnorum perturbationes oriri solent, & ex eo plurimum utilitates vel detrimenta accidere possunt, atque Deus præcipuam Regum curam gerit: hinc fit ut de illis Angeli magis quam de reliquis solliciti sint, eorumque ministerio, comata sidera Dei iussu aliquando gigni piè credere possumus; quò de venturis calamitatibus, ac perturbationibus præmoneantur. Nonnulli verò aiunt, quòd vehemens & inordinata siccitas & caliditas comati sideris ortum comitari consuevit; & quia ut plurimum Reges, Principes, diuites, ac magnates calidis & siccis cibis aluntur; nihil nisi cum pipere, zingibere, croco, cinnamomo, & aliis aromatum speciebus vescendo, hinc vsuvenire solet; ut plurimi ex illis eo tempore intereant. Arist. autem in lib. meteor. ventos validissimos, ac terræ motus futuros ex comati sideris ortu præmonstrari asserit. Cuius rei ratio reddi potest, nam cum eiusmodi comatum sidus generatur, accidit ut aliqua illius exhalationis pars, in interiori terræ parte commota obductis poris terræ ob internū frigus concludatur, & intercipiatur, & ex ea inclusa materia, & ex vi sua in multitudinem redacta, per antiperistasin terræ motus fiat. Eadem ratione maris inundationem prænuntiat: at si interdum fructuum egestatem, legum mutationes, Regnorum translationes, lites, rixas, iurgia, & contentiones comata sidera prænuntiare solent, vel fieri potest, quia ob siccarum & calidarum exhalationum eleuationem, homines furiosi, & non sanæ mentis à cholerico humore prædo-

Comata sidera quo pacto mortis signa sint.

minantur, vel quia dæmones, Deo sic permittente, ad maleficorum preces, ac vota, ob hominum peccata punienda, eiusmodi agere ac procurare consueverunt.

Arist. autem præfagationem per Cometas prætermisit, quia admodum incerta est, nec illi fortasse persuasa. Cuius sententiæ libentissimè adhæreo, cùm nil sine causa, & efficaci ratione, neque dixerit, neque tacuerit.

*Fulminum
ortus.*

Illud quod de fulminum ortu blatterant, execratione potius, quàm confutatione dignum videtur: si quidem vrex Arist. didicimus, natura, & non arte fulmina fiunt, ex exhalatione scilicet sicca, sed in humida, seu in his quæ ex humida constant, intercepta, & inclusa, ac vi quadam ab eis erumpente: spiritusque ex quo fulmen conflatur, magna vi è nubibus exilire nititur: cùmque nubis densitate prohibeatur, vis eius perpetuò augetur; itaque tandem maximo impetu, ex illa exprimitur, quemadmodum globi qui è tormentis æneis maxima celeritate excutiuntur, in qua violenta expressione fulmen accenditur, aut certè plurimum incalescit, & feruidus redditur: quanquam & antequam extrudatur, hinc atque illinc ad latera nubis commeans, nec exire valens, mobilitate sua, & attritu incalescere potest, & ardorem quendam concipere, qui postea extrusione augeatur. Quin & dum longo spatio per aerem spiritus ille celerrimè defertur, & illa motione agitur, atque ad aerem caliginosum, & densum alliditur, magis magisque accenditur, & calet; non secus ac sagittarum plumbum aeris attritu, & motus velocitate incalescit, ut sæpè liquefieri contingat. Quocirca duo fulminum genera

Bb ij

*Fulminū duo
genera, secun-
dū Arist.*

*Fulminū tria
genera ex
Sen.*

*Fulmina ab
Ioue mitti cō-
fusatur.*

Arist. commemorat, spiritus tenuitate, & crassitie inter se differentia. Vnum spiritus admodum tenuis, alterum crassioris: ob quam tenuitatis & crassitie differentiam efficitur, vt quod tenui spiritu constat, præ nimia illa tenuitate non incendat, & eò magis si materia in quam incidit non reluctatur, sed cedit: & hinc fit vt æs interdum liquefiat, crumena verò illæsa remaneat; dolij ligna dissoluantur, vinum exiccatum ob exhalationis illius siccæ admistionem, densum & veluti concretum reddatur. Vnde dolium reluctando exustum relinquitur, vinum autem cedendo seruator. Et si Seneca tria fulminum genera distinxit: quod terebrat vnum, aliud quod discutit, vltimum quod vrit. Quod terebrat ait subtile esse, & flammeum, cui ob puram flammæ tenuitatem, per angustissima fit fuga. Quod dissipat, conglobatum esse, & spiritus procellosi commistam vim habere, & per foramen, per quod ingressus est, redire, & euadere, ictūque rumpere, & non perforare. Quod vrit, multum terrei habere, & igneum magis, quàm flammeum, & ideo magnas ignium notas relinquare, quæ percussis adhærent. Ad illud verò de Ioue, dicimus, quòd Lucretius ridet veteres, quasi Iouem fulmina verè mittere crediderint. Quid, vt Seneca testis est, tam imperitum est, quàm credere fulmina ab Ioue è nubibus mitti? Sed non tam hebetes illos fuisse existimo; vt ea quæ de his ab eis tradita sunt, crediderint. Quin potius, ob imperitorum hominum animos coercendos sapientissimos viros hac de re locutos censeo, vt aliquid supra nos esse ostenderent, quod timeremus. In tanta namque scelerum audacia non parum fuit vtile, aliquid esse do-

cere, ad quod euitandum nemo sibi idoneus videtur. Id verò quod de M. Herennio Decurione fertur, & in Catilinianis prodigiis legitur, fabulosum esse credo. non enim fieri potuit, ut sereno die fulmine ictus fuerit: in maxima namque tempestate, & tetra nimborum caligine mitti fulmina, & experimur, & ex Aristot. didicimus. hinc Lucretius:

Fulmina gignier è crassis, altèque putandum est

Nubibus extructis: nam cælo nulla sereno,

Nec leniter densis mittuntur nubibus unquam.

Si enim sereno die fulmina mitti contingeret, non beneficorum constitutio tradita esset, quando dictum est, fulmè multum & tenuem spiritum esse à nube expressum. Vnde à fulgure differre aiunt, spiritus expressi multitudine, quoniã fulgur non è multo spiritu, & illo quidem sparso, & per interuallà exeunte excitatur. In fulmine autem multus est, & simul extrusus, quod à cæteris spiritibus à nubibus extrusis tenuitate, & subtilitate differt, quia si materiã inuenit, quæ illi transitum præbeat, illam non ferit, si resistentem aut reluctatè, percutit aut adurit, quod quidem de aliis non legitur, nec creditur. Hinc etiã experientiã comprobatum est, Autumno & Vere fulmina maximè mitti, quia exhalatio è qua oriuntur, hyeme, frigore rigète extinguitur, nec sursum ascendit. Æstate verò præ nimio calore dissipatur, nubèsque tam densæ non fiunt. Et ego cum Peripateticis quèdam quæ à fulmine nō feriantur, non admitterè, ut de aquila, vitulo marino & Lauro ferunt: non enim voluntario sed violentò motu mouetur, & absque cognitione. Et ego laurum à fide dignis de cælo tactam audiui. Cæterum, si quæ venenosa fulmine icta, venenum amittunt,

*M. Herennius
sereno die ful-
mine ictum
refellitur.*

*Fulguris &
fulminis dif-
ferentia.*

*Fulmine o-
mnia feriun-
tur.*

*Laurus ful-
mine percus-
sa.*

& quæ non sint, venenosa fiant, inde contingere potest, quod fulmen, spiritus & sicca exhalatio est, ex cuius admistione quæ sulphurea & amara est, quæ veneno carebant, venenosa fiunt; reliqua autem venenosa, venenum amittunt, eiusmodi exhalatione illorum venenum extinguente & expellente. Ratio autem, cur arborum rami fulmine tacti sese sursum tollant, & homo quoque faciem erigat, hæc esse potest: quia fulminis exhalatione rami sicciores fiant, quocirca in alteram partem inclinati, postea vi ac suæ naturæ relictī sese erigunt, vt contra fulmen stare existimentur. At homo faciem erigit, nam veluti attonitus à fulmine reductus ita supinus iacet, quasi aduersus fulmen pugnare videatur, illique resistere velle iudicetur. Lapis verò, qui interdum ex fulmine cadit, siue metalli quoduis genus sit, ex eadem materia intra nubem, è qua in terræ visceribus generatur, nempe ex humidæ & siccæ exhalationis admistione, quæ quidem exhalatio, quemadmodum fuerit, maioremque huius aut illius partem in se habuerit, ita lapidem aut metallum efficit. Nec à ratione & natura alienum est, posse illas exhalationes, in nube, vt in terra misceri, atque concrefcere, atque insolubili quodam nexu adeò duras fieri, vt in lapidem, aut metallum crescant. De ingenti tamen metalli magnitudine in tam paruo temporis spatio, an ea in nubibus genita sit, vt Auicenna memorat, affirmare non auderem; Corpora, inquit, & ærea, & similia sagittis hamatis in Persia, cū coruscat, decidunt; quæ in fornacibus non liquefcunt, sed eorum aqua in fumum resoluitur, terra autem fit cinis. Decidit quoque ferri massa quinquaginta librarum, quæ præ duritie frangi non potuit. Cuius pars ad regem Torati est

Homo fulmine ictus supinus iacet.

Lapis ex fulmine cadentis materia quæ.

Monstruosa ferri massa quæ ex fulmine, secundū Auicennam cecidit, negatur.

missa, is verò vt enses inde cuderentur, iussit: sed illa, nec frangi, nec cudi potuit. Arabes autem dicunt enses Alamanicos, qui optimi sunt, ex eiusmodi ferro fieri. Hæc ille. Quæ ego creditu difficilia, & mercatorum cōmentum esse existimo, vt suos enses carius vèdant. Nec minus à ratione alienum cèseo hoc, quàm quod alibi Auicenna affirmat, se scilicet vitulum è fulmine cadentem vidisse. Nam quamuis animalia minus perfecta, vt ranæ in aëre, ex materia præparata procreari possint, perfectū tamen non nisi ex semine in femellæ utero gigni potest; quo fit vt Auicenna, aut vitulū illum cadentem somniauerit, aut aliis narrantibus nimis leuiter crediderit. Aut si ipse aut alius fide dignus viderit; turbine aliquo vitulus alio in loco sublatus fuit, deinde in terrā vbi Auicenna aut alius erat, demissus, vt è nubibus cadere videretur: nā lapides & animalia in sublimē subduci per turbine possunt. Cuius turbine ortus nō ab hominū voluntate, sed natura fuit, vt Arist. docet. Ventus namq; in circuli speciem excitatur, cum spiritus qui è nube excernitur, alteram in nubē incurrit, atque ab ea ob illius densitatē re-percutitur, ac ne rectā feratur, prohibetur, perinde atque in terrā euenire solet in locis angustis; in quæ ex amplo & patulo loco vêtus coactus est; in quibus locis turbo & vertigo fieri contingit: idque hac de causa, nam ipsius spiritus fluentis prima pars repellitur; quia corpora in quæ incurrit, non cedunt, sed renituntur; aut ob locorum angustiam, aut quod alius flatus contrā spiret. Illa igitur flatus prima pars repulsa, & ab eo quod obstat, ne progrediatur impedita, cum etiam retrocedere ob flatum qui sequitur, & à tergo impellit, non valeat; in obliquum necessariò fertur, qua nimirum

Ensis Alamanici materia qua.

Animalia perfecta in aere minime generantur.

Turbine ortus.

parte non prohibetur, ita verò vt quod deinceps sequitur, in obliquum vnà cum eo semper deferatur, donec eiusmodi pars prima reflexa, cum eo quod à tergo impellit, cōiungatur, & orbis vnus efficiatur: cūque vnus motus sit, alia quàm orbis figura fieri nequit, & veluti narrato modo in terra, ob dictum flatum ne rectà feratur impeditum, ventorum vertigines efficiuntur: ita in nubibus fit, si is qui excernitur spiritus in nubem incurrat, quæ rectum illius exitum impediat, vt diximus. Qui profectò turbines è nubibus ex aëre in mare incidentes, ea quæ in primo libro dicta sunt, & multò plura efficere possunt. Minimèque pluuiæ ex lacte, sanguine, carne, ferro, & aliis huiusmodi hominum volūtati adscribendæ sunt, cū naturæ ordine ex vaporibus caloris virtute ex multis terræ differentiis in aërem delatis eis similes fiāt. Terræ enim aliæ macræ sunt, aliæ pingues, aliæ mediocres, aliæ raræ, aliæ densæ; sunt item molles, duræ, leues, asperæ ac ceruleæ, cineræ, fuscæ: præterea dulces, pingues, acres, suaues, astringentes. Vnde fit, vt pro vaporum exhalationumq; diuersitate naturam, colorem, saporem & odorem pluuiæ induant. Quibus terræ differentiis id accidere arbitror, quod Eustathius Homeri interpretes ait, in Armenia scilicet rubentes niues conspici, illa etenim loca minio scatent, cuius colore exhalationes, ex quibus niues fiunt, tinguntur. Et licet Aristoteles nullibi lapides in nubibus gigni dicat, & qui in flumen Ægos decedit, vi ventorum sublatum asserat, tamen non ex hoc inferitur, quòd in nubibus non gignantur, vt suprà tetigimus: cū illuc halitus siccus humido admistus, quæ lapidum materia est, euehatur. Verùm si interdum fulmina, grandines, pluuias, ventos, turbines,

&

*Pluuia lactis
& sanguinis
an fiant.*

*Terrarū dif-
ferentia va-
ria.*

*Niues ruben-
tes in Arme-
nia quare.*

& alias aëris perturbationes, pro hominum voluntate fieri conspiciamus, huiuscemodi non hominibus, sed dæmonibus adscribenda censeo; quorum innata virtus ad huiusmodi efficiēda sola sufficit, cū materia ex qua fiunt, dæmonibus obtemperet. Quæ omnia inde manifestiora esse possunt; nam vt Olaus Magnus refert, Haquinus Nouergię Princeps contra Danos pugnaturus, orti imbris maleficio ita hostiū vertices inusitatis grandinis ictibus conuerberauit; vt eorum oculi veluti quibusdam nimborum spiculis laceffiti, prospiciendique penitus facultate priuati, grauiorem ab elementis pugnam, quā ab hostibus sustinerent. Biarmenses quoque, eodem Olao referente, polo Arctico viciniore, in Septentrione cōtra potentissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi cælum, sollicitas nubes ad summam vsque nimborum violentiam impulerunt. De ventis autē idem asserit, quod Henricus Suetiæ Rex, in magica arte nulli suo tempore secūsus, tam familiaris malis dæmonibus erat, vt quocunque suum pileum verteret, confestim inde optatus ventus spiraret, quo euentu inditum illi nomen fuit, vt ventosus pileus diceretur. Finni præterea, vt idem testatur, negotiatoribus in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere solebant; mercedēque oblata, tres nodos magicos non cassioticos loro constrictos eisdem reddebant; eo seruato moderamine, vt vbi primum dissoluissent, ventos haberent placidos; vbi secundum, vehementiores: at vbi tertium laxauissent, ita sæuas tempestates paterētur, vt nec oculo extra proram in euitadis scopulis, nec pede in naui ad vela deprimentenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus

Aeris perturbationes dæmonibus, quādoque adscribuntur.

Olai historia de quodam qui grandinis ictibus cōtra hostes pugnavit.

Henrico regi Suetiæ quo pacto venti obediant.

Finni venale ventum exhibent.

*Xerxis præ-
feti quo pacto
secundos ven-
tos habuerint*

*Sacerdotes
fulguratores.*

*Veri cognitio,
cibus animo
suavissimus.*

potirentur. Quòd asseritur vendi ventos, Herodotus li-
bro 7. de Præfectis Xerxis testatur, quòd in triduana
tempestate quadringentas naues amisere: donec quar-
to die Magi incisiones faciendo, & veneficiis incantan-
do ventum, Thetyi & Nereidibus sacrificando tempe-
statem compeſcuerunt. Et quoniam dæmones humani
generis capitales hostes, & honoris cupidi hominum
mentes obcæcatas tenebant, atque illius temporis mor-
tales veri Dei cognitionem ignorabant, hinc est, vt cùm
dæmones suo arbitratu ad hominum preces talia effice-
rent, pro diis haberentur; sibi que sacerdotes inter cæte-
ra pro fulminibus procurandis expiandisque constitui
voluerint, vt in decemuiralibus legibus habetur. Qui
quidem sacerdotes à Marco Catone, vt diximus, fulgu-
ratores appellantur. At nobis qui longè herclè fœlicio-
re ætate geniti sumus, propterea quòd verum Deum
quotidie intuemur, contemplamur, atque veneramur,
nullisque amplius dæmonum præstigiis & imposturis
illudimur, ecquid turpius magisve pudendum est, quàm
nugas terere? & fonte veritatis amisso, fabularum ac de-
ceptionum riuulos sectari? cùm præsertim ita natura
cōparatum sit, vt nullus animo suauior cibus sit, quàm
veri cognitio. Qua veritate motus ad vanam cæli obser-
uationem refellendam, & ad cæteras nugas confutan-
das, quorum causa fascinum iaculari creditur, consultò
veni.

Propria fascini diffinitio traditur. CAP. XV.

EXAMINATIS & discussis partibus, quibus fa-
scinum, ex Philosophorum sententia diffinitum
fuit, reliquū est, vt ad Theologorum aures, vera

eiusdē diffinitio assignetur. Quam hāc esse statuo: Fasci- *Fascini pro-*
 num est pernicioſa qualitas, dēmonū arte illata, ob taci- *pria diffini-*
 tū vel expreſſum hominū pactū cum eiſdē dēmonibus *no.*
 firmatū. In qua quidē diffinitione, res diffinita eſt Fasci-
 nū, reliquæ verò partes diffinientes ſunt; ex quibus per-
 nicioſa qualitas generis vicem gerit, reliquæ autem, dif-
 ferentię locum tenent. Et meritò tacitum vel expreſſum
 cum dēmonibus pactū ponitur: maxima namque dif-
 ferentia eſt inter eos qui tacitè, & eos qui expreſſè dæ-
 mones inuocant, vt i. cap. ſequentis lib. fuſius dicemus,
 & cap. xi. præſentis lib. tetigimus: vterque tamen mo-
 dus eò ſpectare videtur, vt dēmonibus honor & cultus
 quidam exhibeatur, dum rebus aut verbis ab illis inſti-
 tutis tanquam ſacramentis, ad turpes affectus ſuperſti-
 tioſi vtuntur. O infœlicis deceptionis errorem, tale nu- *Qui diabolis*
 mē colere, quod hominibus quotidie imponit, eorū- *colunt, miſer-*
 que ſempiterno interitu gaudet. Cuius vaniſſimæ cre- *rini ſunt.*
 dulitatis laqueis, vniuerſum ferè terrarū orbem reſper-
 ſum videmus. Cæterum præſtat, vt ad reliqua ventilan-
 da deſcēdamus, quod in ſequenti tractatu exequemur.

Cc : ij

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Canonici Regularis, & eiusdem Abbatix Prioris, ac Sacræ Theologiæ Doctoris,

DE FASCINO, LIBER III.

Auctoritatum fascinum esse loquentium vera expositio ac sensus. CAPUT PRIMUM.

Diffinitionis cognitio omnes difficultates elucidat.

As et natura repentinos motus abhorrent.

EMINI mirum visurum arbitror, si in præcedēti librè, non à primo huius materiæ capite examinando, verùm à secundo orsi sumus: Siquidem maiorem lucem atque intelligētiam ex definitionis examine, dicēdis afferri posse existimauimus, quàm si ab ipso S I E S T, initiū sumptū fuisset. Quod quidem pertractandi præceptum ab Auerroe in libr. de Physico auditu mutuati sumus, vbi non rei naturam tantum, sed omnes difficultates de re incidentes ex diffinitionis cognitione, dilucidari docet. Accedit etiam, quod in lectorum odium, ac malevolentiam incidissem, si in ipso operis limine fascinum in hominum, ac vulgi opinione receptum in dubium vocare voluissem: ars enim, sicut natura, repentinos motus abhorret: ideò paulatim veri-

ratis viam fascini causas rimando, & discutiendo exami-
nari oportuit, quò falsitatis, ac deceptionis origo, &
fundamentum cognosceretur, & cognitum radicitus
auferretur. Confutandi præterea modus similis est re-
solutioni, quæ compositioni est admodum contraria:
componentes enim à principiis, resoluentes à mediis,
ac postremis exordimur. Cum itaque primo lib. tradita
confutaturi essemus, dissimili ordine à compositione
incipiendum fuit, vt Boetius non semel monet. Verùm *Fascini nomē*
vt à nobis dicenda clarius intelligantur, notatu dignum *duobus modis*
existimo, duobus præcipuis modis apud Veteres fascini *sumptū apud*
nomē vsurpari solitum; primo pro Priapi pene, vt Aug.
lib. 6. de Ciuit. Dei Cap. 9. refert, quo quidem modo
Quid. vsus est;

Soles sacrum reuinctum pampino caput;

Ruber sedere cum rubente fascino.

Super ipsum namque noua nupta more honestissimo,
& religiosissimo matronarum sedere iuebatur. Hora-
tius quoque rem eandem fascinum nominat in Epo. ita
inquiens: *Minusve languet fascinum.* Causam Porphy-
rius adducit, quòd fascinadis rebus hæc membri defor-
mitas adderetur. Alij potius ab auertendo fascino, di-
ctum esse censent: quòd in sacris Dionysij ritè propitia-
to Priapo, & imposita illi corona à matrona honestissi-
ma, fascinum à frugibus auerteretur, vt Aug. lib. 7. de
Ciuit. Dei, ex Varrone meminit; & ad fascinū amolien-
dum super id sedere iuebatur: nam Pompeius Festus *Fescennini ver-*
sus unde di-
versus Fescenninos, qui in nuptiis dicebantur, etiam in-
de videri dictos posse scribit, quòd fascinum arcere exi-
stimarentur. atque illi etiam qui fascinum pellere crede-
bantur, Fesnoæ, vel Fescennini dicebantur. Et sicut in

Cc. iij.

*Quæ opinio-
nes refellendæ.*

*Dæmones quo
pacto fascini
causa sint.*

*Fœderis ex-
pressi cum
Dæmon. usus.*

agris, ita & in nuptiis Priapus seminum Deus, ne fecunditas fascinatione impediretur, colebatur, nisi potius sit, quod Lactantius lib. pri. ait, Mutinum esse deum, in cuius sinu pudendo nubentes primum federent, ut illam pudicitiam prior Deus delibasse videretur: qui fascini modus, cum nullam penitus rationem præ se ferat, omni- que turpitudinis genere refertus sit, confutatione non indiget. nam ut prim. Ethic. ab Arist. dicitur, non quævis opiniones refellendæ sunt, sed quæ probabilitatem aliquam habent & rationes aliquas, quibus nitantur. Secundò fascinum sumptum reperio sicut pri. lib. à nobis definitum est, quod satis superque præcedenti tractatu examinantes confutauimus: & illius erroris, ac deceptionis origo, præter ea quæ diximus, inde ortum habere potuit, quod dæmones omnium artium ac fraudum quas hominibus tendere potuerunt, nihil intentatum reliquerunt, quò illorum mentem à veritatis via ac scopo abstraherent, atque diuerterent: scientes quòd ubi deceptio vel leuiter semel humanum intellectum inuasit, adeo cecos homines reddit, ut ad omnium scelerum perpetrationem eos flectat, ac penè præcipitet. Illos namque communes omnium hostes non latet, quòd veluti nemo est tam fatuus, ut sponte sese præcipitem det, sic postquam semel ipsis adhæserit, etsi maxima præditus sit sapientia, vi sua ab eius retibus ac laqueis fugere nullo pacto potest. Quocirca per nonnullas imposturas, veluti per quædam oblectamenta humanum genus fallere cœperunt. Mortuisque iis quibuscum expressum fœdus inierunt, per usum veneficiorum, collyriorum, vnguentorum, potionum, alligationum, suspensionum, annulorum, imaginum, characterum, laminarum, certorum numerorum, sonorum, sacrificiorum, solitudinum, imagi-

nationū, incantationū, adiurationum, consecrationum, ieiuniorum, somniorum, orationū, cæremoniarum, cœlestium cōiunctionum, & aliorū huiusmodi, posteri succedebant, ad quos dæmonum familiaritas & amicitia, velut hæreditario iure per innumeras superstitiones, & inter alias per matris & filij cōcubitum, iuxta Perfarum ^{Fascinandi virtutis hæredes.} superstitionem proueniebat, vt Cātullus ait;

Nascatur magus ex Gelli matrísque nefando

Concubitu, & discat Persicum haruspicium.

Nam magus ex matre & gnato nascatur oportet,

Si vera est Perfarum impia religio:

Natus vt accepto veneretur carmine diuos,

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Magi natiuitas ex Cātullo.

quorum posterorū alij expressum, nonnulli tacitū pactum superstitionis quibusdam signis adhibitis cū dæmonibus seruabant: sibi persuadentes eiusmodi signa causas illorum effectuum esse, quos perficere intendebant. Dæmones autē, qui per notiones sibi inditas, maximam rerum omnium scientiā habent (virtutes namq; ^{Dæmonum scientia.} cœlorum, stellarum, volucrum, piscium, arborū, herbarum, metallorum, lapidū, elementorum optimè callent, & quid homini prodesse aut obesse possit, non ignorāt: quid morbos, mortem, cruciatus, aut aliā quæuis nocumenta afferre queat, bene norunt) secretò venena adhibebant, aut in vestem, aut in potum, aut in cibum, aut in stomachū immittendo: eis etenim corpora omnia obediunt, vt sæpius diximus: Vnde per naturæ venena dæmones ea faciebāt, quæ fascinatores per oculos, aut alia instrumenta se efficere putabant. nā venena fascinantes ignorabāt, nec illis rebus quas perdere volebāt, ea adhiberi cernebant: eāq; flagitia non omniū, sed illorū tantū

*Mala per
Dæm. perpe-
trantes qui.*

*Christus frau-
des Dæmonū
destruxit.*

*Populi fasci-
nantes, non
propria vi sed
Dæmonū arte
fascinabant.*

gratia præstabantur, qui eiusmodi taciturnum, vel expref-
sum pactum cum dæmonibus habebant. interdum au-
tem in vna familia admodum pauci reperiiebantur, qui
id facerent, sæpè tota familia huius criminis hæres erat,
aliquando etiam totus vnus Urbis populus hac pesti-
lencia contaminatus erat: quæ labes per dæmonum a-
stutiam, ac malitiam deinde diffusa, totum terrarum or-
bem inuadere cœpit, tantâsque in hominum animis ra-
dices egit, vt si Iesus Christus Saluator noster in hunc
mundum ad humanum genus redimendum & illumi-
nandum dæmonumque fraudes destruendum non ve-
nisset, adhuc in tantorum errorum tenebris iaceremus.
Quemadmodum veteres iacuisse legimus, & inter alios
Isigonum, ex cuius sententia Plinius lib. 7. cap. 2. refert,
in Triballis, & Illyriis homines reperiri, qui visu effasci-
nent, interimantque quos iratis præcipue oculis diutius
intueatur, & ex Nymphodoro in Africa, familias quas-
dam effascinantes tradit, quarum oratione laudata quæ-
que intereant, arbores atrescant, infantes emoriantur. Et
ex Apollonide huius generis familias in Scythia esse pro-
dit, quæ Bythiæ vocantur, ac denique in Ponto Thibio-
rum genus, multosque alios eiusdem naturæ, ex Philar-
cho narrat. Eodem quoque pacto illud Arist. Alexâdri,
Solini, Heliodori, Plutarchi, Pomponatij, Auicennæ,
Algazelis, omniumque hac de re loquentium intelligen-
dum est, ac denique omnes auctoritates, & rationes à
nobis ad fascinum esse probandum adductas eodem
sensu intelligendas, & exponendas duco, hoc est non
propria vi, sed dæmonum arte eiusmodi mala homines
intulisse. & vbi Arist. de fascino in problematibus locu-
tus est, sectione 7. problemate 7. ibi non de sua, sed de
aliorum

aliorum mente respondet, vt fecit quando lumen esse corpus dixit, quia sic Anaxagoras & Democritus sentiebant, atque Arist. satis est, nunc ad huius nunc ad illius placitum problemata soluere. Cúmque magis magisque innumera propè mala à scelestis hominibus passim perpetrarètur, opus fuit apud veteres (vt in Decemviralibus tabulis notatum citauimus) omnes capitis obnoxios iudicari, qui eiusmodi scelera perpetrassent, segetes excantassent, aut vllis veneficiis & carminibus pellicere ausi essent. Ad illud verò de Agricola, qui in iudicium vocatus fuit, quòd omnes segetes, ac vineas suo prædio vicinas fascino arefecerit, & sua sata opima reddiderit, dicimus, terrā cū animalibus, & plantis proportionē ac similitudine quadā, quādam principia habere; nam & stirpibus & animalibus, eorūque partibus status ille validus & vicens, ac senectus cernitur, & huiusmodi à frigore & calore ortum habent. quos equidem status in terra inueniri, & ab eisdem causis proficisci, cū Arist. in pri. Meteororū asserimus. Sed hoc interest, quia animalia non per partes iuuenescunt, aut senescunt, sed tota simul corpora, terra verò nō tota simul, sed per partes, vt quibusdā in locis iuuenescat, vigeatque, in aliis senescat. & sicut animalia, & stirpes, tū cū vigore prædita sunt, humore abundant, quo cū senescunt, destituuntur; ita & partes terræ videntes ac firma ætate præditæ, humidæ sunt, & ad aliquod vsque tempus in eo statu perseverare possunt; senescentes autem arefcunt, & effœtæ fiunt: quæ permutatio in aliquibus partibus terræ reperitur. In siccitate namque & frigiditate, senectus est posita. In senectute stirpium & animalium, humor ille nativus, quo viridior ætas pollebat, quique caloris natu-

Agrorum & stirpium iuuentus & senectus est.

Senectus in siccitate & frigiditate posita est.

*Ager natu-
raliter steri-
lescere potest.*

ralis sedes est & alimentum, imminuitur quousque ad extremam siccitatem redacta sua spōte intereant. Cum itaque per naturæ principia terra pinguis ad sterilitatem deflectere queat, quæ principia dæmonibus nota ad nutum eis obtemperāt, clarum est ac manifestum, dæmonum ope, ab agricola id effici potuisse. quemadmodum illud accidisse reor, quod Plinius de Oliueto viam publicam transgresso, & de prædiis in contrarias sedes profectis narrat, ac Virgilius de fatis messibus aliò traductis in Bucolicis affirmat. quæ omnia ex Diui Aug. sententia lib. 8. de Citrit. Dei cap. 19. dæmonum ministerio fieri potuerunt: & nunc si Deus sineret, ab illis similia fieri possent. Sicut enim humanus animus, ad corpus sibi vnitum mouendum se habet: ita spiritus illi tanquam eleuationes ad omnia inferiora corpora mouenda se habent, vt Aug. accæteri Ecclesiæ Doctores sentiunt: nisi quod totam terram mouere, aut à suis locis elementa extrahere non possunt, cū naturæ ordinem destruere nequeant: at domum, montem, turrim, Syluam facillimè mouere possunt. mira namque celeritate, & tempore incomprehensibili ab Oriente in Occidentem, à terra ad cælum, & è conuerso, etiam continuo motu, non transeundo per media, mouere queunt: veluti nostra imaginatio iuxta sanctum Thomam mouetur. Quod si terræ pars, de vno ad alium locum per naturæ causas trāsferri potest, pariterque à dæmonibus sedibus suis dimoueri, mirū videri non debet, si eisdem de causis mare in terras irrūpere, aut eas deserere interdū accadat, marisq; & terræ mutatio fiat. Cuius rei nō vna, sed plures causæ esse solent: vt terræ motus, vis vētorum, stellarum virtus, aggerum quibus continetur effra-

*Dæmones natu-
ræ ordinem
destruere ne-
queunt.*

ctio, & incendia quæ postrema ratio in causa superioribus annis fuit, ut Puteolis aliquot miliarium intervallo mare à terra recesserit. Memoria præterea proditum est, in Ambraciæ Portu decem milliū passuum intervallo mare recessisse. Item Athenis quinque millium, & supra Memphim usque ad Æthiopum montes: & Ephesi, ac circa Ilium. Pindarus quoque maris recessu Rhodum apparuisse inquit. de Ammonis regione, & de eius circa templum exsiccatione Strabo ex Eratosthene meminit lib. pri. ubi ad tria millia stadiorum, quod est spatium viæ, qua ad illud itur, permultam ostreorum effusionem esse tradit; per multa quoque salis semina, ac prope etiam ipsum, maritimarum quam plura navium fragmenta ostentari, quæ hiantibus terris apparuerunt. Hinc Xanthum Lydium, & Stratonem Physicum existimasse, loca illa mare aliquando fuisse. Vnde illud Plinij ita intelligitur, quando ait, terras multas nasci non solum fluminum inuictu, sed etiam maris recessu. Mare insuper in terras irrupisse, multaque loca sicca & habitata, inundasse legimus. qua ratione multæ insulæ factæ sunt, quæ prius iunctæ erant. Sicut Sicilia à Calabria auulsa fertur, Cyprus à Syria, Eubœa à Bœotia. Anaxagoras maris inundationem in multa loca sensisse fertur: qui interrogatus, an aliquando futurum esset ut Lampascus aqua tegeretur, respondisse dicitur, nisi tempus finem recipiat. In multis denique locis hæc terræ & maris vicissitudo, ob vestigia quedam relicta spectatur: ut etiam sint qui putent, totum Mediterraneum mare per columnas & Gaditanum fretum intra terras irrupisse, totamque eam, quæ nunc tegitur, aquis partem inundasse.

Mare à terra multis in locis recessit. A.

Rhodus apparuit ex maris recessu.

Mediterraneum mare excursu Oceani factum est.

Dd ij

*Particulare
diluuium na-
tura fieri po-
test.*

*Berosi opinio
de futuro di-
luuiis.*

*Elementis to-
tum à suo loco
dimoueri non
potest.*

*Ethnici scri-
ptores scriptu-
ram sacrâ pro-
fuerunt.*

& ita particulare diluuium natura fieri potest; non autē vniuersale, quale à Poetis Deucalionis tēpore fingitur, vt aliàs innuimus, quo totum genus humanum præter ipsum Deucalionem & Pyrrham interiisse perhibent. Vnde Seneca ait, Berosum ea sententia fuisse, vt putarit totius terræ inundationem fore, cum sidera omnia errantia in Capricornum conuenerint, sic sub eodē posita vestigio, vt recta linea per eorum orbes possit exire. At quoniā illius signi virtus in omnes terræ partes diffundi non potest, siue specialem influxum illi adscribamus, siue luminis & caloris priuationem, ob tales effectus, ideo cum in Septentrionalibus partibus duntaxat eiusmodi dominiū habēt, ob eam causam ibi solū tale diluuium accidere posset. Natura etenim ita rerum omnium causas ordinauit, vt ad vniuersi conseruationem, & non ad destructionem pertinerēt: quò fit vt maris ac terræ mutationis vicissitudo, non vbiq; terrarum, sed quibusdam tantū in partibus per dæmones sicut per naturæ causas fieri queat, quemadmodum de eiusdē terræ partis translatione de vno loco ad alium diximus. Deus enim totum elementum à suo loco dimoueri non patitur, ne mundi ordo destruat. Illud verò quod sub historiæ nomine à Philostrato de Apollonio Thyaneo scriptum legitur, à scripturis sanctis, quæ à populis idololatriæ corruptæ fuerunt, veluti nonnullas poetarum fabulas, & gentilium scripta originem duxisse, cum Paulo Orosio arbitrari quis posset. Sicut Deucalionis & Pyrrhæ diluuium, à vero diluuiio Noe: Phaetontis à Cælo casus, à miraculoso die, qui tot horis tempore Iosue auctus fuit; bellum Gigantum qui montes cumulabant, vt cum Ioue pugnarent, à Babelis turris

deorum ambrosia à manna, quam in deserto Israëlitis pluit: pestis Romana, ab illa quæ in deserto fuit: Æculapij serpens ab Epidauro veniens, ab illo æneo Moyfis: sic Apollonij Thyanci præstigiæ, à veris Saluatoris nostri Iesu Christi miraculis occasionem sumperunt: quem Apollonium, cum Philostratus tot mira de Salvatore nostro audiuerit, illo argumento vtens extollere voluit, vt scribēdi materiam haberet, vt nonnulli censent. D. verò August. de Ciuit. Dei, cap. 19. lib. 8. illum Magum fuisse affirmat, Romanisq; legibus apud Domitianum Cæsarem de magia postulatum fuisse, sicut Apuleium apud Claudium Maximum Africæ præfectum. Ad auctoritates verò D. Thomæ, Hieron. Isidori, & omnium piorum scriptorum fascinum asserētium respondemus, quòd si bene inspiciantur, omnes de malo per demones illato loquuntur, quod verius veneficium quam fascinum diceretur. Sed quoniam vulgaris hominum sermo fascinum appellat, nos quoque ita nuncupauimus. At in illis verbis Psal. Qui timent te, videbunt me: interpretes de aue Ictero atque de reliquis non asseritiuè, sed aliorum opiniones recensendo loquuntur. Verbum autem ad Galat. D. Pauli, interprete Hieronymo, fascinauit, pro inuidere sumitur: quia cum Galatæ in Christo quasi modò geniti infantes sceleriter crescerent, à falsis Apostolis inuidentibus quasi à fascinantibus læsi sunt, & ad legis inopiam ac miseriam tabescentes, veluti fascinati reducti fuerunt: nā quemadmodum fascinator diros in infante oculos figit, donec horribili intuitu, aut dæmonum ope illi noceat; ita peruersus ac pestilens doctor oculum suum improbum, hoc est, impiam doctrinam in simplices animas, instillando figit.

Dd . iij.

Christi miracula Thyaneo Philostratus attribuit.

Apoll. Thyaneus à dno Aug. Magus habitus.

D. Pauli locus interpretatus.

*Multa ex Gē-
siliū scri-
ptis in diui-
nis literis v-
surpantur.*

quousque meram & germanam intelligentiam diabolico suasu corrumpat: & quis vos fascinauit? id est, more magorum ludificauit, atque decepit, vel more oculos inficientiū veneno falsitatis immutauit? Quocirca beatus Hieronymus, ex vulgari sermone & vulgi opinione Apostolum locutum censet. Sicut nonnulla ex Gentilium scriptis in diuinis litteris assumi videntur, quæ à Poëtarum fabulis causam & originem habent, vt Vallis Titanorum 2. Reg. 23. Sirenæ & Onocentauri, Esa. 34. Arcturus, Orion, Pleiades, Iob 9. cap. Eodem quoque modo illud Sapientiæ, pro inuidia interpretes exponūt. Nam sicut sacris scriptoribus consuetum ac familiare est, fascinare pro inuidere vti; ita è contrà profani inuidere pro fascinare assumunt, cū fascinandī libido ab inuidia oriri soleat. Vnde Catullus,

*Catull. de In-
uidia.*

Conturbabimus illa, ne sciamus,

Aut ne quis malus inuidere possit.

Quòd autem inuidere pro fascinare Poëta intellexerit, ex alterius epigrammatis versibus in eodem sensu compositis colligimus, vbi sic ait:

Quin nec pernumerare curiosi

Possint, nec mala fascinare lingua.

Eis enim rebus fascinatio nocere non posse credebatur, quarum numerus ignoraretur: sicut nostræ tempestatis mulierculæ, in superstitionis rebus exercitatæ non ignorant. Dionysius Carthusianus citata Sapientiæ verba 4. cap. Fascinatio malignitatis obscurat bona, exponens ait; Inuidus non solū sibi ipsi, sed etiam his nocet, in quib. aliqua bona esse incipiūt. Et quia, vt Cic. in 3. Tusc. inquit, Inuidia est animi ægritudo, quæ propter alterius res secundas suscipitur, nomen verò inuidiæ ambi-

*Inuidia
quid ex Cic.*

guum est, quæ in utrumque cadit, & in eum qui invidet, & in eum cui invidetur: ideo Carthusianus fascinationem ^{Invidia nomen ambiguum.} supra citatam, ut nominis ambiguitatem fugeret, non pro invidia, sed pro invidentia exposuit: quæ est vera ratio & causa, qua quis ad invidendum, fascinandum, & malum machinandum movetur. At Nicolaus de Lyra, in eorundem Sapientiae verborum expositione, inquit: ^{Sap. locus explanatus.} Fascinatio est proprie sensuum illusio, sed tractum est hoc nomen ad significandum omnem deceptionem: & loco malignitatis, legit ipse nugacitatis, id est, verbositatis ornata, ut exponit, obscurat bona, quia frequenter facit ea apparere mala. Qui exponendi modus, etsi parum diuersus, contrarius tamen sensui, quem D. Pauli verbis dedimus, non est, ubi loco, fascinavit, textus Græcus habet ἐλάττειν, quod verbum pro invidere sumptum reperio, ut diximus. Inde Bascania apud veteres quædam ridicularia dicebantur, quæ Fabri ferrarij ante fornaculam appendere soliti erant, invidiæ auertendæ gratia, ut Ludovicus Cælius Lectionum antiq. lib. 20. cap. 30. ait: ex cuius relatu ille qui oculorum acie ob invidiam conceptam per necare & corrumpere visa putabatur, Bascanius appellabatur. ^{Bascania apud veteres quæ.}

Quale fascinum sit, ex Theologorum sententia.

C. A P V T II.

UNIVERSAM & communem affectionem quæ fascino inest, nemo est qui nesciat: quippe quæ tantam calamitatem, a- ^{Fascini vis lethalis.} deoque pestilentem perniciem rebus afferre solet, ut virulenta atque lethalis existimanda sit. Particularem verò, ac specificam fascini proprietatem.

*Medici fasci-
natis mederi
nequeunt.*

*Demonū vis
cūcta inficit.*

nosse, admodum difficile est, cū dæmones aperire ne-
mini consueverint, quibus rebus fascinantium gratia,
mala inferant. Quapropter re expertum est, ne medicos
quidem specificam fascini affectionem vnquam potuis-
se coniecturâ consequi; tantum abest vt eius cognitio
omnibus nota sit. Si enim particularem fascinantis vir-
tutis qualitatem medici scire possent; remedia quoque
eiusmodi pestilentem vim destruente non ignorarent:
quod equidem fieri non videmus, cū nullū auxilium
nisi diuinum, eiusmodi morbo laborantibus prodesse,
quotidie experiamur. Adeo namque dæmones tum in-
fita vi, tum occulta externarum rerum adhibitione na-
turas inuertunt, elementa conturbant, qualitates com-
miscent, humores alterant, ac denique omnes corporis
partes inficiunt, vt nulla interposita mora exitium inte-
ritusq; appareat, qualitas autem qua id paratum est, pe-
nitus ignoretur: sicut multa quæ in sacris litteris legun-
tur, & indies accidunt, testantur. Quæ verò in 7. primi
libri capite, de hac affectione adduximus, perinde in-
telligenda sunt, ac si fascinandi vis, natura hominibus
inisset. Quod quàm à ratione abhorreat, inferius dis-
feremus.

*Propter quid fascinum sit, iuxta veram Theologorum
sententiam. CAP. III.*

*Causarum
duo genera.*

*Fascini causa
effectiua du-
plex.*

AUSARVM duo esse genera Aristoteles in
libris de Phys. audit. non semel protulit: effi-
ciens vnum, instrumentale alterum. Vtriuf-
que causæ natura in fascino reperitur. Rursus
effectiua causa duplex est: vna remota, & est homo ipse,
qui vulgò proxima causa falsò creditur; altera verò pro-
pinqua,

pinqua, & est dæmon. Causa autem quæ instrumenti vicem gerit, sunt res, quas vel dæmon perdēdis rebus adhibet, vel homo fascinandi actum exercens, collocat.

Quando propter quid fascinum sit, quæritur, nō instrumenti, sed agentis gratia eiusmodi inuestigatio fit: non enim sua, sed efficientis virtute instrumētum agit, quod quidem agens, cūm remotum vnum, vt innuimus, proximum alterum de fascino dicatur; de vtroque propter quid sit statuendum est, iuxta doctrinam Philosophi in lib. Poster. hominem non propinquam, sed remotam fascini causam esse; in 6. cap. clarius fiet; cūm fascinandi vim natura homini nullam inesse ostēdemus. At ipsum vt tacitè vel expressè dæmones inuocantē, communem esse causam facilè intelligemus; si aduerterimus quanta sit, post peccati lapsum humanæ naturæ imbecillitas, quàm lubricę carnis conditio, quàm facilis ad decipiendum, quàm fragilis ad resistendum, quàm ad malū procliuis, quàm ad bonum inepta, quàm ad caduca bona procliuis, quàm ad cælestia tarda atque difficilis, quàm suiamans, quàm Dei rerūque diuinarum negligens, ac demū quàm multis ac variis cupiditatibus & affectibus obnoxia, & dæmonum deceptionibus exposita.

Natura humana post peccati lapsum quibus malis exposita est.

Cūmque dæmonum conatus ad hoc tendant, vt homines à Deo auocent, atque à virtutis, pietatis & charitatis studio deterreant, primū omnium homines hominibus infensos & inimicos reddere student; quo fit vt nūc ob odium & malevolentiam, sæpè ob inuidiam & superbiam, aliquādo ob avaritiam, interdum ob luxuriam ad fascinum iaculandum homines impellātur. Quo fascino intermedio, vel mortem fascinatis afferant, vel eosdem diuersis morborum generibus, aut calamitati-

Dæmonum conatus.

Homines quare ad fascinandum impellantur.

Ec

*astutia da-
monum.*

bus & grauibus iacturis afficiant: & veluti Rhetores affirmant, summam artis in dicendo esse, ne ars esse videatur: ita summus dæmonum astus est, ne eorum astus cognoscatur, neve fascinandi & inficiendi vis ab ipsis oriri ac proficisci intelligatur; sed homines sibi ipsis eandem perdendi vim inesse putent & credant. Propter quid verò dæmones fascinum & iaculentur & machinentur, haud multis verbis ad explicandum est opus: quoniam cum dæmones à cælesti domicilio, in quo fuerant creati, in horrendum chaos, propter eorum superbiæ scelus præcipitati fuerint, eorumque sedes dilectis hominibus qui in terra geniti sunt, dominus instaurare constituerit, partim odio aduersus Deum incensi, partim inuidia humanæ dignitatis affecti, cum Deo obesse nequeant, totam furoris rabiem contra homines conuertunt; iuxta id quod in Apoc. 12. cap. legitur, Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Quocirca ut improbam nocendi voluntatem & cupiditatem celent, sub recti specie nos decipere semper nituntur. Cum enim hominum voluntas naturæ quadam propensione in bonum feratur (nam Arist. teste ingenius nostris sunt semina innata virtutum) neque quidquam nisi sub ratione boni amplecti possit, virtutis autem & honestatis bonum, principem inter omnia bona locum teneat; hac ipsa honestatis specie laqueos tegunt, ut his artibus vel technis parum prospiciētes homines decipiāt. Et quia vnicuique bonum videtur, ut suam expleat voluntatem, hinc est, ut D. Bernardus in Sermonibus ait, quod dæmones omnium discutiunt consuetudines, ventilant curas, scrutantur affectus, & ibi causas quærunt nocendi, vbi nos studiosius viderint occupari. Utque,

*Voluntas no-
stra ad bonū
natura pro-
pensa.*

*Dæmones quo-
in re fallere
nos quærunt.*

quod hominum libidini arridet, facile perfici posset, fascinum dæmones inuenerunt; quo quibuscunque homines vellent, quodlibet mali genus inferre possent. Ob inuidiam igitur qua dæmones hominum genus prosequuntur, & ob rabiem & furorem quo in Deum frustra incitantur, fascinum perficiunt ac iaciunt.

De veris fascini speciebus.

CAP. IIIL.

I speciei nomine naturam quandam communem Philosophi intelligunt, sicut eerte est, quæ pro suæ naturæ ratione de multis sub se singularibus potestate quadam verè & re ipsa cum sui supremi generis participatione dicitur, profectò non duæ aut tres, sed plures fascini species erunt. Et eò magis si à rebus nostræ voluntati oblatis species interdum nomen mutuari contingat; vt nunc in re nostra accidit, cum non pauca nobis offerantur, quæ fascini naturam habent, ac de multis infra se contentis dicuntur. Et quanuis amor in vnione & cõiunctione quadam, odium verò in repugnantia reperiatur, atque omnia quæ nostræ voluntati offeruntur amplecti videantur, ramen plura sunt quæ amoris & odij nonnihil sapiunt, naturam verò ab eis longè diuersam habere videntur; & ideò nō amor & odium fascini species solùm dicuntur, vt in i. lib. dictum est. Et ne sermonem de hac re longius protraham, sed paucis difficultatem hanc absoluiam, notatu dignum existimo, fascinum esse speciem subalternā, quæ sub magia tanquā sub suo supremo genere cõtinetur. Et quia species subalterna, genus quoque dicitur, quod per aliquā differentiam internā diuiditur, hinc est, vt per qualitātē perniciosam veluti per suā diffe

Amor & odium omnia nostræ voluntatis obiecta non complectuntur.

Ee ij

*Fascinum per
quam diffe-
rentiam di-
uidatur.*

*Fascini species
multa.*

*Fascinum idē
multarū spe-
cierum natu-
ram habet.*

rentiam fascinum diuidatur; ex qua quidem diuisione cæteræ fascini species, per accessionem rei oblata constituentur & componantur. Siquidem fascini species non perinde se habent, ac species quæ à natura ortum habent, quarum differentiæ specierum singularibus de quibus species ipsæ dicuntur, innascuntur, verum nunc à fine, nunc à re oblata differentiam sumunt. A fine quidem fascinum speciem adipiscitur, dum à fascinatore concipitur, antequam in actum exeat: ab oblatis verò rebus, quando fascinum in aliquam rem ei aculatum est, quo fit ut alia fascini species sit illa, quæ ob inuidiam iacitur, alia quæ luxuriæ gratia exercetur: alia quæ ob adulterium; alia quæ ob stuprum, aut auaritiam infligitur: sic diuersa fascini species contrahitur, si furti causa sit, quam si ob odium & malevolentiam iaciatur. Præterea affirmare non vereor, si ob multiplices fines fascinum fieri vsuueniat, multarum quoque specierum rationem & naturam vnum atque idem fascinum habere posse. Ut exempli causa, si quis fascinum iaculetur, ut mulieris matrimonio copulatæ amorem sibi alliciat, eamque deinde neci tradat, non vnius, sed duarum specierum naturam fascinum habebit. Insuper non à fine, aut à re oblata duntaxat, sed à loco & à fascinatore, fascinum speciem assumere assero. Non enim ad eandem speciem fascinum pertinet, si à viro sacris initiato, aut à prophano, in templo aut in foro iaculetur. Et inde fit ut fascinum simplex, duplex, triplex, & multiplex interdum appelletur, pro finium multiplicitate, aut rei oblata, aut personæ, aut loci qualitate & natura. Qua de causa ignorandum non est, quod à deformiori effectu, siue potius defectu, fascinum nomen & speciem mutuatur: at-

que huc illud Arist. 5. Eth. respicit quando ait, Qui furto operam dat, ut adulterium committat, magis est adulter quam fur, etsi utrumque amplectatur, & in se claudat; adulterium tamen grauius, & turpius crimen quam furtum censetur.

Quo pacto nonnulli sese fascinare queant.

CAP. V.

QUOTIESCUNQUE aliquid præter naturæ ordinem fieri contingit, cum nihil absque causa euenire certum sit; illico eius rei causam rimari, & vndique perscrutari placet: idque sine alicuius scientiæ principiis nos assecuturos fore non speramus. Hinc est, ut cum nonnulli sese fascinasse legantur, non mediocrem omnibus admirationem afferat: cuius rei rationem cum à naturæ principiis habere nequeamus, (tum quia naturæ ipsi repugnat, tum etiam quia Deum naturæ auctorem fascinantem potestatem alicui indidisse dedecuiſſet, ut in sequenti cap. patebit) ipse in hac sicut in cæteris dubitationibus ad Theologiæ auxilium confugiendum duxi, in qua tanquam in vberissimo, perrennissimo, & clarissimo fonte omnium difficultatum fitis extinguitur. Ex hac igitur omnium scientiarum Regina habemus; quod quemadmodum vbi olim, ob inobedientiæ crimen, spiritus Domini Saulem reliquit, confestim spiritus malus eum inuasit: ita cum quis in lethale crimen lapsus est, ex templo à spiritu Dei relinquitur, & à Dæmonibus inuaditur: Qui dæmones non alio funguntur officio, non alij curæ aliivē negotio intenti sunt, nulli operi dies noctesque peruigiles incum-

Causas sine scientiæ principis non assequimur.

Theologiæ scientiarum Regina.

Ee iiij

Primerū parentum lapsu ratio hebetata fuit.

Originale peccatum ab actuali nutritur.

Peccatum voluntatis libertatem minuit.

Pietate contempta mala omnia regnant.

bunt; nisi ut diuersa cupiditatum malarum irritamenta hominibus parent, quibus ipsos laqueis, retibusque suis implicent. Non enim capitales humani generis hostes latet, quod sicut concupiscendi appetitus, propter primorum parentum peccatum, prauis desiderij vulnere fauciatus fuit; sic rationalis voluntas cæcitate tenebras contraxit. Quæ seruitutis lex lethalium criminum accessione grauior fit, ac durior. Quam enim seruitutem originis peccatum peperit: actuale lactat, nutrit, & roborat. Huiusmodi enim peccatis non modò cælestia, atque gratuita bona amittuntur: sed naturalia etiam, nempe ratio, & arbitrij libertas grauius, ut diximus, sauciantur. Ut enim peccatum mentem & rationem obscurat, quauis non extinguat: ita voluntatis libertatem minuit, licet non penitus adimat, quibus peccati vinculis, si praua peccandi consuetudo accedat, seruitutem auget, & veram libertatem minuit; hominesque à vero Dei cultu, ad dæmones colendos trahit, & ad corruptibilia, & infructuosa bona concupiscenda cogit. At vera religione, & pietate ita extincta, non fascinum duntaxat in homine reperitur; sed omnium flagitiorum genera in eo abundare existimo, ut enim Sapiens ait, Infandorum idolorum cultura, totius mali causa est, & initium, & finis. Extincta namque veri numinis cognitione, mens humana cæcis quibusdam tenebris obfunditur, paulatimque dignitatis suæ obliuiscitur: ita ut nihil aliud cernat, nihil amet, nihil expetat, nisi quod ad corporis vsum, & voluptatem referatur. Corporis itaque cupiditati addicta, illi tantum ministrat, illi seruit: & omnia vitæ consilia ad illius obsequium conferenda putat. Verum cum religio scelere suscepta scelus augeat

& amplificet, necesse est tandem pudorem exterminari, leges, atque iura perfringi, humanitatem sepeliri, rationem obscurari, omnia tenebris circumfundi, solamque in terris tetram & impuram libidinem, cum omnium rerum humanarum vastitate dominari. Quo facto, animus hominis, tot tantisque monstris obsessus, quid mirum est, si totum hominem ipsum fascinat, curis tristissimis intabescere, & miseram vitam in cruciatibus consumere facit, & tandem in sempiternum exitium precipitat? hinc alij ululant, canumque more latrant; alij sibilant, ac dentibus strident; nonnulli clamores edunt horrendos, atque intētius vociferantur: non desunt qui prorsus obmutescant, cerebro oppleto densis humoribus, occlusisque respirandi fistulis. Hac igitur via, quicumque sese fascinasse leguntur, fieri potuit ut fascini labem contraxerint, non ex reciproca in se ipsos fascinatione, aut ex opinione; aut ex mala corporis qualitate: nec aliam huiusce fascini causam inuenire, aut excogitare potui. Quicumque igitur sese fascinasse leguntur, hoc pacto id facere potuisse reor.

Nemo ad fascinandum idoneus natura nascitur, sed Dæmonum ope huiusmodi vis hominibus inest.

CAP. VI.

 VAMQVAM in vniuersis animantibus, miramur ac propè incredibilem naturæ solertiâ & videmus, & contemplamur: tamen in hominis compagine mirabiliorem, atque incredibiliore eam perspicimus. Namq; nulli animantiū præterquā homini ad sui corporis defensionē aliqua pro armis instrumēta largita natura nō est; taurū enim cornib' muniuit, aprū dētibus,

*Homini soli
ratio data.*

damam, & ceruum cursus velocitate, veneno serpentem armavit: at homini, qui diuinus est, nihil horum, sed rationem ad omnia sibi necessaria parâda dedit: cum qua internos & externos sensus vniuersa cognoscentes copulauit. Quo fit vt sicut is non cornibus, vt taurus, non dentibus, vt aper, non cursu, vt dama, & ceruus insignitus est: ita non venenum, vt serpens à natura habeat. Et quemadmodum si in manibus cornua, aut quid simile ei natura concreasset, ipsis ad sibi necessaria paranda vti non posset; sic si venenum vel fascinandi vim ei natura tribuisset, consuetudinem, familiaritatem, comitatem, ac leuitatem cum cæteris hominibus habere nequiret; & perinde homini eueniret, atque viperis, quæ quia innatum venenum reliquis animantibus contrarium, & lethale habent, cum illis conuenire, ac viuere non possunt. Præterea, sicuti natura superfluum duxit, hominem armis munire, vt pote cui ingenium rationemque inseuit ea excogitandi, parandi, ac tractandi; ita pariter frustratorium censuit, homini venenum indere, vt cui alienis omnibus venenis vtendi potestas sit. Natura autem nihil frustra, otiosumve vnquam agere visa est, quippe quæ non minus sollicita est, ne qua in re deficiat, quam ne superfluum aliquid efficiat: quòd si virulentam proprietatem homini indidisset, cum ipse omnibus venenorum generibus vti possit, ociose natura id egisse videretur. Accedit etiam, quòd omnia pro vniuscuiusque speciei natura affectionem quandam habet, quæ in singulis eius indiuiduis reperitur, verum in singulis quibusque humanæ speciei indiuiduis fascinandi affectio non est, vt clarè experimur: non ergo natura homini eiusmodi inficiendi potestas inest. Vsu etenim venire solet,

*Homo, veneno
caret.*

*Natura nil
frustra agit.*

solet, vt alicuius naturæ affectio efficacior in vno, quàm in alio eiusdem naturæ indiuiduo inueniatur. Veluti disciplinæ habilitas ad humanā naturam se habet, cuius naturæ suppositum nullum extat, in quo eiusmodi affectionis aliquæ scintillæ non reluceant: quod quidem de fascinandi vi asserere non possumus: cum maior hominum pars, tantum abest vt per fascinum quæpiam efficere queat, vt ne fascinationi quidem habendam esse fidem arbitretur; id vulgarium hominum, aut impostorum meras nugas censendo. Nam quanuis pro regionis temperie, genere ac educatione homines solertiores, agrestiores, & mitiores esse soleant, proprietatem tamen naturam consequentem omnes eandem habent, alius alio ex accidente promptiorem & viuacior: quod quidem de omnibus hominibus ratione fascini dicere non possumus. Minimèq; in illorū Philosophorū sententiam discedendum vnquā putavi, qui naturā brutorum animalium matrem, hominis verò nouer-
cam esse dixerunt; quoniā cætera animalia vestita, & cooperta, hæc pilis & pellibus, illa plumis nascantur: hominem verò, quasi re vilem, nudum, flentem, omniumque rerū egentem simul pepererit, & exposuerit. Illa, natura duce herbas ac reliqua saluti necessaria cognoscunt: hic ignarus, ac simplex, tanquam tabula rasa, in qua nihil sit depictum, vt Arist. ait, per tot annos omnis actionis est expers. Illa, nūquam aut rarò ægrotant: hic verò salutem integram nūquam habet, & à minima quauis re offenditur, ac interimitur: vt Poeta Anacreon, qui vix passæ grano, & Fabius Senator ac Prætor, qui pilo in lacte absorptovitæ cum morte commutauit, vt Plin. lib. 7. cap. 7. refert. Si quidē Deus hominem immortalem ad suam

Hominis ingenium ex patria & educatione cæset.

Natura homini non est nouerca.

Fabij & Anacreonis prodigiosus interitus.

Ff

*Homo ad Dei
imaginē crea-
tus est.*

*Hominis fa-
licitas ante
lapsum.*

*Homo sui ip-
sius interitus
causa.*

*Genesios lo-
cus explana-
tus.*

imaginem, & similitudinem finxit, eumque omnis ma-
li, ac miseriarum expertem incredibili sapientia ornauit,
in loco omnium deliciarum pleno collocauit, omnium
animantium dominū constituit, ad Deum contemplā-
dum habilem, & idoneum fecit. quapropter ad ipsius
Dei clementiam, sapientiam, & iustitiam pertinebāt; vt
is qui ad sui ipsius archetypum effingeretur, cæteris ani-
mantibus multò præstaret. à summa namque clemētia,
sapiētia & iustitia, summa pulchritudo oriri debet. Quo
circa D. Aug. lib. 14. de Ciuit. Dei cap. 26. inquit, Viue-
bat itaque homo in paradiso sicut volebat, quandiu hoc
volebat, quod Deus iusserat, bonus viuebat fruens Deo,
ex quo bono, bonus erat, viuebat sine vlla egestate; ita
semper viuere in potestate habens; cibis aderat ne esu-
raret, potus ne sitiret, lignum vitæ, ne illum senectā dis-
solueret, nihil corruptionis in corpore, nihil ex corpore
vllas molestias vllis eius sensibus ingerebat, nullus in-
ternus morbus, nullus ictus metuebatur externus. Non
itaque Deus, sed homo ipse sui interitus & calamitatum
causa fuit; vt Sapientię primo legitur: Deis mortem
non fecit, sed impij manibus & verbis accerserunt il-
lam. non enim eo modo Deus homines, sicut Angelos
condidit, vt etiam si peccassent, mori omnino non pos-
sent. Vnde natura humana actu tantum immortalis e-
rat, nam potestate quadam in mortem cadere poterat,
sicut cecidit, quod ex ipsius Dei verbis in Genesi expref-
sis colligimus: Quacunque die comederis ex eo, morte
moriēris; id est mori adstrictus eris; vel, moriendi ne-
cessitatem incurres: quasi Deus diceret, etsi nunc te im-
mortalitatis actu donauit, tamen si à me per inobedien-
tiam descueris, potestas quam ad mortem in manu tua

habes, necessitas fiet. Cui sententiæ illud Aug. de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 21. non aduersatur, ita dicentis, Homo cuius naturam quodammodo mediam inter Angelos, bestiasque condebat, si creatori suo, tamquã vero domino subditus, præceptum eius pia obedientia custodiret, in consortiũ transiret Angelicũ sine morte media, beatam immortalitatem sine vlllo termino consecuturus. Si autem dominum Deum suum libera voluntate superbè atque inobedienter vsus offenderet, morti addictus bestialiter viueret, libidinis seruus, æterno post mortẽ supplicio destinatus. Quapropter inter Christicolas, verè Catholicam fidem tenentes, constat, miseras in quibus nunc homo est, atque ipsam nobis corporis mortem nõ naturę lege, qua nullam mortem Deus homini fecit: sed merito inflictã esse peccati; nam Deus peccatũ puniens, homini, in quo tunc omnes tanquam in radice eramus, dixit, Terra es, & in terram ibis. Ex quo quidẽ peccato tantus rerum futilium & exitialium amor emanauit, tot mordaces curæ, tot perturbationes, mœrores, formidines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, insidiæ, iræ, inimicitia, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, inuidencia, homicidia, crudelitas, sæuitia, luxuria, petulantia, impudentia, hæreses, periuria, falsa testimonia, iniqua iudicia; denique quidquid eiusmodi malorum humanam naturam aggreditur, ab illa erroris, & insani amoris radice egreditur. At si non peccasset, sed Deo paruisset, unicuique ab omni malorum genere immuni, viuendi tempus super terram statutum fuisset, quo absoluto, vitæque ligno gustato, natura confirmata fuisset, ac post longum tandem æuum omnes in Cœlo immortalitate donati essemus.

*D. August.
de homine
recens. creatq.*

*Mors pœna
peccati.*

*Mala omnia
ex originis pec-
cato fluxerunt.*

Ff ij

*Quales liberi,
si homo non
peccasset, nati
fuissent.*

Quales verò liberi, si primi parentes mali nihil commississent, in lucem ederentur, D. Aug. de Ciuit. Dei lib. 13. cap. 3. & de baptismo paruulorum, dubium mouet, sed non absoluit: nonnulli verò paruulos in lucem editos. iri censent, non hac totius corporis imbecillitate, sed robustos statim futuros, & (sicut agnos, & pullos gallinaeos videmus confestim ingressuros, secuturosque matrem, nec cōfestim, sed temporis successu) ad perfectam ætatem peruenturos. Quamobrem ab animis Christiana religione imbutis opinio illa penitus remouenda est, qua bruta, ob nonnullas corporis dotes, homine meliora esse existimantur. Nam post Mercurium Trismegistū, D. Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 12. hominem naturæ miraculum appellat. & Plin. Hominis, inquit, causa cuncta videtur genuisse natura. & Arist. cum omnium finem vocat. Et in Psal. Gloria & honore coronasti eū, & cōstituiisti eum super opera manuum tuarum; omnia subiecisti sub pedibus eius: ac demum idem qui supra Philosophus nobilissimum, & altissimū animal hominē esse ait. quippe cui eam Deus animam dedit, qua per rationem, atque intelligentiam omnibus animantibus esset præstantior. Et sicut his omnibus ratiocinando & intelligendo nobiliores sumus, ita bene atque honestè viuendo meliores esse debemus. Ob id enim diuina prouidentia eis, quibus nos constat esse potiores, quædam munera data sunt potiora: vt nos doceret, illud quo eis antecellimus, longè maiore cura nobis excolendum esse, quàm corpus: ipsamque corporeā excellentiā, quā bruta habere nosceremus, pro vitæ bonitate, qua illis anteponimur, cōtemnere disceremus; habituri & nos corporum immortalitē, non quam suppliciorū

*Homo natura
miraculum.*

*Premia bene
honestæque
vimentum.*

æternitas torqueat, sed quam animorū puritas per Dei gratiam possideat. In ipso etiam corpore, quod nobis per peccatum cum belluis mortalitate commune est, multisque earum debilius reperitur, quāta Dei bonitas, quanta providentia apparet? Nōne ita sunt in eo sensus ac cætera membra disposita, speciēsque ipsa ac figura ita ordinata, ut ad animæ rationalis ministeriū omnia esse facta existimes? Non enim, ut animalia rationis expertia in terram prona videmus, ita factus est homo; sed erecta in cælum corporis forma admonet, cum nō huic mundo corruptioni obnoxio, sed cælesti patriæ ac gloriæ esse destinatum. Et dum in hac vita cum brutis homo degit, qua subtilitate sapientiam haurit, virtutibus imbuitur, quibus aduersus errores armatus, omnia vitia superat, omnes deformitates ac turpitudines, cælestis & summi boni desiderio vincit. Solus enim ipse, inter reliqua omnia animalia, post oblatam sibi imaginationem de re aliqua, tanquam agenda, potest quærere de ipsa, assentiriñe rei debeat, annon. Cætera verò animalia, oblatis sibi rebus, necessitate quadam impulsæ assentiuntur, ut bene Alexander in 2. de Anima, cap. 46. disertissime ostendit. Et sicut aëreæ volucres nobis qui terrestres sumus, non modò non præferuntur; verum etiam ob animæ rationalis dignitatem, quæ nobis inest, subiiciuntur: ita bruta quanuis corporum perfectionibus præcellant, longè nobis deteriora sunt; quia veluti natura sentiendi vi prædita, etiamsi dolore crucietur, melior, ac præstantior est, quàm lapis, qui nullo modo dolere potest: ita homo etiam in miseriis & calamitatibus ac in Dei odio constitutus, præclarior est, quàm illa natura quæ rationis est expers. Nec quia æquales esse non possumus aquilis

*Discrimina
inter homines
& belluas.*

*Hominis præ-
stantia.*

*Serpentes quo-
modo repube-
scent.*

*Homo homini
lupus.*

*Fascinum na-
tura non est.*

videndo, canibus odorando, ceruis currendo, elephan-
tis portando, leonibus certando, serpentibus diu viuen-
do, qui deposita tunica, senectutem deponere & reiuue-
nescere perhibentur; idcirco ab illis naturę nobilitate ac
dignitate nos superari asserendum est; quoniam licet
homo homini (vt in prouerbio est) lupus sit, & plures ex
hominibus hominum imperu, quàm omni reliqua ca-
lamitate deleantur; cætera verò animantia vnaquæque
suo generi non sint infesta, cæteris inimica leonum fe-
ritas inter se non dimicet, serpentum morsus serpentes
non petat, ne maris quidem belluæ, ac pisces nisi in di-
uersa genera sæuiant; nihilominus ob vnicam tantum
rationalis animæ scintillam, nullum animalium cū ipso
homine quantumuis imperito & improbo comparan-
dum est. Sed ne susceptam prouinciam excedere, & lu-
men lumini addere videamur, eò vnde nostra discessit
oratio, redeamus. Nam postquàm per corporis sensus,
vt suprà ostendimus, fascinum iaculari nemo potest, ri-
diculum est asserere, fascinandi vim hominibus innasci.
Siquidem id nobis innascitur, sine quo aliquid eorum
quæ nobis insunt, esse non potest, vt videre sine oculis,
& ideò cū visus sit natura, ipsi quoque oculi natura e-
runt, & demum omnia sensoria natura insunt, quia eo-
rum actiones nobis innascuntur; sed fascinum destruit
naturam, igitur naturâ non est, quoniam natura in ea re
intenta semper videtur esse, vt vnumquodque sibi simi-
le conseruet ac procreet; quò saltem in ipsis singulari-
bus atque indiuiduis specierum perpetuitas propage-
tur. At si homini fascinandi vis à natura tributa esset, non
eius conseruationi sed destructioni prospexisset; quod
de homine omnium animalium præstantissimo cre-

dendum non est . Non igitur ex natura ortæ, sed ab homine, auctore diabolo, fascinationes superstitiosæ sunt: *Diabolus auctor* quas quia verus Philosophus irridet, & Catholicus *tor fascini.* Theologus damnat, è medio funditus tollendas assero . Et quanuis homines reperiantur, qui neminem ament; quod in gustu etiam accidit, in quo temperamenta quædam inueniuntur, quibus edulia ferè omnia stomachum mouent, & sicut in his praua quædam constitutio est linguæ, & stomachi longè diuersa ab ea, quæ vt plurimum fieri à natura solèt, ita inter homines censendum est: in quibusdam alienissimam ab eo, quod vt plurimum est, constitutionem esse humorum, per quos aliquos odio habent; tamen ab omni naturæ lege abhøret, vt per eiusdem odij vires nulla re alia adhibita, quenquam interficere queant . Et cum Hugone de sancto Victore, in libr. de Sacramentis, tres humanæ naturæ status designare possumus. *Natura humana status triplex.* Primus est naturæ à Deo in illa prima bonitate ac tranquillitate procreatæ: Secundus est naturæ in vltima felicitàte collocatæ, à quibus certè etsi diuersa ratione, omnis tamen mali suspicio remouenda est: Tertius status humanæ naturæ in peccatum lapsæ adscribitur; in quo licet nulli hominum, vt ostensum est, fascinandi vis innascatur: tamen ob propensionem, quam ad peccatum habet, & ob diaboli-deceptionem, vt sæpè diximus, ea dæmonum opere perficere homo potest, quæ omnes, quia eorum causas ignorant, per fascinum perpetrata esse existimant. Quando autem contra hoc obiicitur, de Pfyllis (Plinio teste) & de multis aliis, quorum corporibus virus serpentibus exitiale ingenitum fuit, & sic de

*Regis Gallie
virtus in stru-
mas unde.*

multis aliis proprietatibus homines concomitari solitis; dicimus huiusmodi affectiones, nullo pacto à natura hominibus innasce, sed aut diuina virtute communicari, aut humana industria acquiri, vel dæmonum auxilio exerceri. Quòd verò asseritur, Regi Gallie hæreditariam inesse virtutem, vt quoscunque strumis laborantes tetigerit, sanos reddat, non eo intelligendum est modo, vt vulgò existimât, quasi naturæ proprietate, & non singulari Dei munere salubrem illam gratiam Rex habeat; & hoc inde conspicitur, quia antequàm ad egrotos tangēdos accedat, ieiuniis, vigiliis, eleemosynis, & piis precibus se munit.

De veris fascinantium qualitatibus & cautionibus.

C A P. VII.

*Qui claris re-
bus fidē non
habet sensu
caret.*

N omnium Philosophorum ore sententia illa est, quòd qui claris & manifestis rebus fidem non habet, sensu caret; qui de dubiis repente iudicat, temeritatis labem incurrit; qui dubitandi gratia de iis quæ nota sunt, dubia mouet, illorum in numero collocandus est, qui non scientiis sed dubitationibus & sophisticis delectatur, qui ob dubiorum obscuritatem, & ingenij hebetudinem, non modò de apertis & perspicuis dubitat, sed ea confutare & reiicere audet, rationis est expers. Ne igitur in huiusmodi vitiorum notam inciderē; diu anceps animus meus fuit, an fascinantium cautiones huc asferre deberem: tãdem ardens meum benefaciendi desiderium, omnem carpentium ac maledicentium suspensionem superauit, atque ad huius rei narrationem me impulit. Verùm quia dæmones & homines, vt diximus, ad fascinandum conueniunt,

ueniunt, vtrorumque cautiones recensendas duxi: & primùm de dæmonibus, deinde verò de hominibus paucis expediam.

De communibus dæmonum fascinantium cautionibus.

- C**ONTRA puritati ac sanctitati inferuientes, vniuersam dæmonum aciem in plures ordines ad aggre-
diendum distribuunt.
- Contra homines baptisate initiatos, & mundanis rebus procliues vnicuique vnum vel plures dæmones ad seducendum destinant.
- Contra medio modo se gerentes, visa opportunitate illorum affectum scrutatur, & pro vniuscuiusque animi propensione, eos ad scelera alliciunt.
- Contra impios & scelestos dæmonibus ab ortu subiectos nihil laboris assumunt, sed eos quasi vinculis ligatos tenent, ac pro mercede, eorum voluntati fasci-
nandi & malè agendi potestatem subministrant.
- Contra Dei rebelles, qui spretis sacramentis à fide discedentes dæmonibus sese dediderunt, nihil moliuntur, sed veluti fascinosos in erroribus, & cæcitatibus tenebris illos habere videntur, eisque ad malefaciendum & nocendum ad nutum obtemperant.
- Contra vulgares ac rudes homines fidem ex eorum cordibus extirpare nituntur, singulis dæmonem aut dæmones deputantes.
- Contra charitate incensos & inflammatos, proximi odiũ & contemptum suadent.
- Contra Dei honorem & amorem, illius dedecus & infamiam proponunt.
- Contra Ecclesiam communem omnium matrem Chri-

*Dæmones
vafrities in
fascinando,
eorumque
cautiones.*

stum eius sponsum penitus tollere, vel contumeliis afficere docent.

Cōtra viros probos pro improbis deprecātes, illos floecifaciendos, nullamq; fidē eis adhibendā inculcant.

Contra Dei verbū exponētes immane odiū cōcitant, & probris, contumeliisq; afficiendos illos stimulant.

Contra concionem ipsam, diuersis curis & conscientie stimulis homines distrahendo, illam vt nihili faciant fatagunt.

Contra paupertatem profitentes aut patiētes, ad impatientiam & desperationem inducunt, vel ingentes diuitias, modò sibi obsequantur, promittunt.

Contra diuinā sacra facientes, non Deo sed sibi ea offerenda esse suadent.

Contra sacramenta suscipientes, vel ministrantes, varia superstitione, aut praposterè, aut aliarum rerum permissione ministrare ostendunt, nec à Deo sed ab illis virtutem habere tenendum esse iubent.

Contra Ecclesię ceremonias, contemptum proponunt.

Contra verum Deum vniuersarum rerum Dominū, capitale odium habendum & iurandū curant, sibi que præcipua munera ac dona tanquam legitimis dominis offerenda esse suggerunt.

Et tandem contra castitatem virginalem, maritalem, & vidualem omnes luxurię turpes & nefandos modos, licitè exerceri posse asseuerant.

Quibus cautionibus dæmonum suasu ab hominibus completis, alias dæmones addunt, scilicet:

PRO homine fascinando atque ad interitum vel ad morbum pertrahēdo, innatam vim dæmones exer-

cent, aut res perniciosas eiusmodi exitio idoneas adhibent, vbi eorū insita vis ad id se extendere nequit.

Pro pueris fascinandis, virulentam quandam aurā duntaxat ex loco in quo cubant, excitāt, eāque in pueros immittunt, & ita eos macrescere, languere, cibum euomere & perire faciunt.

Pro pecoribus lacte priuadis noxias herbas seu frutices comedere faciunt, aut innatas vires depromunt, quibus non lac solū, sed vitam quoque eis adimunt.

Pro vini & messium penuria, humorē vtilem remouent, cuius indigētia ad debitam maturitatem fata & vna peruenire non possunt.

Pro fascinandis hominibus, vt verū non intelligant, sed in errore, vt heretici, persistant, voluntatē non per se, sed ex accidenti & indirectē mouendo, & persuasionebus incitando, & passionē concitādo, immutant.

Pro concitādo homine ad iram & vindictam per spirituum motum, in quibus sunt phantasmata, in imaginatricē vim aliqua visa reducere possunt, eāque irascibilē potestatē vehemētissimē internē mouēdo, irarū, odij atque vindictę stimulis excandescētibz lineata, ad quoduis scelus homines disponunt, ac ferē præcipitant, quo fit vt intellectum ad iudicandū, & nolentem ad volendum per hasce alterationes adigant.

Pro concitatione ad libidinem, res externas Venerē excitantes vnicuique mira vafricie latēter adhibere norunt, veluti etiam cōcupiscendi potestatē inflammare solent, aut humores commouēdo, aut illius simulacrum ad imaginandi actum semper reuocantes, & quasi ob oculos obuersari facientes, cuius amore homines teneri dæmones non ignorant.

Gg jj

Pro vxoris & mariti odio cōmouendo, imaginandi vim turbant, vt mulier exosa reddatur, vel ipsa maritum exosum & molestum habeat.

Pro generandi vi impediēda, membri rigorem tollunt, sicut motum localem vniuscuiusque organi impediunt, aut spirituum emissiones ad membra prohibent, in quibus est vis motrix; & ideò quasi feminis vias intercludunt, ne ad generationis vasa descendat, neve emittatur.

Pro serpentibus, tauris, equis, aut quibuscunque animalibus sistendis, vel in terram deiiciendis, parum aut nihil laborāt, quia eis omnia corpora obediunt; quocirca dæmones in eiusmodi animalia ingressi pro voluntate de eis determinant, nisi diuina virtus contra eos se opponat.

Pro muribus, locustis, & aliis nociuis animalib. ab agris pellendis, aut iisdem in eos immittendis sola dæmonū vis sufficit; primum, quia huiusmodi animalia dæmonibus non repugnāt: secundò, quia actiua cum passiuis commiscendo, ea procreare possunt.

Pro pluuiā, grandine, niue, fulgure efficiēdo, eadē indita dæmonum vis fatis est: vapores enim ad id necessarios admiscere & sciunt & possunt.

Pro aspectabili præsētia vniuscuiusq; aut absentis aut vita functi, ex vaporibus aqueis, terreis, aut ex aëre corpora fingunt, & quibusvis similia reddunt in quæ dæmones ingressi, viuentium actiones fingunt.

*Qualitates
hominum fa-
scino patrādo
apta.*

Hominum verò qualitates, quibus habiles ad fascinandum redduntur, duobus modis considerari possunt. Si quidē fascinandi vim, aut ipsimet à dæmonibus habuerūt, aut veluti hæreditario iure à suis maioribus traditā.

acceperunt. Si primùm solennes ceremoniæ adhibita
 fuerunt, vt fidei Christianæ abdicatio, nostri quoq; Sal-
 uatoris Iesu Christi, eiúsq; beatę Virginis matris, atq; Ec-
 clesiæ Catholicæ, omniumq; sanctorum odiũ, & præci-
 pius contemptus, cum cõditione ac lege ipsis litandi, sa-
 crum faciendi, münera offerēdi, & verorũ dominorum
 loco ipsos habendi, aliásque superstitiones commiscēt,
 quas dæmonum asseclæ non ignorant. At si filij & ne-
 potes, & quicunque ab illis progeniti eandem vim ha-
 bere comperiūtur, tacitè vel expresse iuramento, ac fœ-
 deri per maiores dæmonibus præstito consenserunt, vel
 matres, nascentes infantes ea intentione dæmonibus cõ-
 fecrarunt. Quòd si per nefandum matris cum filio con-
 cubitum infantes nati sunt, parum aut nihil dæmones
 sollicitantur, an aliæ ceremoniæ interponantur. Et hinc
 est, vt per dæmonum mimisterium pro initi fœderis si-
 gno, nonnulli fascinatores binas pupillas in oculis inna-
 tas, quidam in vno oculo geminam pupillam, in altero
 equi effigiem habebant, vt Dydimus inquit, Plinio refe-
 rente. Dæmones enim tenelli embryonis carnem his &
 similibus lineamētis, & signis fingere & effigiare, vt di-
 ximus, possunt. Vt autem dæmonum pactis ac promif-
 sis sese stare demonstrent, quotiescunque fascinare, aut
 quid simile patrare volunt, opus est vt dæmones tacitè
 vel expresse inuocent, verba proferendo, quæ dæmonũ
 suasu dictata sunt: vel eadem scripta superstitione por-
 tando, aut nodos plicando, combinando, soluendo, in
 cœlum excreando, aut quid simile faciendo, pro pro-
 missorum dæmonibus præstitorum fide, ac pacto. His
 cautelis, & conditionibus, atque aliis, quas breuitatis
 causa prætermittimus, maiorem aut minorem vim, pro

*Præci-
 scinam
 ceremonia, est
 Christi ab-
 negare.*

*Fascinatum
 signum oculis
 unde.*

*Solemnia Dæ-
 mon. astricto-
 rum.*

maiori & minoricarundem conditionum confidentia, exerceri credimus. Philosophi verò, qui hanc dæmonum calliditatem, & hunc philosophandi modum non intellexerunt, varias de Fascini causis sententias protulerunt, & qualitates ab his longè diuersas fascinatoribus adscripserunt, vt primo libro videre est.

Vera qualitates ac dispositiones, ex quibus iuxta piorum hominum sententiam in fascini pestem inciditur.

C A P. VIII.

Bona quæ ex malis per Dæmones illatis oriuntur.

Legis cultu contempto, Dei gratia amittitur.

VANVS ob mala per dæmones & illorum ministros illata non mediocria bona oriantur; nam fides seruetur & roboratur; dæmonum fraudes deteguntur; & inspiciuntur; Dei misericordia & potestas aperitur, & manifestatur: homines ad cautiorem sui custodiam erudiuntur & inflammantur: & denique ad Christi cruciatum, & Ecclesiæ ceremonias venerandum flectuntur atque incitantur: nihilominus de fascinandarum rerum qualitatibus locuturi, eas duntaxat extremis, vt dicitur, digitis attingere decreuimus, per quas sua sponte causas homines præbent, vt fascino inficiantur: & non eas, quibus Deus per malos angelos, mala in mortaliū perniciem inferenda iubet, ob prauorum hominum poenam, ob suam gloriam, ob Christianorum meritorum cumulum, & ob virtutis robur, si patienter, & summissè ea perferant: id enim alterius, & non præsentis contemplationis munus est. Præcipuam causam, qua fascinamur, nullam aliam esse arbitror, quàm legis contemptum, & cœlestium inobedientiâ mandatorum; vt cap. 10. patebit. Nā simul

atque à legis cultu & obseruantia desistimus; à Dei gratia & Angeli custodia destituimur, & in dæmonū potestaté ac iura incidimus. qui quidem dæmones circa nos, veluti circa ré suæ potestati subiectam, tū in corpore, tū in rebus externis, quæ volunt, efficiunt. Et hinc est, vt nō nūquam hominēs ac cætera animalia grauibus doloribus affici videamus, mares gignendi, fœminæ concipiēdi, quidā coeundi vi ac potestate priuentur. Hinc etiam mulierū partus, animalium fœtus, terræ fruges, oues, boves, ac reliqua animalia pessum ire videantur. Si enim dæmones tot donis & gratis ornati tanquā fascinati in tot, tantāq; sempiterna mala ob crimē in Deū commissum præcipitati fuerunt; quid nobis miseris fiet? qui atrocissimis, & grauissimis peccatis subiicimur; grauissimis inquā, vniuersitate, vt Adæ peccato: deformitate, vt ^{Peccatorum} proditionis Iudæ & similiū: condonandi difficultate, vt ^{grauium diff-} peccato in Spiritū sanctū: periculo, vt ^{ferentia.} ignorantia: cōiunctione, vt cupiditatis: pronitate, vt carnis; diuini numinis læsione, vt idolatriæ; expugnandi difficultate, vt superbix: mentis cæcitate, vt iræ; aliisque de causis, quas recensere nimis longum ac prolixū esset. Equidem vehementer miror, cum vniuersum hominū genus in tot sceleribus immersum reperiatur, cur tam pauci fascino infecti reperiuntur: sed hoc diuinæ clementiæ ac bonitati adscribendum est; quæ dæmones non pro voluntate in nos sæuire patitur. Qui enim alienæ vxoris, aut ^{Ab vxore} cuiusvis fœdæ libidinis cupiditate tenetur, mirū nō est, ^{propria cur} si à sua per fascinum auertitur; aut gignendi virtute; aut ^{nōnulli auer-} prolis solatio priuatur. Quæ quidem mala hodie piis, ac ^{santur.} probis viris dæmones inferre nō magnopere fatagūt, sed ^{Mala per} nimis rarò ea de re eos infestant; eū ipsi optimè calleant, ^{Dam. illata} ^{istorum pra-} ^{uia augent.}

*Monstrorum
in Germania
nascentium
causa.*

*Melancholicus
humor Dama-
nib. aptus.*

mala ac damna iustis viris illata, illorum merita atque præmia augere. Porro si quis in fide titubet, & de Ecclesiæ Catholicæ ritibus non bene sentiat, quo pacto à fascinationis veneno securus erit? idque in causa esse arbitror, ut in multis partibus, & in Alemania præsertim mulieres tot monstra pariant. In quibus odia, dissidia, liuor, ambitio, superbia, auaritia dominatur: quæ fieri potest, ut ij à fascini peste cum filiis & bonis liberi sint? Et qui prauam iurandi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, obloquendi, concupiscendi consuetudinem habent, à fascino sibi cauere non possunt. Quos autem belluarum more victitare videmus, nulla religione imbutos, nullo Dei timore attactos, nullis legibus astrictos, in omni intemperantiæ generæ profusos, sed ira, odio, temeritate, cupiditate, omnique praua libidine, & scelere cõtaminatos, ij idoneas appositâsque partes habent, quibus fascinentur: quò viuientes inferorum pœnas prægustare incipiant, ipsorum dæmonum cruciatibus, illusionibus, ac imposturis patentes. Fascino quoque amatorio iisdem de causis inficiuntur: quibus si addatur visus, linguæ, habitus, gestus, tactus, cæterarumque turpium cogitationum & actuum fomes, ij fascinari quidem non possunt, quia iam fascinati sunt. Huic quoque fascino obnoxia sunt eæ, quæ se lasciuas, garrulas, procaces, nugaces esse gestiunt, quod eò perniciosius est, si matrêfamilias (quam tota familia in omni scelere imitari consuevit) ea vitia comitentur. Has ego qualitates illis veriores esse putò, quas Primo lib. cap. 13. iuxta Philosophorum sententiam retuli. Quòd si quis melancholico humore redundantes, in fascini casum procliuiiores futuros esse arbitretur, cum non omnino malè sensisse dicam;

dicam; cum huiusmodi enim humore dæmones facile commiscuntur: qui cum amarus, tristis, ac turbulētus sit, locus dæmonum naturæ congruere iudicatur. Et perinde in humano corpore cor strangulari videtur ex densis nebulis & humorum caligine, atque in cubiculo fumo oppleto conuiuæ suffocari videntur, & oculorum iacturam perpeti, in quod corpus sic affectum si dæmon ingrediatur, luctuosissimam tragædiam excitabit. Et hinc *Herbario vis contra Dæmones.* est, ut per herbarum & aliarum rerum corporearum applicationem ab humanis corporibus interdum expelli dicantur, quia humorem illum tetrum, ac tristem adhibita ea consumunt, quo consumpto dæmones corpus relinquere solent: quanuis verisimilius putem, res illas si piè, ac deuotè adhibeantur, tanquam diuinæ iustitiæ instrumentum in dæmones agere, illósque ab humanis corporibus detrudere; ut de felle, & iecore piscis Tobie, de herbæ radice Eleazari, ac de aliis legimus. *Piscis Tobie vis.* Alias verò corporis dispositiones, quas citato libro adduximus, nullas, vanas, ridiculas, & superstitionis refertas arbitramur.

Per narratam fascinandi viam, dæmonum astu inuentam, homines ad amorem allici, & ad odium excitari possunt.

CAP. IX.

EXPERIENTIA ipsa, quæ rerum magistra nuncupatur, comprobari cernimus, hominum alios *Lati & tristes qui.* natura tristes esse, alios lætos: nonnullos magis, aut minus his affectibus pro corporis temperie affici: ij enim tristiores creduntur esse, qui cōtrariis resistere minus possunt, lætæque obire non sunt idonei: læti autem

Hh

*Phantasia
cordis consen-
sus.*

*Sensus intel-
lectui seruiūt,
intellectus
cordi.*

*Melancholici
humoris effi-
ctus.*

existimantur, qui tristibus & mœstis maximè resistere possunt, quique ad læta aptissimi sunt, qua de causavimus ad amorē ac beneuolentiā, alius ad odium procliuius est. Hinc fit ut qui pauci caloris sunt, & exangues ac debiles & senes, ægri, conualescentes, parum resistere contrariis possint, ideoque plurimū tristes sint. Illi quoque qui melancholici natura sunt, & sanguinis amarioris, ac siccioris, ad res lætas parum idonei, atque habiles iudicantur, easque res si quis eis offerat, non ut lætas, & iocundas, sed tanquā ingratas, tristes, & inimicas respuunt. Aliud præterea, ut suprà monuimus, animaduertendum est, phantasia cum toto corpore, & præsertim cum corde præcipuum consensum habere. Nulla enim interposita mōra, sed mira quadam celeritate, quibus boni aut mali speciebus phantasia mouetur, iisdem cor inficitur; nam magis quàm credi potest, cor vocatis imaginationis spiritibus consentit, atque iis uti famulis, sibi que deuinctis, & addictis ministris utitur. Quoniam sicut phantasia cum vniuersis sensibus intellectui seruit, ita intellectus cum aliis tum corporis tum animæ viribus cordi veluti regi obsequitur. Rursus prænotari oportet, ex humore melancholico fumos gigni, eosque ad phantasia & ad cerebrum usque ascendere, vnde accidit, ut ob intellectus perturbationem melancholici, & dormientes & vigilantes, res timoris & horroris plenas animo voluant, & iis non secus timeant, ac si graues calamitates, & excidia sibi imminere, vel euenisse certò sciant. Illud quoque notatu dignum censeo, quòd cum quouis humore in corpore concitato dæmones commisceri possunt, eosque pro arbitrio incēdere, & augere, sicque humores à dæmonibus cōmoueri & excitari consueuerūt.

Nec est ignorandum, quòd gaudium totius animalis affectus & alteratio propter bonum in phantasia receptū existimatur, qua de re boni specie in phantasia recepta gaudium fit. Si verò bonum & adest, & possidetur, simplex gaudiū, & boni fructus appellatur: sin autē abest, nec possidetur, appetitus, id est, animi motus ad bonum non habitum prosequendū dicitur. in gaudio duo *Gaudiū quid.*
Gaudiū consideratio duplex.
considerantur, boni receptio, & eiusdem boni causa, siue res, quæ bonum illud efficit. Si enim anima, vt bonū illud recipit & apprehendit, inspicitur, absolute, & simplici modo gaudere censetur: at si consideretur, vt causam respicit, quæ gaudium facit, cum gaudio amor coniunctus est. Ex quo amore desiderium quoddā nascitur, quo rei bene esse cupimus; quam rem dum in nostrum commodum vertimus, libidinosus & prauus amor est. Et quemadmodum de gaudio & amore diximus, ita de tristitia & odio dicendum est. Tunc enim simplex tristitia vocatur, cū animus sub recepta mali specie malè se habet, ac timet; omnes enim ex aliquo malo timemus. *Tristitia duplex.*
Si malū est præsens & lædit, tristitia vocatur; si futurum immineat, timor ac pauor dicitur. Vnde nihil aliud est timor, nisi tristitia ex imminente malo. Odium verò nūcupatur cū causam respicit, cui malè optamus: sic namque odium describi solet, desiderium quoddam esse, quo malè imprecamur causæ, à qua tristitia oritur. His præactis, & veluti huiusce materiæ principiis notatis, ad rem ipsam deueniendo asserimus, quòd licet dæmones libero hominum arbitrio vim inferre nequeant, minimèque nostram mentem contingere possint, vt *Libertū hominis arbitriū.*
hunc odio, & illum amore prosequamur (libertati enim in qua Deus hominem creauit, repugnat, iuxta illud

Hh ij

*Phantasia
potissimum
Dæmonū im-
pressiones re-
cipit.*

Eccles. 7. Deus ab initio constituit hominē, & reliquit illum in manu consilij sui &c.) tamen inferiores animæ vires, & inter alias phantasiam præcipuè, variè afficere possunt, & in ea quidquid voluerint, menti inspiciendum proponere. quamobrem ad affectus, ne dicam defectus & cupiditates nostras, ad amorem & odium excitandum, peritissimorum pictorum arte & officio funguntur; qui res omnes quas pingunt, nunc hac specie & figura, nunc illa, non pro eorum natura, sed pro arbitrio suo effingunt: qua profectò arte si nos ad amorem incitare & inflammare cupiunt, rem quam nobis cogitandam & intellectu contemplandam offerunt, omnium formosissimam & maximè delectabilem, atque amabilem depingunt, licet turpissima & foedissima illa sit, & pro sua libidine eandem rem nunc pulcherriam, nunc maximè deformem in nostram perniciem, nulla interposita mora effingunt: nosque ad amorem, aut ad odium instigant, atque inflammant, quia, ut Arist. ait, si quis in animi affectibus reperitur, à prava similitudine, amore aut odio afficitur, sicut calida cinis per sulfuris contactum accendi solet, iuxta illud Ovidij:

Ovidium, de amoris natura.

Vt penè extinctum cinerem si sulfure tangas,

Vivet, & ex minimo, maximus ignis erit.

D. Hieronymus de iuvenum amore.

Quibus accedit, quòd ut D. Hier. in illis verbis ait: Virtus eius in lumbis eius &c. Dæmones naturali iuvenum calore & cupiditate ad eorū lasciviam abutuntur: quem quidem calorem flatu, & suggestionibus adeo incendunt, ut eos hoc incendio deuorent, atque consumant. in cuius rei testimonium illud Pygmalionis Cilicis filij qui in eburneam statuam exarsit, facere videtur,

de quo apud Ælium sic legitur, Adolescens summo loco natus, statuam bonæ Fortunæ deperibat, & sæpè in complexus eius se insinuans, oscula dabat; atque inde raptus in furorem propter cupiditatem innatū veniebat, & enixè rogabat, ut sibi eam liceret emere: at cum nihil proficeret, multis regiis fertis imagine coronata, oblato sacrificio, ipsaque vestitu pretioso exornata, sibi mortem cum lacrymis consciuit, adeo fascinās dæmonum vis in eum potuit: flatu enim atque suggestionem satis per se incensum animum ad mala proclivem inflammant, inflammatumque in peccata & in excidium præcipitant. Ex huc verba illa spectant, De ore eius lampades procedūt, quæ tædæ ignis accensæ: hoc pacto carnis appetitus, ubi accensus fuerit, ita voluntatem ipsam sollicitabit, ut eam in suam sententiam trahat: eoque magis, si vitiosis affectibus & cupiditatibus, quæ à carne ortum habent, luxus, crapula, & cibi Venerem excitantes accedāt. Libido enim quæ ex humorum redundantia vires colligit, deliciis & nimia indulgentia roboratur: quia cum natura omne superfluum tãquam noxium & redundans in corpore pellere studeat, protinus naturali quadam titillatione atque illecebra obscenas corporis partes excitat, per quas egerere & protrudere foràs possit, quidquid sibi nociturum sentit. Ex qua valida tentatione & titillatione homines ignari, sese ad amorem cogi existimant: quia tantum ignem, furorem, insaniam, pestem, atque, ut ita dicam, demerationem in seipsis sentiunt, ut eorum mēs perstringatur, & ad quævis flagitia impellatur. Eoque turpitudinis & furoris huius tentationis magnitudo processit, ut non defuerint, nec nunc desint hæretici, qui dicant, cupiditatis huius

*Pygmalionis
insandus amor in statuā*

*Libido unde
roboratur:*

*Omne superfluum
natura à corpore
pellit:*

*Hæretici affe-
rentes carnis
sensatione li-
berum arbi-
trium deleri,
refelluntur.*

*Dæmonum
fascinans vis
quid possit.*

immanitate, liberum hominis arbitrium penitus obrui & deleri. Quod falsum esse ex D. Paulo monemur his verbis, Fidelis Deus, qui non parietur vos tentari, supra id quod potestis. Quando igitur dæmones ad odium aliquem excitare satagunt, in illius phantasia, ut diximus, omnes opportunas odij causas pingunt, ac veluti ob oculos ponunt, & ad memoriam reducunt, miris amaritudinis modis eiusmodi causas augendo, corporis etiam humores turbât, omnesque ad melancholicum & cholericum tendere cogunt, quibus humoribus cõturbatis, & tristitia cû odij causis accensa, ob dissensionis quoque fomenta disseminata, adeò cor cum toto corpore, contra hominem illum odio & furore afficitur, ut igne cuocere, & cõtrea illum furere videatur. Quod quidẽ eò facilius dæmones exequuntur, si res eiusmodi odio excitando idoneas (ut herbas & alia) adhibeant, ut sæpissimè solent: & ita sicut fera repagulis soluta, aduersus rationis imperiũ effrenato impetu homines odio incensi feruntur. Tanta est dæmonũ potestas atque calliditas, hominumque cæcitas & dementia. Et postquàm hac de re loquimur, me continere non possum, quin capitalis odij dæmonum arte in cuiusdam mulieris voluntate incensi aduersus maritum exemplum referam. In oppido Sepino, quod ab vrbe Neapoli circiter quadraginta millia passuum distat, est quidam ciuis non obscurus, Iacobus Verardus nomine, amicus meus: illuc cùm ego mei beneficij S. Mariæ nuncupati videndi studio me contulisset, & à Ioanne Baptista Mutio eius consanguineo, ac meo procuratore hospitio receptus essem, ab utroque mihi narratum fuit, vxorem ipsius Iacobi tantũ odium cû eo exercere, ut à primo die quo inter ipsos matrimo-

nium contractum fuit, simul habitare nequiverint, tantum abest, ut sese inuicem copulauerint. Et si quādo Iacobus ad uxorem accedere voluisset, tanto furore ac rabie percitavxor erat, ut se per fenestrā potius precipitem daret, quā illum pati posset: quod cū mihi difficile creditu videri dicerem, illicō mulierem accersi iubent; eiúsque maritus in interiorem ædium partem sese abdidit, ne eius præsentia vxor ingredi renueret; venit mulier, quæ de odij causa contra coniugem à me interrogata, suam vicem prius, miserūque fatum deplorata, inquit, se nullam eius rei rationem reddere posse: quin absentis mariti tanto desiderio & amore se flagrare dicebat, ut id verbis exprimere nequiret: cū autem ad illum alloquendum & videndum accedere vellet, illicō imaginationi suæ tot deformitatibus & turpitudinibus, totque horribilibus monstris maritum depictum apparere, ut mortem prius subire vellet, quā illum ferre, asserens quod eius anima tota, omnesque vires, & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem ferebantur; rursus eo absente, eiusdem desiderio æstare se aiebat. De cuius mulieris verbis, cū ego periculum facere vellem; dixi mulieribus eam comitantibus, ut illam circum pedes & brachia super lectum valido fune in crucis modum vincirent; quod maritus omni repugnantia remota expeditum accessum ad eam haberet. Verebar enim ne ob deformitatem aliquam celandam, mulier se ita affectam esse simularet. Vxor denique ob mariti desiderium se ligandam tradidit, rogans ut ad se maritum admitterent, quo ingrediente, nullę vnquā furia tam immanes visæ sunt,

*Iacobi Perardus
 di vxor veneficio oppressa.*

nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore
 concitata ei similis inuenta fuit, spumam ex ore emitte-
 bat, dentibus fremebat, oculos cōtorquebat, totūque
 corpus veluti furii agitatum, ac dæmonibus plenū vi-
 debatur, mulierēque ibi affidentes retulerunt eius ven-
 trem ac stomachum funibus contortis ipsistrangentibus
 refertum visum esse, totāque cutim vt flagris casam
 redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus
 cōcertationis labore defessus, & illius misericordia mo-
 tus illinc exiit, & tandē post tres annos mulier quædam
 in veneficiis versata, quæ Iacobi matrimonium cum illa
 vxore grauiter molestēque tulerat, fascinum quod pa-
 trauerat, soluit: & ita Iacobus vxore potitus est, hodiēq;
 ambo in summa pace atque otio tranquillissimē viuunt.
 Ecce quomodo dæmones odij causa esse possunt, hu-
 manū corpus cœnoso turbidōque sanguine, & quadam
 sordida melancholia afficiendo, in nonnullos frigus in-
 ducendo, in aliis humores exurendo. Vnde insolentes,
 inuidos, tumidos ac misanthropos homines efficiunt.
 Adde quod ipsam quæque hominis imaginationē va-
 riis spectris phantasmatibūque ad eam rem depingūt:
 sæpē etiam corpori illabuntur, animæque potentiis cor-
 pori affixis adhærent. Ex qua actione intellectus turba-
 tur; & quia voluntas rem oblatam ab intellectu sub bo-
 ni specie accipit: hinc fit vt dæmones in voluntatem ex
 accidenti agere dicantur, quam ea via grauissimo odio
 incendere aduersus aliquem possunt, qui quidem odij
 & inimicitiae modus inter matrimonij sacramento con-
 iunctos à dæmonibus exerceri consuevit, vt in adulterij
 crimen eos cadere suadeant, & ad alios luxuriæ turpes
 actus habiles reddāt: vt tam viro quàm mulieri peccan-
 di

*Dæmonū vis
 in matrimo-
 nio cōiunctos*

*Dæmones in
 voluntatem
 ex accidenti
 agunt.*

di occasionem suggerant, & sic excitationem libidinis ab vna tollere, & in aliam incendere vi sua aut externa virtute possunt. Nam etsi in omnibus peccatorum generibus homines sollicitat, in carnis tamen peccatis maiorem tentandi solertiā adhibent: cum per hanc viā originis culpam contrahamus, qua præcipuè dæmonibus subditi facti fuimus. Atqui matrimonij copulam præter narratas vias aliis modis impedire possunt; primo generandi vim herbis, aut aliis rebus adhibitis tollendo: secundo, coniugū corpora ne mutuò adhæreant distrahendo & amouendo: tercio, coeundi voluntatem diuertendo: quarto, eandē voluntatem à coniuge remouendo, & in aliam vel alium inflammando: quinto, genitalis membri rigore reprimendo: sexto, spirituum missionem (in quibus est mouendi virtus) ac membra impediendo: septimo, seminis vias intercludendo, ne ad generationis vas perfluat: octauo, amborum corpora inuadendo, variisque affectibus eorum animorū motus contaminando: nono, ipsa generationis membra inutilia reddendo: decimo, vnum alteri deformem, infestum & inimicum esse suadendo. Ex quibus liquidò constat, eos qui non dæmonibus, sed vel naturali causæ nobis occultæ, aut hominum artibus coitus impotentiam adscribendā esse dixerunt, male sensisse, cum tali ac tanta virtute dæmones præditos esse non crediderint. Et nihilominus septē Saræ viros non coeundi duntaxat virtute, sed vita quoque simul priuatiunt. Si enim à naturæ causis impedimentum illud oriretur, cum omnibus mulieribus eandē difficultatem homines haberent. Verum quia multos nouimus, qui cum vna rem habent, & cum alia commisceri nequeunt, vicissimque multas fœminas à propriis ma-

Peccatum quo homines à dæmonibus magis sollicitantur.

Matrimonij quibus viis à dæmonibus impediatur.

Coeundi impedimentum vnde.

Saræ septem viros vita priuati.

ritis auersas, cæteris verbò addictas vidimus: propterea dæmonū astu & solertia id fieri iudicamus. Amor quoque in nostris animis multis modis à dæmonibus infigi consuevit; propter pulchritudinem, propter gratiā, propter probitatem, propter doctrinam, propter vitæ simplicitatem, & hæc quandam internam voluptatem afferunt. Et hoc quidem bene à nobis fieri existimatur, tum vt Deo nos gratos reddamus, tum etiam vt animi virtutes naturæque dotes digno amore prosequamur; quibus initiis, quia obicem nō ponimus, latenter amor nostris animis irrepit, & paruo pōst tempore affectum in nos admissum, incensum inflammatumque sentimus: eaque amoris signa edimus, quibus cor illicitis amoris ictibus sauciatum esse ostenditur. Quocirca cū virulentiora vulnera indies cordi infligantur, delectatio que pia, sancta & honesta videbatur, in prauam & detestandam transit delectationem. Nec modò dæmones id sua vi student, sed hominibus ad idem efficiendum vtuntur: quo pacto Bethsabæ nihil eiusmodi opinanti suggesterunt, vt se in suæ domus solario lauaret; ac Dauidi suaserunt, vt eo temporis momento in eo loco deambulet, vnde illam intueri posset; quo dæmones effecerunt vt rex ille omni sanctitatis genere cumulatus, libidinis impetu stimulatus, fœdissimum homicidij crimen cum adulterio coniungeret. Sichem etiam cū Dinam ad mulieres videndas exeuntem conspiceret, adamauit & rapuit. Amon quoque eodem modo suam sororē Thamar adeò amauit, vt ob eius amorem in morbum incideret. Prætermitto alias artes quibus dæmones ad idem efficiendum vtuntur: eas enim nonnihil tetigimus, vt, quod vim appetendi inflamment, in imaginatione rem.

*Delectatio
sancta in prauam
cur tra-*
seat.

Amor Dau-
dis in Bethsa-
beam vnde.

Dinæ captus.

*Calliditas
dæmonum ad
amorem in-*
flammandū.

adamandam delectabilem depingant, semperque ob oculos illam obtrudant, humores ad amorem disponant, res amorem excitantes latenter adhibeant, & comedendas suadeant, sordidorum librorum lectionem proponant, improborum hominum consuetudinem sectandam inculcent, voluntatemque occultis insidiis & stratagematibus ad amandum impellant. Quando autem daemones alicui impio homini suadent, ut pro alicuius mulieris amore alliciendo herbas, aut quidvis aliud illi comedendum tribuant, credendum eis non est; quia tunc herbae illae ad amorem nihil conferunt, sed alia via idem agere curant, & huc illud spectare videtur,

Sic potius nos urget amor, quam fortibus herbis,

Quas maga terribili subsecat arte manus.

Nec vos graminibus, nec misto credite succo:

Nec tentate nocens virus amantis equae.

Herba ad amorem nil conferunt.

Et rursus:

Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.

Qui vero insita fascinantium virtute homines ad illicitum amorem allici putat, ut 3. & 8. cap. primi libri retulimus, eos hunc philosophandi modum, quem sacrarum litterarum interpretes Spiritus sancti lumine illustrati excogitarunt, non animaduertisse iudicamus.

De veris, piis ac sanctis amuletis, fascinum atque omnia veneficia destruentibus.

C A P. X.

U N G E diuersus medendi modus illis adhibetur, qui corporis aegritudine laborant, ab eo qui fascino daemonum arte illato, infectis adhibetur. Ex illis enim alius cibis reficitur, alius ab-

Corporis medendi modus varius.

stinentiæ beneficio extenuatur: quidam balneum, nonnulli ferrum exposcūt: hic laxandi, ille adstringendi medicinam postulat: & pro vario ægritudinum genere, varia medicamenta perquirunt. At fascini labe cōtaminatis, sicut vna dūtaxat causa, diuinæ scilicet legis contemptus extitit, vt fascinarentur; ita vnica solū res fascini calamitates & misérias penitus aufert, nempe eiusdē legis obseruantia. Sicut ex dæmonum affectis, & ipsis dæmonibus, atque à sanctis Angelis testatū legimus. Philonamque Iudæus Magum quendam celeberrimū refert, (quem Rex Balaces ex Mesopotamia acciuerat, vt eius execrationibus Hebræos contra quos bellū gerebat, destrueret) retulisse, fascinationes & dæmonū artes, aduersus illum populū nihil valere; quippe qui ob legis sibi datæ obseruantiam, Deo charissimus erat; Regique consuluit, vt Hebræos ad legis contemptū impelleret, sic tantū expugnabiles fore: idque à Iosepho etiam de Antiquitatibus relatū legimus. Quòd autem dæmones idem cōfessi sint, ex Gregorio Nazianzeno, & ex Aurelio Prudentio viro Consulari, qui S. Cypriani martyris vitam carmine scripsit, habemus. Vterq; enim scribit, quòd cū Cyprianus magus esset, & in dæmonum deceptionibus admodum versatus, Iustinā Christianam virginem ardēter amabat; quam cū veneficiis ad suæ libidinis affectum allicere conaretur, dæmonē consuluit, quantū id re consequi posset; cui dæmon, nullā ei artē profuturam contra eos, qui verè Christū colerent, respondit: qua responsione cōmotus Cyprianus, de vitæ superioris instituto vehementer dolere cœpit, ac magicis artibus relictis, se totum Christo tradidit. Quòd verò sancti Angeli ostenderint, contra quos dæmones præualere possint, in

Philonis historia de mago quodā docente fascinationes quibus nocerent.

Cyprianus magus Iustinam christianam veneficiis allicere conans, à dæmone veritate sibi manifestata, Christianus fit.

Tobia legitur his verbis: Qui coniugiū ita suscipiunt, vt Deū à se & à sua mente excludant & suę libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus, super eos dæmones potestatem habent. Et quoniam diuina lex, Deique præcepta (quorum cultus dæmonum fascinationes & fallacias dirimit) plures circumstantias coniunctas & annexas habent, hac de causa ex illis nonnullas enumerare statui: quò per earum obseruantiam, tela nequissimi hostis vitare possimus. Ante omnia Dominum Iesum Christum Deum & hominem confiteri, & ex animo diligere oportet: deinde peccatorum occasiones fugere, malarum cogitationum principiis ob stare, otium, prauorum hominum consuetudinem, sordidorumque librorum lectionem vitare, piis libris semper incumbere, diuinorum beneficiorum reminisci, confessionis, Eucharistię sacramenta, & orationem frequentare, carnem per cibi & potus abstinentiam domare, eleemosynas libenter impartiri, animi puritatem, solitudinem & silentium amare, voluptates spernere, & opibus animum nō adhibere: quibus conditionibus completis, omnes fascinationes, dæmonum imposturæ, atque etiam dæmones ipsi non secus euanescent, ac puluis ante faciem venti. Primum inde omnibus persuasum esse debet: Si quidē dæmones vincere nemo potest, qui illis validior non sit: sed nihil eis fortius reperitur, nisi Dei filius, qui ea de re in hunc mundum venit, vt dæmonum opera destrueret. Nam etsi homo libera sit præditus voluntate, ad hoc tamen opus peragendum, nisi diuina virtute adiutus inhabilis est. quia quemadmodum quisque sibi mortem consciscere potest, è morte tamen ad vitam suam redire nequit: sic in dæmonum potestatem ex se ruere potest,

Angeli ostendunt contra quos Dæmones præualeant

Arma ad propellendas Dæmonū fascinationes.

Homo potest ex se Dæmoni subiacere, sed nō liberari.

*Iesu nominis
virtus.*

à semetipso verò inde emergendi vires non habet: quibus id accedit, quod Iesus Christus, talem ac tantam virtutem habet, ut solo eius nomine omne genu flectatur, cœlestium, terrestriũ, & infernorum, sicut sacræ litteræ perhibent, & fide tenemus: Secundũ ex vulgariũ hominum dictis colligimus, qui nihil referre aiunt, si in hoc aut in illud oculos cõiciant, per vicos & plateas deambulent, cum Dominus non aspectum, sed affectum prohibuerit. multaque alia faciunt, quæ licet crimina non sint, illorum tamen occasiones sunt, quibus gradibus in dæmonum retia cadunt, & ad peccati præcipitium perueniunt; quibus id meritò dicitur quod in Ecclesi. legitur, Qui amat periculum, peribit in illo. Dæmonibus admodum familiare est, à parvis occasionibus ad maxima nos mala præcipites dare. Ideo qui luxuriæ causa dæmonum fascinationes vitare cupit, non modò studet, ne quid turpe (puta concubitum, osculũve, aut amplexum) petat, sed omnia quoque suspiciosa, vel colloquia, vel spectacula, vel contubernia, & tandem quidquid viam ad huiusmodi facinora aperire videtur, mira vigilantia vitat. Tertium etiam prophani Philosophi intellexerunt, malarum videlicet cogitationum principiis obstandum, ac renitendum esse. Quocirca Seneca in Epistolis inquit; Imbecillis primò omnis affectus est, deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat. hinc Ouid.

*Principiis ob-
standum.*

*Principiis obsta: Serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Quo enim impura cogitatio diutius in nobis moratur,*

eo altiùs radices agit, & quadam voluptatis illecebra, vt glutino quodam menti infixæ, difficulter expellitur. Mira ergo celeritate omnis praua cogitatio retundenda est, cùm primùm animi fores pulsar, antequam affectus aliquis prauis amoris scintillas in concupiscendi vi excitet: quæ semel accensa, mentem incendio suo vrit, & nõ paruo labore postea extinguitur. Quartum non mediocri momenti est, ex otio namque dæmones tentandi occasionem sumunt, maiorque vitiorum pars ex eo oritur: quod Ecclesiast. verbis roboratur, ita dicetis; Multa malitiam docuit otiositas. ad quod illud Ouid. respicit,

Otiij & inertia damna.

Queritur Aegyſthus quare sit factus adulter?

In promptu causa est, desidiosus erat.

Quintum admodum necessarium est, improborum enim hominum consuetudinẽ adeo perniciosam ac pestilentem nonnulli esse crediderunt; vt non defuerint aliqui, vt Valerius Max. refert; qui cùm alicui maximum aliquod malum imprecari vellent, dicerent; I, vt uti possis mala consuetudine; ex qua omnium malorum genera oritura Cretenses putabant. Probi namque viri ad improbos accedentes multò faciliùs eorum vitia contrahunt, quàm suas illis virtutes affricent. qui enim cum scorpionibus & viperis degit; cum ab illis non morderi difficile est. iuxta illud: Quis tangit picem, & non inquinatur ab eà? quis communicat superbo, & non induit superbiam? ideo mala consuetudo non minus quàm perniciosà corruptela fugienda & vitanda est. Sextum equè necessarium est ac præcedens; cùm ex fœdorum librorum lectione animus inficiatur, ac sæpenu-mero lenocinio verborum, mellitæque oratione allectus, pestifera dogmata, quasi venenũ saccaro conditũ hauriat.

Ex praua consuetudine multa omnia fluunt.

Leſio fœdorum librorum vitanda.

*Hominis im-
becillitas.*

*Verbum Dei
lucerna pedi-
bus nostris esse
debet.*

*Recordatio be-
neficiorum Dei
maximè uti-
li.*

& ob id cum primùm eiusmodi libros in nostris mani-
bus vident, omnes dæmones, velut agmine facti, ad nos
tentandum irrumpunt, vt suo quisque loco animæ no-
stræ mcenia inuadat. horum autem nequissimus ille est,
qui ad luxuriam inflammandam partes suscipit. Et cum
ad seducendum faciles, ad bene operandum debiles, ad
resistendum fragiles natura simus; non multo labore ip-
sis opus est, vt in vana nos discrimina coniiciant: sed ex
illorum lectione librorum voti compotes euadūt. Hinc
fit vt septimū totis viribus amplecti debeamus, vt cum
Propheta dicere possimus, *Lucerna pedibus meis verbum
tuum.* Si enim piorum librorum lectioni incumbimus,
intellectum illuminamus, bonum affectum inflamma-
mus, animum pascimus, vitia fugamus, virtutes nutri-
mus, dæmonum laqueos detegimus, armæque contra
illorum fraudes paramus: quia eiusmodi lectio, tot pro-
positis præmiis, ad virtutem inuitat; tot suppliciis & mi-
nis à vitiis deterret: tot præmissa, tot mysteria, tot sacra-
menta ante oculos ponit, vt quisquis illa suo animo re-
ctè perpenderit, cum ad virtutis amorem, & ad impro-
bitatis odium excitari opus sit: Deoque charus, ac dæ-
monum victor ac triumphator euadet. & ex hoc tan-
quam ex perenni fonte, octauum sequitur, quia diui-
norum beneficiorum non potest non meminisse, qui
pijs libris legendis animum adhibet. & profectò crea-
tionis, redemptionis, & diuinæ prouidentiae memoria
ad alia beneficia nobis præstanda Deum quodammo-
do impellit: nec quidquam efficacius est, ad mentis a-
ciem purgandam & fascinationes destruendas, quàm
Christi vulnerum assidua meditatio. Et quemadmodū
Christi cruciatus peccatū sustulit & dæmones subegit:
sic

sic assidua de eo cogitatio ad vtrumque plurimum confert. Quibus si accedat memoria earum miseriarum, quæ *Miseria propria consideratio utilis.* indies ob nostra crimina nos inuadunt, omnia nobis nocentia, vt cupiditates & alios affectus à nobis expellemus. Hinc illud,

Ad mala quisque animum referat sua, ponet amorem:

Omnibus illa Deus, plusve minusve dedit.

Nonum à dæmonibus vehementer timetur; nam idem in Confessionis sacramentò hodie agitur, quod à Salvatore nostro factum fuit, cum hominem mutum & surdum à dæmone obsessum liberauit. Christus namq; dæmonem ab humano corpore eiecit, Sacerdos absoluendo dæmonem ab anima pellit. Verba enim illa Sacerdotis, adeo efficacia sunt, cū ait: *Ego te absoluo*, vt nō secus peccatorum tenebræ, dæmonesq; ipsi tenebrarum principes, vocis illius potestate aufugiant; ac tenebræ ex mundo euanuerunt, cum in mundi exordio Deus dixit, *Fiat lux*. Decimum cum nō debet esse coniunctum; quod enim peccatorum detestatio & confessio aggreditur, hoc Eucharistiæ sacramentum perficit & auget. Christi namq; corpus à deuota anima sumptum conscientiam exhilarat, animæ vires reparat, hominem meritorum Christi participem facit, deuotionem excitat, fidem illuminat, spem roborat, charitatem inflamat, affectus regit, præterita peccata delet, contra futura armat, dæmonum fraudes ac fascinationes penitus auertit. Quocirca cum quidam Neapoli luxuriæ stimulis ardenter sollicitaretur, eaque de re ad sanctum Eucharistiæ sacramentum accedere non præsumeret; illi consiliū dedi, vt conscientiam examine præmisso, & peccatorum confessione peracta, quanta posset humilitate ac deuoto

Confessionis sacramentalis vis.

Eucharistiæ sacramenti mirus effectus.

Kk

*Amor usu
paratur, &
usu amittitur*

mentis affectu hoc sacramentum sumeret: Quod simul atque is executus fuit, ardens illud luxuriæ incendiū ita sublatum sensit, vt nullæ amplius reliquiæ relictæ fuerint, & deinde nullo penitus libidinis ardore stimulatus est, sed castitatis gratia donatus, cum summa conscientiæ tranquillitate vitam egit. Sicut enim praua cum lasciuis familiaritas intemperatum & incontinentem illum reddiderat, ita continuus huius sacramenti vsus, temperatum, continentem, & castum eundem effecit, iuxta illud,

Intrat amor mentes usu: dediscitur usu.

Orationis vis.

Vndecimum iaculum dæmones validissimè confodiēs esse existimo orationem, qua mens in Deum eleuatur, votorum nostrorum compotes fimus, per quam omnes dæmonum fraudes, fascinationes & maleficia destruuntur, & ipsimet dæmones subacti in tormentorū locum, velut vulnerati graui vulnere abire coguntur, hominēque ab omni illorū molestia atque impetu, liberi & immunes seruantur. Ad quod respiciens Saluator noster admonens suos discipulos dixit, *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Et Propheta, *Oculi mei semper ad dominum; quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.* Cūmq; orationis contra dæmones robur, Dominus noster demonstrare vellet, asseruit: *Hoc genus demoniorum non eiicitur nisi in ieiunio & oratione.* Ex quo intelligimus, præcipuā dæmones effugandi vim Orationi tributam esse: quia per orationem cum Deo vnimur, vnūque spiritus cum Deo euadimus; quam excellētem humanæ mentis cum diuino intellectu coniunctionē, dæmones peius inferorum igne formidant. Quapropter cū Do-

minus orationem cum ieiunio ad dæmones expellēdos coniunxerit, nos quoque ea non separabimus, atq; duodecimum præsidium contra dæmonū arma statuemus.

Dæmones enim ad nostrarum animarū interitum, carne, tanquā familiari & domestico hoste vtuntur, in qua cupiditatum nostrarum radix existit: quæ si ciborū multitudine & varietate pinguis reddita fuerit, sui amorem, luxuriæ reliquorūque vitiorum impetus germinabit.

Caro domesticus noster hostis.

Et hoc in causā esse consuevit, vt mariti absque Dei timore cum vxoribus misceantur, quod est contra Dei præceptum, quod Tobix filio per Angelū dedit, ita dicens:

Cum acceperis uxorem, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.

Abstinentia virtus.

Quod quia per incontinentiam, crapulam, & ebrietatem prætermittitur, plerique coniugati fascinati & veneficiis affecti reperiuntur: alij eadem de causā thorū geniale polluunt, illicitoq; pellicis cōcubitu gaudent: & quod peius est, intra domesticos parietes hāc vetusti flagitij consortem retinent, eamque adeo ad quotidiani ministerij vsum necessariam existimant, vt se viuere sine illa non posse dicant, familiarem pudicitix hostem in conspectu semper habentes.

Ideo per ciborum abstinentiam caro attenuanda est, vt ipsius impetus & affectus exiles ac debiles reddātur; animusque robustior ad certamina cum dæmonibus obeunda efficiatur. Corporis namque prælium ab animi cum dæmonibus conflictu plurimum differt: In vno corporis robur requiritur, in altero debilitatæ corporis vires victoriam præbent.

Qua de re Dominus nos admonens, inquit: Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. At si à

Corporis & animi dispar conditio.

Kk ij

Acibus Venerem excitantibus abstinentum.

consuetis cibis abstinentum est, quò dæmonum victores euadamus; quantò magis illorum ciborum vsum vitare debemus, qui ad libidinem homines stimulant? quod etiam Ethnici docuere. Vnde Quid.

Nec minus erucas aptum est vitare salaces;

Et quidquid Veneri corpora nostra parat.

Elemosina virtus.

Qui enim salacibus cibis se implent, dæmonumque victores esse cupiunt, iis sunt similes, qui inermibus hostibus, ad se confodiendū arma tradunt. Utque nostri corporis abstinentia Deo grata fiat, quod corpori subtrahimus, pauperibus erogemus; & ita decimum tertium statuimus: Nam sicut per bonorum largitionem, egenis subueniendo à peccatis & ab animæ interitu liberamur, vt Tobias ait: ita dæmonum deceptiones, fallaciæ & fascinationes per eandem franguntur; virésque nobis subministrantur, quibus per eiusmodi bonorum operum viâ incedentes, perque animi puritatē, charos nos Deo reddamus. Et est decimum quartū; quo animi simplicitatē sectari & turpitudinem fugere iubemur: præcipua namque dæmonum cura est, omnia spiritualia arma destruere, quibus homines internam lucem percipere, & diuinæ gratiæ auxilium cōtra ipsorum fallacias habere mereantur. Et sicut ob animi simplicitatem, humilitatem & puritatem Deo placemus; ita per easdem virtutes dæmones frangimus, atque in maximas angustias redigimus. Et præsertim si ab hominum consuetudine remotam vitam agimus, diuinæ tantum contemplationi vacantes: & ita ad decimum quintum accedimus, quo ad solitariam vitam agendam hortamur: In iis enim, qui hunc viuēdi modū eligūt, Deus præcipua quadā vigilantia, tanquā in sacratio tēplo habitare existima-

Solitudo amplectenda.

tur; cūm spretis contemptisque inanibus huius mundi rebus, Deo sese penitus addixerint. Ideò dæmonū astus (vt D. Antonius fecisse legitur) floccifaciunt: eoque magis si silentij beneficio vti sciant, ad quos decimum sextum nos hortatur. Qui enim loquaciores sunt, à dæmo- *Loquacitas*
num insidiis immunes esse non possunt. *evitanda.* Loquacitas namque suam quoque voluptatem habet; cūmque omnem voluptatem respuere per decimum septimum moncamur, ab vtraque abstinendum esse instruimur.

Voluptas enim omnes corporis vires enervat; & sicut *Voluptas sper-*
falsam dulcedinem, ita veram amaritudinē coniunctam *nenda.*

habet. Et quia lætitiæ voluptas proxima est, lætis moribus luxuriam dæmones proportionant. Quo quidem modo homines religione, Dei timore, & omni denique virtutis genere spoliuntur, ac dæmonibus subiiciuntur: à *Voluptas læ-*
titiæ germa-
na.

quo periculo si liberi esse cupimus, voluptates spernere, & humanarum rerum cupiditatem abiicere debemus; vt decimum octauum consulit. A qua sententia prisci etiam Philosophi non abhorruerunt, vt hisce versibus pater,

Gnosida fecisses inopem, sapienter amasset.

Diuitiis alitur luxuriosus amor.

Diuitiarum
cupiditas frui-
gienda.

Qui enim diuitiarum cupiditate tenetur, in dæmonum viribus, tanquam fascinati esse creduntur: tum quia auaritia est idolorum seruitus; tum etiam quia cupientes diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, vt ex sacris litteris habemus: quocirca rectè Valerianus ait, diuitiis à vitiis nomen esse impositum. Hæc sunt amuleta, dæmones ipsos, fascinationes, & omnia mala dæmonum arte illata expellentia; & non illa quæ

Auaritia i-
dolorum ser-
uitus.

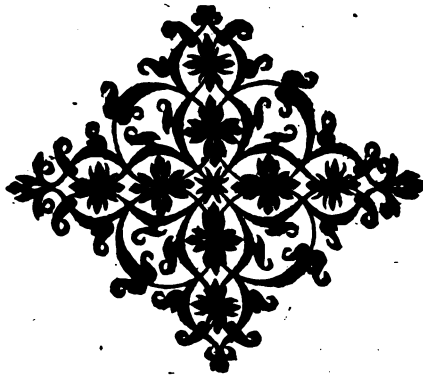
Diuitiis à vi-
tiis dicta.

*Agnus Dei
amuletum
optimum.*

*Cruce frons
serenda.*

primo libro de Philosophorum sententia retulimus, leuitatis, turpitudinis, & superstitionis plena. Atque si his, Agnus Dei addatur, qui sine labe peccati & Dei offensione circa collum suspensus gestetur; & si ad omnem progressum, aditum, exitum, vestitum, calceatum, ad lauacrum, ad mensam, ad lumē, ad cubile, ad sedile, & denique ad omnem actionem sanctæ Crucis signo frons teratur (vt Tertullianus ait, in lib. de Militis corona:) Iesu Christi Saluatoris nostri quoque nomen in corde & ore habeatur, nihil esse puto, quod in his nostris amuletis desiderari possit.

FINIS.

LEONARDO VAIRO

SACRÆ THEOLOGIÆ DO-
CTORI PRÆSTANTISSIMO,

Horatius Albinus, Beneuentanus,

S. P. D.

SINGVLARI quadam humanitate sæ-
penumerò à me efflagitasti, mi Leonar-
de, vt scriptis meis indicem, quid causæ
fuerit, cur in ipso cœnæ initio te ex im-
prouiso maximis doloribus opprimi sen-
seris, cum apud monachos sanctæ Sophiæ Beneuenta-
næ, anno M. D. LX X I I I. die tertia Augusti, hora verò
X X I I I. cœnares: vnde te repentè emori exclamaueris,
quoniam omnia in te venenum concomitantia indicia
visa fuerint, ac demùm adhibitis contra venenum re-
mediis, illicò melius habere cœperis, & multorum die-
rum spatio post purgantis medicamenti exhibitionem,
cerebri læsione sedata, & cordis palpitatione expulsa,
penitus conualueris. Ego verò in omni obsequio præ-
stando duo imprimis consideranda censeo, tum vt cui
plurimum debeamus, tum vt ei qui aliquo virtutum ge-
nere fulgeat (is enim non potest non iusta petere) morē
geramus. Cùm autem nemo sit à quo non ego dunta-
xat, verumetiam tota Albinorum familia maiora bene-
ficia acceperit, quàm à te, qui consiliis & auxiliis adeo

domui nostræ profuisti, vt perpetuò nos tibi deuinctos esse oporteat: cumque ea virtute polleas, quæ paucis, iis-
 que optimis, ac præstantissimis viris tecum communis sit; non potuit tibi in hac re studium meum deesse. Quid enim felicitis recordationis pater meus: dū viueret egit, in quo tuum consilium fidelissimum non adhibuerit: tuum iudicium non exquisierit? tuam sententiam secutus non fuerit? Te siquidem non in amici, sed in germani fratris loco semper habebat: meas verò ærumnas & calamitates tibi communes semper existimasti, nihil denique prætermisisti, quod ad honorē commodumque augēdum pertineret. Quid de tuis maximis clarissimisque virtutibus dicam? quid de integritate & humanitate commemorem? quæ quales & quantæ sint, vniuersa hæc ciuitas Beneuentana fidem facere potest: dum enim hîc multos annos te publicè legentem docentemque omnes audiuius, ita studiosorū animos Logicæ, Philosophiæ ac Theologiæ disciplina illustrasti & auxisti, vt tui nominis memoriam sint perpetuò habituri. Illud quoque silentio non inuoluam, quòd Theologiæ magistri Neapolitani, cum te ad Doctoratus gradum promoturi essent, ingenium doctrinamque tuam ita admirati sunt, vt te nō modò Doctoratus laurea nemine discrepante, viuâque & vna voce ornauerint, verumetiam in eorum collegium cooptauerint, qui doctorandorum examini interfunt, non sine aliquo honorario. Vnde postea M. Antonius Columna tuarum singulariū virtutum fama accensus, te minimè ambientem, Romam ad Ascanium eius filium docēdum, atque optimis artibus instituendum vocauit; dignum hercule discipulum, qui tali præceptori committeretur: qui cum tuis institutis præceptisque

præceptisque maximum in Philosophia ac reliquis speculatiuis disciplinis progressum fecerit, ad Iurisprudentiam adipiscendam Salamanticam properauit. Te verò illustrissimus & reuerendissimus dominus Cardinalis Granuellanus in suorum familiariū & commensalium numerum accepit. Taceo laudē & gloriam quam concionibus sacris indies maiorem tibi comparas, quas ad Gregoriū XIII. Pont. Max. magno totius Cardinalium collegij applausu assiduè habes: prætermitto alias tui animi dotes innumerabiles. Nam cū omni virtutis genere ornatissimus sis, encyclopædiāque bonarum artium absolueris, nequeo satis pro dignitate tuas laudes deprædicare. Ad tuā verò ægritudinem veniā, in quam incidisti, cū M. Antonius Columna ad reformandos monachos sanctæ Sophiæ te destinasset: vbi Abbas Africanus eius filius te generalem in spiritualibus & temporalibus Vicarium esse voluit. Nec miror cur cū tuæ curationi non ego solus, sed præstantissimi in re medica viri adfuerint, mihi potius hanc prouinciam dederis: ratio enim succurrit: nam etsi iudicio ac doctrina me illis inferiorem duco, amore tamen & beneuolentia erga te facile omnes antecello, & quodlibet onus libentissimè tua causa suscipio, præcipuè hoc quod mihi æquè ac tua salus iucundissimum est. Ad rem igitur veniam, quam iuxta veritatem & medicæ facultatis canonas me explicaturum polliceor.

LI

DE VENENO DOMINO LEONARDO VAIRO SACRÆ THEOLOGIÆ
Doctori, exhibito, Horatij Albini Enarratio.

*Vairo, in con-
 uivio à mo-
 nachis vene-
 num exhibe-
 tur.*

*oleum absor-
 ptum iunat
 veneno infe-
 ctos.*

DOMINVS Leonardus Vairus Prior sanctæ
 Sophiæ Beneuentanæ, iuuenis, ætatis anno-
 rum triginta, integra sanitate semper fruēs,
 salubri victu vtens, parato conuiuio à mo-
 nachis eiusdē Abbatix, inter cœnandum repentē à pra-
 uis ac sæuis symptomatibus correptus fuit. Intumuit ei
 lingua, vt vix balbutire posset; totius faciei ac vniuersi
 corporis habitus maximo incendio flagrabat: de dolo-
 re ac morsu ventriculi conquerebatur: inextinguibilis
 sitis eum afflictabat: huc atq; illuc iactabatur, nec quid-
 quam quietis inuenire poterat, corpus totum denique
 rubescebat, & iam rubor ad lucedinem tendebat: flam-
 meis oculis astantes, vt ei opem ferrent, aspiciebat. Ex
 his igitur de veneni assumptione in suspicionem inci-
 dit, tum quia illius loci recenter, cū esset exterus, erat
 factus Prior, tum etiam quoniam reformatio, quam in
 eodem Monasterio tunc faciebat, ad abusus & malos
 mores tollendos, erat dyscolis quibusdam admodum
 odiosa. Quapropter ad cubiculum suum, quod propè
 erat, properauit, in quo lecythum cum parum olei repe-
 riens, totum absorpsit: facto ab illo vomitu, ab omnibus
 ferè symptomatibus vindicatus fuit. Accersitis medi-
 cis, & omnibus præintellectis, denuò amygdalarum o-
 leum recetèr expressum propinarūt, factoque iterum vo-
 mitu, fermè ad pristinā sanitatē restitutus fuit; cū do-
 lore capitis licet leui afficeretur, ac quandā veluti auram
 à ventriculo ad cor, à corde ad cerebrum eleuatam, post
 vomitum relictā persentiret. Voti fuerūt Medici ei me-

dicamentū purgās exhibere, quo, septimō die illius morbi exhibitō, cū condecenter aluum exonerasset, ab ipsis etiā symptomatibus liber euasit, & viginti dierū spatio pristinā sanitatē recuperauit, de nulla alia re penitus cōquerens. Talis fuit morbus & curatio prædicti Domini, cui septē medici interfuerunt, vt potè Antonius Bilocta Protoiatrus, Donatus Antonius Pater meus, Franciscus Renna, Saluator Mauronus, Angelus & Iulius mei fratres, & ego. Et quoniā aliqui ex nō accersitis medicis opinabātur ea symptomata ab exteriori veneno nō prouenisse, sed ab aliis, ob inquisitos de hoc delicto purgādos asserebant; ideo vt huius rei veritas pateat, nōnullas rationes à natura veneni assumptas in medium afferam, quibus venenum exterius assumptum esse demonstratur. Venenum omne intra corpus nostrum assumptum, omnibus suis facultatibus opponitur cibo quo nutrimur. Nam quemadmodū cibus in nostri corporis sanguinem vertitur, fitque in omni sui parte membris, quæ præcipuè nutrit, similis, locū illius quod cōtinuò in nobis exoluitur subintrans; ita venenū contrario modo se habens corpus, ac membra quibus primò adhæret, in sibi particularem & venenatam naturam transfert. Vnde quemadmodū animalia omnia omnesque fructus, quos terra parens gignit, & vniuersa quæ in nutrimentū verti possunt, si à nobis edantur, in nostrum transeunt nutrimentum: sic per oppositum modum, venena intra corpus sumpta, singula nostri corporis membra venenata reddunt; & ratio est, quia cū omne agens suo passo sit fortius, venenatè sua vi agendi valida nostram vincit substantiam, vertitque in sui venenatam naturam, ea sanè ratione qua ignis sua vi agendi potentissima

Vairi curationi septem medici interfuerunt.

Venenum assumptum cibo nutriendi opponitur.

Agens suo passo est fortius.

Ll ij

*Cur morsus
aut parua ve-
neni quanti-
tas totu cor-
pus inficiat.*

*A cane ra-
bido morsus a-
quam expa-
uescunt.*

paleas in seipsum conuertit, vt ex Galeno 3. de simplic. medic. facult. habetur, & in libello de Venenis doctissimus Conciliator idem asserit. Hinc ratio reddi potest cur si aliquis à Phalágio, vel Scorpione, vel alio animali virus iaculante, mordeatur, totum corpus venenatum reddatur, ac tam parua veneni quantitas, tam praua pariat symptomata, quod idcò euenire credimus, quia licet venenum sit parua: molis, cùm venenum sit potentius illa parte cui fuerit iniectum, ipsam in sui venenatam substantiã conuertit, & illa rursus aliam sibi partem continuam in venenatam naturam vertit, & sic successiue suas validas vires multiplicãdo totum animal venenatũ redditur. Hinc etiã causa assignari potest, cur morsus à rabido cane aquam expauescant, à qua sola forsan sanari possent: ob eandẽ causam illud euenire arbitramur. Nam cùm humorum omnium & totius corporis principaliũ facultatũ functionũque imperium venenum ipsum suscepit, atque omnes corporis dispositiones, sibi similes reddiderit, mouentur vniuersæ corporis vires, irruuntque contra id quod contrariũ sibi existimãt, id est, contra ipsam aquã, si ea in mediũ efferatur. Et sic cùm tota substantia illius morsus à cane rabido sit versa in rabidam naturam, cùm venenum illud sit calidum & siccum, expauescit aquam, tanquam contrariã, & suam naturam destruentem. Vel dicendum hoc ex corrupta imaginatione cõtingere: imaginatur namque æger canes esse in aqua, & imaginatio continua, quam de cane obtinet, sigillat in se canis figurã, & phantasiatur canis in aqua, & in aliis liquidis & terfis corporibus: & ob id à cane rabido morsus aquam abhorrent, licet propter sitim illa indigeant, vt in differentia sua CLXXIX. Pe-

trus Apponenſis Conciliator diſertè ſcribit. Ad rem ergo redeuntès dicimus, illud fuiſſe venenum exterius abſumptum. Sit prima ratio à natura veneni, quæ eſt, ſubſtantiam in ſui venenatam naturam vertere. Cùm prædictus D. Leonardus bene ac rectè valēs pauca quædam ingeſſiſſet, ab illis prauis ſymptomatibus correptus fuerit, ſignum euidentiffimum eſt, non aſſumpſiſſe alimenta, quæ in noſtram vertūtur ſubſtantiam, illámque nutriunt, augent & conſeruant, ſed venenata alimenta, quæ eius ſubſtantiam ad venenatam naturam conuertebant, vt ex repentinis ſymptomatibus manifeſtum eſt, & illis per vomitum eiectis, ſedata ac remiſſa ſunt omnia, cùm præcipuum auxilium in veneni aſſumpti curatione ſit vomitus, vt in ſexto lib. à Dioſcoride habetur: quæ ſic ſtatim ſedari non potuiſſent, ſi ab alia cauſa orta fuiſſent intrinſeca, quæ nec adeſſe poterat ſtate eius per omne tempus ſobrietate & integra ſanitate. Secunda ratio. Magnitudo ſymptomatum à magna cauſa originem trahit, ſed ſymptomata prænarrata fuerunt magna, ergo cauſa ex qua dependebant erat magna: verùm hæc nō poterat eſſe alia, quàm venenum aſſumptum. Quòd autem talia ſymptomata fuerint magna, probatione nō indigemus, cùm in ipſius ægroti corpore euidentiffima fuerint. Quòd verò aliud quàm venenum aſſumptum eſſe nequiuerit, probatur. Nam ſi ab alia cauſa ea ſymptomata prouenire poſſent, illa vtique humorū prauitas ac malignitas eſſe poſſet, quæ ſimilis veneno in corpore humano progigni poteſt: at talis cauſa eſſe nō potuit, cùm corpore eſſet ſalubris, & quotidiani victus rectam rationem ſemper adhibuit: ex quo ergo humoris malignitas generari potuit? Et ſi ex huiusmodi cauſa

Veneni proprium eſt, ſubſtantia in ſui venenatam naturam conuertere.

Veneni aſſumptio vomitu curatur.

Symptomata magna, à magna cauſa oriuntur.

genita essent, nec sic citò symptomata sedari potuissent. Tertia: Omnis mutatio fit à contrario; quia à simili, nec actio nec passio prouenit, ergo intensior mutatio, ab intensiori opposito, & sic maxima mutatio à maximè opposito: quia vt se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè; sed quod maximè oppositum est nostræ substantiæ ac naturæ est venenū, igitur venenū est illud quod maximè nostram substantiā alterat, ac transmutat. Cū itaq; à priori statu sic repentè maximè eius substantia transmutata fuerit, ergo à maxima causā transmutante quæ est venenum. Quarta: Ad hoc quod aliquod agens in maiori vel minori tēporis spatio suam actionem perficiat, hoc fit ob maiorem vel minorem resistantiā passi; nam vbi maior resistantia, ibi longior actio, vbi minor resistantia, ibi breuior actio; sed minima est resistantia inter venenum & nostrā substantiam, cū veneni natura sit potētissima, ac maximas obtineat vires respectu nostræ substantiæ; ergo in minori, & breuiori temporis spatio, ab ipso veneno nostra substantia trāsmutatur. Cū itaq; illa praua symptomata in tam breui temporis spatio aduenissent, non nisi à causā potentissima, quæ est venenum, cui eius substantia resistere nō poterat, manarūt. Nam cū tēporis mōmēto bene se habuisset, hilaris fuisset, ac buccellas panis in iure pulli intinctas pergustasset, & semel vinum bene limphatum bibisset, prænarrata aduenerunt symptomata. Quinta: Cū talia grauia symptomata assumptum cibum subsecuta sint, & in homine qui rectā quotidiani victus rationē adhibuit, cū paulò antè rectè se haberet, & in ipso cōuiuij ingressu ab illis symptomatibus correptus fuit, euidentissimū veneni assumpti indicatiū esse de-

Mutatio omnis fit à contrario.

vbi maior resistantia, ibi longior actio, & contrā.

ber, quia ipso per vomitū eiecto pristinā sanitatē recuperavit. Sexta: Ad particularia magis descendentes, cū venena triū sint generū, vt ab antiquis memoriæ proditū est: aut enim à plātis, aut ab animalibus, aut à metallis exitiosam vim induerunt; quæ licet exitiosam vim habeant, nō tamen ab vna eadēq; causā suos pariunt effectus: Si quidē quādā agunt excessū qualitatū elementorum, quarū mixtione constant: quādam verò propria forma, quam occultā proprietatem aliqui medicorum appellant: alia autem sunt, quæ vtroq; modo agunt, qualitate elementari, ac specifica forma. Venena quæ suarū qualitatū excessu agunt, suas variant actiones pro varietate ipsarum qualitatū, cū vnum sit calidum, aliud frigidum, aliud siccum, aliud humidum: venena quæ caliditate excedunt, animal perimunt, ipsum excalefaciendo, vrendo, & corrodendo. hæc ratione venena, quæ calefaciēdo hominem interimunt, omnia membra interna celeriter inflammant, sitim ingentissimam excitant, oculos inflammant, continuam molestiam & inquietudinem inducunt: quæ omnia venenum calidum & erodens portendentia, cū primas offas subsecuta sint, venenum calidum assumpsisse arbitramur. Septima: Fuerunt propinata auxilia conuenientia venenis calidis & erodentibus, & ab illis illico adiutus, vt fuit oleum commune, & amygdalarum dulcium, & alia: post quorum assumptionem subsecuto vomitū à symptomatibus illis fuit vindicatus; ergo venenum calidum & erodens assumpsisse indicatur. Octaua: Ad magis particularia descendentes, illud sublimatū fuisse arbitramur, tum propter symptomata, quæ sublimatum assumptum concomitantur, tū quia vulgaris est notitiæ

*Venenorum
tria genera.*

*Veneri calidi
effectus.*

*Venenum su-
blimatū vul-
gariū cateris.*

& facilius inuenitur: & illud cum vino exhibitum potius quam cum aliis dapibus coniectamur, quia dapes ille earum pinguedine veneno erodenti sunt contrarie, nec sic repente tam saua symptomata efficere potuissent. Nona. Huius rei fidem faciunt, ac comprobant supra citati accersiti medici fide digni, qui vno ore ac consensu omnes illud fuisse venenum exterius assumptum asseruerunt, qui ipsum tanquam venenatum exteriori veneno per os assumpto curauerunt, & ad pristinam sanitatem Domino annuente, reduxerunt.

*Veneri reli-
quia in arca
monachi re-
perta.*

His rationibus prænarratis, & eas, & rem ipsam rectè perpendenti luce clarius patet, D. Leonardum veneno affectum fuisse: quod quidem multis aliis rationibus comprobari posset, verum potius breuitati quam claræ iam rei comprobationi studètes, satius erit silere, quam solem lumine præditum esse demonstrare: præsertim cū veneni reliquias absconditas in quadam arca cuiusdam monachi, Curia ministri inuenissent; qui monachus ob nonnulla euidentissima indicia, cum duobus aliis monachis eius consanguineis captus, in vincula coniectus erat: & postmodum precibus D. Leonardi sub cautione, sicut modò reperiuntur, liberati fuerunt à D. Scipione Santino vtriusque Iuris Doct. Neapolitano, qui à M. Antonio Columna ad hanc causam decidendam Beneuentum missus fuerat. Qui Scipio licet omnes tres monachos morte dignos cognouerit, tamen ob sedandas inimicitias visum fuit tum Illustrissimo D. Ascanio Abbati, tum aliis, ut in hac re D. Leonardo Priori obsequeretur, qui Christi & martyrum vestigia secutus, pro suis inimicis intercessit, credens hac via Deo & hominibus se rem gratam facturum.

Et

Et ego finem huius narrationis faciam, cum præseruationem ac communem venenorum curationem tetigero, *Venenorum communis curationis & præseruatio.* quorum ob varia eorum genera, varia existit: & si vniuscuiusq; veneni auxilia sigillatim enarrarētur, breuitatis propositus scopus præuerteretur, & genera quæcunque venenorum tum simplicia, tum composita recēdere cogeremur: & venena conscribere prauī hominis ac improbi *De venenis scribere prauī hominis est.* esse, scriptum reliquit Galenus in 2. lib. de Antid. cap. 7. licet multi ea cōscribere aggressi sint, inter quos est Orpheus ille Theologus cognominatus, Heliodorus Atheniensis, Horus Mendesiū iunior, Aratus & alij quamplurimi, quorum scripta omnium oculis propalata iudico; ideo venena Galeni præcepto potius reticēda quàm docenda erant, cuius sententiæ libenter subscribo. Nam cum venenorum species docere, ac parare studemus, improbi magis instruuntur, & prauī ad malū ducuntur. Sed ne adeo noster de veneno sermo protrahatur, silentio non inuoluam optimū, præstantissimum, ac generale ad vnumquodque venenum, auxilium, quod tū ante, tum post veneni exhibitionem, tum præseruando, tum se curando aliquis à veneni potentia tutò præcaueri poterit, exemplo Aurelij Antonini Imperatoris, Theriaca *Theriaca, optimum ad venena antidotum.* ac Mithridatica antidoto vtendo: Omnia enim ad venena valentia medicamenta in vnum omnia miscuit Mithridates, vt pri. de Antid. asserit Galenus, qui in lib. de Theriaca ad Pisonē, atque in lib. de Anti. ad eò Theriacalem ac Mithridaticam facultatē extollit, vt summum eius laudes complectendo ait: corpus ita disponit, vt ab vlla re noxia non corrumpatur. ad venena ergo omnia Galeni præcepto valet Mithridatica Antidotus. Et si quāplurima alia possemus narrare præsidia, duo tantum

Mm

remedia referam, quæ sunt inter omnia præcipua, & quorum ego sæpissimè periculum feci.

℞ Radicis Angelicæ siluestris ʒ iiij.

Angelicæ satiuæ & Altcæ ana ʒ ij.

Remedium præstantissimum aduersus venenum. Enulæ campanæ ʒ iiij.

Asclepiadis vel vincitoxici, vrticę polypodij ana ʒ j.

Corticū de radicibus Thimeleæ siue Mezereonis ʒ ij.

Colligantur hæ radices à medio Augusto vsque ad octauum diem mensis Septemb. & siccentur in vmbra in calido loco, deinde in olla parua terrea vitreata noua cū aceto albo ferueant per quartam partem horę, coperculo imprimis circumquaque cum pasta farinæ conglutinata; deinde tollatur ab igne, & ita quiescant quousque refrigerentur, eximantur deinde & extendantur inter duos linteolos crassiculos, & ita siccētur in loco calido. Demum addantur his omnibus duodecim baccæ herbę Paris, quæ mense Maij colliguntur, & triginta folia eiusdem herbæ, & omnia in mortario tundantur, & fiat puluis, & seruetur in ampulla vitrea, cera & membrana conclusa: datur cum vino pondere ʒ. j. secundum rem.

Altera Antidotus contra venenum. ℞ Dictami Cretensis, Dictami albi, Gentianæ, Cardibenedicti, termentille, superiorū corticum cancrorū fluuiialium in vmbroso loco siccatarum ana vnciam vnam; boli armeni oriētalıs, terrę Lemnię, ofsis vnicornij puluerizati ana vnciā mediam; almischij boni dragmā vnam. Hæc omnia subtilissimè terantur, & aqua ardenti perfectissima misceātur: & postquā septem vices imbibita & deficcata ad solem fuerint, iterū puluerizentur & per setaciū emittantur, & in ampulla vitrea bene clausa seruentur, & dragma vna cum duobus digitis vini albi optimi detur indigenti. Atque inter alia remedia, lapis quem

Bezaar nominant, reperitur, qui ex Orientalibus Indiis ad nos transportatur, qui si cum aqua herbæ scorsuneræ ægroto detur, confestim à veneno liberabitur. Adest etiam terra Lemnia vel sigillata nuncupata: tanta enim est eius vis, ut bibita vel comesta venenum expellat. Scribitur namque quòd Reges ac Principes Orientales & Meridionales quotidie in suis cœnis & prandiis hac sigillata terra utebantur. Vnde Regum sigillo terra hæc signabatur, hinc terræ sigillatæ nomen inditum est: verum nunc sigillorum fides evanuit, quoniam tam bona quàm adulterata ad nos transportatur. Verum omnia, & quæcunque venenorum genera atque innumera illorum præsidia recensere, præsentis non est instituti, sed duntaxat huius optimi & celeberrimi viri venenationis casum enarrare. Cui ne susceptam provinciam excedamus, finem imponimus, Deo Opt. Max. gratias agentes.

*Terra Lemnia
scu sigillata.*

Hæc habui, mi doctissime & amicissime Leonarde, quibus festinanti calamo subsecuius, ut dicitur, horis tuæ voluntatimorem gererem, mādatisque obtemperarem, ac posteritati de veritate fidem facerem. Reliquum est nunc, ut postquàm non ego solùm, verum omnes huius ciuitatis homines tibi plurimùm debemus, & quidquid in nobis est, tibi acceptum referimus, ut si occasio feret, nobis uti velis. Nulla enim res tam ardua ac difficilis erit, in qua peragenda nos paratos non inuenias. Fac valeas, meque, ut soles, ames. Datum Beneuenti, Calend. April. 1579.

M m iij

FINIS.

CAPITA HOC OPERE
CONTENTA.

LIBRI PRIMI.

A N sit Fascinum.	pag. 2
Quid sit Fascinũ, eiũsque definitio examinatur: & imaginationem, illius causam esse ostenditur.	6
De visu, qui Fascini definitionem ingreditur.	11
De tactu Fascinum efficiente.	17
De vocis natura, quæ Fascini causa existit.	21
De cæli observatione, quæ ad Fascinum concurrit.	27
Quale Fascinum sit.	32
Propter quid Fascinum sit.	37
De Fascini speciebus.	42
An aliqui sese fascinare possint.	44
An aliqui natura Fascinatores nascantur.	46
De qualitatibus Fascinantis.	49
Qui Fascino magis obnoxij sint.	52
De Amuletis hebetantibus, & auferentibus Fascinum.	55

Libri secundi.

Q Va via, quibũsve principiis de Fascino determinandum sit.	59
De causæ, ac Fascini diuisione.	62
Imaginationis natura, ac munus declaratur, minimèque per eam Fascinum fieri posse ostenditur.	63
Quo pacto per imaginandi vim occulta, & futura præsciri queant.	75

ẽ

INDEX

- Non per acutas imaginandi vires, sed per demonum auxilium, occulta quaedam, & futura praesciuntur.* 80
- Nonnullos hominum conceptus, & rerum simulacra, & cordis affectus daemones cognoscunt: de quibus superstitiosi quidam edocti, per vim imaginatricem eam cognitionem se affecutos iactitant.* 84
- Nihil ad generationem, quantum ad prolis similitudinem, ad sexum imaginatio confert, sed horum causa in semine latere ostenditur.* 90
- Cetera de imaginatrice vi confutantur, atque per eam nullo modo Fascinum iaculari posse concluditur.* 99
- Fascinum per visum iaculari confutatur: atque singulorum, quae ab oculorum radiis fieri censentur, vera causa redditur.* 105
- Per tactum fieri Fascinum non posse demonstratur: ac singulorum contrarium asserentium exemplis, & rationibus satisficit.* 122
- Vox sua natura fascinandi vi caret, atque nomina, verba, characteres, & numeri nihil efficere amplius possunt, quam id praeseferre, ad quod significandum instituta fuerunt.* 137
- Non in veram, sed in apparentem, aut imaginatam brutorum, aut aliarum rerum formam ac figuram demonum deceptione, & non verborum virtute (ut quidam putant) mutatos fuisse nonnullos, quos legimus.* 160
- Corpora de loco ad locum mira celeritate demonum, & non verborum vi, transferri possunt.* 173
- Caeli observatione, fascinare nemo potest.* 184
- Propria Fascini definitio traditur.* 202

Libri tertij.

Auctoritatem Fascinum esse loquentium vera expositio, ac sensus. 204

CAPITVM.

<i>Quale Fascinum sit, ex Theologorum sententia.</i>	215
<i>Propter quid Fascinum sit, iuxta veram Theologorum sententiam.</i>	216
<i>De veris Fascini speciebus.</i>	219
<i>Quo pacto nonnulli sese fascinare queant.</i>	221
<i>Nemo ad fascinandum idoneus natura nascitur, sed demonum ope huiusmodi vis hominibus inest.</i>	223
<i>De veris Fascinantium qualitatibus, & cautionibus.</i>	232
<i>De communibus demonum fascinantium cautionibus.</i>	233
<i>Quibus cautionibus demonum suasu ab hominibus completis, alias demones addunt.</i>	234
<i>Vera qualitates, ac dispositiones, ex quibus iuxta piorum hominum sententiam in Fascini pestem inciditur.</i>	238
<i>Per narratam fascinandi viam, demonum astu inuentam, homines ad amorem allici, & ad odium excitari possunt.</i>	241.
<i>De veris, piis, ac sanctis Amuletis, Fascinum, atque omnia veneficia destruentibus.</i>	251

FINIS CAPITVM.

Extrait du privilege du Roy.

PAr grace & priuilege general du Roy, donné & octroyé à Nicolas Chesneau, Libraire iuré en l'Vniuersité de Paris, pour imprimer tous & chacuns les liures & traductions qu'il recouvrera non encor' publices & imprimees, il est defendu à tous autres Libraires & Imprimeurs de ce Royaume, de n'imprimer, vendre, ou distribuer en cediect Royaume ce present liure: *Leonardi Vairi sanctæ Sophia Beneuentana &c. De Fascino lib. 3.* sinon de ceux qu'aura imprimé ou fait imprimer lediect Chesneau, ou de son consentement, iusques apres le temps & terme de sept ans finis & accomplis apres la premiere impression: à peine de confiscation de ce qui s'en trouueroit d'imprimez ou vendus au contraire, & d'amende arbitraire: comme plus amplement est declaré par les lettres dudiect Seigneur sur ce données à Paris, le 30. de May, 1567.

Signees, ROBERTET.

Acheué d'imprimer la premiere fois le 30. Mars, 1583.

NOs subsignati Facultatis Theologicae Doctores regentes Lutetia, profitemur atque testamur perlegisse ac examinasse huncce librum cui titulus est, *De Fascino libri tres, Leonardi Vairi sanctæ Sophia Beneuentanae ordinis sancti Benedicti, canonici regularis, in eoque nil repetisse, quod non cum sacris scripturis, conciliis œcumenicis, & Ecclesiæ Catholicae, Apostolicae atque Romanae institutis planè consentiat, in cuius rei fidem his chirographa nostra subiunximus, Idib. Mart. 1583.*

Sic signatum, HVART. RICHARD. DE IOS.

INDEX RERVM INSIGNIORVM, NOTATV ET SCITV DIGNIORVM, QVÆ IN hoc de Fascino continentur tractatu, locupletissimus.

A

- & π , duæ literæ Græcæ in charta scriptæ pro amuleto contra lippitudinem. 26
- Abacuch prophetæ translatio. 181
- Abortus procuratio per Fascinatores. 31
- Abstinentiæ quanta virtus. 259. 260
- Accidens in homine duplex: vnum ex forma, alterum ex materia. 96
- Accidentia faciliè cognoscuntur, ea cognita substantia, à qua fluunt. 32
- Actio omnis terminata. 99
- Actio perfectiua, & corruptiua. 101
- Actio & passio inter quæ reperitur. 190
- Actio naturalis inter illa esse non potest, quorum materia non est communis. 142
- Actio omnis in debita distantia esse debet. 133
- Actio & passio fiunt per contactum. 100. in
- Actio naturalis effici non potest, nisi agens corpore, vel virtute, rem quam efficere vult, tangat. 142
- Actio animæ immanens dæmonibus sciri nequit. 88
- Actuum triplex modus. 100
- Actus & potentia simul esse non possunt. 139
- Actus vnus ex vno agente & patiente fit. 72
- Actus, qui in bonū dirigitur, amor: qui in malum, odium appellatur. 42
- de potentia ad Actum nihil reduci potest, nisi per rem, quæ actu esse habeat. 80
- Actuum humanorū species à rebus, quæ concipiuntur, differentiam sortiuntur. 43
- Actus humani secundum finem boni malive iudicantur. 42
- Adam omnibus rebus imposuit nomina. 140
- Adæ peccatum per Christi cruciatū, deletum fuit. 178
- Adæ peccato subiicimur omnes. 239
- in Adam eramus omnes, tanquam in radice. 227
- Adam si non peccasset, non pauca futura cognosceremus. 77
- Adiuratores dæmonum. 158
- Adolescentia tribuitur Veneri planetæ. 32
- de Adulterij suspitione ceremoniæ apud Iudæos. 144
- Ægiorum gens stulta, & omnium errorum mater. 178
- Ægri tudines corporis ex semine propagari. 95
- Ægri tudines hominibus, Deo volente, dæmones inferre possunt. 83. 154
- Ægrorum visa quibus ex causis oriuntur. 68
- Ægrotantes sæpe de medico sanatio opinio. 11. 22
- Æi inficitur Fascino. 6
- Aeris perturbationes aliquando dæmonibus adscribuntur. 201
- Æsculapij serpens ab Epidaurō veni-

INDEX.

niens, ab illo æneo Moysis effectus fuit.	213	agnorum chordæ cum chordis lupinis iunctæ, ab ipsis franguntur.	20
ætas viridior in humore natio posita.	209	agri, qui in contrarias sedes profecti sunt.	210
ætates hominum septem à totidem planetis regi.	31	agricola in iudicium vocatus, quod segetes, ac vineas suo prædio vineas arefecisset Fascino, & suas reddidisset optimas.	209
ætas hominum singulorum à Fascinatoribus obseruatur.	32	aizæon herba miscendis amatorius effica.	41
æthiopes nõ aliunde, quàm ex seminis proprietate.	95	alacritas ascribitur Ioui planetæ.	27
æthiops à muliere per imaginationem conceptus & editus.	10	alchymistæ ridentur ibi.	74
Affectiones animi nostri, si diu nobis inhæserint, perniciosos efficiunt habitus.	45	alexander per tenebras æquæ, ac per lucem cernebat.	15
affectus primò est imbecillis, deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat.	254	alimonia ad colorum varietatem cõducit.	93
affectus homini veluti neruos, & funiculos quosdam à natura inditos esse, à quibus trahatur.	67	allium quomodo eliciat lachrymas.	136
affectus humanos à planetis gubernari.	27	almanzor opinio de aliquid impetrando.	29
affectus ægrotorũ medici nosse possunt.	85	alterandi vis præcipua, imaginatio.	7
affectus hominis singulos singulis planetis adscribi.	186	alyssum in domo suspensum, amuletũ salutare Fascinatis.	55
afflictio hominis multa, quia ignorat præterita, & futura.	77	amantium mira vis & natura.	14
africa ab Affer dicta.	141	amantes sæpè ad interitum perducuntur. 39. exempla.	40
agendi principium duplex, ars & natura.	43	amantes vnum fieri cuperent, nisi corruptio sequeretur alterius.	39
agens agit in propinquius.	99	amatoria verba vim habeat Fascinandi.	25
agens & patiens oportet esse simul.	109	amatorium fascinum quibus ex rebus potissimum componatur.	40. 41
inter agens & patiens adèd proportio seruat, vt inferiora à superioribus non moueantur, nisi per intermedia.	160	amatoriis poculis mortem inferri, exemplis probatur.	41. 42
agens cum passo in materia communicat.	100	amatorio fascino nequis corripitur, amuletum saluberrimum.	57
agentibus triplex virtutis species inest.	101	amatorio fascino qui, & quales citius inficiuntur.	54
aglaophotis herba, qua dæmones euocantur.	184	amatorium fascinum. 39. eiusque causa duplex.	ibid.
		Fascinum amatorium.	39
		amatoriorum fascinorũ amuleta.	57
		amatores à pudicissimis corporibus etiam moribundi, se temperare nequeunt.	45

INDEX.

amaxobij in fascinando instructissimi.	6	de amuletis hebetantibus, & aurentibus fascinum.	55
ambrosia deorum à manna Israelitarum desumpta.	213	amuletum optimum, agnus Dei, circa collum suspensum.	262
amor, infantiæ species.	43	anacreon poëta vix passæ grano vitæ cum morte commutauit.	225
amoris ægritudo est ardens affectus animi, atræ bilis affinis, &c.	39	angeli à Deo ita creati, vt etiâsi peccassent, omnino mori non possent.	226
amor, fascinationis species.	42	angelos aristoteles, naturæ lumine ductu, mentes simplices appellat.	182
amoris causa & origo.	38	angelos superiores vniuersalioribus speciebus, quàm inferiores præditos esse.	86
amoris causam, amantium intuitum non esse. 117. ad animi enim turpitudinem est referendus.	118	angeli inferiores, superiorum angelorum species non comprehendunt.	86
amorem mulierum solo bestium contactu pellici.	20	angelis omnium rerum, quæ natura constant, species & similitudines Deus indidit.	80
amor luxuriosus diuitiis alitur.	261	angeli corpora cœlestia mouent.	174
amor non omnia nostræ voluntatis obiecta complectitur.	219	angeli ostendunt, super quos demones præualeant.	253
amor boni rationem habet.	37	angelus de cœlo descendens, habens clauem abyssi, &c. quismam dicatur, in apocalypsi.	170
amor ad fascinandum aptus.	49	anguis frigidus cantando rumpitur in pratis.	153
amor fascino inferri potest.	8	aniculæ ad fascinandum potissimum aptæ.	13
amor hominum animis à dæmonibus multis infigitur modis.	250	aniculæ pueros, pecudes, & segetes efficiunt.	16
ad amorem inflammandum dæmonum calliditas.	250	animalia nulla expertia tactus.	17
amor intrat mentes visu, ac dediscitur visu.	258	animalia non per partes iuuenescunt aut senescunt, sed simul tota.	209
amor infandus Pygmalionis in statuam.	245	animalia perfecta in aere generari.	199
amoris consideratio duplex.	38	animalium imperfectorum ortus.	173
amoris effectus.	39	animalium quorundam instinctus.	65
amoris ardor vt mitigari possit.	57	animalia perniciofa vt ab agris expellenda.	159
amor fame, vel tempore sedatur: fin minus, ad laqueum est accedendum.	58.	animalia nociua verbis abigi.	23
de amore vitando Lucretij versus. ibi.		animalia bruta inficiuntur fascino.	13
amor nullis est medicabilis herbis.	251.		
amnes, quorum alij nigros, alij flavos, alij albos, &c. efficiunt agnos.	93. 94.		
amon ob amorem in sororē in mortuum incidit.	250		
amuleta venatorum.	56		
amuleta fascinum, & omnia veneficia destruentia.	251		

INDEX.

animalibus cunctis natura arma ad sui defensionem est largita, præterquã homini soli.	223	antiqui.	25
animæ actio duplex.	87	anni decretorij, & climacterici.	148.
animæ motum esse secundum Plato- nem.	64		149
in anima tria sunt, passio, habitus, po- tentia.	7	anthropophagi humanis vescuntur car- nibus, & in capitum ossibus bibunt;	
animam humanam intelligentiarum, & abstractarum mentium ultimam esse.	86	cutibusque ipsis capillaris pro man- tilibus vtuntur.	46
de animæ metamorphosi Plotini ver- ba.	170. 171	S. Antidius Bisuntinus Archiepisco- pus à dæmone, tanquam ab alato mulo, Romam iussu S. Spiritus per- latus.	181
animæ spiritus appetitui deferuiunt.	97	antiochus anchoræ figuram in femo- re gerebat, quæ in filiis & nepotibus propagata fuit.	96
anima quo pacto speciebus vtatur.	102	antiochi amor infandus ex pulsu de- tectus.	87
animam humanam vim habere diui- nandi.	76	antonius Sanfœlicius merè suspicio- sus.	69
animi vis rationis expers; duplex.	49.	D. Antonio quàm variæ, ac teterrimæ, horridæque illusiones dæmonū ap- parent.	170
50		anus potissimum effascinant.	51
animi humani mira celeritas.	10	apes, animalia ciuilia.	156
animus quo pacto res absentes perci- pit.	63	apes scintillam quandam habent ra- tionis.	156
animi nostri sensus volatiles fieri, & ad planetas referri.	29	apes dentibus armauit natura.	223
animus viuificat corpus.	63	appetitus animalis ip. concupiscibile, & irascibilem diuiditur.	37
animus à corpore, & corpus ab animo afficitur.	90	apollo, quodd sibi decima hominum pars immolata nō fuisset, miras Ita- lis induxit calamitates.	175
animus longissimè progreditur, vaga- tur, & spatiatur.	13	apollonius Thyaneus fasciandi ha- buit naturam.	3
animus quandiu in corpore est inclu- sus, quo pacto res intelligit.	63	apollonij Thyanei præstigiæ à veris miraculis nostri Saluatoris occasio- nem sumpserunt.	213
anima intelligere potest omnia.	63	aptus minus erit cras, qui non est ho- die.	254
animus malè affectus; suum quoque corpus habet malè.	15	aquæ in vertum sanguinem à Moysè conuersa.	163
animi & corporis valde dispar condi- tio.	259	aqua stagni, qua in lupos commuta- bantur homines.	164
animi seruanda paritas.	260	aqua zelotypiæ olim apud Iudæos.	144. 145
animus noster per externa signa co- gnoscitur.	85	aquilam fulmine non percuti.	197
animo laboranti sermo medicus.	145		
animi brutorum immobiles.	11		
anni primum diem lætis precationi- bus inuicem faultum ominabantur			

INDEX

aquilarum pennæ aliarum alitū pen- nas sibi mistas absumunt.	19	expellant.	34. 35
arbitrij nostri libertas.	89	arteriæ rariores fascinum citius ad- mittunt.	35
arbitrij libertas peccatis grauiter sau- ciatur.	222	artus humanos duodecim zodiaci si- gnis subiici.	27
arbitrium liberum defenditur contra hæreticos.	246	asia à quo sic nominata.	141
arbores acrescere fascino. 2. 13. 16. 54. 208.		aspectu fascinare.	3
arbores pulchræ fascinati faciles.	54	aspidis aduersus incantatores asturia. 23	
archimertis herba à maleficis homi- nibus extorquendorum criminum vim habens.	184	aspis aures obturat, ne incantatorum audiat verba.	156
Arethusa in fontem mutata.	170	sicut aspidis surdæ, &c. expositio hu- ius loci.	157
argento luna dominatur.	29	assuefactio ad hoc viget, vt suam quif- que exciter affectionem.	45
aries, signum zodiaci, capiti domina- tur.	186	ab assuetis recedere difficillimum.	45
de arietum electione Virgilij versus.	94	astrorum virtutes quo pacto in infe- riora corpora deuehuntur.	33
aristoteles, rerum omnium indagator optimus.	2	astra quot & quantas in homines ha- beant vires.	8.9
aristotelis mos in quæstionibus exā- minandis.	1	astrorum alia fortunata, alia non.	28
aristoteles nihil sine causa dixit, nihil- que sine ratione tacuit.	195	astra è cælo ad terras deripi posse, ex quorundam opinione.	29
arma ad propellendas dæmonum fa- scinationes.	253	astrologi ab omnibus antiquis docto- ribus arguuntur. 188. & à conciliis. 189	
arma cœlestia, quæ & qualia.	193	astutiæ dominatur Mercurius Plane- ta.	27
ars, vnum est agendi principium.	43	attrahendi plures modi.	134
ars, naturæ parentis imitatrix.	46.	augurium quatenus dammandum.	79
191		aurum quarumdam mirus instinctus. 78	
ars natura posterior.	46	aves quonam pacto humanam imi- tantur vocem.	65
artis causæ, ratio & voluntas.	48	de aurum præfagiis ex propheta Hie- remia.	79
ars imaginatione certior.	102	ex aurum volatu insidias detegere. 79	
ars non res, sed rerum simulacra fin- git.	71	aurum tinnitu de se sermones absen- tes prælagire.	25
artium capeffendarum vim à natura habent homines.	139	Auro sol præest.	29
ars, sicut natura, repentinos abhorret motus.	204		
artificialia & naturalia toto genere distinguuntur.	190		
arteriæ exangues, & frigida.	127		
arteriarum origo.	17		
Arteriæ quo pacto aërem attrahant &			

B

B Afcania quid propriè.	215
Basiliscus an reperiatur.	114.

INDEX.

- Basilisci generatio gallis gallinaceis
 attributa. 115
 Basiliscus, si prior videt, occidit: si
 prior videtur, occiditur. 5
 Basiliscus quoscunque intuetur, ve-
 nenosus oculorum radiis occidit.
 14
 Basiliscus propriis oculorum radiis in
 se contortis interficitur. 44
 Basiliscū emori, si in speculo seipsum
 intueatur, secundum quosdam. 114
 Basiliscus à doctoribus sacris accipi-
 tur pro dæmone. 114
 Batto in lapidem indicem conuer-
 sus. 170
 Becas, dictio Phrygia, panem signifi-
 cans, qua probare cōtendebat Psam-
 meticus, sermonem natūalem esse.
 39
 Bella ex vi cometarum. 30
 Bella adscribuntur Marti planetæ. 27
 Beneficiorum Dei recordatio perquā
 utilis. 256
 Berofus arguitur mendacij. 160
 Biarmi idololatraz in fascinandis ho-
 minibus instructissimi. 6
 Biarmenses, arctico polo vicini, cum
 hoste certaturi, carminibus cælum
 perturbant, nubésque sollicitant.
 201
 Biblis sui fratris amore fascinata, la-
 queo se suspendit. 40
 Blasphemi, fascini capacissimi. 49
 Bonum vniuersale, proprium volun-
 tatis obiectum. 87
 Bonum vniuersi, est bonum ordinis.
 160
 Bona, quæ ex malis per dæmones illa-
 tis oriuntur. 238
 Boethicorum præstigiæ miræ. 165
 Brassica secus rutam lata, protinus a-
 rescit. 20
 Bruta à rerum sensibilibus speciebus
 excitantur. 63
 Bruta nonnulla quandam micantis
 rationis habent scintillam. 156
 Bruta quo pacto futura nobis desi-
 gnent. 78
 de Bruti malo genio. 176
 Bud, dictio, qua prolata cohibetur
 scorpio, ne vibret ictus. 25
 Bythiæ familiæ mirè fascinatrices. 2

C

- C**Adauer recens hominis interfe-
 cti coram interfectore consti-
 tutum, eiicit sanguinem. 20
 cælestia corpora à simplicibus mo-
 uentur mentibus. 174
 cælestia corpora rem ab vna ad aliam
 formam mutare nequeunt. 161
 cælestia corpora quo pacto ad fascini
 concurrunt. 8. & quantas in homi-
 nes habeant virtutes. 9
 cælestium corporum vis hominibus,
 brutis, arboribus, lapidibúque cō-
 municatur. 49
 cælestia corpora nihil mali nobis im-
 mittere queunt. 188
 cælum, communis causa, communem
 vim omnibus largiens, & nō parti-
 cularem. 190
 cælum, cor orbis vniuersi. 187
 cælum, locus ac Dei habitatio. 187
 cælum, corporum omnium commu-
 ne principium. 184
 cælestium corporum celerrimus mo-
 tus vnde. 182
 cælum luce, & motu in hæc agit infe-
 riora. 185
 cæli primi motum omnibus vitam
 suppeditare. ibi.
 cælum, diuinæ virtutis instrumentum
 vniuersale. 186
 cælum, animal esse sensibus præditum
 probatur. 28
 cælum sensu caret, quia pasci & ciba-
 ri necesse non habeat. 189
 cæli motus secundū partes nouus. 189

INDEX.

- cælum diuinum esse. 192
 cælo, corporum primo ac præstantis-
 simo, omnium motuum perfectis-
 simus, omniumque qualitatum no-
 bilissima lux adscribitur. 184
 cæli configurationes ad aliqua; non
 tamen ad turpitudinem propensos
 reddunt homines. 186
 cælum non animatos esse. 189
 cælum omnibus rebus eandem impri-
 mie qualitatem, hâcque res singulas
 confirmat, ac tanquam excitat ex
 somno. 198
 cælum, licet moueatur, stare videtur,
 idque ob- visus errorem. 66
 cælum quonam pacto res inferiores
 afficiat. 142. 143
 è cælo quæ terrâs proueniunt mor-
 talibus infesta, fascinantium astutia
 existimata contingere. 31
 cæli tempestates carmine procurare,
 & auertere. 25
 cælum nec particularem, nec vniuer-
 salem motum intendit. 190
 de cæli obseruatione, quæ ad fascina-
 dum concurrit. 27
 cæli obseruatione, fascinare neminem
 posse. 184
 cæli rubedo ferogina vnde fiat, & quid
 prælagiat. 144
 cæli reuelabunt iniquitatem illorum,
 ait Iob: & quid hoc sibi vult. 88
 cælorum portæ per Christi cruciatum
 patefactæ. 178
 cæsar in ingressu vehiculi carnem pro-
 ferebat. 25
 cælij quo pacto fascinant: 119
 calamitates omnes ex originali fluxe-
 re peccato. 227
 calamitates futuræ, & præuisæ vt auer-
 tendæ. 193
 calenus, vates celeberrimus de huma-
 no capite in Tarpeio inuento inter-
 rogatio subdola. 26
 caloris animalium naturalis sedes, hu-
 mor & alimentum. 209. 210
 calor igni inhærens, contrarius non
 est frigori, quod animo concipitur.
 142
 campana, quæ ex seipsa pulsatur,
 cum aliquid aduersi in republica
 Christiana futurum est. 193
 canidia per aerem à dæmone lata. 177
 canis nigri fel, & genitale, amuletum
 contra amatorium fascinum. 57
 canum furor tantus, vt visus aciem
 perstringat, sæpius etiam penitus ex-
 cæcet. 15
 cantum Lydium & Phrygium ado-
 lescentibus adimendū esse cur cep-
 suit Plato. 155
 capilli mulierum cremati odore ser-
 pentes expellunt. 47
 caput, arx corporis humani. 11
 caput humanum in Tarpeio inuentū
 Romani imperij prælagium. 26
 de caramandi Reguli Massiliam obli-
 dentis spectro. 177
 carbones viuos qui manu tenent. 141
 carbunculus lapis fascinatis saluberri-
 mus. 56
 carmina morbos abigere. 24
 carminibus equos, tauros, canesque
 sedare, pollutionemque in somno
 procurare. 24
 carmina fascinatoria. 3
 carmine magico Cham Noë patrem
 castrauit, sterilémque effecit. 26
 carminum fascinantium vis interimit
 animas. 5
 carminibus sidera deuocare cælo. 9
 caro, hostis domesticus & familiaris.
 259
 carnem plueret. 31
 caro temperatam habet caliditatem.
 127
 carnis peccato omnium maximè à dæ-
 monibus sollicitantur homines. 249
 carthaginenses humanis hostiis Satur-
 num colebant. 175

INDEX.

cartilagine frigida & sicca.	127	christi aduentu vetustatis tenebrae ce-	
catanance herba Thessala ad philtera		ciderunt. 177. elegans hac de re hi-	
miscenda efficax.	41	storia de Aegypto.	178
catiliana prodigia.	30	christus & apostoli venefici.	157
catochitis lapidis gestatio, amuletum		ciborum spirituales species, sed ipsi-	
contra falcinum.	55	met cibi, non nutriunt.	74
causae rerum variae ac diuersae.	62	à cibis venerem excitantibus abstin-	
causarum duo genera ex Aristotele.		dum.	260
216		ciconia custodit tempus aduentus sui.	
causae instrumentales tres sunt nume-		79	
ro.	217	cicuta sturnis cibus est.	130
causam habet, quidquid est.	62	circe quo pacto socios Vlyssis in be-	
causae superiores inferiora non mo-		stias mutasse dicatur.	163. 164
uent, nisi per intermedia.	160	circe carminum incantatione varias	
causas absque scientiae principiis non		imaginum mentiebatur facies.	23
aequimur.	221	circe per aerem daemone vecta.	177
centumcapita herba ad philtera mi-		clavi figendi mos ad sedandam pestem	
scenda percommoda.	41	olim apud Romanos.	56
cepa quo pacto eliciunt lachrymas.		clytia in heliotropium herbam versa.	
136		170	
cerebrum, nervorum origo.	127	cogitationis vis quanta.	15
ceruos velocitate cursus armauit na-		cogitandi actus oritur à voluptate.	86
tura.	224	cogitationis humanae quanta veloci-	
cham carmine magico castrasse pa-		tas.	10
trè suum, in sacra historia nusquam		cognitio per speciem, & similitudi-	
legitur.	160	nem fit.	80
characteres incantantium daemones		colorum species.	107. 108
excitant.	143	coloris forma, & materia.	108
characteres fascinandi vim non ha-		color varius in animalibus vnde.	92. 93
bent.	137	coloris est natura, ut irradiata luce, a-	
characteres & verba, daemonum pa-		ctu diaphanum moueat.	109
cta sunt.	147	colores lux actu reddit.	110
characteres cum rebus externis, nihil		color semper à sensu distat.	109
habent commune.	142	color dupliciter consideratus.	108
characteres ad abigenda animalia no-		combustiones arceri verbis.	25
ciua.	23	cometarum vis, & generatio.	192
characteres quando ad daemones diri-		cometae quid portendant.	194
guntur.	155	compositum quodlibet ex quatuor	
charitoblepharon herba miscendis		constat elementis.	33
amatoriis efficax.	41	concilium Toletanum damnat astro-	
chordas agninas lupinis esse contrarias.		logos.	189
157		concilij Ancyрани sanctio contra sor-	
christus à demone in templi fastigium		tilegos.	182
& sublimem montem portatus.		concupiscendi appetitu propter pri-	
181		morum parentum peccatum saucia-	
		ti	

INDEX.

ei sumus.	222	crudeles homines ad Martem plane-	29
confessionis sacramentalis vis & effi-	257	tam referri.	262
cacia.	255	crucis signo frons terenda.	26
consuetudo mala, malorum omnium	82	cuminum maledictis, & execrationi-	127
causa.	99	bus satum, nascitur lætius.	170
contingentia non secus, ac necessaria	127	cutis humiditatis, & siccitatis mediam	252
Deus certissimè nouit.	84	habet naturam.	211
contrarietas duplex.	77	cyparissus in cupressum cōuersus.	57
cor sanguinis & vitæ principium.	123	cyprianus magus quodd Iustinam vir-	
cordis motu cessante, cæteras homi-	173	ginem Christianam veneficiis allice-	
nis partes quiescere, & interire o-	190	re non potuerit, Christianus est fa-	
portet. 185. cordis sensus duplex.	127	ctus.	
cornicum crocitatio frequēs futuram	77	cyprus quondam terra continens.	
denunciat pluuiam.	113	cyzici cupidniis fontem amorem de-	
corporis dispositiones quot, quæ, &	173	pellere.	
quales.	169		
corpora omnia simplicibus substātiis	127		
obedire iussit Deus.	15		
corpora naturalia quo pacto agant in-	179		
artificialia.	179		
corporis instrumentorum vsus multi-	127		
plex.	15		
corpora de loco ad locū mira dæmo-	179		
num celeritate, non verborum vi,	169		
transferri posse.	127		
corpora, in quæ mutantur dæmones,	179		
flexu facilia.	169		
corporis foraminum vsus.	127		
corporis & animi affectio mutua.	15		
corpora tum à bonis, tum à malis an-	179		
gelis per aerem ferri.	169		
corporis medelæ varius modus.	127		
corporā ad summū vigorem progres-	15		
sa, in vniformi statu persistere ne-	179		
queunt.	169		
corpus humanū ad 12. zodiaci signo-	127		
rum similitudinem diuiditur à ma-	15		
gicis.	179		
corpora rara fascino sunt patētiora	169		
corporea ab incorporeis fieri.	127		
crantis flumē homines in se lotos cæ-	15		
sarie candidos, & flauos efficit.	179		
cresinus mirè magicus.	169		
de cresino magiæ suspecto historia	127		
perelegans, & faceta.	15		

D

Dæmones, humani generis capita-	202
les hostes.	161
dæmones diuinæ iustitiæ executores.	189
dæmones nec mates nec fœminæ.	175
dæmonibus nomina varia ab ethnicis	86.
imposita, & quæ.	161
dæmones ordine naturæ hominum	156
intellectu superiores existunt.	177
dæmones ab exordio mundi princi-	178
pium sumunt regnandi.	164
dæmones quondam totum mundum	176
deceptum habebant, laxasque pote-	6
statis eis habenas Deus dereliquerat.	
dæmones nunc nō tantā habent pote-	
statem, quantā ante Iesu Christi ad-	
uentum. 175. humanum enim sangui-	
nem sibi immolari faciebant. ibid.	
dæmones ante Christi cruciatum, du-	
plicem habebant manum.	
dæmones quibus modis re apparere	
possint alia, quàm re vera sint.	
dæmonibus cum hominibus tanta o-	
lim intercessit familiaritas, vt bini	
vnicique deputati putarentur.	

INDEX

- per Dæmones an occulta & futura præsciri queant. 80
 dæmones inflati superbia, multa se habere, & scire, & ostendere, conantur, quæ soli Deo relinquuntur. 82
 dæmones an futura præsciant. 79
 dæmones hominis nō norunt voluntatem. 82
 dæmones quo pacto in hominis voluntatem agunt. 248
 dæmones quænam certò præcognoscere possunt. 81
 dæmones omnium discutiunt consuetudines, ventilant curas, scrutantur affectus, &c. 218
 Dæmones, qui à superioribus ceciderunt ordinibus, rerum imagines magis vniuersales habent: ita & plura cognoscunt, & ad maiora capessenda sunt reliquis aptiores. 81
 Dæmon, etiam infimus omnium, homine perspicacior, & quomodo. 80
 dæmones intellectu non indigent agente. 80
 de dæmonum præcognitione, sententia. 86
 dæmonum cognitio non à sensibus, quibus omnino caret, ortū habet. 80
 dæmones naturalium causarum vires magis, quàm homines cognoscunt. 161
 dæmones prophetarum prædicta verius & propius, quàm homines, intelligunt: & hominibus, quibuscum intercedit familiaritas, communicant. 83, & quo pacto id faciant. 84
 dæmones nonnullas hominū cogitationes norunt, & quomodo. 84, 85
 dæmones quatuor modis cognoscunt futura. 82, 83
 dæmones nihil ferè prorsus ignorant. 207
 dæmones hominibus mala, Deo permittente, & iubente infligunt. 154
 hinc est, quòd ipsi tunc sanare dicuntur, cum à malo desistunt. ibid.
 Dæmonum actio per virtutis contrarium fit. 174
 Dæmonum astutia quanta. 218
 dæmonū fraudes destruxit Christus. 208
 Dæmonū conatus ad hoc potissimum omnes tendunt, vt à Deo auocent homines. 217
 dæmonibus homines ex se subici possunt, sed ex se liberari nequeunt. 253, 254
 dæmones naturæ ordinem destruere nequeunt. 210
 dæmonum vafrities in fascinando, contrariumque cautiones. 231
 dæmonum opera in vtero filiali quandoque signantur. 98
 dæmones rerum naturas inuertunt, elementa conturbant, qualitates commiscunt, humores alterant, & omnes corporis partes inficiunt, &c. 216
 dæmones in quàm varias, terribilissimas, horridasque figuras ad homines illudendos sese conuertant. 170
 dæmones naturas creare nequeunt: sed creatas commutant, vt appareant id esse, quod non sunt. 163
 dæmones formaliter corpora transmutare nequeunt. 161. nonnulla tamē agunt, quæ transmutationi similia videntur: idque tribus efficitur modis. ibid.
 dæmones ex terra, aqua, vel aëre quouis corpora fingunt, & quibuscumque rebus similia reddunt. 168
 dæmones quo pacto corpora de loco ad locum transferant. 174
 dæmonibus, quantum ad localem locū, omnia obediunt corpora. bii.
 dæmonibus ad nutum omnis corpora obedit materia. 168
 dæmones quo pacto loquantur, cum vocis organa non habeant. 165
 Dæmō vel magus mortuum excitare

nequit.	162	Deus venturas calamitates minis cæ-
dæmones iuramento deuinciunt ho-		lestibus præmōstrare consuevit. 192
mines sibi familiares.	178	diaboli cultores miserrimi. 203
dæmonibus per aerem vecti, & lati.		diabolus, vide Dæmones.
177		diana, paganorum dea. 182
dæmonum illusio, qua corpora trans-		diaphanum coloris speciem ad ocu-
ferri persuadent.	182	los, quos mouet, defert. 109
dæmones quo pacto Fascini causa		diluuium vniuersale futurum, cum si-
sint.	206	dera omnia errantia in capricornum
dæmonibus aduersantes herbæ, &	241	cōuenerint, vt opinatur Berōsus. 212
quæ.		diluuium particulare posse fieri, non
dæmonū cultores & familiares quibus		autem vniuersale. 212
vtantur imposturis, vt alios decipiāt.		dinæ raptus causa. 250
84		Diomedis socij quo pacto in aues
dæmonum adiuratores.	158	commutati fuere. 163
dæmonum vis in matrimonio con-		de Dionis, Platonis discipuli, horren-
iunctos quid possit.	248	dissimo genio, vel spectro. 176. 177
dæmonibus astrictorum solennia. 237		disciplinarum mysteria nō vulgo tra-
cū dæmonibus expressi fœderis vsus.		denda. 171. 172
206		diuinandi virtus quibus potissimum
dæmones in extremo Dei iudicio de		hominibus inest. 75. 76
secretis sceleribus homines accusa-	88	diuinandi potestatem brutis etiam in-
bunt.		esse. 77. & quomodo. 78
dat nemo, quod non habet.	100	diuinatio duplex. 77
Dauidis amor in Bersabeam vnde. 250		diuinatio supernaturalis, quæ & qua-
David Bethsabæ amore captus, non		lis. 78. 79
per fascinum, sed libidine exarde-		diuinatio per quietem potiùs, quàm
scens praua.	118	per vigiliam fit. 76
definitionis cognitio omnes elucidat		diuinatrix virtus quibus iunetur re-
difficultates.	204	bus. ibid.
delectatio sancta in prauam cur tran-		diuites ingenio & natura fascino pa-
seat.	250	tent. 54
demænetus Parrhasius in lupum con-		diuitiarum cupiditas, quor causa ma-
uersus, & anno decimo peracto, in		lorum 261. & earum etymon. ibid.
pristinam formam restitutus.	167	dolia exhausta fulmine, operimentis
denres stupefcunt, cum res acres men-		intactis, nullòque relicto vestigio. 30
te concipimus.	11	domum totam dæmones facile mo-
dentibus cur horror & stupor incu-		uere possunt. 210
tiatur ex externo stridore. 102. & 103		draco in abyſſo ligatus. 179
Desiderium boni habet rationem. 37		dracones per Aegyptios magos effecti
desideriū absētis rei amore nascitur. 38		non veri, sed spectra fuere. 163
Deus, omnium rerum supremus. 87		draconis cælestis caput cum Ioue,
Deus est supra omne tempus. 81		iunctum ad aliquid obtinendum. 29
Deus regit inferiora corpora per su-		druidæ sua ipsorum instituta vulgo
periora.	186	non tradebant. 172

- E**cclesia, omnium communis mater. 233
- Echeneis, parvus admodum pisciculus, sistit ac remoratur naues, sæuētibz etiam vehemēter ventis. 19
- Echeneis piscis ad amatorium fascinū componendum aptus. 41
- Echeneidem piscem naues minimē remorari posse. 131. & 132
- Effectuum contrariorum eadem causa existerē nequit. 127
- Egestatem rerum victui necessariarū dæmones, Deo volente, inducere possunt. 83
- Eleemosynæ virtus. 260
- Elementa, mundi partes, ex quibus omnia fiunt. 148
- Elementorum vnum à suo loco totum dimoueri Deus non patitur, ne mūdi destruat̃ ordo. 212
- Elementa fascino concuti. 5
- Embryo quasi alienum corpus à matre censendus est. 97
- Embryo ob repentinos animi motus nota absque læsione facillimē signatur. 98
- Enses Alamanici quo ex genere ferri fiant. 199
- Epictetus, Stoicus nobilissimus, quid sens̃it de affectibus humanis. 67
- Epicurus inueniendæ veritatis spe. n. abiecit. 60
- Equorum colores ex humorū prædominio oriri. 92
- Equos furibundos domare verbis. 24
- Equi aspectu delectabiles fascino patient. 54
- Eryngium ore capræ sumptum, totū sistit gregem. 19
- Euangelii, phatmacum efficax. 146
- Eubœa insula olim terra cōtinens. 211
- Europavnde hoc nomē sumpserit. 141
- Eutelis, sui amore correptus, miserimē periit. 44
- Excommunicationis sentētia an contra animalia brutā ferēda sit. 159. 160
- Execrationes parentum in filios, perniciosa. 25
- Ezechiel ab Angelo per aerem translatus. 181
- F**abius senator ac Prætor, pilo in lacte absorpto, vitam cum morte commutauit. 225
- Fabulæ nonnullæ poetarum ex sacrarum scripturarum veritate desumptæ. 212
- Fascinare homo naturaliter potest. 46
- ad Fascinandum nemo nascitur idoneus. 223
- Fascinantium qualitates veræ, & cautiones. 232
- Fascinantiū præcipua ceremonia est, abnegare Christum. 237
- Fascinantis virtutis hæredes. 207
- nec infantem, nec senem Fascinare posse. 119
- Fascinantes species & vires imperceptibiliter, & velocissimē ad rem efascinandam penetrant. 36
- Fascinare possunt verba quoquomodo prolata. 23
- Fascinadi vi carent vox, verba, characteres, &c. 137
- ad Fascinandum concurrit observatio cæli: hac de re caput integrū. 27
- ad Fascinandum quinam sint potentiores. 49
- ad Fascinandum cur impellantur homines. 217
- non Fascinant externæ species. 99
- Fascinantium signa in oculis vnde. 237
- de Fascinantiū dæmonum communibus cautionibus. 233
- Fascinantiū animi ad Iouē planetā delati, in nubem conuertuntur, &c. 30
- Fascinantium illusiones à dæmonibus excitantur. 143
- Fascinantes dæmones quid possint. 246

INDEX.

fascinantēs numeri.	147	fascini duæ qualitates.	33
fascinare sese an aliqui possint.	44. 221	fascini qualitas essentialis & acciden-	
fascinant potissimum aniculæ.	13	talıs.	47
fascinatıs medici mederi nequeunt.		fascinum quale sit: hac de re caput in-	
216		tegrum.	32
fascinare pro inuidere apud D. Paulū		propter quid sit fascinum.	37
ad Galatas.	213	fascinū ob fines multiplices fieri.	220
fascinationis causā à natura nō ab ar-		fascinum idē multarū specierum ha-	
te manare.	48	bet naturam.	220
fascinatio per visum fit maximè.	16	fascinum naturale, & fascinum artifi-	
fascinatio malignitatis obscurat bo-		cialē quid discrepent.	43
na, ait sapientia Salomonis.	5	fascini naturam ob eius obscuritatem	
fascinationes dæmonum quibus ar-		tem non attigerunt philosophi.	1
mis propelli valeant.	253	fascinum an in rerum vniuersitate re-	
fascinatio dæmonibus ascribenda.	130	periri queat.	2
fascinatio segetum & pecudum dæ-		fascinum natura non esse.	230
monibus attribuenda.	120	fascinū arte factū, natura fieri posse	46
fascinatores à veneficis nō distingui.	5	fascinum quān nefandum, & pericu-	
fascinator amorem, odium, valetudi-		losum.	2
nem, ægritudinem, vitam, & inte-		fascini vis virulenta, & lethalis.	215
ritum inferre potest.	8	fascinum perniciosissima est prædi-	
naturā fascinatores, qui & quales :		tum qualitate, omnium actiuarum	
exempla.	47. 48	efficacissima. 52. absque tamen pa-	
an aliqui fascinatores nascuntur.	46	tientis aptitudine agere non potest.	
fascinatorum impostura ibi detegi-		ibid.	
tur. 162		fascinum cur non æquè noceat cun-	
fascinatrices mulierculæ.	4	ctis.	35
fascinatores quot modis alios vene-		fascini obiectum duplex.	42
nant.	2	fascinum semper ad virtutum cum	
fascinatores capite plectendi.	3	moralium, tum naturalium corru-	
fascini ex causis efficientibus defini-		ptionem tendit.	43
tio.	6	fascini vis abdita, & salebrosa.	1
fascini definitio propria.	203	fascinum semper esse malum demon-	
fascinum, magiæ species.	3	stratur.	ibi. 42. 43
fascini nomen duobus apud veteres		fascinum qui negant, philosophiam	
accipi modis.	205	tollere videntur.	5
fascini quotuplex differentia.	33	fascinum esse, sacris probatur bibliis.	5
fascinum simplex, duplex, triplex, &		fascinum omne perniciosā qualitate	
multiplex interdum appellatur.	220	est præditum, quia est venenum.	32
de fascini veris speciebus.	41. 219	fascinum septem solet vsurpari mo-	
fascinum per quam differentiam diui-		dis.	62
datur.	220	fascinum propter quid sit, iuxta ve-	
fascini causa quo pacto dæmones esse		ram Theologorum sententiam.	216
queant.	206	fascinum quale sit, ex Theologorum	
fascini causa effectiua duplex.	216	sententia.	215

INDEX.

fascinum ex artis & naturæ principii habet originem.	7	ferrum attritum magnetæ cur ad se- prentionem vertatur.	133.134
fascina varia ex variis animalibus su- mi.	40.41	ferri massam monstrosam ex fulmine fuisse lapsam.	198
fascini auctor diabolus.	231	ferrum plueret.	31
fascinum à contagio discrepat.	121	fescennini versus.	205
fascinum æquiparatur igni.	35	fidem qui rebus claris non habet, sen- su carent.	232
fascini vires vt augentur.	34	fides iccta vnisonam impellit, ab eâ- que tinnitum elicit. 20. & cur.	136
fascinum etiam ab ipsis vibratur pa- rentibus.	16	fidem persuasionem concipi.	1256
fascinum cœlestia corpora iuuant.	49	filij in parentes improbi & ingrati vt puniantur.	154.155
fascinum non minus propter amo- rem,quàm propter odiû infertur.	37	fimbriæ Iesu Christi virtus.	146
fascinum per tactum fieri non posse demonstratur.	122	finis dupliciter considerandus.	37
fascinum sola voce fieri.	21	cuius finis bonus est, & ipsum etiam bonum esse opus est.	42
fascinandum laudando fieri.	4	finus quidam venalẽ exhibebat ven- tum.	201
fascinum per metallorum vsum.	29	firmamentum, cor orbis vniuersi, & omnium, quæ cernuntur, maximè diuinum.	187
fascinum per duodecim zodiaci signo- rum obseruationem.	28	firmamentum, orbis vniuersi præstan- tissima pars, quæ est Dei habitatio.	187
fascinum amatorium quibus ex rebus fiat.	40.41	fluuij, quorum alij nigros, alij flauos, &c. reddunt agnos.	93.94
fascino amatorio quinam citius infi- ciantur.	54	fœminas visu vbique nocere.	2
fascino amatorio nequis inficiatur, remedium saluberrimum.	57	fœtus cur vtrique parenti in diuersis partibus sit similis.	92
fascinum inferri tactu.	17	fœtus in vtero ob desiderium matris quo pacto signetur.	97.98
fascinû per visum dare confutatur.	105	fons amorem depellens.	57
fascinum visu, tactu, voce, & imagina- tione vibratur. 36. per imaginatio- nẽ perniciosius, quàm per tactû. ibi	36	forma, cuiusque rei potior & nobilior pars.	138
qui fascino sint magis obnoxij.	52	formas vniuersaliores à superioribus intelligentiis contineri.	80
fascinum quo pacto per visum fiat.	13	formæ verè existeri nequeunt, nisi cum ipso subiecto, cui insunt.	71
fascini mixtio ex Ouidio.	18	de formarum naturalium generatio- ne Aristotelis sententia.	160
fascino sunt patentiora corpora rara.	52	formicarum solertia ac diligentia.	78.
fascino patent forma & venustas.	54	156	
fascinum loquentium auctoritatum vera expositio.	204	frigus imaginado, frigore corripitur.	11
fascino obstandum citò.	55	frugû penuria ex ortu cometarû.	30
fascinum quo pacto mortem inferre possit.	34		
contra fascina amatoria remedia.	57		
fascini amuleta, & remedia. 55. fauni, dæmonum nomen.	175		

INDEX.

fruges pellici veneficiis.	3	galeatius ob amorē se vita priuauit.	40
fructus omnes à dæmonibus læsi, quod		gallinacei pulli eius coloris excudi pu-	
decima hominum pars illi non fuisse		tatur, qui ipsi incubantibus fuit ob-	
imolata.	175	iectus.	10
fulguratores sacerdotes.	202	galli gallinacei obtutus timorem incu-	
fulguris & fulminis differentia.	197	tit leoni.	14
fulminum ex Aristotele duo genera:		gallorū cantus intempestius futuram	
ex Seneca tria.	196	denunciat pluuiam.	77
fulmina ut fiunt.	195	gargulus auis ictericiū haurit mor-	
fulminum ictus unde.	30	bum. 15. & moritur.	ibid.
fulmine omnia feruntur.	197	gaudium quid sit.	243
fulmina arceri, & impetrari verbis.	25	gaudii rei præsentis amore nascitur.	38
fulminis lapides quo pacto fiant.	198	gaudium calorem incuit.	104
fulminū effectus miri, & incredibiles.	30	gaudium boni habet rationem.	37
fulmine arborum rami tacti, cur sese		gaudij consideratio duplex.	243
fursum tollant: & homo quoque faci-		generatio rerum ut sit.	160. 161
ciem erigat.	198	in generatione mas formam, fœmina	
fulmina ab Ioue mitti confutatur.	196	in materiam præbet.	91
fulmina cur adscripta Ioui.	30	genius bonus & malus hominum cuius-	
de fulminibus procurandis, & expian-		que deputatus.	176
dis lex lata.	ibid.	genius qui apparuit Bruto.	ibid.
fulmina procurabant & expiabant He-		per genium iurare, maximum apud	
trusci sacerdotes.	ibid.	Ethnicos exitit iuramentum.	177
fulmina dæmonum vis excitat.	155	de geniis Bruti, Dionis, Socratis, & a-	
fulmina ex voluntate fascinantium.	30	liorum, narratio mira.	176. 177
fungi è terra auuli, odore solo perdūt		in germania cur tot nascantur mōstra.	
homines.	20		240
fungis naturam cælestem inesse.	113	gidica amatorio infecta poculo vitæ	
in furnum ignitum qui ingrediuntur		finem dedit.	40
illæsi.	141	gigantum aduersus Iouem bellum à	
furti inueniendi quorūdā superstitio.	23	Babelis turri sumptum.	212
futuri cognitionem duobus conside-		super gladiū acutissimū ambulare.	24
rari modis.	81	græcorum mos ad aliquid obtinendū.	
futurorum ignarus est homo.	77		29
futura præfagiendi virtus quibus ho-		grandines bruta, homines, & arbores	
minibus potissimum insit.	75. 76	prosternentes.	31
futura imaginatione præfagiri.	9	grandinem in bello pro armorum vi-	
futura quatuor modis dæmones co-		ce gerere.	201
gnoscent.	82. & 83	grandines verbis arceri, & impetrari.	25
futura quænam certò à dæmonibus		grandines dæmonum verbis excitant	
præsciri queant.	81	fascinatores.	155
futura an dæmones præsciant.	79	gravidarum mulierum desideria, vide	
		ditionem Mulieris.	
G Albæ imperatoris auus prouoca-		grues, animalia ciuilia.	186
bat fulmina.	31	gruum instinctus mirus.	78

H

Hadirigus quidam magicis præsti-
giis longius à suis familiaribus
auulsus, cum equo per vasta maris
spatia ad propria reductus fuit.

180

hæretici de libero arbitrio refellun-
tur. 246

hæmon Thebanus amoris impatien-
tia sibi mortem conscivit. 40

hagberta, puella magica cælum de-
ponere, terram suspēdere, fontes du-
ros reddere, montes diluere, sidera
cælis deripere posse credebatur,
&c. 169.170

halitus hominis fascinare nequit. 128

haquinus, Nouergiz princeps, gran-
dine, armorum loco, contra hostes
pugnabat. 201

hebræi doctores religionis mysteria
vulgo non tradebant. 172

helsingorum præstigię. 165

henrico, regi Suetiæ, parebant venti.
201

herbarum vis contra dæmones. 241

herba, qua Indi dæmones cōsulunt,
& alloquuntur. 183

herbæ, ex quibus fiunt amatoria. 41

herbæ ad diuinandum conferentes.
76

herbæ, quibus fortilegi dæmones euo-
cant. 189.183.184

in herbis colligendis an verba profer-
re liceat. 159

herbæ ad amorem nihil conferūt. 251

hercules fascinatus, sese in Oeta mō-
te combussit. 52

M. Herennium sereno die ictum ful-
mine refellitur. 197

hirundinum natura. 78

hirūdo custodit tempus aduentus sui
79

historiis non adhibere fidem, perini-
quum. 4

hollerus magus arte sua, & ossa maria
traieiebat. 180.181

homicidæ quo pacto deprehendun-
tur, & arguuntur. 20

homo, naturę miraculum. 228

homo, paruus quidam mundus, in
quo omnia vnita reperiuntur, quæ
sparsim in orbe toto sparguntur.
14. 185

hominem Deus ad sui ipsius archety-
pum effinxit, omnis mali, & mise-
riarum expertem. 226

homo inter angelos & bestias me-
dius. 22

hominis triplex status. 231

homo ex duplici natura compositus.
28

homo, cur solus ex omnibus animal-
ibus cælum versus est erectus. 229

homini soli, qui diuinus est, rationem
ad omnia sibi necessaria parāda lar-
gitus est Deus. 224

hominum, quàm cæterorum anima-
lium, differentię plures. 10

homo omnium animantium tempe-
ratissimus. 126

homini natura non est nouerca. 225

hominis cutis, temperiei veluti regu-
la, ac potissimum ea quæ est in ma-
nu. 126

hominum origo prima in qua mundi
parte fuerit: hac de re historia ele-
gans & faceta. 139

homo sui ipsius interitus, & calamita-
tum causa fuit. 226

homo actu tantum immortalis erat,
non autem potestare. ibid.

homo si non peccasset, post longum
æuum omnes in cælo immortalita-
te donati fuisset. 227

hominis natura, post Adæ lapsū, quot
& quibus exposita sit malis. 217

quicquid homo concipit, illud est ho-
mo. 8

hominis

INDEX.

hominis ingenium ex patria, & educatione censetur.	225	materiam & formam.	80
homo ictus fulmine cur iaceat supinus.	198	Idola Ægypti aduentu Christi ceciderunt.	177.178
hominis imbecillitas quanta.	256	idolorum cultura, totius mali causa, & initium, & finis.	222
homo homini lupus.	230	ieiunium dæmones eiicit.	528
homo ignorat futura.	77	iesu nominis quanta, & quàm magna virtus.	2254
homo veneno caret, igitur fascinare nequit.	224	illyrij effascinant visu.	208
homines in lupos conuersi.	167	imaginationis natura, ac munus.	63
homines in lupos per stagnum quoddam in lupos mutari, & per annos nouem cum cæteris lupis congregari, & eo tempore peracto, in pristinam redire formam.	167	imaginationis vis mira.	7
homo in lupi specie vulneratus à venatore quodam.	168	imaginatio diuinandi vires affert secum.	76
homines per aëra à dæmonibus vecti.	177	imaginatio cuiuslibet sensui similis.	113
homines tum à bonis, tum à malis angelis per aëra ferri.	179	imaginatio futura præsciri nequeunt.	79
hominum in animalia mutationes non esse veras, sed secundum apparentiam.	172	imaginatione animæ immutatur spiritus.	5
humida qualitas quo pacto noxia.	33	non per imaginandi vires, sed per dæmonum auxilium occulta quedam, & futura præsciuntur.	80
hyacinthus lapis obest fascino.	56	imaginatio in suo vel in alieno corpore nihil immutare potest.	73
hyæna umbræ suæ cōtactu canes obmutescit. 18. & eius vis in homines, & canes dormientes.	18	per imaginandivim quo pacto occulta & futura præsciri queant.	75
Hyæne frontis corium fascino resistere creditum.	55	imaginatio rerum formidabilium picturæ similis.	73
hyæne pili ad philtrea componenda percommodi.	41	imaginationis potestas absque specie & actu quidquam agere nequit.	70
hyæne altus ut impeditur.	18	imaginationem non perfecte ad imitandum assequuntur bruta, ut homino.	65
hyssopum cōtra fascinum salubre.	56	in imaginatione simulacra formata tenuem & spiritualementem habent essentiam.	74
I		imaginatione corrupta, multa menti sese offerunt spectra.	68
Iacob gregis proli-ficatio diuersicolor vnde.	11.93	imaginandi actus extra imaginantem non transit.	72
Jacobi Verardi vxor oppressa beneficio.	247	imaginationem nihil ad proli-similitudinem efficere. 90. 91. hac de re Lucretij versus.	ibid.
Icterus auis morbum attrahit ictericum.	5.15	imaginatio attingere potest externa corpora.	7
ideæ existunt in mente diuina.	74	imaginationis vis in mulieris concubitu.	9
ideales rationes in diuina mente, sunt validissimæ procreandi causæ, quoad			

INDEX.

imaginationis falsæ mirus effectus.	66	matris editi.	10
imaginatio speculi similitudinem præ se ferr.	71	infantes mori fascino.	208
imaginatione vehementi aliis perniciem inferri, & effascinari.	2.3.5	infantes eiulatu proprio sibi nocent.	45
imaginatricis vis loco, in brutis est æstimatiua.	65	infantia attribuitur lunæ.	32
imaginationis nomine tria significari.	70	infans dæmoni similis, qui in lucem editus, protinus saltare cœpit.	11
imaginatione à supercælestibus substantiis adiuuari.	8	infantes cur frequenter parentum signa, & notas referunt.	9
imaginationis spiritus quàm acutus, atque subtilis.	9	infideles à dæmonibus possidètur.	154
imaginationis spiritus seruus.	7	ingenij humani varietas.	11
imaginatio cur nobis sit insita.	70	insania quibus causis sit.	68
imaginatione futura prædicere.	9	instabilitas ascribitur lunæ.	27
imaginationis duo obiectorum genera.	65	insulæ multæ factæ sunt, quæ prius iunctæ erant continenti.	211
imaginationis definitiones diuersæ ex diuersa Philosophorum schola.	64	intellectus hominum inferior dæmone, ordine naturæ.	87
imaginatio falsa vnde nascatur.	69	intellectus seruit sensibus, & sensus seruiunt intellectui.	242
de aliquid impetrâdo plures modi.	29	intellectus ad res vniuersales dirigitur, sensus verò ad particulares.	28
impiis deus furatur, vt tribuat iustis.	93	intellectus per simulacra particularium, res à sensibus perceptas intelligit.	63
impostura plurium incantatorum.	141. 142	inuidia quid sit ex Cicerone.	214
incantantium verba timet serpentes.	23	inuidia pallore totum inficit corpus.	16
incantatis medici mederi nequeunt.	216	inuidia pascitur in viuos, & post fata quiescet.	61
incantationes verba sunt animas rationales decipientia.	22	inuidia mali habet rationem.	37
incantationibus equos, tauros, canes, que feroces sedari, sanguinem sisti, &c.	24	inuidia fascinatorum cõtaminat corpus aliorum.	37
incantatoris etymologia.	157	inuidi ad fascinandum apti.	49
incantatorem in bonam accipi aliquando partem.	157	inuidere pro fascinare frequenter sumi.	213. 214
incantatores falso opinantur se, quod velint, transferri.	182	inuidos ad Saturnum planetam referri.	29
incantatores quæ pœnâ plectendi.	3. 147	io in iuuentam conuersa.	170
de indorum superstitione narratio, & historia.	183	iphis amoris interijt impatientia.	40
industria dæmonum dolosa.	83	iracundi cur familiaribus, & amicis graues, ac difficiles esse soleant.	45
inertiæ damna.	255	ad iram dæmones concitant.	235
infantes monstrosi ex imaginatione		iratus est fera similis.	50
		iubilum Iudæum, & Christianum.	151
		iudicare non oportet secundum faciem.	67

INDEX.

iupiter quoddam decima hominum pars sibi non fuisset immolata, magnas & miras Italii induxerat calamitates.	175	legis dempto cultu, Dei amittitur gra- tia.	238
iupiter Lycens humanis colebatur hostiis.	167	liberum patrem quo pacto propitia- bant antiqui.	56.57
iuramentum per genium apud vete- res solenne.	177	libidinis fomites & robur.	245
iustina imperatoris filia gladiatoris cuiusdam amore correpta, quo- nam amuleto liberata.	58	libido adscribitur Veneri planetæ.	8. 27. 186
iuuentus attribuitur soli.	32	librorum sordidorum lectio vitanda.	255. 256
L		lilium contra fascinum salubre.	56
Lacertæ ad philtrea facienda per- commodæ.	41	limbus ante Christi aduentum, bo- norum hominum locus erat, 178.	ibid.
lacertarum oua quo calore fouean- tur.	116	linguas turrim ædificantium deus cur diuisit.	140
lactis pluuia.	31	linguâ fascinari.	3
læti qui propriè dicantur.	242	lippitudo an alienis oculis incutiat.	117
laminarum actio dæmonibus ascri- benda.	192	lippitudo non, nisi oculis, nocet:igi- tur fascinare nequit.	125
lanam pluere.	31	lippitudinis morbus solo contrahitur contuitu.	15
de lanitij colore, Plinij opinio mira.	24	contra lippitudinem amuletum in charta duabus literis Græcis π. & α. scriptum.	26
lapides preciosos fascinati multum prodesse.	56	literas à natura non esse, sed ex homi- num voluntate.	140
lapides ex cælo cadere instar pluuia.	31	literæ hieroglyphicæ.	171
lapidem grandem in flumen Ægos ex aëre cecidisse.	200	de iis, qui collo literarum figuras su- spensas portant.	158
lapis ex fulmine cadens qua ex mate- ria fiat.	198	locustæ verbis & characteribus è vi- neis & viridariis arcantur.	23. 159
larum, dæmonum nomen.	175	loquaces à dæmonum insidiis immu- nes esse nequeunt.	261
lasciuia à pudicissimis corporibus, etiam moribundi, se temperare ne- queunt.	45	loth vxor an per dæmones in salis sta- tuam fuerit conuersa.	162
lateres coctos pluere.	31	lucretius poëta amatorio poculo cor- reptus sibi intulit manum.	41
laurus icta fulmine, contra multorum opinionem.	197	lucullus, imperator clarissimus, ama- torio poculo periit.	42
lemures, dæmonum nomen.	175	ludi Brabantia, in quibus memoratu dignum quid accidit.	11
leo naturâ calidus.	126	ad luem compescendam Romanorum mes.	56
lepus naturâ siccus.	ibid.	luminis diffusio quadruplex.	108
leporis marini qualitates, & vires mi- ra.	19. 20		
lex pontificia de procurandis, & ex- piandis fulminibus.	30		

INDEX.

luna iuncta Ioui ad obtinendum ali-		mala dæmones infligunt hominibus,	
quid.	29	Deo permittente, & iubente.	154
lupinas chordas agnitis esse contra-		qui maledicunt parentibus, vt puni-	
rias.		tur.	155
lupinæ chordæ agnorum chordas sibi		maleficio homines ligari.	6
iunctas frangunt.	20	malitiam ad Saturnum planetam re-	
lupus ei adimit vocem, quem prior vi-		ferri.	31
det.	5.14	manes, dæmonum nomen.	175
lupi quo pacto voce à se conspectos		marcus Herennius sereno die ictus	
priuare dicantur.	115.116	fulmine.	30
lupi caudæ virus amatorium inesse.	41	mare à terra multis in locis recessit.	
in lupos homines conueriti.	167	211	
lux, omnium qualitaturn nobilissima.		mare insuper in terras irrupisse, mul-	
184		tæque loca sicca & habitata legitur	
lux duplex: vna mortalis, altera im-		circundasse.	211
mortalis.	12	mare mediterraneum excursu Ocea-	
lux, rerum omnium præstantissima,		ni factum.	ibid.
oculorum causa creata.	12	mares matri, & fœminæ patri sæpe	
lux actu colores reddit.	110	similes.	94
lux omnia penetrat, fouet, ac mode-		marix virginis deiparæ templum à	
ratur.	185	Nazareth ad Loretâ translaturum ab	
lux cælestis vitali quadam vi prædita.		angelis.	181
185		marmaritis herba, vim dæmonum e-	
lucem comitatur calorem.	185	uocandorum habens.	184
M		marfi, serpentum incantatores.	
Macilenti effascinant.	51		
Magnetis mystica virtus.	14	mathematici & philosophi discrimen.	
magnete ferrum attritum cur ad se-		148	
prentionem spectet.	132	matrimonium qui incunt, vt suæ libi-	
dæ magnetis Lucretij versus.	34	dini vacet, super eos dæmones pote-	
magos nasci.	207	statem habent.	253
magorum Ægyptiorum virgas in ve-		matrimonium quibus viis à dæmoni-	
ros serpentis fuisse conuersos, ex D.		bis impediatur.	248.249
Augustini sententia.	162	D. Mauritij cœnobium, cuius si mo-	
magorum impostura ibi detegitur.	163	nachorum aliquis ægrotauerit, eiuf-	
magus, qui taurum prostrauit verbis		dem conualeſcentia vel mors facile	
prolatis.	23	præſagitur, & quomodo.	193
magicæ artis ludibria.	163	medea à dæmone per aërem portata.	
mala omnia ex originali peccato flu-		177	
xere.	227	medelæ corporis varius modus.	
mala, quæ per infectionem commu-		251	
nificantur, sunt multiplicia.	125	medici de egrotorum affectibus con-	
mala per dæmones inflicta piis, & iu-		uicere possunt.	85
stis, ipsorum augent præmia.	239.	dæ medico spes quo pacto salutaris est	
240		ægroto.	103

INDEX.

de Medico frequenter ægrotantes fa-	257	monstrum fœtus unde nascantur.	95
nat opinio.	22	monstrorum in Germania nascētium	
Melancholici frigidi, sicci, & attri.	75.	causa.	240
76		mōtem facillè dæmones mouere pos-	
Melancholicis diuinandi virtus attri-		sunt.	210
buitur.	75	morbis origo ex Galeno.	130
Melancholicis purgatiores rerū spe-		morbis origo à corporum dispo-	
cies infunt.	76	sitione.	52
Melancholici fascinatores.	51	morbis genera verbis arceri.	25
Melancholicus humor dæmonibus a-		morbos varios hominibus & pecori-	
ptus.	240	bus à dæmonibus immitti. 83. 175	
Membrana corporis animalis exan-		morbos quosdā ex semine propagari.	
gues, & frigida.	127	95.	
nescia mens hominum fati, sortisque		morbos Christus pellebat sermone,	
futura.	77	& mortuos excitabat ad vitam. 145	
Mētes simplices corpora cælestia mo-		morbos per dæmones illatos medici	
uent.	174	non expellunt.	120
Mentes simplices, quarum Aristoteles		morbos abigi carminibus.	24
meminit, ipsi sunt angeli.	182	morum prauitas à cælestibus corpori-	
de Mente intentione sententia Plato-		bus dari non possunt hominibus, &	
nis.	22	cur.	188
Mentes hominum fascino turbari.	5	mors, pœna peccati.	227
Mentes superiores, vide Angeli voca-		mortem nō fecit Deus, sed impij ma-	
bulum.	ibid.	nibus & verbis accersierunt illā. 226	
Menstruum muliebre quàm damno-		mortuum vllum nullus excitauit ma-	
sium.	8.14	gus, vel dæmon.	162
Menstrui muliebris virus potentissi-		mortuis non insultandum.	61
imum, & maximè noxium.	47	motuum differentia.	173
Messes ex agro in agrum traduci fa-		motus triplex.	101
scino.	4	motus idem est totius & partis.	174
Metallorum cuique planeta singuli		motum primi cæli vitam omnibus re-	
præsunt.	29	bus suppeditare.	185
Metallica laminæ cum characteribus		motus cæli secundū partes nouus.	189
inseculptæ damnandæ.	190	quod motu primo mouetur, cætera	
Metallorum vsus in fascinis.	29	mouet: atque eo quiescente, cuncta	
Metamorphoses poëtica ibi plures		quiescunt.	185
cum exemplis propositæ.	170	pulsis, in quo mula se volutauerit, a-	
Metempsychosis Pythagorica.	170	muletum contra amatorium fasci-	
Methodus duplex, compositionis, &		num.	57
resolutionis.	205	mulier natura mutabilis.	50
Miluius in cælo cognouit tempus suū.		mulieres prægnantes sæpe carbones,	
79		sæpe cineres appetunt, &c.	98
Miracula naturæ non nimis anxie ri-		mulieris in concubitu imaginatio mi-	
manda.	5	ra.	9
Miseriæ propriæ vtilis consideratio.			

I N D E X.

videretur. 206
 mysteria Ægyptiorum. 171
 mysteria non in vulgus proferenda.
 171.172

N

NAbuchodonosor quo pacto in
 brutum conuersus. 167
 nanus quidam mirum in modum su-
 spiciosus. 69
 narcyffus amore fui captus, interiit.
 44.45
 nares, spiritus sunt meatus. 117
 natura, vnum est agendi principium:
 ars, alterum. 43
 natura arte prior. 46
 natura nihil frustra, nihilque vnquam
 otiosum agit. 224
 natura ita rerum omnium causas or-
 dinauit, vt ad vniuersi confervatio-
 nem, non ad destructionem perti-
 nerent. 212
 natura sagax & prouida fui, vt in bru-
 tis apparet. 78
 natura tempore exercet actionem.
 120
 nemesis ab antiquis contra fascinum
 inuocata. 55
 nerui humiditatis & siccitatis mediā
 naturam habent. 12
 neruorum origo, cerebrum. 127
 neruorum optictorum munus. 106
 neuri populi ætate in lupos mutantur,
 deinde in pristinam faciem reuerti
 sibi videntur. 167
 niues rubentes in Armenia conspici.
 200
 noë ebrius à filio Cham magico car-
 mine castratus, sterilibusque redditus.
 26
 nomina rebus omnibus Adam impo-
 suit. 140
 nomina omnia arte, non natura esse
 dicuntur. 138
 multis probatur argumentis. 139
 nomina nostrarum intentionum sunt
 signa. 140

INDEX.

notitia ab obiecto & potestate gignitur. 110
 nubes sollicitari carminibus. 201
 numeris constant, quæcunque in hoc orbe continentur. 148
 numerorum sonorum vis incredibilis. 26
 numeris omnia constare, ex Pythagoræ doctrina. 147
 numeros Plato clariores & apertiores reddidit. 147
 numerus impar mas, impar femina: 148
 numeros imparis ad omnia cæteris vehementiores esse. 25
 numerorum symphonicorum vis. 151
 numerus septenarius, rerum omnium ferè nodus. 148
 numerum septenariū magnæ religionis esse, ostendunt Iudæi. 151
 numeri an vim habeant fascinandi. 147
 numeris quādo quædam insit vis. 150
 & quinam doctores Christiani eis virtutem multam tribuant. ibid.
 nuptiarum Atheniensium ritus. 57
 nymphæ, dæmonum nomen. 175

O

Octimestris partus eurus nō vitalis. 149
 Octonarius numerus plenus. 148
 Oculorum descriptio. 106
 Oculi definitio. 105. & eius manus. ibid.
 Oculi, alter animus. 13
 Oculis debetur cognitio philosophiæ. 107
 Oculi bini cur singulis animalibus à natura dati. 103
 Oculi ignei. 15
 Oculi, affectuū animi indices, & nuntij. 12. ac duces fidelissimi. 13
 Oculorum obiecta, colores. 107
 Oculi inter se habent unionem. 106
 oculorum motus quatuor. ibid.

oculi à terra vno icu cælum pertinent, mundique fines collustrant, &c. 13
 Oculi nostri sæpe falluntur, vnde à dæmonibus facillè præstinguntur, & fascinantur. 164
 oculorum mira virtus. 5
 Oculi concaui, fixi, & irati inficiunt fascino. 51. itémque truculenti, ac tetri, exemplum mirandum. ibid.
 Oculis quorundam punctiones infligi. 16
 Oculus quo pacto tam sæpe fallitur. 66
 oculi capiuntur voluptatibus, ac rerū visarum alliciuntur amore. 15
 oculus vrens fascinat pueros. 3. 5
 Oculi cæsi, glauci, & virides quo pacto fascinant. 119
 oculi hominum ponticorū adeo sunt noxij, vt nulli rei parcant. 16
 oculi adeo vim habent vitiosam, vt in alios proprium ei aculentur vitium. 15
 Oculi inuidorum vulnérant. 16
 Oculus geminam habens pupillam, vim maximam denotat fascinandi. 13
 historia de quodam oculo fascinantem habente. 54
 oculi singuli quarundam mulierum geminam pupillam habentes, vbi que nocere comperti sunt. 13
 oculis gallus gallinaceus timorem incutit leoni. 14
 Oculis lupus adimit vocem. 14
 oculi canum tantam habent vim, vt aciem aliorum perstringant, sapius etiam penitus excæcent. 15
 oculis enecat basiliscus. 14
 oddo Danicus, insignis pirata, & magicus, absque carina, mare penetrās, concitatis carmine procellis, aliena evertēbat nauigia. 180
 Odium, fascinationis species. 42. ad fascinandum aptum. 49

INDEX.

- odium in repugnantia consistit. 219
odij definitio. 37
odium mali habet rationem. 37
ex odio intellectus contrahitur dolor. 38.
odium quænam nostræ voluntatis obiecta complectatur. 219
odium ex cantatione inferri posse. 8
odores reddit calidum exhalans. 110
olempis, celeberrimis vatis de capite humano, in monte Carpio inuento, interrogatio subdola. 26
in oleum feruens qui immittunt manum. 141.
oliuetum, quod in alteram viæ publicæ partem translatus fuit. 34. 210.
ophiones homines serpentum ictibus solo contactu medentur. 20. 47
opinio aliquando pro fide. 156.
opinio iuvat plurimum agrotantes. 22.
opinione sapius, quam re, laboramus. 67. 28.
opinione fascinari. 45.
in opus alienum ingeniosus est improbus. 61
oratio, quædam est quantitas, quæ agendi principium esse non potest. 142.
orationis triplex reperitur genus, in intellectu, voce, & scripto. 21,
oratio, qua mens in Deum eleuatur, dæmones validissimè confodit. 258
orationem Dominicam in herbis colligendis dicere, non superstitiosum est. 159
in oratione triplex error contingere potest. 158
oratio Tusciæ Vestalis, quæ aquam crebro tulit. 24. & 25
orchys herba obsistit fascino. 55
ordo, est bonum vniuersi. 160
ordo mundi, ipsius pars præcipua. 173
oscitantes cur signo crucis os nostrum muniamus. 155
Osiores se vlciscuntur fascino. 38
ossa frigida, & sicca, & corruptioni contraria. 127
othinus illusor vehementer insignis, de quo mira narratur historia. 180
otium, multorum vitiorum causa. 255
oues verborum prolatione fascinatores lacte priuant. 155
P
Palmarum lignum fascino resistere. 55
parentibus vtrisque cur fœtus in diuersis partibus sit similis. 92
parentum in filios execratio quid faciat. 154. 155
parentum in filios execrationes perniciosæ. 25
partum septimestrem viuere, octimestrem mori. 148. cur. 149
passio & actio duntaxat per contactum fiunt. 100. 111
peccatum, est character dæmonum. 87
peccatorum grauium differentia. 239
peccatum originale, omnium malorum causa. 227
peccatum originale lactat, actuale nutrit, & roborat. 222
peccato Adæ subiicimur omnes. 239
peccatum mentem & rationem obscurat, quamuis non extinguat. 222
peccatum, ad quod homines à dæmonibus magis sollicitantur. 249
peccati causa tollitur gratia, non natura. 140
pecudes effascinant aniculæ. 16
penates, dæmonum nomen. 175
periculum qui amat, peribit in eo. 254
persuasio reperitur in iis, quibus non est fides, vel opinio. 156.
pestis ex cometis nascens. 30
pestis Romana ab illa, quæ in deserto in Israëlitas est grassata. 213
ad pestem compescendam mos Romanorum mirus. 56
pestem

INDEX.

pestem cantu dicitur sustulisse Thales.	153	ti.	12
D. petri umbra quantam haberet virtutem.	146	plantarum iuventus & senectus.	209
phaethontis è cœlo casus à miraculoso die temporis Iosue sumptus.	212	planetas septem hominum ætates totidem gerere.	31.32
phantasia etymon.	64	planetis singulis singulos hominis affectus adscribi.	186
phantasia potissimum impressiones dæmonum recipit.	244	planetas humanos affectus gubernare.	27
phantasie & cordis consensus.	242	planetæ singuli singulis præsumt metallis.	29
pharmachum in Æthiopia lethale, cuius sudor tabem fascinantem affert corporibus.	51	plantæ cur sensu careant.	189
D. philippus apostolus ab angelo in Azotum translatus.	181	platani folia vespertilioes abigunt.	19
philomela in lusciniam mutata.	170	plumbo dominatur Saturnus.	29
philosophis non tantum tribuendum, quantum veritati.	61	pluvia quadraginta dierum & noctium diluuij tempore.	151
philtrea quibus ex rebus maximè componantur.	40.41	pluuiæ prodigiola & monstrosa vnde nascantur.	31
philtreis qui citius inficiuntur.	54	pluuiæ lactis, sanguinis, carnis, & ferri an fieri queant.	200
philtreis mortem inferri, probatur exemplis.	41.42	pluuiæ à fascinatoribus excitantur.	155
phyllis amoris impatientia laqueo vitam finiuit.	39.40	poetæ sacram scripturam profanarunt.	212
phyteuma herba amatoriis miscendis efficax.	41	pollutionem in somno procurari carminibus.	24
pictorum & histriionum comparatio.	64	pontici homines adeò fascinantes habent oculos, ut nulli parcant.	16
picus rex à Circe in auem sui nominis fuit mutatus.	167.168	populi fascinantes, non vi propria, sed dæmonum arte.	208
pietate vera homo destitutus, in quot & quanta illabitur scelera.	222	porphyrius christiani nominis hostis.	178
pileus ventosus Henrici regis Suetiæ.	201	eius testimonium de idolorum Ægypti casu, ad Christi aduentum. ibid.	
pili natura sicci.	127	portentum de homine quodam lupi formam induente, & in illa forma sagitta vulnerato.	168
piper quo pacto sternutamentum exciter.	136	de potentia ad actum nihil reduci potest, nisi per rem, quæ actu habeat esse.	80
piscis Tobie contra dæmones.	241	potètia & actus simul esse nequeunt.	139
planetæ septenario definiti sunt numero.	143	potestas duplex in rebus cunctis, vna naturalis, altera obedientiæ.	161
planetarum singulorum vis.	8.9	prædia, quæ in contrarias sedes profecta sunt.	210
planetæ quo ordine foetibus in utero præsent.	31	prædictio, cur diuinitio dicatur.	82
planetæ in oculorum gratiam forma-		prædictio futurorum, vide diuinationis vocabulum.	

INDEX.

prægnantium mulierum desideria, vide vocabulum mulieris.	putrefactionis definitio.	125
præmia bene honesteque viuentiũ, 228	pyramus amore perit.	40
præfagia, vide futura prædicere.	pyrrhus rex in dextro pede habuit pollicem, cuius tactus medebatur lienosis. 48. qui cremari non potuit. ibid.	
præfidentia adscribitur Soli.	pythagoræ opinio de Deo, animabus, & rerum vniuersitate.	147
præstigiatoris, cuiusdam mira facinora.	pythagoræ metamorphosis ibi descripta versibus.	170
præstigiæ quorundam magorum miræ.		
164. & 165.		
priapi penis.		
205		
priapus in nuptiis, seminum Deus, ne fœcunditas impediretur fascinatione, colebatur.		
206		
princeps huius mûdi foras eiectus.		
179		
principiis obstandum.		
254		
prodigia Catiliniana.		
30		
per prophetas falsos deus suos quandoque tentare consuevit.		
162		
prothei in varias & multiplices figuras mutabilitas.		
189		
prudentibus diuinandi virtutem inesse.		
76		
prunis candentibus insistere.		
24		
psammeticæ opinio de primo hominum idiomate refellitur.		
139		
psitacus quo pacto humanam vocem imitatur.		
65		
psylli populi à rege Psyllo sic vocati, odore suo sopiunt serpentes.		
247		
puella veneno nutrita, secum coeutes interimebat.		
46		
puero in matris vtero vt imprimantur signa.		
97. 98		
pueri obnoxij fascino.		
54		
pueri vt fascinentur.		
6		
pueri fœdis hominis irati oculis quandoque læduntur.		
121		
pueros effascinant vetulæ.		
16		
pueri quoque fascinant.		
48		
pueritiam Mercurio tribui.		
32		
pueri ciulafu proprio sibi nocent.		
45		
pulchritudo mundi in ordine suo cernitur.		
173		
pulchritudo patet fascino.		
54		
putitas animi seruanda.		
160		
	Q	
	Vadragenarij numeri mysteria.	
	151	
	Quadrata, si procul spectentur, rotunda videntur.	66
	Qualitates primæ quatuor.	17
	Quercus ad fascinum venatorium dirimendum.	56
	R	
	Ranæ ex acre cadentes.	199
	Ranæ à magis Aegyptiis factæ, non veræ, sed spectra fuere.	163
	ratio nostra lapsu primorum parætur cecitatis tenebras contraxit.	222
	ratio peccatis grauiter sauciatur. ibid.	
	ad rationalem partem requiritur tria.	156
	ratio omnium rerum reddi nequit. 4. 5	
	religione vera in homine extincta, quot & quanta ei obrepunt fascinora.	222
	remora pisciculus, sæuiantibus etiam ventis, sistit naues.	14
	remoram piscem naues minimè sistere posse.	131. 132
	res nec veræ nec falsæ propter affirmationem vel negationem nostram esse.	144
	res per simulacra cognoscuntur.	137
	resolutio compositioni admodum contraria.	205
	respirationis effectus.	52
	de respirationis vsu variæ philosophorum sententiæ.	128
	rex francorum hæreditariam habet virtutem, qua tactu medetur strumis.	48
	regum deus præcipuam curam gerit.	194
	rheubarbarum euangelicum.	146

rhodus insula recessu maris apparuit.		sanguinem vnde cūque fluentem sisti carminibus.	24
121		sanguinem plueret.	31
rubedo cæli serotina quo pacto fiat,		sapiens Stoicorum, vitiis omnibus liber.	67
& quid præfagiat.	144	sapores efficit humor neruum gustatium penetrans.	111
rubetæ philtris componendis aptissima.	41	sapphirus lapis prodest fascinat.	56
rubetæ officulum prohibet amorem.		sappho puella ob amoris impatientiā, vitam cum morte commutauit.	40
57			
rubor non semper coniecturam facere debet.	67	saræ viri septem vita priuati.	249
rura iuxta brassicam sata cur arefcant.		satanas transfiguratur se in angelum lucis.	182.183
137		saturnus in equum conuersus.	170
rura fascinat amuletum.	55	saturno humanæ immolabatur hostiæ.	175
S		saturnus planeta frigida & sicca natura, ob id malitiam infert.	31
Sacerdotes remittendi peccata potestatem habent.	257	satyri dæmonum nomen.	175
sacerdotes fulguratores, qui fulmina procurabant, & expiabant.	30.202	satyrion obfistere fascino.	55
sacramentum sit, Dei verbo ad elementum accedente.	145	scamandrus amnis oues reddit flauas.	94
sacramenti confessionis vis & efficacia.	257.258		
sæui homines ad Martis planetam spectant.	8	scientiarum capeffendarum vim à natura habent homines.	139
sagittæ educæ corpore, si terram non attigerint, subiectæ cubantibus amatorium efficiunt.	41	scire, est per causam propriam, & non communem.	131
saluæ Iesu Christi virtus.	146	scorpio prohibetur, ne vibret ictum, dicendo Bud.	25.26
salua Vespasiani medebatur morbis.	48	scripta cur fuerint inuenta.	137.138
salomon tanto amore mulierum ardebat, vt illarū idola veneraretur.	119	scripturæ sacræ autoritas antepōnda cuius humano iudicio.	60
saluatorum impostura.	141.142	scriptura sacra non semper de re, quæ verè est, loqui consuevit.	156
salutatores propè incredibilia efficiebant salutationibus, etiam canum morsus curantes.	48	in scripturis diuinis multa ex gentiliū scriptis vsurpantur.	214
sampson in capillitio mirabilem continebat virtutem, qua quibuscumque rebus aduersis resistere poterat.	48	segetes à fascinatoribus excantari.	3
samuelem non excitauit Pythonissa.		segetes lætæ fascino patent.	54
162		seleuci regis mira in filiū Antiochum pietas.	49
sanguis temperatum habet calorem.		feminis humani genera duo.	149
127		feminis vtriusque parentis vis & natura.	95
sanguis è naribus effluit, cum res rubras mente concipimus.	11	senectutis incommoda.	129

- senes frigidi, nigri, & liuidi. 129
 sensatio speciem recipiendo fit. 110
 sensus omnes capiti, tâquam ministri,
 atque stipatores, dati sunt. 127
 sensus non res ipsas, sed rerum species
 percipit. 71
 sensuum externorum obiecta. 65. &
 quando ipsi circa proprium obiectum
 fallantur, & quando non. 66
 sensus intellectui seruiunt, & intelle-
 ctus sensibus seruit. 242
 sensus ad res particulares dirigitur, in-
 tellectus verò ad vniuersales. 28
 sensuum passio est instar celerrimæ
 percussiois. 64
 sensus ab eo quod percipit, denuda-
 tus est. 104
 sensus sæpe falluntur, ideo à dæmoni-
 bus faciliè præstinguntur. 164
 sensus cordis duplex. 84
 sensus hominum futuros solus Deus
 intelligere potest. 85
 sensus animi præsens quotuplex. 85
 sensus animi nostri volatiles fieri, &
 ad planetas referri. 29
 sensus externus infuitiuam tantum ha-
 bet notitiam. 113
 septenarius numerus, rerum omnium
 ferè nodus. 148
 septenarium numerum magni myste-
 rij fuisse, ostendunt Iudæi. 151
 septimus masculus, nulla interiecta
 foemina, mirabilem creditur habere
 virtutem. 48
 sermo Dei omnipotens. 145
 sermo diuinus pinguisissimus. 61
 sermo, animo laboranti medicus. 145
 sermo an à natura: hæc de re historia
 faceta. 139
 sermo Dei ab omni falsitate purus. 60
 serpentes veneno pro armis muniuit
 natura. 224
 serpentes sibilo solo distantia magna
 absentes necant. 20
 serpens quernis frondibus contacta
 moritur: & in vestigio hæret gres-
 sus, iniecta Ibidis pena. 18
 serpens, quem lancea interfecisset mi-
 les, totum eius corpus tactu morti-
 ficatum effecit. 18
 serpentes sistuntur verbis. 23
 ad serpentes cur verba dirigi, dæmo-
 nes gaudent. 156
 serpentes quo pacto senectutem de-
 ponant, & reiuuenescant. 230
 serpens antiquus in abyssu ligatus. 179
 serui ab irato domino obiurgati mors.
 51
 seruitutem peccatum originale pepe-
 rit. 222
 sicca qualitas quomodo noxia. 33
 sicilia olim terra continens. 211
 sidera in oculorum gratiam formata.
 12
 sidera, corporum omnium commune
 principium. 184
 siderum virtutes inferius vehuntur, &
 quomodo. 35
 sidera è cælo ad terras deripi posse, ex
 quorundam sententia. 9. 29
 siderum in homines quanta virtus. 89
 sigillum quomodo vim habeat impri-
 mendi. 75
 signis cælestibus calamitates futuras
 Deus præmonstrare solet. 192
 simile à simili trahitur. 135
 simile sibi quisque procreare studet.
 95
 similitudines rerum nihil penitus effi-
 cere valent, præterquàm rerum ip-
 sarum imagines ostendere. 74
 Simon Magus se Christum esse dicēs,
 & in cælum volans, ad D. Petri pre-
 ces, in terram deiectus. 179
 simplicia compositis ordine naturæ
 præeunt. 32
 simulacrum rei cuiusdā non plus ha-
 bet virtutis, quàm imperatoris imago. 74
 de Socratis genio assidue ei loquente.
 177

INDEX.

Solanum furiosum, herba, qua dæmones inuocantur, &c.	183.	& 184	corpus diffunduntur.	127
solertia adscribitur Mercurio planetæ.	27		Spiritus animæ deferuiūt appetitui.	97
solinus, assecla Plinij.	3		spirituum immutatio in oculis maxime fit.	5
solis operationes diuersæ.	185		spiritus vitalis vt fascino virtuti cedit.	34
Somnium in visione nocturna, ex verbis Iob patriarchæ, & Ioëlis prophetæ.	79		stagnum, quo in lupos mutabantur homines.	164
in somno à dæmonibus frequentes fiunt apparitiones, & variæ.	175		Stellarum vis quo pacto in inferiora corpora influit.	33
sonorum musicorum virtus.	151.	152	stellæ compositorum respiciunt species, omnesque proprietates instillât.	33
sonorum secreta miracula.	20		stellæ alia fortunata, alia non.	28
sonos reddit localis motus aeris verberans.	110		stellæ nobis vitam infundunt.	185
sonori numeri Incredibiles in nobis pariunt effectus.	26		stellas maleficas appellantes arguuntur ab Origene.	188
sortilegi falso putant se, quod velint, à dæmonibus transferri.	182		stellæ, licet cum cælo simul moueantur, stare videntur, idque ob nostri aspectus errorem.	66
sosigenes, Alexandri Aphrodisעי præceptor.	113		sterilitatem frugum dæmones, Deo volente, inducere possunt.	83
species vniuersas in mûdo contentas, ex nihilo creatas.	145		sternutantes cur saluentur.	155
species intentionales.	36		strabones inficiunt aspectu.	51
speciebus quo pacto utatur anima.	102		strumas sanat rex Gallia hæreditaria virtute.	232
species in imaginatione existentes, non vitæ ac veræ species, sed rerum viuarum ac verarum similitudines.	71		substantiæ simplices corpora cælestia mouent.	174
Specierum intentionalium vis.	104		substantia cognita, accidentia ab ea fluentia facile cognoscuntur.	32
spectra, quæ ægrotis apparere putantur, vndenam oriuntur.	68		sudorem quorundam contactis corporibus afferre tabem.	19
specula omni mutationis genere carent, ideò similitudines in illis relucetes abeunt, & redeunt, sine vlla speculorum mutatione.	71		summa quæque facile deturbantur.	44
specula si essent animata, rerum imagines ipsis, sicut cæteris animantibus, offerrentur.	72		superficies actionis expers.	191
speculi materialis, & spiritus discipuli.	89		superstitioforum illusiones à dæmonibus excitantur.	143
in speculis quæ relucet, non sunt veræ formæ, sed quædam umbra.	71		surdi omnes, sunt muti.	139
spes, sæpe sanitatis causa.	22		sylvam dæmones facile mouere possunt.	210
spiritus animales à cerebro per totum			symbolum apostolorum in colligendis herbis dicere, pium est.	159

T

Actus quid.	122
Tactus omnium sensuum præcipuus, & præstantissimus, & maxime	

INDEX.

neceſſarius.	17	terras multas naſci non ſolùm flum-	
tactus an ſit multiplex.	123.124	num inueſtu, ſed etiam maris receſ-	
tactus obiecta, quatuor primæ quali-		ſu.	211
tates.	17	terra pinguis ad ſterilitatem deſſecte-	
tactus obiectum omne vel gratum,		re poteſt.	210
vel moleſtum.	124	terræmotus quibus cauſis fiunt.	210
tactus conſtrictio, ac dilatatio vnde.		terræmotus ex virtute cometarum.	30
124		teſtudines qua fouent, & fœtus ocu-	
tactus animalis, vitæ principium, &		lis excutunt.	14. 116
finis.	122	thabaccus herba, quæ inuocantur &	
tactus organum quod & quale.	17	conſuluntur dæmones.	183
tactus uſus duplex.	ibid.	theangelica herba epota, vim diuina-	
tactus expertia animalia nulla.	ibid.	tricem confert.	76
tactus res percipit præſentes.	122. eiuf-	theologia ſcientiarum regina.	221
que munus.	ibid.	Thibij, familiæ in Ponto mirè faſci-	
de tactu ſenſorio ſententiæ variæ.	123.	natriçes.	2
124		Thisbe interiit amore.	40
tactus quorundam hominum ſalu-		thuris ſuffitum contra faſcinum vale-	
bris, quorundam verò noxiuſ.	19	re.	56
tactu faſcinum inferri.	17	timagoras amore victuſ, ſe præcipi-	
tactus Veſpaſiani ſalutaris.	48	tem dedit.	40
tangibiles qualitates tactum mouent.		timor quid,	243
III		timor incutit frigus.	115
tauris natura pro armis cornua eſt lar-		de timore vano. verſus Lucretij.	69
gita.	223	tonitruorum cauſa, & ortuſ.	30
taurum verbis proſtrauit incantator		torpedinis marinæ viſ mirabilis.	18
in auriculam verbis prolatis.	23	trahendi plures modi.	134
taurus furens, alligatuſ ficui, man-		transubſtantiatio panis & vini in cor-	
ſueſcit.	19	puſ & ſanguinem Chriſti.	145
taurus, ſignum zodiaci, cœlo domina-		triballi effaſcinant viſu.	208
tur.	186	triftitia duplex.	243
tempeſtates maris compescūt magi in		triftitia mali habet rationem.	37
fauorem Xerxi præſectorum.	202	triftium hominum natura.	242
templum D. Mariæ Virginis à Naza-		triftitia adſcribitur Saturno planetæ.	
reth ad Loretam ab Angelis tranſ-		27. 186	
latum.	181	turbiniſ cauſa, & ortuſ.	31
temporis tres partes.	81	turbineſ venti quo pacto fiant.	199
temporum diſtinctio nobiſ, non Deo,		turtur cuſtodit tempuſ aduētū ſui.	79
adſcribitur.	ibid.		
tenebræ vetuſtatiſ aduētū Chriſti ce-			
ciderunt.	177		
tereuſ in vupam mutatuſ.	170		
terpander ſeditionem cantu ſopiuiffe			
fertur.	152. 153		
terrarum varia diſcrimina.	200		

V

Accaſ faſcinatores lacte priuāt.	
155	
Valetudinem faſcino inferri poſſe.	8
Veſtij oliuetum exantatione aliò	
translatum.	4
Venæ exanguēſ, & frigida.	127

INDEX.

venatorum amuleta.	56	verba amatoria fascinandi vim habet.	25
veneficarum vis ex Horatio.	52	verbis barbaris intermediis dæmones efficiunt mira.	153
venefici etymon.	157	an verba in colligendis herbis proferre liceat.	159
veneficia varia ex diuersis animalibus sumi.	40.41	verba & vox vi carent fascinandi.	137
venefici extremo afficiendi supplicio.	3	verborum medela Atheniensium lege prohibita.	147
venenum moraliter.	157	de iis qui verba circa collū portāt.	158
venereum vnicuique dæmones concitant.	235	à verbis Maurorū ac Turcarum præcipuè cauendum.	154
venerem excitantibus cibis abstinentium.	26	verecundia quid.	68
veneræ rei cogitatio genitales titillat, & erigit partes.	15	veri cognitio, cibus anni suauissimus.	202
ventos in fauorem Xerxis præfectorum compescunt magi.	262	veritas plus habet authoritatis & ponderis, quàm authorum vetustas.	61
venti Hérico regi Suetiæ parebāt.	201	veritatem inueniendi spem abiecerunt Democritus & Epicurus.	60
veritus vendebatur à Fino quodā.	201	veritatis inuentio difficilis.	59
verustas fascino patet.	54	vermes interfici carminibus.	24
ver atrum coturnicibus cibus est, hominibus lethale.	130	versus Fescenuini vnde dicti.	205
verborum tria genera.	24	vestalis, quæ aquam cribro tulit.	24.25
verbū dei, lucerna pedibus nostris.	256	vetulæ hodie pueros, pecudes & segetes inficiunt.	16
verbum dei omnipotens.	145	videre, est quoddam pati.	109
verbū dei actiuum, & operatiuū.	146	videndi facultas vbi consistat, variæ Philosophorum sententiæ.	106
verbo dei ad elementum accedente, fit sacramentum.	145	ad videndum duo præcipuæ sunt necessaria.	107
verba sacrosancta à sacerdote ritè ac debite prolata, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi mutant.	145. & cætera efficiunt sacramenta.	vigilandum, ne intremus in tentationem.	258
verbis sacris qui vtitur in fascino, grauius peccat, quàm qui profanis.	153	ad vindictam homines concitant dæmones.	235
verba aut ad homines, vel ad deum referri.	145	vipera arundine, aut fagi ramulo tacta confestim torpet.	18
verba cum rebus externis nihil habent commune.	142	virgas magorum Ægyptiorum in veros serpentes fuisse conuersas, ait D. Augustinus.	162
verba duobus modis cōsideranda.	145	virilis ætas attribuitur Marti planetæ.	32
verbis animalia bruta retardantur, & capiuntur.	23	virtutum semina nostris ingeniis innata.	218
verba quoquo modo prolata, effascinare possunt.	6.23	virtus animalis, concupiscibilis, & irascibilis.	7
verbis equos ac tauros furibundos domare.	24.		
canesque sedare feroces.	ibid.		

INDEX.

visa ægrotantium vndē oriuntur.	68	voluntas hominis dæmonibus non	82
viscera misericordiæ induenda.	146	patet.	
visio specierum receptione fit, non		in voluntatem dæmones agunt ex ac-	248
emissione spirituum.	116	cidenti.	
visionis definitio.	105	voluntas (quo ad fascinum pertinet)	37
visio per tenebras qualis sit.	112	duobus consideratur modis.	
visus quo pacto fiat.	111	voluntatis obiectum proprium, bo-	87
visus sensuum omnium rex editissi-	12	num est vniuersale.	
mus, & animæ familiarissimus.	110	voluptas dolori permixta.	35
visus actio immanens.		voluptas omnes corporis partes ener-	261
visus quandam vim igneam, & mira-	15	uat.	
bilem diffundit.	66	voluptas lætitiæ proximā, idēd peri-	ibid.
visus cur tam sæpe fallitur.	15	culosior.	
visus acrius multo, quā tactus, vel		vorticis ortus, & causa.	31
auditus lædit.	105	vox cur nobis data.	137
visus ad multas rerum differentias de-		vocis definitio, ac diuisio.	21
monstrandas procreatus.	15	vocis organa, & formatio.	22
visus capitur voluptatibus, ac rerum		vocis & picturæ comparatio.	138
visarum allicitur amore.	2	vocibus vim inesse persuadendi.	22
visu fascinare.	16	vocis & verborum vis vera.	142
visus, fascinationis potissima causa.	13	voces humanas, vt. formare queant	165
visu potissimum aniculæ fascinant.	109	dæmones, cum organis careant.	
visum fascinare non posse.		voce sola fascinare.	21
vitellus magus & præstigiator mirus.	165	voces barbaras fascinatores assumūt,	
		quas nec ipsi, nec hominum vlli in-	143
vitulum marinum non percuti ful-		telligere possunt.	
mine.	197	vrina, in quam exputum sit, contra fa-	56
vitulum ex nube vnā cum fulmine la-	199	scinum salubris.	
psum esse.		vulnera hominis interfecti an sangui-	136
viuarium, cuius pisces valetudinem		nem corā interfectore emittant.	
vel mortem monachorum cœnobij		vulnus per gladium medicatum coa-	24
D. Mauritij futuram præfagiunt.	143	lescere.	
umbra diui Petri omnes auferebat	146	vulpium astutia.	156
ægrotudines.	86	vultures ex remotissimis locis cada-	
volendi actus oritur à voluntate.	253	uerum species odorabiles perci-	36
voluntate libera homo præditus.	218	piunt.	
voluntas hominum naturali propen-		ab vxore propria cur auertantur non-	249
sione in bonum fertur.		nulli. 239. & vnde hoc fiat.	
voluntas nostra quibus impediatur	85		
causis.	222		
voluntas rationalis hebetata lapsu			
primorum parentum.			
voluntatis libertatem minuit pecca-			
tum, non tamē penitus adimit. ibid.			
voluntas hominis soli deo patet.	85		

Z

Zodiaci signa duodecim. 148

Zodiaci signa particularibus cor-

poris membris dominari. 186

Zorobabel quid ab Apame concubi-

na sua passus. 118

FINIS INDICIS

Zodiaci signa duodecim. 148
 Zodiaci signa particularibus corporis membris dominari. 186
 Zorobabel quid ab Apame concubina sua passus. 118

FINIS INDICIS

